

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Asiaticae Historiae Societatis Iesv Pars ...

Libris Quatuor Comprehensa: Vbi praeter res gestas à Patribus Societatis Iesv in conversione Sinarum, Cocincinae, & Tunchini Regnorum nihil omittitur eorum, quae possunt liberali placere Lectorum curiositati

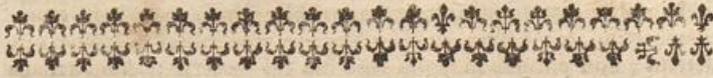
Bartoli, Daniello

Lvgdvni, 1670

Liber II.

urn:nbn:de:hbz:466:1-10757

proximo adfuturam, & cum horologio curando quod sibi mandatum fuerat in cassum pecunias quæssisset, nauigium remisit ad Gubernatorem cum Indo Æthiope, huiusmodi operum docto artifice in Canara nato; simulque honorarium munus ei offerendum, quod utrumque multa cum gratia accepit Gubernator.

LIBER II.

OLVS Sciaochini dum agit Riccius, expertus est varias aduersi, & prosperi vices. Literatorum flos prosequabatur hominem omni benevolentia, & honore; exagitabat populum omni barbarie. Natiuam enim barbariem, nunquam deposuit Cantonienſis Prouincia; Sinis quondam extranea, & ſolum confinis; iure pridem ciuium donata; nunquam ſatis agreſte ingenium exuta; externis verò tanto præ aliis Prouinciis inſenſa, quanto iis propior, nec eam mitigant quos ducit ex commercio Micaenſi quæſtus, vt quò ſoli ferè pingueſcant Mandarini, caritatem annonæ plebs inde patiat. Accedit perpetuus ab Luſitanorum incremento metus, & ſuſpicio pertinax, velut ab hoſtibus in propinquo ſitis; hinc acerba in Patres popelli odia, quæ mendaciſſimus de ſuperba illa turri exaſperauit rumor, ſpangebatur querelis minimè obſcuris, noſtrorum qui prope habitabant ædificari ſumptu, turris non iam vt antea Florida, ſed Externorum cognominabatur; indignabatur ciuitas cum ſubiectis ſibi vndecim urbibus, ciuium ſuorum contributione perfecti operis, gloriam omnem gratuito externis hominibus ceſſuram. Hos ergo Protegis, & Gubernatori nota gratia ſeptos, non auſi de medio tollere, condicunt inter ſe tam dira, & improba vexatione aſſictare vt compellerentur voluntario diſceſſu illam redimere, inſultant contumelioſis clamoribus, vluatu, lapidatione fenestrarum, & rectorum aſſidua, cui cum etiam pueri manus commodarent, eorum vnum ſamulus intra fores pertractum, territat quaſi iudici traditurus, aſſunt breui poſt viri quidam honeſti quibus illum vrbane humanitèrque repoſcentibus, pari comitate ſtatim eſt rediſtus: hanc veri puram, & inſontem aream, ſceleſti ex vicinia ſycophantæ duo, putarunt idoneam cui accuſationem ædificarent periuram, & atrocem, quæ in Riccij ſaltem deportationem deſineret. Fraudem concinnant, agnatum pueri vaſtrum, & falſis aſſuetum delationibus accuſatorem inducunt, & ad illinendam accuſationi pietatem, pueri fratrem illum eſſe affirmant; ipſi ſibi aſſumpta teſtium perſona promittunt ſe pro teſtimonio dicturos. Accuſatoris præmium ſi cauſam vinceret, exilium Riccij, reſti-

1.
Canton. Prouinc
barbara, externis
inſenſiſſima,

1.
Calumnia in
P. Riccium.

tuendum Turri Floridae nomen; & ingens vtrunque perfido apud populum cum laude gratia. Sic probe meditatus nodum capitis cum puero soluit, & passis ut illic vsus est in grauissimo dolore crinibus, ambo vrbein subeunt ciulantes, & contra Externos daemones legum opem coactis lachrimis implorantes: affectatur illos ad tribunal frequens plebecula, incipit accusator; ab illo turris accola externo germanum hunc suum puerum simplicem intra aedes suas blandiendo pellectum, raptatum interiùs, & vincum, vt clam Macaum transmissus in seruum venderetur; non potuisse miserum toto illo sui carceris triduo auxilium rogare quod ingesta per vim succi potione vocem ei abstulissent. Palam esse rem toti vicinia, adesse testes oculatos, (scelerosos nempe quibuscum fraudem construxerat duos) perorabant huic fabulae pueri lachrimae; Gubernator nostri obseruantissimus & amantissimus expugnari se tamen tam probabili criminis specie sentiebat; nam de muta illa potione, ea crebro est vsui apud Sinas, de asportando in mancipium puero, id genus plagij quondam verè an falsò impactum Lusitanis, nondum satis abolitum fuerat. Turbae quae accusatori aderat commurmuratio, vindictam fremitu petere videbatur; sed quod rerum ignarus Riccius milliari abesset, immineretque nox, res est in craftinum dilata, vulgataque interim latius tandem ad Riccium peruenit, cui statim libellum scribenti quo calumniam purgaret, adstat apparitor ad fores, & sequi se iubet ad tribunal. Deo vno confusus sequitur, cum inops consilij aduersus calumniam tot dolis, & periuriis probatam nihil haberet praeter negationem facti veram & simplicem, sed infirmam & cassam. Indianum iuuenem secum ducit, haud eo vsurus ad defensionem, sed quod linguam Sinensem haberet paulò expeditiorem. Praesentem Gubernator acerbissime obiurgat, indignatus suum de illo iudicium imprudentiae datum iri; exprobrat ingrati perfidiam animi, & beneficia quibus ante illam nemo esset illustrioribus affectus pessime repensa, effusa demum indignatione, iubet si quid haberet dicere: hic dum eius responsum expectatur, prodit iuuenis Indus eius comes, & sinu vestium laxato saxa in medium effundit quae pridè sero calumniator puer in fenestras aedium miserat, remque vt gesta erat omnem candidè exponit, adolescentis vtriusque calumniatoris & defensoris narrationibus inter se compositis, animaduertit prudens Gubernator, iniquissimam criminationem, fraude ac lachrimis subaerata; ne tamen deesset praedicio testium quo stipata illic & fremens in externos turba nitebatur, culpam interitu in Canarenses vertit horologij rotati artificem, eumque sententia damnat ad Macaum, vnde venerat repetendam: tum cogniturus amplius de re summa, tres turris fabricae Praefectos accersit, qui si quis alius, quicquid gestum erat per se ipsi spectarant; & cum essent graues, notaeque probitatis, certam populo fidem facturi erant. Riccius dum ij aduenissent, in palatio custodit afflictissimum & maxime anxium haud quidem metu crudelium verberum;

rum;

rum; sed periculo fidei sacrosanctæ tam diuturnis illuc inductæ sudoribus in æternum, & ignominiosum exilium pellentia. Deo igitur supplex Dei causam cõ ardentius commendabat, quò tota Sciochino nobis infentior produci testis non poterat, tribus illis fabrice Præfectis, quorum gloria intererat, ne nostris, ut falso fiebat, turris gloria attribueretur, eratque illis tam facile mentiendo nostros regno eicere, quam Sinis pronum est mentiri. Comitatus est accusator Viatorem seruum, & tribus inuentis quos euocabat Gubernator toto itinere pertinacissimè instirrit, falsis, veris, precibus; etiam pretio, si mallet testimonium vendere, ut secum sentirent, & facerent. Ut tamen de genibus ad tribunal sterere ij quidem in medio; hinc inde accusator & Riccius; pone duo illi calumniosæ tragœdiæ Architecti, interrogatus ex tribus Præfectis ætate prouectior (& erant omnes ætate senes) equid scirent de iis quæ ad turrim contigerant? respondet, vni- que alij; & scire, & vidisse, narrantque fusiùs lapidationes, puerum pudie sub noctem deprehensum, clausum, statimque proborum hominum precibus liberatum quæ verbis propè totidem ab Indo iuvene, qui laxa protulerat fuerant enarrata. Res est igitur, subdit vultu irato Gubernator, heri sub cerum gesta, nec puer triduum à Patre deten- tus, & clausus? cui senex, nequidem decimam horæ partem: nec fuit pluribus Gubernatori opus; indignitate sceleris accensus, & discrimi- nis grauitate in quod per fraudem adductus fuerat, innocentissimum, & amicissimum damnandi, extemplo edicit accusatorem sacrilegum, in ventrem humi pronum, coram omnibus à carnifice distendi, & cru- ra eius fissuram arundinum graui fasce (quæ solent sanguinem & fru- sta carniùm paucis ictibus ducere) vehementissimè verberari, frustra supplicante pro venia Riccio; Gubernatore indignum venia inclaman- te, plagique singulis, condigna scelesto, conuitia ingerente, quibus extortiti concinnatores fraudis, iidemque falsi testes, clam se per me- diam turbam illuc trahunt vbi non possent deprehendi. Tam illustri fama iudicij complures exciuit, ut gratularentur honorem Riccio glo- riose assertum. Postridie adfuit à Gubernatore apparitor, & edictum, priori longe seuerius domus nostræ foribus affixit quo pœnis grauis- simis omnis ab ea eiusque incolis prohibebatur iniuria. Præterea Ric- cio ex amantissimi patrom recenti Magistratu, recens accreuit lætitia, regio enim ab aula diplomate in gradum Cincitani prouectus Guber- nator, eadem ex sede, atque vrbe trium ditionum regendis vrbibus au- ctus est; explosa superstitio Sinarum qui ut ex omni re expiscantur futura, ominabantur ipsi tristem gratiæ in aula iacturam ob defensio- nem & beneuolentiam Patribus præstitam; ipse ve.ò illius tam ho- norifico in nouam potestatem exitu confirmatus, factus est nobis ad- dictior, & solito crebrius Mandarinis complures data opera secum trahens domi nostram venit, inspecturus Mathematica inuenta quæ suapte tum manu elaborabat Riccius, tam Sinenfium Fabrorum qui

3.
Detecta ca-
lumnia au-
thores pu-
niuntur.

4.
Mathemati-
ca Riccio
vtil.

suas

f.
Geog. tabula
magno item
fructu edita.

sunt ducendis in opus quodlibet metallis mirabiles, audiebant illum de iis dicentem cum admiratione Literati, de terræ figura, quam planam crediderant, de cœlorum situ, stellarum erroribus, defectibus luminum, & Lunæ vicibus quæ illi eatenus ignorarant; ipse pridem Clauio Magistro didicerat, & excoluerat postea diligenter, ex quo fiebat vt suis ad amicos Epistolis prædicarent eum Literati pro Mathematico cui parem mundus non haberet. Sed iuuit præ omnibus Geographica tabula, ad deprimentam eorum superbiam, & corrigendam aspernationem externorum quâ ipsi insaniunt. Eorum enim Cosmographi vniuersalibus tabulis orbem totum Sinarum ambitu clauderant, præter aliquem tractum ad Septentrionem, quem ex Tartaris grandi suo malo vacuum non esse didicerant, cœtera vndique pontus & insulæ tenues, quæ simul vnam ex quindecim Sinarum Prouinciis conflaturæ vix essent. Sui ergo pudebat attonitos cum iis Riccius monstraret Asiam in regna distinctam multa, & maxima, quorum Sinæ parua tantum pars erant. Europam similiter, Africam, insulas, nouum orbem, quæ vt aliqui garriebant, augendi studio non fingi, ex terrestri sphaera in planum distenta, situ, consiniis, nominibus, conditione regnorum solidè probabat: addebat is suum ex Italia particulatim iter, pericula, maria, regiones flexus penè totius Africae, reflexus ad Indos, descensum ad austrum, & tandem Macaum regressum; nautarumque artes ad superanda miliarium octodecim millia, & perpetuam naufragij mortisque imaginem: quæ dum iis narraret qui sibi medullam prudentiæ, & potentiæ arrogant, metus illorum fatuos tacite arguebat quod tantum sibi ab externis timerent, tanta ab se periculum, maris, & orbis integri intercapedine semotis, vt mille imperia Sinarum videri dignum tot difficultatibus, & mortibus pretium non possent. Hæc eadem Riccius edissererebat Mandarinis quos ad Proregem quotannis officij lex magno numero vocabat; ducebat ad Riccium Lincitanus, mira de nationibus exteris, & imperijs cognituos, quæ deinde reduces, suis referebant, nouitate rerum quas nunquam audissent attonitis. Verum quod certius hæc toti regno communia fierent, voluit Lincitanus illam ipsam Cosmographicam tabulam Typis edi, regnorum & insularum nominibus Sinicè adscriptis, & adiuncta circum eorum explicatione quæ Sinis eatenus ignota fuerant vel obscura. Delineauit id opus Riccius ampliori forma, in qua ne Sinas offenderet (quos Geographi cogunt in angulum) globum in plano sic eoluit vt eius medium instar orbiculati puncti, Sinæ occuparent. Absolutum opus cum horologio rotato Lincitanus à Riccio, pro insigni munere admisit, & horologii quidem dirigendi pertæsus impatentia & pudore ignoratæ illius machinationis, illud in usum domesticum Riccio redonauit; edendam tabulam scalpro excellenti dedit illico incidendam, suoque cum nomine titulum Lincitani ad commendationem operis addidit; Typum ipsemet penes se asseruabat; ectypa, initio parcius

parcijs amicorum primariis & Litteratorum diuidebat, post ita largi-
ter vt nostri orbis notitia porrigeretur in omnes Sinas, cum ingenti
opinione externorum qui comprehendissent illum tabulis certa ratione
artēque descriptis; ex quo Litteratorum summus ardor videndi homi-
nes prodigiosi ingenij, à quibus antea quasi monstis naturæ abhorre-
bant. His tam lætis Ricciæ ærumnis accessit Ruggerij reditus; serus qui-
dem, sed minime inanis, naui enim Iaponici commercij Macaum ap-
pulla, de mercatorum communi æratio, & priuata quorundam pieta-
te, subsidium retulit quo exsolutis nominibus, perfectā est & necessa-
riis instructa ædium fabrica, quæ cum prospectu in subiectam amnem,
& semoram planorum & collium scenam essent peramena, ventitabat
ad eas Lincitanus comitantibus Mandarinis, vt cum nostris prandendo,
grata illa camporum specie fruenterur, & inuisorum organorum quæ
eximia Ricciæ Mathesis augebat quotidie, donabaturque illos sub disces-
sum solariis horarum indicibus, & aliis apud nos triuialibus, illic ad-
mitandis, maximè cum horas tunc primum discerent, ductis ab vno in
aliū tropicum lineis oportuisse sic diuidi ob situm vrbs Sciaochini,
solisque diurnum & annuum cursum; quorum boni illi tam magnificè
Literati, rudes cum essent, omnia mirabantur. Cabralis inter hæc Ma-
cai qui præerat, certiozem facturus Valignanum de necessariis ad pro-
mouendam missionem, per se illam inspicere optauit, & Lincitani mun-
itus comiteatu, Sciaochinum venit principio Nouemb. an. 1584. vbi à
primariis, ipsoque Lincitano, in gratiam Ricciæ, insperato honore affe-
ctus est; à nostris verò duorum baptismate quos nouo in templo eius
manu tingendos ei obtulere: eorum alter è Fochiensis Prouincia, con-
ditione Literatus, gradu Suzaius, seu Baccalaureus; Patrum sermo-
nibus, (quos Mandarinorum characterem, & linguam docebat) erro-
rem dedoctus, & Catechismi nostri, cuius diu expolierat dictionem, ra-
tionibus peruisctus, alter è familia Qin, Nico dictus præstantis ingenij
iuuenis, indolis haud paulo melioris, hic Ruggerio iam inde perami-
cus ex quo primum fuerat Sciaochini, & quod ei vicinus habitaret soli-
tus de Deo, percontari multa familiariter, prope euaserat Christiani-
tus; sed redactō in ordinem Prorege, Ruggerius exulans, sacrum
ei altare seruandum credidit, & nouo deinde cum Prorege redux
ad eundem per dies aliquot diuertit. En autem illic suum altare
cecnit in aula reuerenter locatum; imaginis quæ carebat vice, tabu-
lam desuper, eleganti circum pictura illudam, medio Epigrammate
grandibus duobus characteribus inscripto *DOMINO COELI*. Octo
demum coram ardentes Lucernas; & consueuerat optimus adolescens
illic stans per diem horis Deum prostratus venerari, cuius sibi no-
men, & naturam magnus Occidentis Pater manifestauerat. Suzaius
Pauli appellationem, Ioannis alter in nominalibus accepit; consulto
palam nec sine concursu, & pompa loti sunt, vt in duobus pericu-
lum fieret quos motus in posterum facturi essent in Sinensium animis

6.
Domus no-
stræ absolui-
tur fabrica.

Externi, si plures sibi legis suæ sequaces adiungerent: sed Deo placuit ut præter festas gratulationes nihil inde sequeretur. Paulus viui Patrum domestico alluetus, sensit mox à Deo ad Euangelij præconium se vocari, cumque illi parentibus & consanguineis nihil esset antiquius, ad eos profectus est, boni quo ipse fruebatur desiderio inflammandos. Riccius ex frequenti, ad audiendum cœtu, quotidie aliquos ad Christum adducebat, sed maturè ac lentè præparabat ad sacrum fontem, superficiali voluntate minimè contentus, quod in gente tam cauta, tam timida, tam inimica publicæ nouitatis, oporteret omnes qui se profiterentur Christianos ea virtute, & innocentia viuere, ut legis quam erant amplexi sanctitatem, quantumvis suspectæ persuaderent re ipsa dignam esse quæ propagaretur toto imperio: Aiebat Riccius post annos viginti sex, & partum in aula Pechinensi magnum nomen, terri se, & exhortescere cum sibi Sinensium oculis satisfaciendum cogiraret, linceis, criticis, offensionis cuiuslibet delicatissimæ obnoxius, præclara quæuis, & grandia, hoc tantum si forent extranea despere solitis, & fraudem in iis occultam suspicari, quare omnes quidem baptismi cupidos amplectebatur peramanter, instituebaturque sollicitè; non tamen prius sacris abluebat, quam tutò illis tunc, & in posterum fidei Christianæ fama, & sanctitas committi posse videretur, cautione hac, quadraginta, paucis mensibus expiauit. Vbi verò Sinarum ostia tenebrosa, & portas ferreas Euangelio laxatas audiuit India, & Europa, ingens longè latèque, priuatim & publicè gratulatio & adplausus. Lætus felicissimo nuntio Sixtus V. Societari Iubileum indulxit, eidem Præpositus Aquauia stimulos subdidit ad tantam animarum prædam; delectus habiti operationum qui ad illam quamprimum virtute, ac literis elaborarentur. Multos in partem egregij operis exciuit præ propea pietas, religiosos viros Ordinum diuersorum ex Europa, ex Indis Occidentalibus, ex Molucis, quorum hic magnos animos satis sit obiter meminisse, ij enim contra quàm certo confidebant, nec pedem in Sinas, nedum Christi prædicationem, mittere permitti, tentata in cassum maria, coacti sunt illicò remetiri; quo etiam pertinet eorum attonita, vtròque suscepta offensio, qui suis è cellulis, morositatem inculabant Ricciij & Ruggerij nimis multa circumspicientem, volebantque illos se dare in publicum, terre, minari, vociferari barbaris inferorum ignes, vno Christi sanguine, & vitali lauacro extinguendos, qui tam nobiles spiritus & tantæ audaciæ caritatis quò tandem euaserit, quinquaginta quatuor abhinc annis non sine dolore videbimus, nempe in illorum, nostraque cum illis exilia in Prouincia Fochienſi, & conuersiones Ethnicorum quos P. Iulius Aleminus nongentos quot annis Christo adiungebat, ad centenos deinceps minimè peruenisse. Quod verò cunctando, & per lentas moras, annorum complurium gradusque suspensos tandem confectum est, ut nunc Euangelium in Sinas inducere liceat, id omne foret ab initio dissectum, & perditum, & Euangelio, regni fores obstinatius occlusæ, si primi illi

8
Riccius Sinensibus, conuersionatur, 40. baptizat.

9
Quàm lentè eum Sin. agendum illi fuit; quanto damno alij festinauerint.

illi feruoris impetus, nimium animosi locum habuissent, neque is olim
 cunctator Riccius, nunc Apostolus Sinarum haberetur. Reuersus Ma-
 caum Cabralis, tam leras de Sciochino ad Valignanum literas Goam
 dedit, vt iam minimè doleret Valignanus Legatis Iaponum ad summum
 Pont. se duces itineris non esse: sed instaret ardentè ad prouehendum
 Sinesè negotium nouis hominum, rerumque subsidijs, quando illud
 Deus cursu tam prospero agebat. Nam rei domesticæ leuamentum ali-
 quod ab Sinis expectare, idem foret vt Christi Ministros execrationi
 subiicere, qua sectarum suarum sacrificulos auersantur, ob improbita-
 tem quatendæ stipis. Ergo Indiæ Prorex Odoardus Menesius, Vali-
 gnani rogatu quem semper carissimum habuit, & suapte nobili pietate,
 de sisco regio Malacensi censum annuum edixit qui nostris inter Sinas
 alendis sufficeret quem postea Philippus II. decreto perpetuo stabiluit.
 De suo Odoardus supellectilium eorum sacram auxit; domestica nouas
 ædes instruxit. Ex operarijs in tempus aliud dilatis, duos Macaum misit
 Valignanus, Odoardum Sanden, & Antonium Almeidam quos etsi pru-
 dentia insignes, sapientibus muniuit documentis, & gratulatorijs ad
 Riccius & Ruggerium literis, quibus item illos plurimum hortaba-
 tur, duobus iis locis omni ope ingressum in Sinas exorarent. Sub hæc
 tertius appulit Alfonso Sanchez, nec optatus, nec gratus qui tantum-
 non Macaum & nostros euerit: hunc itineribus pro fide, & Hispania
 diu tritum, Philippinis Præfectus Procuratori suo addiderat. postulatu-
 ro ab Sinarum Rege vt Legationem à Rege Hispaniæ vellet gratam ha-
 bere; & vero utrimque confectum prope negotium exhibat, cum ex-
 pergefacti Lusitani contra rem suam motum vident; conclamatum
 profus de Macao, si conficeretur; Sinesè commercium in Philippi-
 nas verti, lucrum ex Sericis quorum emptione à Sinis commoda, &
 translatione ad Iaponos Macaum ditesceret, ad Philippinas abiturum.
 assurgunt igitur in tumultum & defensionem, Legationis ambitum
 disturbant; Mandarinorum imperrant edictum quo vetantur in poste-
 rum Hispani de mittendis legatis agere; turbulenti negotij auctores,
 infesta re, Macao vela in reditum, & remos aptant. Sandes verò &
 Almeida illuc anno sequenti 85. sub finem Iulij applicant. Sanden Lin-
 citanus Scioachinum vocari Riccio concessit, hac lege dumtaxat, vt
 Macaum breui post remearet. Sed eum præsens aditu & affatu & trio-
 bolari apud nos munusculo, illic raro, ita sibi deuinxit, vt retine-
 ret illum intra Sinas, quamuis nondum libello respondisset Prorex
 quo hæc illi facultas petebatur, indicta nihilominus Patribus cautio-
 ne, ne quem præterea tentarent intra regnum vocare; quo mandato
 moestus Almeida desideria sua infringi penitus, tantò, post paulum
 iucundius, quanto contra spem omnem, iis potius est. Tam tres domi-
 cum essent, & accessurus ad eos quartus, visum iis, pro Sinarum mo-
 re, nusquam opinor alibi audito, nomina mutare. Solent ij quosdam
 in nominalibus seruare minutias. Nullum feminis indunt nomen; domi-

10.
 Valignanus
 noua subfi-
 dia in Sinas
 curat.

11.
 More Sio,
 PP. nomen
 mutant cum
 repetunt.

Q.

& foris nascendi ex ordine, prima, secunda, tertia eius cognominis appellantur: & habent Sinæ tam pauca cognomina, vix vt millenarium faciant, nec fas cuiquam sibi aut nouum formare, aut anicum mutare. Pueris nomen imponunt parentes, floris ferè cuiuspiam vel fructus, aut blandi animalis, sed præter parentes, & fratres pueri, nemo illum ausit tam familiariter appellare; alij, vt dictum de feminis, de natalium ordine illum vocant. Puer de se cum agit deprimendi sui gratia vocabulo vititur quo à parentibus nominatur; nam se cum semper abiiciant; alios attollant, dialectos habent ad vtrumque sic ab vilitatis alienas, vt peregrinæ videantur. Studendi principio, nouum à Magistro nomen accipiunt quo ab ipso, & condiscipulis in schola censentur. Relicta dein schola, cum solutam ante cæsariem in tutulum seu floccum colligunt; itémque cum uxorem ducunt (quod solent ætate satis præmatura) vocabulum iis aliud inditur, à præstanti quem ad hoc elegerint vito, quod vocabulum, medium, itémque literam appellant ob characterem peculiarem, & proprium quo se ipsi scribendo indicant. Vulgòque hoc nomine vocantur, præterquam ab suis tùm seruis, tùm sibi subiectis. Postremo viri ætate iam facti, nomen Grande, seu signum assumunt excellentius cæteris, quo deinceps, iure tam stricto vtuntur, vt iniuriam putent, aut rusticitatem, si quis etiam ignorans cum iis agens id nomen omittat. Grauiùs itaque nobilitatem auribus sonabant nomina quæ tulerant ex Europa Patres, & retinuerant hæcenus, placuitque maiorem in modum quod mutatis iis, & Grandi nomine adscito, viderentur Sinis exuisse quod iis residuum inerat barbari, & externi. Sithaium se dixit Riccius, eius socij duo quibus vocabulis dici voluerint, non inueni; sed aliquanto post Valignani iussu rediere ad pristina nomina, ne deferrentur in Europa quod relicta nomenclatione Christiana, Semiethnicos simularent. Hac enim de causa ex Iaponia quotannis lacerabantur per Europam criminationibus importunis quicumque de nostris fructuosissime in ea vinea desudabant. Languens inter hæc Almeida desiderio Sinarum, repente Ruggerium conspicit Sciaochino aduectum vt se ad alteram Residentiæ stationem fundandam abduceret quadringentis intra Sinas leucis; quæ tam insperata, quàm impatienter optata facultate obstupuit; recepta mox voce in eos erupit gratiarum, lachrimarum, & lætitiæ motus, vt videretur inter superos beatus. Peregrinationis huius auctor Gubernator nouus, siue, vt scribit Ruggerius Virgo Deipara, cuius pulcherrimam tabulam Gubernatori cum offerret, simul edisseruit quæ esset, quàm iuuenis toto nostro in orbe honoribus, quanta in celo regnaret maiestate. Molliri his homo Ethnicus ad reuerentiam tantæ Matris, & præferre animum eius item obsequio aliquo honoranda. Pechinum etgo propediem in aulam profecturus ex lege trienniali Magistratum maiorum, statuit vnum ex Patribus habere itineris comitem, ratus quoque id sibi maximè gloriosum, si Literatum ex mundi finibus insignem, in confessum illum sapientiæ Sinicæ, spe-

Etandum, audiendumque produceret. Laudabant initio amici consilium nobile; Prudenti postea domi nostræ cum primoribus Mandarinis, suspectum id illi fecere viri graues, & fidi, ob seueritatem legum in externos, & discrimen perdendæ in aula gratiæ: quamobrem illo quoad aulam quidem consilio abstiecit; sed Ruggerium decreuit vsque Sciaochinum perducere, suam & Lincitani patriam in Prouincia Cechiana: quatuor-virum priori quibus suas regendi credebatur vices imperauit, solenni diplomate commearum illi tribueret liberum per Huquanam, Chianensem, & Cechianam Prouincias; verum Ruggerius admodum prudenter Almeida nomen tanquam discipuli & sequacis suo curauit adiungendum. Mox ne tempus daret mutandæ facultatis, Quanceum descendit vt secum Almeida tolleretur quem bimestri spatio in Cechianam Prouinciam induxit, factumque Deo propitio vt Quancei, Lincitani fratrem reperiret, quem concilianda ipsi in graui negotio Lusitanorum ope, ita sibi obstrinxit, vt sua secum nauis Sciaochinum vsque cum Almeida illum deucheret, applicuere illuc intra diem quartum & sexagesimum per amænissima fluuiorum, qui Sinarum fecant mediterranea, cum die Nouembris vigesimo anni 85. Quanceo abiissent. Coeterum longo illo tractu nullum aut carceris, aut ignominia discrimen experti sunt, quod minati fuerant amici, sed ab inhumana Cantonis Prouincia quo magis recederent, eò urbanius, & benignius habebantur; quacumque verò terram attigissent, prodigio erant multitudini statim confluenti, haud quidem odioso, sed gratæ, & attonitæ nouitatis. Ruggerio tamen singularem Deus, & crebram obtulit gaudendi materiam: visebatur à Præcipuis Mandarinis, gestiebat illos Cathesismum habere præ manibus, quem cum Riccio concinnarat, rogabatur an esset eius author? an ex magno aduectus Occidente ad infotendum Sinis inuisum eatenus & ignotum, veræ ac salutari doctrinæ solem, nempe Deum esse, & quidem vnum; signenta dæmonum, omnia simulachra; quæ, ait, nonnulli cum dicerent simul in lachrimas soluebantur; negabant alij se vnquam pro Deo quenquam adorasse, præter vnum Tiencium, quamuis illum obscure ac velut in nebula, ex veteribus suis monumentis, conspicerentur magis quam cernerent, iam aperta in luce libri illius eum agnoscebant; sed scire auebant aqua illa quæ esset, potens animi expiatrix, eamque illi speciem conferens, quam Deus ipse suo amore dignaretur, de Baptismo scilicet doceri optabant, de quo Catechismus sub finem agebat, quam animorum comparationem cum aliis quoque Ruggerius in Prouinciis comperisset per quas iter facere contigit, magnas iam inde Chiaochini, conuersiones Literatorum animo præcepit, & eò maiores, quò vicius tenderet, vbi subtiliora semper ingenia, primum illud religionis fundamentum erant libentius admissura.

Vebs est Chiaochinum in Prouincia Chianensi, si minus dignitate, ac pulchritudine singularis, ciues habet comitate morum eò cultiores,

12.
Ruggerius &
Almeida Ce-
chianensem
Prouinciam
intran.

11.
Sciaochinã
vrbs quillã

Q

quò ad Nanchinensem Regiam accedit propius, utpote ad aquilonem sita. Huic reliquæ omnes de magnificentia concedunt ædificiorum ex quadrato, & candido lapide, cum ex ligno tantum picturatum constet omnis aliarum materiatio, accedit quod Sinis venerias exhibet, iacereque amœno in lacu, aquarum dulcium interlapsu vicos, & compita perlabente; inde tridui spatio gratissimum iuxta & quætuosum iter nauigantibus sternente per alueum lectis præstructum lapidibus, & ripas at boribus constas: vrbis tamen decus haud paulo illustrius, quod inganiorum progignat florem, maximè utisperorum, & Magistratum qui magno numero ferè in omnes Prouincias mittuntur, Degebat illic bonus senex Lincitani patens, curas iam publicas percussus, & secessu gaudens, qui de Ruggerio ut primum cognouit habere illum hospitem voluit, cum Almeida socio, & interprete illorum, patum ad hoc munus idoneo. Egere apud illum menses quinque in tenis musæo, (quam studiorum domum vocant) vbi Ruggerius mediocriter linguam callens, frequentabatur assidua Literatorum consuetudine, quorum & auribus, & propensissima comprobatione, Christianæ legis effata concipi aduertens, hinc sibi aureas augurabatur messes, & lat fundia numerosæ Christianitatis, si semel supremis auctoritatibus suam illic firmasset stationem; cui tamen firmandæ nihil ita obfuit, ut desiderium præsentis vastius, sed præcoci opportunitate. Fuit quidem operis pretium, quod suum hospitem Lincitani patrem sacro fonte iustravit; vita, ut Ethnicus, inculpatæ, & iis præditum motibus qui sanctitatem Sinarum conficiunt, expugnauit hominem Catechismi crebra, & distinctè percepta lectio; accenditque tam pia expectandi Baptismi impatientsia, ut non potuerit trimestri ulterius differri. Dies erat Christo resurgenti sacer, spectatores multi, prodit optimus senex candorem animi quem optabat, veste candida præferens, inter medios genuflectit, iisque religiosi affectus inditiis, ea reuerentia & demissione sacris abluitur, ut erumpentes Ruggerio lachrimæ interpellarent solennes ritus: paucos præter hunc pueros morti vicinos baptizauit, & oblatum sibi à patre nobilem febri tabida laborantem, fortè magis ut inde corporis, quam animæ referret sanitatem; certè iuuenis vtrumque retulit. Sed hic affines Lincitani fundente se clarius Ruggerij nomine, & Literatorum crescente ad illum frequentia territi, veritiquone quod pronum erat vel Pechinum, vel ad inspectorem Prouinciæ quem proximè operiebantur, delata re, & exaggerata, infortunij aliquid Lincitano crearent, condicunt inter se Ruggerium honestè inde amouere, ac ne aut hospitem valde omnibus earum, vel affectos ad eum Literatos offenderent; confingunt literas quibus de Riccij, & Sandis graui periculo monebantur, nec dubitabant Ruggerium ad opem accursurum, quod iis regno pulsus non posset in eo consistere. Sed nec ita mendacium adornarant, ut homini acuto verum appareret; nec se doli conscium indicauit, sed mora quærendi quo se reciperet, illos tam

11.
Duo illic
bapt. eorum
alter sanitatem
recup.

ditū circumduxit, quoad denique non dissimulanter ab iis pulsus est. Urgente commodum Gubernatoris Sciaochinensis ex aula reditu, qui & ipse tam denso attonitus ad Ruggerium concursu, incitatusque ab consanguineis Lincitani, iussit illū Cantonem remigrare; tētere insuper eundē Lincitanum tam olim amicum, & beneficium, eiusmodi literis, ut nec adiri iam à nobis veller; nec in diplomatis quibus domum nostram & templum munierat, nec in Geographica Riccij tabula nomen suum extare. Sciaochinum reuersus Ruggerius Almeida Macaam remisit, quodd peregrinationis impetrasset comitem, non domus inquilinum, & ne inimicis Sinarum oculis, nostrorum illic afficeret numerus, commoatū ipse libenter accepit ad interiores regno Prouincias; eò ipsi sat vili pretio diploma curatum est à Tansiao, Lincitani necessario, ut in Prouincia Quanciensī templum viferet, magno Sinarum vndique affluxu & religione celebratum. Profectus itaque spe nouæ stationis procul alicubi ab infensissima Cantonensi Prouincia figendæ. Queilinum peruenerat Prouinciæ urbem primariam, vbi de stirpe regia, Rex titulo tenus imperabat; eius gratiam munere aliquo raritatis inuisa captans reiectus est à custodibus eunuchis ut homo agrestis, qui Regum aditus necisisset tentari non prius oportere, quàm faciliores explorasset, quare Mandarinō, & Prouinciæ Proregi coactus se sistere, iniquo vultu & animo ab iis exceptus est, insūque cepto itinere quamprimum pergere, seque vrbe auferre: hinc regressus ad Regem, inductusque in capacem aulam, ab eo visus est, sed prope iuuiso ex clathrata densè fenestella spectante; accepit quoque Rex ab eo munus nouitate vna gratissimum, idque illi argento sanè liberali reposuit. Quin & Eunuchus qui argenti lamellas ad eum detulit, siue illius affatu captus, seu cupiditate rerum longinquarum, quibus deinde referendis Regem oblectaret, eam ad cœnam adhibuit: quibus Prorex per exploratores sigillatim perspectis & suspicionibus æstuans, Pucensio mandat summo Prouinciæ Ministro, eum vrbe pellat, extruditurque extra portas à satellitibus mortem comminatis, si occultè aut palam pedem vnquam in eas immitteret. Sed is quem dixi Eunuchus, humanitate exhibita nequaquam abstirrit; apertas illi & solennes ab Rege domino suo obtinuit literas, ad Ministros Pasciui ditionis suæ oppido in Prouincia Huguancensi, quibus imperabat illum & excipi, & sumptu publico tamdiu ali, quādiu illic hærere libuisset. Erat illuc iter dierum viginti, & magnis animis eo pertendebat, ut illud oppidum pedetentim, Pechino denique mutaret, ciuitatisque ius, peregrinitate abolita, ab Imperatore impetraret. Sed fortia magis quàm tuta consilia P. Sandes qui Sciaochini præerat abruptit, & post quadrimestre Pasciui exactum eum reuocauit.

Sciaochini de more inter hominum odia & amorem, aduersis & prosperis iactabamur. Proregis Scriba homo sceleratissimus diem Riccio dixit quasi Plagiario, qui tres Sinas clam raptos Macaam vendendos

13.
Quanciens.
P. ou. frustra
adit Rugg.

14.
Expellitur,
Sciaochinū
redit.

dos deportari curasset, Diem dictum obibat Riccius, cum inexpectato tres Sinæ prodeunt, suo quodam ex negotio, sed longè à Macao reuerſi. Vulgarem illic aduerſus Luſitanos calumniam de rapiendis in ſeruitutem Sinis, Scribæ illius morte aded̄ ſubita, & horrenda inhibuit Deus, vt etiam Ethnicæ diuinam in eo vindictam agnoſcerent. Noſtri damnis licet iniuriſque affecti enormibus, neminem accuſare, culpâre neminem, ne latentes quidem earum auctores rogati detegere, illatas quoque ab iis moleſtias & detrimenta eleuare, vt caritatis illius tam nouæ documento Chriſtianam inſinuarent ſanctitatem. Hic ſcribit Riccius, tam vili ſumus, vt quamuis maiores Mandarini, nihil omittant erga nos honoris, adeantque nos non ſolum officij gratia, Sed diuinis de rebus colloquendi, plebs è contrario nihil probi ſurtorum & ignominia prætermittat: ne tamen gens vt mendiciſſima ſic furaciſſima, ædes penitus exhauriret Macao miſſi ſunt qui eas ſeruarent Indi duo Mauri, & vnus Caſer lacertoſo & grandi corpore, quodque ad vſum præſentem commodum, dæmone nigrior, Sinas enim vt ſunt muliebris animi, etiam armatos; colore in fugam vertebat, poſſe tamen plus decuit ad cicurandam ſuburbani illius populi feritatem, effuſus, & ſtrenuus noſtrorum labor in miserabili eius clade; turtim enim animis præterfluens cum reſtagnatione ſubita, gregatim animantes, & domos ligneas, ipſosque homines in præceps raperet, progreſſi domo Patres, quàm contignatio paulo editior aquis eximebat, quoscumque datum eſt, poſtremo ſubductos exitio, domi collegerunt, ſuſtentarunt victu, iuuerunt ad reſciendas domunculas, cum ſtupore vrbs vniuerſa, homines externos, peſſimè habitos, peperit odiis & iniuriis vexatos, tam piam, & miſericordem inimicis vicem reponere. Hanc tamen plebs barbara ſic reſpondit vt aliquanto poſt eluuiem minante fluuio, arbores noſtras ſuccifuri venirent, non tam vt aquis opponerent, quàm vt ſuam explerent contumelioſam barbariem; ſed à Caſto fugatos; armauit denuo ignauia pudor; cantu cornuum & peluuium ſtrepitu collecti domum noſtram velut obſidione, ſed procul cingunt, hoc ſolo ſecuri quod bonus Riccius neminem paſſus eſt in eos prodire, nec maultum abſiit, dum eos tentat de fenestris allocutione placida delinire, quin obtereretur ab iis ſaxorum grandine. Dei tamen ſecurus, ſequè illi committens, domo exit, furentes affatur, ea oris & lingua manſuetudine percellit, vt tanquam ſtupidi nihil contra mutirent; ſed incondito vocum, & cornuum ſtrepitu abirent. Hæc tamen quis credat? ſecuta eſt accuſatio Ricci, quaſi armatorum immiſſa manu, illorum rabiem incendiſſet; quod eſt facile dilui poterat, ſed præiudicio peregrinitatis, ſemper eius cauſa periclitabatur. Conſtanter nihilo ſeciùs animarum ſaluti caſtam operam dabat, parui pendens grati ex iis animi præmium vel ingrati reſertet. Latam in ſuburbio & trans flumen verbi Dei ſementem fecerat, reſpondebatque operæ fructus in frequentatione templi noſtri, diuinorum vſu, & concionibus Ricci

15.
pp. caritas
erga inſecta-
tores.

in quibus rerum inaudita maiestas, & momentum, etiam infideles vehementer mouebat; quo tempore mirificè aucta est Religionis veræ existimatio, beneficio desperatæ proles Lincitano cœlitus indultæ. Rogabat is nostros sibi vt filium à Deo impetrarent, suadebant vicissim, à Matre Regina vt illum peteret, cuius illi ad hoc effigiem dederant, ratas vtrinq; hoc anno preces fecit Deus: prole mascula donatus, nec ipse, nec statim vulgata rei tantæ fama dubitauit quisquam quin Deiparæ Virginis donum esset: quare ad senem quendam Christianum, liberorum quatuor parentem Ethnicum plurimi adire, orbitatem dolere, rogare senem vt sibi liberos à Matre Domini cœli exoraret, cuius etiam ipse acceptam à Patribus penes se imaginem haberet, pecunias etiam addere postulatis vt senem ad ea inflecterent, quibus ille reiectis negauit Christianos Dei beneficia vendere; irent sanè ad Patres & ab iis discerent vnum illum, verum cœli, & omnium Dominum cuius dum beneficia poscebant, auersabantur cultum & religionem, in quo etiam Lincitanus ingratum animum prodidit dum totam suam in Patres beneuolentiam ad caducas suas, & abiectas attemperauit rationes.

Occidentibus illi vetus carmen Quanceensibus Mandarinis, prædæ fore quandoque Sinas extraneis; illos in regni viscera progressos; ipsius assensu, sedem, ædes, & templum in iis obrinere; hæsuram ipsius nomini æternam maculam, si conscensurus propediem in gradum altiore, nullis potuisset monitis adduci vt Cantonensem Prouinciam sibi tantoperè addictam virulento germine liberaret; aliud deinceps ad pellendos Patres nihil expectabat nisi, vt iure necessario videretur, non inconstantia, & metu pepulisse. Nec longum Iulij vigesimo septimo anni 87. redit è Prouincia Huguanensi Ruggerius, cuius Queilini, vrbe primaria commorationem, questi erant multis calumniis Mandarinum apud Lincitanum vltro iis credulum; sub hæc nuntiat Quansiensis Prorex, à quo Ruggerium ignominiosè Queilino eiectum diximus, Cantonensi Proregi successore venire. Hoc rerum articulo vsus Lincitanus, Patribus vrbane admodum per Ministrum mandat, Macaum reciperent se se; ac dolere id sibi vehementer quod eos amaret plurimum, verum & hoc ipso se iis consulere, cum instaret Prorex, quem iam essent expectti, omnes inde pulsurus cum certa nominis, & domus iactura; ipse pretium domus legitimum iis refunderet: tam improviso, & acerbo mandato, quo exhantlati tot annis labores redibant in nihilum, & Sinarum portis excluderentur in perpetuum Christus, consternati Patres & consilij inopes, responsum quale tunc potuit dedere; consulto dehinc intimis precibus & lachrimis cœlo inter se conueniunt, de ad eundo rationibus & deprecatione tam duri iudicij Lincitano. Rationes libello exposuit Riccius, Lincitanus deinde vt satisfaceret populo vulgavit; Patres de gemitibus ad pedes Lincitani eo animi dolore, iis gemitibus, & lachrimis supplices iacere, vt emollitus hæreret apud se aliquandiu, moxque se acturum cum Tansiao responderet, ad quem

R

6
Nostri ex il.
indicitur ex-
tra Sinas.

16.
Duo tamen
retinentur
nostris.

Parram libellum iussit illico perferri. Hic siue precibus, seu Riccij libello, aut spe demerendi homines vtilis, & fortè potius argento expugnatus (nundinabatur enim beneficia Lincitani) obtinuit denique ut permitterentur aduentui & arbitrio Proregis noui, sic dato munere, acceptoque rescripto, Sanden continuo remittunt Macaum, quod ab iis quam prouidè fuisset sapienterque cogitatum, docuit edictum Lincitani, quod tunc publicè pependit cum vix nauim conscendisset Sandes. In eo Edicto legebatur [Patres suo ære ædificasse sibi domum; turrim publico sumptu Sciaochini, & subiectarum illi urbium construi, toram illius fabricæ gloriæ ad illas, nullam eius partem ad Patres pertinere: Quod prope turrim habitarent, hoc iis à Prorege indultum, & ab se propterea toleratum, sed cum accitis Macao sociis numerum auerent, indixisse virisque tum veteribus, tum accitis, regno facefferent. Verum illos ab se cum miserabili specie multisque lachrimis, audiri tandem impetrassent, Proregum duorum protulisse diplomata quibus sibi potestas fiebat illie habitandi; nemini se vnquam nocuisse; nihil in leges peccasse; abesse à patria, miliarium viginti millibus; per infestissima procellis maria, immensis sumptibus Sinarum amore, & æstimatione magnifica venisse; nunc se post infontem annorum quatuor in regno habitationem, ne culpæ quidem leuissimæ suspectam, per eadem maria, pericula, & mortes remitti, & extrudi, hac se lamentabili querela motum, quam sciret esse verissimam, & sibi constaret, homines esse valdè probos, & dignos ob religiosam quam profitebantur vitam quorum peculiaris ratio haberetur; edicere se ut ij duo qui principio venerant, in regno manerent; qui superuenerant abirent; duobus in posterum si quis tertius accessisset, tunc verò omnes pellerentur, velut rerum nouarum in regno molitores; designabantur edicto altero ex regionariis præfectis qui eos obseruarent, deferrentque illorum nomina, si quid ab iis quieti publicæ aduersum moueri comperissent.] Libuit has minutias persequi ut de infinitis & ærummosis difficultatibus inferendi Sinis Euangelij, infinitam quandam Patrum prudentiam, & patientiam metiremur, potissimum Riccij, ad hoc cœlitus lecti, ut illud Nanchinum induceret.

17.
Cunctatio
Riccij sancta
& sapientia.

Defunctos proxima tempestate, duorum numerus tam seuro sibi edicto præscriptus; & noui Proregis notus olim Quansej animus habebat sollicitos. Nisi Deo placitum fuisset Xauerij sui labores vltimos pensare inducenda per eius fratres in Sinas intimos Christi cruce, res erat profecto millies desperanda. Nam etsi edictis etiam quibus exilij damnabamur, ornaremur perhonorificis titulis virtutum, integritatis, doctrinæ mirabilis, & obseruantix erga leges, vnum reos vbique faciebat crimen, vitium peregrinitatis, quæ suspiciones Sinarum de Lusitanis nimium vicinis, mittebat in sera posteritatis pericula, etsi tunc quod posset metui nihil viderent: has contra si Riccius aduersa fronte illet, foraque urbium impleisset terrore ignium æternorum,

exteriorum, quod quidam in longinqua fortes Apostolicum iactabant spiritum; perierat funditus Sinarum salus; vno edicto Christum & eius præcones sempiterno damnabant exilio; tolerantia cunctatrix, & cæptis centies disiectis, centies reparandis euicit Riccius paulatim quod omnium maximè optabatur; lucro in præsens laborioso, tenui, & obicuro contentus luctis in futurum immensis, & splendidis sanctè consuluit: dissimulata propemodum quam vnã ardebat Christi causa, Mandarinos sibi quã capturæ parebant aggressus, comitate prudenti, & placida deuinxit, eamque apud illos adeptus est gratiam & famam vt quocumque in Prouincias mitterentur, ope illi adessent, & auctoritate ad figendas illic Euangelij Ministris sedes tametsi peregrinis. Iam discrimen nostrorum maximè capitale, si primo loco narrari oporteat, ex Loyola quodam ortum duxit, S. Ignatij propinquo, sed Societatis inimicissimo, vt quam scriptis famolis pessimè lacerarit. Is Goa dum solueret, seuerè iussus est à Prorege, abstinere se penitus à toto negotio Sinenfi. Macaum vt veat spreto, quod illi tunc etiam inculcatum, Proregis imperio; Lusitanos Quanceum comitatur serica in Iaponiam emprutos; libellum porrigit Mandarinis, habitandi venam in regno postulans; Repulsus, at cæpti pertinax, comminiscitur apud se Legationem à Rege Hispaniæ, Sinarum Regi offerendam, stultè nimium ratus, quod erat tam nouum, fore item multum plausibile. Hic verò Lusitani, transactorum haud pridem memores, angustissimo animo vehementer; quærere à quo, & qua potestate, tanto hiatu tanta promitteret, nihilque præter effrontem captandæ quæstus audaciam nacti, temeritatem hominis, quod vnum licebat grauius obiurgarunt. Verum enim verò, exteriorum iudex Aitaus, Loyolæ libello vitra verba respondit, & legationes retractans quondam fictas quibus extranei velle timebantur sine sensu pedem in Sinas iniicere, vt arma etiam processu temporum iniicerent, Loyolam cum socio differt; eius interea productum interpretem, coram indicta causa, sed neque rogatum, cædi iubet crudelem in modum, tanquam artificem legationis eius fabulosæ, cuius nulla ex Iudijs, neque ab Europa proferebatur auctoritas; & fuit in lucro ponendum, quod insons plagas solus exsoluerit; iram certè Aitaus effudit longius, legationis promissorem, eiusque socios, omnèque Lusitanos Quanceum ingredi vetuit nisi ad hoc rescriptum ab eo accepissent: at qui Sciaochiniè nostris debebant, grauius periclitati sunt, velut enim extrarij, vnã omnes conflarent Rempublicam, induxere animum Mandarini, Loyolam & suos à nostris, quamuis alterius professionis, & habitus, fuisse in Sinas inuitatos, & primum furorem in nostrum exilium accenderunt; nec vlla nos satis purgasset defensio, si Mandarinorum etiam infimum afflasset Loyolæ stulta iactatio, conuersionem Sinarum suscepturos, oportere manu altera gladium, Euangelium altera præferre, hoc est armis primum, illos Hispaniæ; postmodum prædicatione Christo subicere: temeritate hac stoli-

18.
Ab Europa
Sinen. missio
prope euerti-
tur.

da imbutus Macao discessit, tabulis munitus ad suum ingenium confectis, quibus nostros vexaret; quod fuit homini palmare tot orbe ab uno in alterum, errorum decus, & pretium: nam illud ridiculam quod sibi passim arrogabat, ne nihil egisse tot itineribus videretur, ante se mortalium neminem, sacrificium diuinum in regno Sinarum obtulisse; cum illic nostri multis inde ab annis, & sacrificarent, & agerent. Verum dux illi apud Pontificem, Macao intentatae sunt causae, eaque conatu non irrita, & Madritum reuersus sua exposuit meditata diu mysteria de subdendis Hispaniae Sinis, quorum erat caput ut ea missio auferretur ab Societate, & sui Ordinis hominibus iisque solum Hispanis crederetur, quorum ipse Dux esset futurus. Philippus III. pro singulari sua aequitate & sapientia, mandauit hominem turbulentum conobio claudi, Clemens vero Octauus, eiusdem itinerum comitem, & consortem. Mandarinum autem Quanceenses dum arrepti pendunt in occasionem Societatis expellendae, Sciaochini daemones atrocem architectatus est quae nisi Deus eius Administros excacasset, in peius aliquid exilio, & infamia, erat desitura. Die quodam affixis per compita libellis grandi caractere, accusabatur adulterij Ruggerius, & nominabatur clare socia criminis, & dies; sistit se publice Lincitano sub ferum diei maritus contentis, fideique adulterae, & miserabili querela flens, eiulans, singultans, legum iura, & poenas implorat: aduertendum hic calumnias quolibet, etiam immanes, apud Sinas fructum esse felicis ingenij, & vice gladiatorum quos ad vindictam non exerunt, in famam, & vitam eorum armari, quos perdere destinant; ea quidem furendi rabie, ut inimicorum interdum se foribus suspendant, quo velut crudelibus eorum iniuriis adacti ad laqueum, extremi supplicij praedicio illos damnent. Venales ubique triobolo, periuri testes, utque sunt fingendis, texendisque dolis natura vaferrimi, sic iis maligne adhibendis, adeo se vertunt in omnia, omnesque ad verum personas induunt, haec tamen illos ad tribunal caute meditato afferre opus est ubi terribilis Radamantus manu cinctus ferorum carnificum, dicit illos caedi coram iussurus sit, si coloris, audaciae, aut verborum immutatione, visi fuerint tirubare, & calumniae indicium prodere. tam haec Ruggerio intenta calumnia auctorem habuit Martinum nomine Sinesem, fidee an vere Macai baptizatum, solutis moribus hominem, proinde solitum a Ruggerio blandè & serio admoneri; ex quo flagitiosus Sycophanta vitae laruam emendatioris, pietatisque cepit induere ut factus Ruggerio carior, stipe aliqua illum emungeret, qui vertendae strophae commodum accidit Christianos duos, patrem & filium ei occurrere qui cum excoquendis in aurum metallis omnia decoxissent, nihilo mitius (quod Sinis commune) pergebant delirio eodem spebuloque insanire consuecendi auri: quare iis facile persuasit ex Philosophis Occidentalibus artem Ruggerio promptam esse, qua viuam argentum rogeretur; & colorem mendacio dabant Lusitani, qui viuam argento na-

19.
Atrox calumniam adulterij contra Ruggerium detecta.

ues onetaban, magnis lucris in Iaponia vendendo; verum, aiebat fur sceleratissimus, coagulando in argentum cocturæ legitimæ, quò Macaum urbem opulentam, Sciaochini turrim construxissent: artis huius vim omnem, herbæ cuidam inesse, quam iureiurando, sibi Ruggerius indicaturum promississet, Christiano scilicet, familiari, & intimo; ipsique pariter utpotè Christianis, dumtaxat illam secreto premerent; aliud ex ipsis herbæ pretium nolle præterquam secretum. His capti nugis simplicissimi Chimistæ, captatorem suum parasiticè reluctantem, secum domum abducent, mensa, hospitio, vestitu, pecuniis etiam liberaliter excipiunt toto quadrimestri, donec illos non valens improbus verbis ulterius ducere, noua fraude triangulum vitrum à Ruggerio mutuum emulit, & Quanceum aufugit grandem eo pecuniam facturus. Lincitanus haud multò post domi nostræ vitrum poscens videndum, de furto cognouit; grauitèrque iratus, Præfecto Quanceensi mandat hominem rapi, & vincum perducì Sciaochinum, Patribus in cassum, iacturæ leuitatem, ut reo parcerent obiiicientibus, nam utcumque sit, apud vos vitrum, gemma est apud Sinas pretiosissima, nec adeò vestra, ut eius priuate aspectu liceat, Mandarinorum lectissimos qui eius visendæ studio crebri huc veniunt, eamque suspiciant. Causis duabus capitalibus pressus lycophanta, alteram sedauit dato Chimistis quos luserat duobus vitro; alteram se quoque lufutum putauit, si eius auctorem credebat Ruggerium delatione inuolueret tam atroci, ut eum quàm longissimè auerteret à negotio sibi facessendo. Accusationem in eum eiusmodi construit, cuius, si valeret, minima pœna, futurum erat exilium: homuncionem circumuenit, vilissimum & mendicissimum, ut suam venderet, & coniugis famam; Ruggerio crimen adulterij inferret; vxorem daret confitentem; libellis per urbem affixis facinus quereretur, absque vlla dubitatione Ruggerium ad redimendam infamiam, ei quantum optasset argenti daturum; iamque homo imputissimus de argento tentarat cum Ruggerio pacifici. Sed occæcauit perditos suum crimen: mariti, vxoris, libellorum criminationes, patrato sceleri tempus assignabant, quo in Prouincia Honanensi diuersabatur Ruggerius, bimestris itinere Sciaochino disiuncta. Hic accusatores animo cadere, maritus cum vxore, solum fuga & exilio vertere; Martinus è carcere huius fugæ præiudicio obrutus, & falsi, furtique conuictus, ad Gubernatorem rapi à quo plagis cæsus est viginti, sanis illis, & prope lethalibus; pœna insuper damnatus quæ nostris responderet tricenibus, & multæ obstrictus cuius vel quarta pars exsolui ab eo non posset, etsi venum se in mancipium daret. Ruggerij contra publicè probata laudatæque innocentia; & restitutum ex calumnia, innocentæ nomen bonum. At enim Lincitano cuius erat datam sententiam suo firmate Chirographo, visa est pœna sceleri nimis impar, Martino plagas adiungi voluit sexaginta, ex quibus duorum spatio mensum tabescens periit, nostris interea defosso in imum

carceris, curam omnem opemque ferentibus. Alchimista duo, furis supplitio territi triangulare vitrum, spontè ad Ruggerium retuere, Irati nihilominus quod illatum sibi à fate damnum, euentito ipsius nomine non sarcitet, & recederet Sciaochino, furorem in Sandem acuerunt qui suffectus Ruggerio fuerat.

Præteruictos hunc scopulum Patres, mox alius terruit longè illo formidabilior Tutanus seu Prorex datus Prouinciæ, ille idem, qui ex Quansiana Metropoli: valdè inhumanè Ruggerium haud pridem eiecerat; sed assiduis eorum precibus annuit Dei benignitas vt mutato animo barbarus salutantes videret exciperetque perhumanè, Ruggerium in primis cui præcipuè timebatur; Lincitani quoque ad maiora promoti, nostrique præ omnibus, & contra omnes, in regno patroni, suecessorem, nouum Lincitanum etiam solito experti sunt affabiliorum; consuerat enim quoties Sciaochino ex aliis Prouinciis transiret, officiosè illos inuisere: qua benignitate vniuersusque vius opportunissime Riccius ad augendum nostrorum numerum, Sandem obtinuit Macao reuocari, addique illi Ruggerium comitem, censuit tamen qui Macai præerat, solus absque socio iret Sandes. Vix applicuerat, Sciaochinum cum duo quos diximus mali Chymici, peiores Christiani, cum interpretibus aliquot, & familiaribus Ruggerij coniurant ad exterminandum Sandem, vt recuperarent Ruggerium, amicum, beneuolum, suis obstrictum obsequiis, parè sibi ab eo cum adesset ob inopiam persolutis. Die inter se dicto centum locis libellos proponunt, quibus noui Patris externi aduentum vulgabant, factum id aduersus rescriptum defuncti officio Lincitani; nisi urbem quamprimum purgaret, Siuzaiorum Collegio ratum esse (qui postremi sunt inter Literatos) queri apud Proregem, quibus etsi confectis fraudulentorum minis, existimauit Sandes tutius cedere, pauloque post Macaum reuertit, neque propterea Macao renauigauit Ruggerius, sed in alia omnia tractusque Sinis planè oppositos profectionem instituit. Inspector Prouinciæ Indicæ Valignanus, inde appulerat Macaum Iulio exeunte anno 1, 88. Legatos quatuor Iaponum à summo Pontifice reduces, patriæ redditurus. Illic à Ruggerio edoctus posse facilius quam ferret opinio laxari Euangelio in Sinas aditus, pandique latos ad Sementem campos, vt erat capax animi, & ceptorum tenax ingentium quæ ad præpositum Generalem ante decennium scripserat, vt gere nunc acrius institit. Monuerat autem Sinensi expeditione nullam fore toto oriente lucris animarum quætuosiorum; paratiorè nullam excipiendis Euangelij fatibus; nullam cuius gratia minus esset mittendis operatiis parcendum; sed nec vllam ingressu difficiliorem, ob innatum genti odium peregrinitatis; alia omnino tentandum via, quam quæ missionibus aliis ex voto processerat, & hanc ipsè viam quam exposuerat, & præterquam omnia cassis conatibus motum iri censebat, eandem repetiit, certusque longa experientia nullo personæ Sinensis indumento dissimulari posse Europæos, è contrario

10.
De Legatis
in Sinas à
Pontifice
mittendis.

tratio suspectos fieri proditiōis alicuius, studioſa illa cultus transfor-
 matione meditata; ex Mandarinis, animo, Magistrūque mobilibus,
 mobilia in ruinam omnia incertaque pendere, annorum labores com-
 plarium momento secum in præcepſ tractura; nini esse à suspiciōni-
 bus, calumniis, & delationibus securum, rest-re vnum idque solum
 denique statuit vt ipsomet ab Rege, Sinarum Monarcha, solemnī diplo-
 mate exoraretur facultas Christi præconibus liberæ inter Sinas com-
 morationis: sed ob incessam tanti Principis maiestatem, non posse id
 aliter obrineri, nisi legatione aliqua illustri, & splendida, cuiusmodi
 foret ab summo Pontifice quem non dedeceret res tanti ad Dei glo-
 riam incomparabilem nominis, & momenti. Suspectos enim à vicinis
 Principibus legatos fore, ditionum præsertim confinio auctis, gentem
 ingenio præstantem; insitarum virtutum, & moralium studio cultam,
 religioni veræ subitici facilem; numero, Europæ vix imparē, à sempiterno
 exitio seruare, dignum esse opus Christi Vicario, Christianorum
 Patre. Quem porro mitteret circumspecti, ad hæc insinuanda ido-
 neum, nullus aptior occurrit Michaële Ruggerio experientissimo re-
 rum, & regionum Sinenſium, nullus quo minùs ægrè Sinenſis missio
 careret; cum deuestam ætatem, & labantem retro memoriā, illa iam
 fugeret caracterum symbolicorum infinitas, & varietas sonorum qui-
 bus Sinici sermonis elegantia continetur. Monito igitur de profectiōne
 adornanda, parauit ipsemet quæ ad felicem illius exitum conducere vi-
 sa sunt, atque ante omnia literas quas posset ad Regem Sinarum, Le-
 gatis suis tradere Pontifex, quarum inter apices duos tantæ dignitatis
 cum esset ratio castigatissimi decori admodum lubrica, in iis compo-
 nendis Ricciij, Mandarinorum opera Riccius vsus est, idemque illas
 Italicè reddidit ea fide vt ne vis quidem vnius literæ interiret vel ob-
 scurior lateret, quanquam nulla satis par lingua sit quæ Mandarino-
 rum dictatis respondeat. Exinc summo Pontifici, & Regi Catholico
 dona, ob longinquitatem in Europa nouam gratius ventura, Mandari-
 norum supremorum duplicem suo cum ornatu & insignibus cultum.
 Vestem qua solent Sinarum Reges; & coronam figuræ admodum in-
 solentis. Descriptionem Sinenſis imperij Gueipinio opère, hoc est
 ex commissis ad latera tabellis minoribus, maiorem tabulam, iisque
 cum lubet in cubum cogendis, singulari artificio flexilem. Profe-
 ctionis huius expectationes quæ demum euaserint tribus possum li-
 neis edere, nam in nihilum reciderunt, Macai Nouembris vicesimo
 anni 1588. Sinenſe nauigium conscendit Ruggerius cariosum & qual-
 sum; Malacæ Deo prouidente nauim offendit sublatis iam anchoris
 ventos in Europam poscentem, sed ita confertam vectorum, & mer-
 cium onere, vt supra rudentes conuolutos sub dio, imbre & frigore,
 locum sibi ægrè inueniret, ex quo illum nauta paulo humanior, post
 mensem, sub recto locauit. Proximanti ad cornu bonæ spei sex naues
 occurrunt fœderatæ, millione aureo singulæ diuites, quem ex negotio
 Lusitani

21.
 Ad hoc in
 Europ. nauigat
 Ruggerius.

e. i.
S. Helenæ
insula.

Lusitani Cocino Vlyssiponem referebant; eas tam fera corripuit tempestas, ut earum unam cum sexcentis vectoribus hauserit; alias diu multumque vexatas in S. Helenæ tandem dimiserit. Ea est tenuis in vasto circumquaque Oceano insula, milliarium vix trium ambitu, sed nautis carissima, reficiendis nauigantibus, & aquationibus opportunissima, cœlo peramœno, verè perpetuo, feratam & fructuum locuples, denique leuandis vectorum arumnis peculiari Dei beneficio parata, cui & hanc reponunt hospitij gratiam, ut nouæ arboris alius surculum; plantæ alius granum in ea depangat; noua quidam relinquunt animalia, quæ illic omnia lato pronentu sobolescunt. Eam incolebat spontaneus extra mundum exul eremita, qui tamen Dragum piratam Anglum minimè vitauit; narrabatque Ruggerio abductum sibi ab eo fidelem socium; de se idem futurum fuisse, nisi subterraneo cauo latuisset; distectam cruceum matmoream, cum sacra ædícula, & gloriosi nimirum facinoris monumentum, inscripta corticibus arborum, prædonum illius nomina. Hinc autem reuicta de Drago fama mendax quæ illum tota India cantabat per lustratas Sinarum plagas Septentrionem versus, nouum iter circum Tartariam nauibus pandere, perque recens apertam Zemblam, & glaciale Oceanum suæ se Angliæ reddere. Post dierum viginti stationem, & celebratam diuino epulo à vectoribus omnibus Pentecostem, ex S. Helenæ ad Corui insulas feliciter nauigant. Sed illic à nauibus Anglorum, acerrima tridui impugnatione fatigantur ut in altum propulsi inuoluerentur media ipsorum acie quæ illic prædæ inhiabat, insitere nihilominus tuto itineri aduersus crebros tormentorum iactus quoad portum Terzera in insula subirent, ubi grauissimè pereclitati sunt, vento immani iactatum anchorarum rumpente cannaba. Sed nauis tandem exitio qua Ruggerius vehebatur, reliquarum periculum desit; fractis hæc anchorariis quinque funibus, & relictis in fundo quibus firmabatur anchoris, in saxum impacta dissiliit; emeris nautis, & paucis mercibus; eorum pars quæ tradiderat Ruggerio Valignanus ad littus enatauit: inde superstitem nauium vna Ruggerius Vlyssiponem denique tenuit ad decimum tertium Septembris anno 1589. Illic cum Albertus Austriacus Cardinalis, humanissimè habuit, Madriti verò Theotonius Archiepiscopus Eborensis; Bragantiæ Dux; Demum ipse Philippus duarum horarum spatio de Sinis audiuit enarrantem, & Valignani consilium de legatione maximè probauit, ad quam suis in vrbe Oratoribus mandauit suam Ruggerio operam commodarent. Romæ dies egerat quindecim, cum Sixtus V. è viuis abijt; paucis inde diebus Urbanus VII. post etiam Gregorius XIV. & Innocentius huius nominis nonus, nec erant hæc funerum impeditissima, & breuissima interualla rebus agendis propitia, sed neque ad clauium Ecclesiæ sedentem post Innocentium, Clementem octauum interpellari hæc legatione tunc satis probabat Aquaiua Societatis Generalis, qui dum aliud affulgeret, secessum Ruggerio suasit Neapolim ex qua natus erat. Illinc

23.
Legationis
negotium
euanescit.

non

non multo post à summo Pontifice, à quo non pridem Cardinali auditus fuerat, Romam accersitur: sed quibus de legatione mandata fuerat deliberatio tam multa visa sunt obstare, ipseque Pontifex tot ex diffidio Principum distinebatur curis, vt de Sinis & legatione agi desitum sit; Salernum Ruggerius sese receperit vbi anno 1607. Maij vndecimo diem clausit extremum, senectute haudquaquam ingloria, cum etsi aditus Euangelij Ministris non patefecerit in Sinas, calles tamen recluserit aliquos, nec vltius aliud ex eo Deus poposcerit.

Riccio interim Sciaochini strenuam operam locanti, cum Almeida Socius Macao aduenisset, grauiissima omnium tempestas à Seniorum Collegio statim incubuit: Est hic ordo Senum qui annos à puero virtute ardua, & perpetua æquarunt, cunctisque notissima; qui ne ipsi vnquam in ius vocati sunt, nec cuiusquam nomen vnquam detulerunt: qui raro denique vitæ innocentiæ, & constanti exemplo in id Collegium adsciti, etiam à Magistratibus obseruantur; gaudent ceremoniis, habitu, notaque dignitatis, Patres Patriæ habentur, eiusque incolumitati, ea integritate inuigilant, vt tribunalia etiam suprema, contra sensum ipsorum vix vnquam pronuntient. Hi ergo nouum ex aula Pechinensi, Inspectorem Prouinciæ, Mandarinum prolixo libello Quancei conueniunt, quo Patrum exilium tam confidenter flagitabant, vt decretorio Rescripto statim crederent exportandos, quod integritatis fama sibi multum placeret Inspector, & tenacitate iuris inexorabili; nullum autem ius esset sanctius immunitate regni ab omni Extraciorum contagio. Tradidit Riccius libelli totius apographum, quo religione officij præmissa qua obligari se aiebant, communibus periculis cauere, aduersum externos pro seueritate legum, & maiorum vehementissimè declamabant, & exaggerabant legationem illam nuperam Loyolæ sectam, & quotidianos vrbs Macai progressus, paulatimque succrescens ab Externis, totius imperij discrimen; Macaum vlcus esse in membrorum extemis; Sciaochinum abscessum in pectore, posse illius remedium differri; huius in cor ipsum grassantis, non posse. Expulsionem Patrum, toti Prouinciæ, non fore minus vita ipsa caram. Hæc prope lethali exitio, à tantæ auctoritatis hominibus intento, nullum præsentius Valignano succurrit auxilium præter assiduas apud Deum preces, spontaneas pœnas, & sacrificia quæ nostris Macai indicta, Deus pro sua benignitate rata fecit. Inspector Prouinciæ Mandarinus iudicem in hac causa dixit, Prouinciæ eiusdem Aitau, classis maritimæ, & Externis Præfectum; cognitionem causæ Aitau Gubernatori Metropolis Quanceensis commisit; hic Gubernatori Sciaochinensi; qui tunc absens suo mandauit Vicario litem instrueret, singulisque obiectis suam curaret certam, veri, aut falsi lucem. Dies Riccio dicitur, & satisfecit quidem tunc verbis ad omnia; post verò defensionem scripta & valida; cuius æquitatem iam per se tam claram habebat Vicarius, vt Senes Quanceenses acerbè inculsaret, credulitatis ni-

S.

24.
Conarus ad
extur è Sinis.
Ricciū for-
tunati.

raia, & praesidentia qua se vltro in res Sciaochinensium intrussissent, digesta solennibus formulis omni lite, quae praeter nostrorum commendationem, & innocenciam nihil potuerat probare, pronuntiatum in eorum laudem, exploduntur calumniae aduersariorum; Lincitanus ipse Vicario iudex superior, subscribere sententiae voluit, adiuncta etiam nostrorum laude, quos tantum aberat ut pelli regno decerneret, ut etiam Patri Almeidae, sedem in eo stabilem confirmaret, vetaretque acta causa huius illi Aitao vel Gubernatori exhiberi, quibus praetermissis, ut esset aegrius aduersariis nostrorum, iussit recta ipsum ad Prouincia inspectorem perferri qui suo illa Chirographo munivit: quo euentu tam supra spem fausto rependit Deus Riccio Quanceensium odia, benefico affectu Mandarinorum Sciaochinensium, & quotquot illac mutatis Prouinciis transibant; hinc eo tunc nihil minus aduertente conciliatus nostris in alias Prouincias aditus, in quibus Pimpitalos, Scilanos, Lincitanos, Proreges, aliosque supremae notae Magistratus experiebantur beneuolos & patronos, quod essent pridem Sciaochini Riccio addicti, eiusque morum sanctitatem, & eruditionem plurimum adamassent, nec facile apparet cum cum Schiaochini aduersum perditos improborum conatus retinuerit tandiu, nisi ut per eum praesidia fidei Christianae variis in Prouinciis frueret, quibus bono demum numero paratis, laxauit rabidis inimicorum contentioneibus habenas ut Sciaochino illum eiicerent.

25.
Riccij vir-
tus, comitas,
Doct. ina
transcuntes
illi concilia-
uit multorum
Prou. Man-
darinos.

Riccij aedes annis praeterfluens insternebatur continuo nauium vltro citroque comiteatu, quibus Mandarinum ad officia & negotia publica, vel capeffendos, Magistratus vehabantur, horum nemo Riccium praeteribat, prius etiam illum adibant nonnulli quam ipsum Proregem, cumque illos vetaret dignitas priuatorum quemquam officij gratia visere, nisi Magistratu alicubi functum, eiusque insignia retinentem, inspicendi templi causam (quod nulla vetabat ratio) conueniendo Riccio praeterebant, vbi opportunè sub primos affatus, breuiter de Deo aliquid inferebat, ex quo illis semper magna de fide ac lege Christiana ingenerabatur opinio, maxime cum illam nostrorum moribus expressam cernerent; nec deerant qui soli ad eum postea redirent, ut de diuinis amplius cum eo agerent. His vero sermonibus, ansam dabant quaesita de Physicis, Ethicis, & Mathematicis, in quibus audito Riccio optassent illi esse discipuli, cum sibi antea de Magisterio illarum plurimum placerent: ex quo prudens haec erat eorum coniectura, fortioribus quoque legem Christianam argumentis fundari quam Sinarum sectas; cum praeter illorum scientiis, nostrae aded eminent. Ac ne istas putarent dotes esse Riccij priuatas, sed nostri orbis sapientibus communes, complura iis inde exhibebat, solerter laborata, & ingeniosius inuenta; tabulas doctae manus, machinamenta horaria rotis intenta mobilibus, & eiusmodi alia quae liberalis amicorum, & pia caritas ad eum miserat, vsus illic maiores vulgaribus habitura; ex quibus

tutriculæ horologium cum imposuisset, ære procul sonoro, horas populo indicans, eius tanquam miraculi prouincias vltimas impleuit fama; præter hæc ne sibi pergerent de principatu elegantia blanditi, omninque barbariem in Occidentales reicere, grandia coram pandebat volumina ex topographicis compacta tabulis, omnique genere nostratis architectonicis cuius membratim partes in ædificiis Europæorum monstrabat attonitis, suaque iam licet auro illusa spernentibus velut puerilia & casta maiestatis. Cella igitur, nec solum ex nouis sed veris hausta de Deo, de religione, de rebus Europæorum opinione vaporati, cordatissimi homines cum Gubernationis suæ Prouincias attingissent, tam multa de iis tanta autoritate referebant, nemo vt esset quin vniam aliquem de nostris cuperet: eadem quoque occasio Christianitati in Regnū Cocinsinæ initiū dedit, quod eius Legatos professionem clientelæ solenni munere instauraturos apud Regem Sinatum, excepisset de more Riccius, inuisentes, iisque Sinensis Catechismi de quo nuper est actum, exemplaria plurima donasset, quibus suus constitit deinceps fructus. Sciaochini verò Christiana res magnis accessionibus augebatur, baptisimi solennibus publicis, & collatis de celo supra vim naturæ beneficiis; quodque omnem vicit expectationem matronæ illustres, seuerissima custodia mortalium oculis subductæ profitebantur Christum, maritorum enim & filiorum ministerio eruditæ, vna supererat, & superabatur denique difficultas capitis detegendi quantum opus erat vt vitali aqua tingerentur. His & similibus reficiebatur Riccij labor assiduus, farente licet in eius exilium Quanceo Metropoli, quæ tandem aliquando ministrum nacta, votis nefariis obsequentem Sciaochino illum, quod tamdiū contenderat; expulit, sed feliciori exilio quàm desiderari ab eo potuisset, in regni videlicet mediterranea, & interiorem eiusdem Prouinciæ partem, quæ vberiori prouentu coleretur & fundendi se latius faciliores vias nostris aperiret Christi que nomen, vt postmodum factum est in vtramque Pechinensem, & Nanchinensem regiam portandi. Nouo itaque Proregi Cantonensis Prouinciæ breui viuis exempto subrogatus est Scezaius nomine, qui præfuerat Quansienfi, homo ambitiosus & auarus, inanitate honoris, & pecunia, omnia metiri solitus; quod prima Quanceum suo damno sensit ingrata ciuitas, quæ dum sibi læta de eiecto Riccio adplaudit, huius hirudinis inexpleta fame emuncta & exhausta, suas de Riccio implacabiles querelas in Proregem sed frustra conuertit. Hic Prouinciam subiturus, Veei in eius confinio constitit, quoad ipsi de fisco regio ædificatum esset palatium, quod vetus aliud decessoris morte sibi crederet ominosum: ad ornatum enim & supellectilem quod spectabat, noua semper ex eodem fisco nouis Gubernatoribus instruuntur. Veei dum feruent saluatorum officia; Tansiaus ille Sciaochinensis de quo nuper, homo ad omnia venalis, incendit illum cupiditate templi in vrbe Sciaochino, immortalitati suæ consecrandi. Locum à Pa-

26.
Prorex nouus Riccium expellit vt domum eius possideat.

tribus incolæ peramœnum, & turris publicæ vicinîa celebrem; ædes eorum profanam, & sacram ex Europæ architectonicæ canone constructas, quibusuis Sinenſibus ſpectabiliores; poſſe de cætero cum adibus campum, magna urbîs approbatione iis eripi, quæ tam pridem illorum exilium, tam ardentè vrgebat, vt ſi hanc eorum liberaret odioſiſſimo pondere, vna & templi promeriturus honorem eſſet, & templum illic habiturus. Hæc ſceleftum Proregem, ſuo iam ſubactum genio, facilè ſibi abſtulerunt. Mandar Sciaochinenſi Lincitano, multis ſibi teſtibus compertum, religioſos externos ad nouam turrim habitare complures, viros ingenio ſagaces; miris quibusdã ſpectandis incantatum vulgus ſibi obſtringere; ædes ad flumen, & nauigiola poſſidere, quibus Macaum perferret quicquid in regno moueretur. Sæpius in die ad confertas domi conciones verba facere, ſuſtulſiſſe in turrim cimbalum, pulſu horas ſpontaneo, tangente vt ferunt nemine ſtupenti populo nunciãns, librorum expanſa copia, & ſcientiarum omnium oſtentione, cerebro vertere adentes: nouis denique doctriinis, & regno ignotis religionibus imbuere homines, & initiare. De iis ipſe iure cognoceret, ac ſi ex veris relata comperiſſet, indiceret exilium Patribus Macaum, vel ſi mallent ad templum Nanhua. Probè gnarus Proregis Lincitanus, illico intellexit demandari ſibi examen cauſæ illius arbitrio contra ius damnatæ, proin cognitione omni abſtinuit, quod certò videret in eorum abſolutionem deſitaram quos volebat Prorex, fontes, inſontes condemnari. Gubernatori, & Riccio ſignificauit clarè de diſceſſu. Dolere ſe grauiter, quod nec æquitati, nec ſuæ in Riccium beneuolentiæ re vlla obſequi valeret, vim ſe pati inuitum, quòd ſummo imperio non ratione ageretur; Nanhua fidenter ſecederet; curæ ſibi futurum (quod ſanctè ſpondebat) vt Prorege, Magiſtratu deſuncto reuocaretur Sciaochinum. His ſibi amici fidelis vilis officium expleſſe inſecti non potuit quantumuis rogante Riccio vt cauſam integrè ad finem perduceret; ſed nec Mandarinis tametsi valdè volentibus, quicquam ſuccurrebat quo ſolarentur acerbum caſum, præter ſterilem miſerationem, cum execratione violenti, & iniuſti Proregis, qui iam ſemityrannus in vrbe audiebat. Quare huius præcepto, licet iterato, negabant ſe vnquam ſubſcripturos, ne communionem apertæ iniuriæ manus polluerent, hoc illorum reſiſſu, & neceſſitate potentis Piratæ à Prouincia auertendi, feſtinatio Proregis inhibita, tantum dedit Riccio temporis, quanto egebat vt excurreret Macaum, & conſulto Valignano redux, octodecim Ethnicos tingeret ſacro fonte, quæ fuit vltima noſtro in templo baptiſmi celebratas.

Reuerſus in urbem à Piratis Prorex, inſtare illico Mandarinis, vt Patrum cauſam abſoluerent; obſtare illi, ſed fruſtra; multis iam teſtibus & iudiciis de Patrum innocentia, & laude, conſtituiſſe, & pronuntiatum eſſe iuridicè; poſt omnia verò, denique addere, laturos periniquè etiam Sinenſes, viros bonos, culpæ omnis expertes, & qui-
bus

bus nihil vnquam potuerit obiici, perinde vt reos damnati multa graui, domum iis, & templum auferri sexcentis (summa illic ingenti) ædificata nummis, ex legitima præcedentium Proregum facultate; iamque sexennio habitata; & causam pœnæ huius proferri nullam, præter cupiditatem domus illorum vsurpandæ. His & similibus querelis si ab Inspectore Prouinciæ in aulam deferrentur, obuiam ire se credidit sceleratus, conficta specie æquitatis: templum aiens stipe collata constructum fuisse, nihil Patribus eripi, quod iure possent suum asserere; vtcumque res esset, ex iis emi velle; ducatos quinque supra quadraginta empriõni se pretium dicere, vtque illud sibi titulo aliquo vindicaret; iis se quindecim de suo ducatos addere. Possè Patres aureis sexaginta commodè in patriam redire, hoc est per biennium integrum, & interiectas tempestatum moras vastum Oceanum remeteri. Has ergo sibi pecunias Proregis nomine ferenti Riccius, ne faxit Deus, inquit, hoc erimen suscipiam, & templum eius vendam, aut meo assensu profanis vsibus addicatur; quod si posset mihi ratione aliqua licere latin' iusta hæc foret pretij ratio, quæ sextam, pretij portionem vix æquat; nam de stipe quod fertur, tollant sanè Sineses, sibi que habeant si vel laterem vnum in id contulerint. Macaensium meorum liberalitas hæc fuit: Etsi autem Prorex repulsam hanc ægrè tulerit, putauit nihilominus, naufragorum more, hoc pecuniolæ potiùs, quàm nihil è sua eiectione collecturum, neque propterea, eius expellendî proposito abstinit; omitto tricas, dolos, & iniurias forenses reliquas, quorum partem idcirco libuit in Residentiæ huius ortu, & progressu representare semel distinctiùs, ne cum fastidio lectoris cogeret læpiùs in causis similibus deinceps ea' repetere. Augusti principio anno 1589. duo primaria eius Prouinciæ capita Inspector & Prorex, magna pompa, officij gratia Riccius cum adissent, en tibi præter, & Riccij, & Mandarinorum expectationem, exilij pœna in Patres exeritur, eam vrbs Præfecti Vicarius quodd distulisset aliquamdiù sic obiurgatus est à barbaro Prorege vt ad eum sibi demulcendum causam nostram fecerit peiorem, quam frustra iuuare tentauerat. Sententiam iniqui Exilij grandi conscriptam caractere per listores duos misit ad Riccius, per quos illi triduum præfixit, ad purgandam urbem, & discessum vellet nollet citiùs maturandum. Concepta his verbis sententia, Sinesi lingua legebatur, [Etsi P. Matthæus Riccius bona mente in Sinas venerit, & inculpate in regno egerit vt constat ex tabulis de vita illius iuridice confectis, non debet tamen suam tantoperè negligere, patriam cum vita vbique religiosè duci possit, nec moris est exteros, vbi residet Prorex diù retineri. Ergo in patriam remittatur, nec pugnat cum humanitate, aut iure hoc rescriptum: esto enim ædium fabricam, sumptu ingenti absolueris, sed ex stipe, non ex se suffectum quem suum proinde dicere non potest. Quæsitæ tamen ad hunc reponendum à Mandarinis summæ, addantur de meis ducati quindecim, sintque nu-

mero sexaginta, quibus patriæ suæ, quo illum remittimus se reddat] oblatam Riccius post hoc rescriptum pecuniam, ne dignatus quidem aspectu est. Expectabat in ripa nauigium quo erat Quanceum deferendus; & quod erat in hoc discessu acerbissimum, circumstitebant illum Christiani tot lachrimis, gemitu, quodque ipsemet scripsit euulsiuibus, ut si Patrem quisque prosequeretur ad tumulum; at is quanquam & ipse afflictissimus, consolari omnes ut poterat, monere, hortari ut Dominicis & festis ad sacram tabulam conuenirent quam iis relinquerebat in aula aliqua exponendam. Ipsi quin etiam Ethnicis, maxime Literatis amabilitas, Riccij eiectionem hanc fecerat inuisam, & probro sibi ducebant, eiusmodi hominem tam manifesta iniuria violari; imò stultè omnino rei Sinenis apprimè conscium, tantique apud Sinas, & suos nominis, & auctoritatis offensum expelli, postèque ab illo effici, ut Sinæ verè dolerent aliquando quod se metuere sangebant. Sed cum Almeida Riccius prudenter pièque condixerat, ne quid sibi elabi sinerent, quod minus deceret Euangelij Ministros, & quas docuerant virtutes reipsa præstarent: in iis itaque, nec diuersus color, nec vultus tristior, nec indignantis, aut turbati animi vllus index; ne querela quidem frigida & simplex, aut vlla Proregis vel Tansiai illius perfidi mentio qui telam hanc omnem texuerat: quæ virtus constantis animi firma & solida, Philosophis illis virtutum æstimatoribus, magnæ fuit admirationi. Sciaochinum ingressus Riccius, ut clauis ædis sacre Præfecti Vicario traderet, egit amicitie gratias, interpellatusque ab illo denuo de admittenda pecunia, in proposito reiiciendæ firmus stetit, ac repullæ huius roganti Vicario testem dedit, cartam sua conscriptam manu, recepitque ab eo vicissim, perhonorificum, & graue, innocentie suæ testimonium, & vitæ omni laudum genere cumulata; tandem impetrata ex eo fide, non commissurum (quoad in se foret) ut profanaretur templum communi vsu, beneuolè admodum est dimissus, literis munitus quibus maris Præfecto mandabatur de nauigio, illi & præsidio militum, vsque Macaum commodando. Quanceum pronò fluuio venerat, & maris Præfectum absentem operiebatur, cum ecce tibi cimba postridie à Prorege, Sciaochinum regredi iubente, imperati causam cum nullam ederet, multas animo versabat Riccius, nec diuinabat veram; nempe ad hoc illum iubebat retrahi ut compelleretur ducatus, emptæ domus pretium capere, quos præter opinionem semper repulerat, ex quo Prorex minimè ambigebat delationibus in aula se dilacerandum tanquam raptorem alieni; suadebátque Vicarius Riccio, ne quid consuleretur in eum grauius, illos admitteret; sistit se tamen Proregi Riccius iusti tenax, sui que contemptor, cui miris excepto delinitoque blanditijs eandem Prorex sua manu pecuniam obtulit. Vice versa Riccius pari modestia & constantia recusauit: obitienti apud Sinas inurbanum haberi, munus recusare, offerente præsertim Prorege; qui verò infert repente Riccius,

inter

inter se ista conueniunt, pellere Regno me tanquam sceleratum; simulque me donis afficere? cuius sensum responsi callidus barbarus nimis percipiens, lictoremiratus, & catenas poscit, huic flagitioso: designabatque oculis, adstantem interpretem, qui hæc extraneis consilia suggerit: tremens ille haudquaquam mi Domine non meo consilio hæc eduntur, sed acerbo dolore deferendi regni, atque idem pro illo excusans Riccius confirmavit, orauitque supplex si verè sibi, non specie tenus, sed ex animo benè velle, ne se coniceret in mare procellosissimum, milliariibus duodeuiginti millibus iterandum per suprema quot horis pericula. Terræ palmum sibi vbiuis indulgeret in quo quod vitæ supererat daretur tranquillè absoluere, si minus hac eius in Cantonien-si Prouincia; in Quantien-si saltem, seu Chian-sensi, aut quauis alia. His ille seu rationibus, seu miseratione supplicis mollitus, aut credibilius Deo interiùs mouente; negat benignè, suæ mentis fuisse, vt exterminaret illum regno; videret sanè, ac sibi legeret quem mallet in ea Prouincia locum, Sciaochino & Quanceo demptis; hac quia primaria ciuitas, illa quia Proregis sedes. Sciaoceum urbem inspiceret, forsitan illi placitum: actis reuerenter gratis Riccius, stipe aut dono admittit denique ducatus sexaginta, quos tanti fuit sapius antea respuisse; adiecit Prorex argumentum beneuolentiæ, librorum fascem quibus sua aduersum Piratas expeditio cantabatur. Fuit porrò Dei beneficium singulare vt coram ibidem adstaret Lius, assessorum tertius quem Samsum nominant, in procinctu ad iter, Sciaoceum versus, & partes Præfecti vicarias ea in vrbe gesturus. Huic Patres sedulo commendauit Prorex; idemque præstitit Sciaochinensis Vicarius, qui catenas poscentem audiens Proregem, graue aliquid Riccio extimuerat, nunc eius pacatas gaudens molestias, diploma illi solenne perscripsit, nauimque attribuit ad iter, quod erat futurum dierum duodecim. Sic Almeida socio Riccius magno fidei sacræ compendio, iacturam passi Sciaochinensis stationis; proficiscuntur Sciaoceum, die scandentis in cælum Deiparæ festo; ædis sacræ, ac domus raptam prædam gloriosus Prorex, immortalitati suæ in templum destinat, ac ne sibi latronis potius perpetuaret infamiam quam Semidei decus, muro inseri saxum iussit cubitalibus literis ista incisum epigraphæ *Lius Scezanius, Cantonien-sis Prouin-cie Titanus hanc fabricam suo ære numerata pecunia ab Externis emit. Sed nulla est lapidi data fides; visus sibi prosperè à Deo eiusque famulis sua latrocinia inchoasse, ita deinceps Prouinciam miseram exhaustit, vt templum sibi æterum poneret, emptoque potentium fauore in aulam acciretur, eò attollendus vnde grauius rueret. Vidit Sciaocci Riccium obiter, verbisque præter morem blandis æquasse se cum illo credidit accepti datique rationes. Sed enim restabant aliæ, quas nouus inierat Prouinciæ inspector, qui missa ad eum damnationis sententia, prope-rantis ad novos honores interceptit iter, eumque lite contestata, mul-torum reum latrociniorum, Mandarinum honore, notisque spoliavit;*

collato

27.
Sciaoceum
Riccio co-
med. ad ha-
bit.

collato recens, necdum inito deiecit gradu; nummorum millibus quadraginta damnauit; & thesaurum quem secum portabat, fisci regij exactoribus permisit: qua rei, & famæ iactura, seni auaro & ambitioso nihil potuit venire acerbius. Accessit tamen quod filios quinque paternam illustres pinguesque fortuna quos secum ducebat, vidit prope omnibus nudatos, ex quo illi primum vitalia, tum carnes abscellu putruere; inde mors breui subsecuta, quanquam incertum morbus an rabies, præripuerit palmam occisi nefarij hominis; aiunt enim illum à seruis, & filiis dum toti sunt in subducendis sibi, addicti vasarij infaustis reliquis, siti rabida pressum aquam petiisse, neque impetrasse, & hinc iterata desperabundi hominis quadam voce, animam eiecisse.

Sciaocem Patres in conspectu habebant, breuique diario per aduersum amnem eò erant venturi, cum occurrit iis familiaris à Vicario præmissus qui Nanhoam illos deduceret; vix est toto imperio tanti nominis locus, & peregrinantium vndique concursu tam frequens, ad Luzi sepulchrum, & iubea quæ larga referunt à Luzi cultoribus: spectauit Riccius locum, cœnobium, & templum; sepulchrum item & Luzi cadauer integrum, scripsitque de illis quæ perperam attributa sunt eius interpreti, absque vlla auctoris mentione. Vallis est inter duos montes peramicæna Limpidis aquis irrigua & ferax: montes vtrimque ad omnem voluptatem, & vbertatem cultissimi; ex iis præcipuè visendus, fontem dorso è medio eructat qui multos diuisus in ramos, subiecta fecundat omnia, situmque ad montis radices oppidum. Hic mons sacer vocatur. Eminet eius è vertice cum teuplo cœnobium, seu magis cœnobium duodecies mille Monachis habitata. Cœnobiarcham singula suum habent; sed præest omnibus auctoritatis in omnes summæ communis Præfectus, quem suorum & loci reuerentia efficit venerandum; præter dominium totius circum regionis, donationibus antiquis in alimenta eorum attributum: sunt ij, sceleratissima, & scèdissima capita. Virginitatem profitentur, dæmone quolibet ab omni sensu longiorem; & habent Lupanaria feminatum, & sublatos ex iis liberorum greges, quos idoli sumptibus ipsi alunt, nisi quod industriæ fructum iis hunc addunt vt bona Præfecti cum venia, viatores, & peregrinos è sancto ipsorum loco redeuntes, deprædentur. Eratque id tam publicè notum; vt edicente Vicario Sciaocensi adfuturum illic postidie insignem Externum, pararent illum excipere, daréntque illi quam legeret ad habitandum sedem; arbitrati sint pro certo, illum à Protege aut Prouinciæ inspectore mitti cum imperio Mandarini, ad corrigenda scelera, quorum sibi erant nimium conscij, & reformandam ipsorum regulam. Statuunt igitur communi consilio splendide illi procedere obuiam, gestire illius aduentu, circumducere illum per omnia, iis exceptis quorum illi commoditas possèt nimis placere, & persuadere figendam illic sedem: cœtera, vt res irent, deliberaturos: vt consultum, sic factum. Aduentanti Riccio adest Mysteriarcha maior, sequebantur minores duodecim;

longo

28.
Monachorū
idololat. sedes & Luzi
cadauer.

longo ordine deinceps alij, ex primariis illis & grauissimis sycophantis; festa omnes in veste, & suorum sacrorum emblematis salutationis fabulam verbis & ritibus peragunt, qualem solebant vitis eximiis, suamque reddit vicissim Riccius, Sinenſi stylo, & vrbanitate absolutam, dissimulata interim hominum flagitiosorum notitia. Deducitur ab iis in aulas, Mandarinis supremis destinatas, & magnifico prandio lautè recreatur. Monstratur illi cœnobium & templum, opulentia vtrumque famæ non dispari. Censuitque vna in templi ædícula pulchrè inauratas Deorum statuas quingentas. Vidit & turres suis instructas campanis æreis, vna potissimum qua vastiorem in Europa nullam spectauerat. Surgebat medio è templo machina quæ scalis fabre laboratis adscensum præbebat ad Luzi cadauer in fastigio collocatum. Fato functum aiebant quinquagesimo ab hinc anno supra octingentesimum; de crudeli eius in corpus suum sæuitia narrabant mira, & forsitan vera: suos enim habet cacodæmon vt in Iaponia, & Indis, ita in Sinis sui carnifices martyres, quos stultæ apud posteros gloriæ desiderio amenti ad discutiendum diris modis corpus suum inflamat; huic certè dicantur inter alia multa imputruisse carnes sub ferrea catena quam à lateribus nunquam relaxabat, & fœdis vermibus scaturisse, horum si quis excideret, colligi ab eo solitum, & increpitari, malè feriatè! non habes apud me ac de me quod rodas? extra me forte minime reperturus; hac & simili sacrilegus histrio sanctimoniam specie personatus, honores emit, quibus illic diuinis impiè colitur; vidit cum contemptum cum Almeida Riccius integrum, sed quadam gummitione incrustatum; nec apud Monachos offensionem contempti Luzi excusauit ignorantio Sinenſum rituum quibus perpolitum notant Riccius; Sinis enim solemè id erat, vt quanquam simulachra, & Luzum nihili facerent, iis tamen honorem adhiberent, vt gratificarentur eorum cultoribus. Lustratis omnibus Almeida, nauim repetens Sciaoceum contendit; Riccius die inſequenti Præfecto cœnobij comite illum eques præuertit, salutatumque mox Lium Gubernatoris Vicarium emixè rogauit, ne se illa eremò Nanhoæ concluderet; aliam esse Luzi sequacibus, aliam sibi vitæ legem; adorari ab iis idola; præter dominum cœli nullum à se agnosci aut coli Deum; idola omnia contemni; denique homini Literato, & Mandarinorum honestari assueto consuetudine, vrbem melius concedi, quam solitariam illam sepulturam, admiranti Lio, vixque persuaso, ab religione idolorum diuersam aliquam toto orbe extare; protulit Riccius Diurnum factum, & hæc est, inquit, Doctrina quam sequimur, docet hic de vero Deo Liber, quid nos oporteat sentire, quibus illum honoribus prosequi. Libri formam, & Typos, & elegantiam suspiciens Lius longè Sinenſibus excellentiorem, facile credidit, nihil eo nisi verum & præstans contineri; æquum respondit ab Riccio peti; non posse Dei legisque diuersa Professores cum Osciânis vna esse; confirmavit libenter Præfectus cœ-

nobis responsum, ut cuius non minus quam Riccij intererat ne simul degerent, addidit Riccium non diuersam modo profiteri legem, sed planè contrariam, nam neque idolis Nanhœ, neque Luzo exhibuisse umbram venerationis, quo cum parcus Deorum cultor insimulari tacite videretur; suscepit eius defensionem Lius, & sunt, inquit, idolorum Dij in Sinis aduenæ, ab æuo prorsus, nec de nomine noti, nunc sparsi vbique velut alter è metallo & saxo populus. Dicenti annuit antistes, sed volens Theologum agere, negansque honorem idolis deberi, causam boni publici excepit; huic à maioribus sapienter cautum; præuidisse illam Regni plagam australem, extratorum incursionibus esse obnoxiam; ingenia hominum refractaria & fera, posse hinc toti imperio grande aliquid mali, processu temporis consciri; frændos putasse religionis metu, sed crassæ illorum intelligentiæ congruo; concretos illis ex materia Deos colendos finxisse, ita sacrilegium immane pius Præses temporariis regni compendiis excusauit. Post quæ decretum ut Sciaocei daretur Patribus certa sedes. Iacet hæc ciuitas sub arcto paulo plus gradibus quatuor & viginti; ædium claudit non nisi ad quinque millia; duobus enim arctatur fluuiis, & in confluenti eorum sita est, iisque pro fossa vtrisque munitur, & stringitur, sed in alas duas suburbanas longè se porrigit, quarum occidentalem cum vrbe necit barbarum pons onerariarum fortibus inter se confertarum catenis. Regio circum mirè ferax; cælum insalubre & noxium, ad Decembrem, fermè pars quarta ciuium ab Octobri ægrotat; qui valent vultu sunt squalido, & cadaueroso; extranei maximè, qui vitæ ut plurimum finem illic citius faciunt, quam negotiorum pro quibus venerant.

Datus est Patribus in suburbano occiduo locus haud procul à templo Quanhiai attributæque illis pars amplissima atæa templo contigua, frustra obtinentibus Bonziis, quorum iuris hæc erant, & rescriptum Proregis ad hoc supplicibus literis Vicarius petiit. Interea Riccium Sciaocei Mandarini stans salutationibus perfungentem, & sermone, omnisque alio ciuilitatis more propemodum Sinensem, mirari, adamare, diu noctuque frequentare, quæ assiduitas adeundi, atque audiendi, tam operosam illi imposuit necessitatem iis satisfaciendi, ut succubuerit oneri; ac Almeida quidem prius ægrotantis cum valetudinem curasset solus incredibili labore, cœpit ipse post diem septimum quem credebat socio læthalem ægrotare, delatusque est ab eodem in conclauem Bonziji cuiusdam, vbi omnibus defecto commodis, venit opportuna gratissimaque medicina; diploma Proregis quo designabatur Patribus in suburbano occiduo ad construendas ædes, & templum aræ Hanc occasionem, Vicarij beneficentia impetratam ne mora corrumperet, triduo post febris accessum vltimum, sat egit ut diploma effectum daretur. Hæc dum Sciaocei geruntur vrebat Macaenses tristis pro Riccio & acerbus dolor, primum exule, spebusque tot annis sudatis per summam iniuriam deiecto;

19.
Sciaocei sedem ponit Riccius diebus 12. itin. intra Sinas

deiecto; mari, deinde vt verosimilius apparebat hausto, vel à Piratis capto; cum certò rescissent Quanceum fuisse deportatum, inde quid eo factum esset, ne missi quidem illuc nuntij, referre quicquam potuissent. Erat tunc Macai P. Ferdinandus Martinez pietatis fama venerandus, qui precum suarum, & asperitatum subsidio missioni Sinenfi prodesse plurimum credebatur. Negabat is quicquam Riccio, aut Almeida infaustum contigisse, negabat & Macaum venturos, sed habituros inter Sinas; quæ tamen vir prudens, & verborum parcus videretur non humanitus affirmare, ne id quidem obstitit quo minus alij nuntij nitterentur, qui Sciaoeco Macaum Riccij literas cum tulissent nostros in festas lætitiis, gratiarum actiones, sacrificia, spontaneas sui afflictationes pro beneficij magnitudine effuderunt. Dedit vicissim Sciaoecum Valignanus gratulatoriam ad Patres epistolam qua illos magnoperè hortabatur, vt per quicquid agendum & ferendum foret, cæptis insisterent, quoad illa in Dei gloriam sine optato coronassent; militæ & pecunias ad victum, & ædium templique fabricam; acciuit quoque ab India Macaum recentes ex Europa duos, vt cum iis qui iam erant ad manum, Sinenfi linguæ, morique assueverent, ac præsto essent in occasiones supplendi, operarios, & augendi: consilio ad hæc in posterum prouido, duos ad Riccium Sinenfes misit ex eius fingendos disciplina, iuuenes egregijs dotibus, nostris in scholis Macai educatos, & Societatis ardentissimos candidatos: sumptis de Lusitano nominibus, Sebastiano Fernandez vni, Francisco Martinez alteri nomen erat, exercendi dabantur à Riccio, vt si post annum expectationi respondissent, admitterentur ab eo ad ponendum in Societate tirocinium inciperentque Sinæ de suis habere, religiosos simul, & operarios agrorum infelicis. Probante igitur Aquauina Societati Præpositio Iannatis Calendis probationem inire anno 1591. His domi exceptis Riccius, suos statim dimisit interpretes, quòd satis iam ipse commodè lingua Sinenfi vteretur, & interesset plurimum iis carere, nam Patrum odio, vipere externorum, & lucri fame, clandestino cum aduersariis nostris commercio, prodiciones suas iis vendebant, nostris operam mendacem, & perfidiosam, nihilque contra nos mouebatur, cui non tacitam manam admoerent. Sub hæc ædificauit ædem sacram eamque, spe frequentis concursus, amplissimam; post etiam domum, sed ex modo, & regula dinarum, in plano extentam, ne si ex Canone Europæo, aliquem deinde cupido inuaderet, eius sibi violenter vsurpandæ, aut sua illic Maiores Mandarinum, vt olim Sciaochini, vellent prandia celebrare ad fruendam aperti, longique prospectus voluptatem. Quanquam illo ipso in quod diuerterat tugurio vili, adibat magna Literatorum frequentia, sed multo maiori, postquam viri cuiusdam familiaritas fecit eius famam omnibus clariorem, qui licet alia, planèque contraria spectaret, Dei tamen instinctu, grandi multorum bono in eius intimam amicitiam se dedit. Chiutaisus huic nomen fuit, cognomen Chiusian-

30.
Primi ex Sinen-
sis in Soc.
excepti.

31.
Celeberr.
Literatus fit
Ricciij disci-
pulus.

con. Sucei natus, sublimitate ingenij toto imperio celebris; Patrem habuerat inter illos trecentos præcipuum, qui Pechini in aula ex quinque millibus selecti, inaugurantur Doctorum notis, & honore. Cuius excellentiam gloriæ hic fratres inter proximè sequebatur, erátque iam omnibus præstantia indolis admirationi; cum patre demortuo, ætate & opibus abreptus, tamdiu vitam egit solutam & improbam, quoad in chemicam denique insaniam deuolutus, suas omnes in fenum difflauit diuitias; egens deinceps & per vrbes vagus, paternis amicitiiis, quotidiani victus subsidia quærabat, versabaturque potissimum in caulis litigantium ad varia tribunalia iuuandis, hoc est Mandarinorum gratiam qua ob ingenium excellens pollebat maxima, nundinabatur in sua commoda. Contigit autem vt Sciaochinum sub discessum Ricciij appulsus eum inuideret, audirétque de illo tam magnifica, vt eum postea Sciaocum sequeretur, & Magistrum sibi solenni ritu, donisque adscisceret; quibus respuendis nolens videri agrestis, & rusticus, nec venalis doctrinæ Magister admittendis; dono pretij maioris pannos illi sericos rependit; iure sibi plurimum gratulans quod tam prodigiolum ingenij (quæ summa est gloria inter Literatos) nactus esset discipulum. Sed eum quod sequitur, longè affectit iucundiùs: vidit hominem statim, tam altè in nostras penetrare se doctrinas, mathematicas præsertim, & speculatrices; mechanicas item cudendis ex ære & argento, delineandisque planisphæriis & similibus, tam accuratè scienterque tractare, vt eam ad rerum nouitatem, eiusque solertiam Literatissimi quique stuperent attoniti; maximè verò diceret, legenti auctores scientiarum Sinensium Principes, videri sibi speciem hominis, vocemque præferre, rationibus carere; plusque auctoris Europæi vel vni paginæ, inesse doctrinæ ac solidi quam centum codicibus scriptorum Sinensium. De prædicabat autem magnificè Ricciium, sibi que magnoperè de suo plaudebat errore quàm ridiculo tam beato, putasse nimirum Riccio promptum esse, Mercurium figere, & in optimum argentum durare, quòd Philosophis Europæis familiaris esse ars illa iactaretur; ridebátque se ipse, mirificè gestiens thesauris se locupletatum absque vlla comparatione maioribus, quos nunquam esset suspicatus extra fines Sinarum reperiti; & significabat diuinorum scientiam quæ posset sola homines beare; huius sigillatim exceptos articulos, secum ipse apud se attentè, & acriter disputabat, referebátque ad Ricciium quos offenderat in iis nodos, planè illos eosdem quos nectunt in scholis nostri Theologi, quibus tamen, quod magis mirerre, solutiones excogitabat ita idoneas & acutas, vt duorum vnus personas egregiè ageret, insignis discipuli, & præstantis Magistri. Suo igitur qua subtili & acri iudicio; qua Ricciij eruditione, de Christiana veritate perspicuè certus, Baptismi moras impatientissimè ferebat; verum interea, quascumque in vrbes intulisset pedem, Ricciij nomen in suprema ponebat æstimatione, fiebátque vt multi summis fungentes honoribus

honoribus eius amicitiam prentarent, magno tunc variisque deinceps occasionibus religionis bono quibus in præfens missis; liceat mihi Patri Almeida olim Ruggerij, nunc Riccij socio parentare. Ortus est Transcoso P. Antonius Almeida, Visei in Lusitania oppido; Societatem impetravit initio anni 1576. nono post etiam Indias, vbi ministerio animarum strenuè insistens, ardebat nihilominus desiderio Sinarum, inter quos magnopere confidebat pronum sibi fore, agere fortia & patri. Sed hanc ignis diuini flammam premebat tacitus, & vni Deo integrè committebat, huic solum intentus precando assidue, corpusque cruciando, vt corroboraret animum, seque diuinis dignum muneribus præstaret; Deo ita fuisse affixum narrant etiam iuuenem, maximè in augustissimo Eucharistiæ Sacramento, vt nisi violenter ab eo abstrahi non posset, vltro verò ad illum, quasi spontè naturæ rediret. Hinc sermo illi, nisi de Deo ac diuinis nullus, sed prudens, & multum amabilis, cuiusmodi esse oportebat ad pellendas voluntates, à Deo nobisque alienas; hæc illi virtus interior, & affabilitas, cum facili ad peregrinas linguas ingenio conciliauit missionem in Sinas apud Valignanum. Ergo ex India Macaam appulsus, moras non ferens dilati sibi ad eos transitus, licere per Præsides petiit, Sinensi se cuiuspiam in mancipium tradere, postquam verò Ruggerio comes, bimestri itinere, regni mediterranea peruassisset, vix inde potuit retrahi, deliberata illic in omnem egestatem, & quoduis periculum animi firmitate, nisi qui præerant eius ardori obsticissent. Tandem Riccio socius iuncta ærumnosa laboribus infesti cœli grauitate in morbum incidit, missusque Macaam ad curationem, reportandus fuit paulo post Sciaoceum; cum eius reditus iniecta mentione visus esset reuiuiscere, & absentiam Sinarum morbo ægrius perferre: quo facto Deus mortem ipsi lenire voluit, venturam aliqui extra Sinas acerbam. Paucis enim à regressu diebus, tam repente ac validè morbus incruduit, vt septiduo illum extinxerit. Cuius septidui seriem memoratu dignam suis ad Odoardum Sandem Præpositum Macai literis descripsit Martinez, alter nouitiorum Sinensium; qui magno in primis beneficio sibi ducit, quod viro tam sancto ærotanti, postremam operam dedisset; subdit autem tametsi exemplo feruide sanctæque virtutis semper claruisset, supremis his vitæ diebus, cœli donis cumulatiùs à Deo auctum. Morbum statim sensisse ab initio lethalem, quanquam ipsi nihil maioris in eo periculi notarent, quam quibus sæpiùs laborarat. Excruciatum dire acerbissimis doloribus, velut reuellerentur maxillis dentes, perpetuam ferè septem dierum insomniam crebra cum Deo, cum Matre Virgine, cum Sanctis collocacone occupasse, amando, admissa descendo, inuocando, cruciatuum mensuram Dei nutibus permittendo, dumtaxat rogasse ne corpus eo vsque torquerent, vt distraherent à Deo mentem; quam in rem egisse vt cubiculi circum parietes, Christi, & Virginis imaginibus ornarentur, missum ab illo se in templum ad supplicandum Deipa-

32.
p. Almeida
virtutes &
mors.

ra, vt sibi à filio mortem exoraret in actu amoris peccata dolentis
 vehementissimo. Confessionem ad hæc frequentissimè iterasse, conso-
 lantique Riccio quod in Societate Iesu, & conuertendorum Ethnico-
 rum duris molestiis obiret; respondisse, id quidem magnæ sibi esse
 consolationi; sed quæ non tolleret dolorem, quo propter offensam
 aliquando Deum acerbissimo fugebatur; sibi præterea ægrè admodum
 esse, quod solum inter medios infideles eum relinqueret. Prædie quàm
 obiret Sebastianum Mendez, qui & ipse iacebat ægrotus voluisse acci-
 tum complecti, eique & socio tironibus Sinis, tenacitatem sancti Propo-
 siti intimè commendasse. Post sumpta in manus Christi pendentis effigie
 audisse Riccium, Psalmum quinquagesimum recitantem, aptasseque
 sibi singulos Psalmi versus cum magna copia lacrimatum. Ex quo (per-
 git Martinez in sua epistola) patet quantas radices in eo egisset pietas,
 quam ne vltimæ quidem arctabant angustia, cum ea diceret quibus ne-
 mo sanus & valens meliora, expressiùsve dixisset: qua nocte efflauit
 animam, suggerebam illi subinde aliqua, sed audiebam multo libentius,
 cum secum ipse loqueretur solus, eaque proferret, ex quibus facile
 videor libellum confecturus, qui meditandi argumenta in omnem vi-
 tam mihi suppeditet. Quæsiuit ex me suis illis cruciatibus tam sæuis,
 ecquid remedij haberem? Christi patientis memoriam, respondi; &
 votorum illorum quibus tamdiu tam pridem arserat, tolerandi pro
 Christo atrociam, videri nunc votorum compoti gaudendum. Sub qua
 ille Deo immensas gratias agere, rogare doloris incrementa, & ex M.
 Auila iterare, plus doloris, plus simul & amoris. Hic ego veritus ne
 contentione animi acceleraret mortem, suggessi nec sacrum Viaticum
 quod efflagitabat sumpturum: sed nec fore ad ortum diei superstitem,
 nisi paulum interquiesceret. Erumpebat tamen identidem vel inuitus in
 affectus vocesque diuini amoris, & morti iam proximus, deponi se hu-
 mi postulauit (illic aiebat dulcius moriturus) iustitiam deinde ceruicem,
 dùmque mox Deo Riccius commendat morientem, etiam crucifixum
 admoueri sibi ad osculum petiit, & Iesu ac Mariæ suauissima implorans
 nomina placidè viuendi finem fecit. Libellos eius septem in capsula
 inuenit Riccius in quibus pios quotidie sensus notauerat; horum duos
 legentem mei me valdè pudit, cum viderem quanta mente destinarer,
 desiderarer, & agerem; quam multis & variis auxiliis, & inuentis ad
 perfectam virtutem diu noctuque anhelaret. Ex his R. Vestra coniciet
 cætera, quæ longius fuerit referre. Luximus illius à nobis discessum
 quamuis sancti; ego potissimum cui adhuc tironi, cohortationum, col-
 lationum, & omnium loco erat, vt nullis essem præterea virtutum
 exemplis incitandus. Conuenere ad funus amici hoc est vt R. V. nouit,
 omnes ferè vrbs Primarij, pu lati, tam alto comploratu ac si quisque
 patrem elaturus venisset, præ cæteris autem, decrepitis licet optimis
 senex Leulautius, Mandarinorum vestitus funebribus, dici non potest
 quantum doluerit; adfuere quoque suo cum Mandarino Primores Bon-
 ziorum;

ziorum; opusque fuit Prudentia non vulgari ad prohibendos ab eo
 fanere Sinarum ritus, excusavit enim modestè Riccius, non esse in usu
 apud Europæos. Corpus domi servamus quoad illi humano emanus
 sepulchretum, quod erecta cruce consecremus, id ille multum cupiebat,
 ut signatæ inter Sinas crucis ipsemet causa esset: in templo nostro
 si foret conditus, certum erat exinde neminem, intro pedem fuisse mis-
 suram. Hæc de fusiori tironis Sinensis epistola.] Defuncto Almeida
 successit P. Franciscus de Petris Italus sub anni finem 1592. hunc ab Eu-
 ropa excolendis Iaponibus donatum, & cum eorum ad Pontif. Legatis
 peruectum ad Indos, missioni Sinensi Valignanus dedit, quod præroga-
 tiua ingenij, ætatis, & virtutum, non dissimilis esset Almeida: sed
 in hoc etiam nimium similis, quod etsi robustior breui tamen Sciao-
 cei obiit. Ibidem Riccius fundatæ Christianitatis, sub hæc Deo fru-
 ctus primitiuos obtulit, quanquam inde translatos quò Christi fides
 coloniam miserat, priusquam Sciaocei populum faceret. Distat Nan-
 hion Sciaoceo quadridui spatio ad Septentrionem; Chiansensis Prouin-
 ciæ fons, & porta decumana, proin custoditè seruata, & mercato-
 rum vndique affluxu opulentissima. Urbem duo flumina coarctant,
 quæ duo utrimque producta suburbia, ponte duplici cum vrbe com-
 mittunt. Erat ea in vrbe ciuis sexagenario grandior, integritate vitæ,
 diuitiis, modestia, & candore vniuersis carus. Totus de cætero in
 animi salute per quicquid sumptuum, & asperitatum esset inquirenda;
 quibus addebat durissimum à carne ouis, lactiniis, & pisce, per om-
 nem vitam ieiunium sua sibi vnus misera pietate, non sectæ suæ præ-
 ceptis iniunctum, herbis solis, & oriza contentus, magno in Sene &
 diuite, abstinentiæ documento. Suorum præterea Mystrarum, & Bon-
 ziorum arcanas doctrinas meditabatur solitarius perattentè, sed in-
 certo semper, & dubio ex iis animo, quem non ambigebat se habere,
 beatæ capacem immortalitatis, sed non occurrebat exerranti quam
 iniret via ad felicitatem illam lecurior. Degebat Nanhione tunc Chi-
 uraisus, insignis ille Discipulus Riccij, ex quo tanta de Riccio eiusque
 scientia, religione, & sanctimonia didicit, vt Sciaoceum confestim
 aduolarit cum Chiuraisi commendatiis. Excepto comiter domi nostræ,
 cum mysteria fidei articulatim Riccius explanaret, gestire senex gau-
 dio suo impar, fronte solum de genibus verrere, agere gratias, tam
 nouorum & sublimium dogmatum, quibus accuratiùs imbutus, ritè lu-
 stratus est, & Iosephi nomen è baptismo tulit. verum primis illis fidei
 rudimentis inflammatus ad introspectendam illam penitiùs, singen-
 dâmq; ex illa vitam omnem; contemplationes S. Ignatij primas à
 Riccio impetrauit, progeffurus iisdem in exercitiis, nisi negotiis gra-
 uibus coactus esset domum repetere, sed ventitabat identidem Sciao-
 ceum, vt de animo & æternis rebus, nominatimque de vita Christi
 Iesu erudiretur à Riccio, qui perlibenter in nobili, fidelique discipu-
 lo, plurimorum formabat præceptorem, vt quem beneficij accepti
 grata

33.
Nanhion
vrbs primæ
illie conuer-
siones.

grata erga Deum conscientia perurgeret, ad quamplurimos in eiusdem boni Societatem pettrahendos; in hanc primum venire propinqui, & familiares numero quadraginta; deinde amici, à quibus & alij absterfa cæcitate, veram lucem edocti, frequentem Iosepho conflabant Nanhione scholam. Quæ causa Riccio exitit, eò excurrendi, præter amicissimum sibi Gubernatoris Vicarium, & vrbs Liceros à quibus tum expetebatur, tum intererat plurimum præsentem agnosci, vt ex vrbs illius difficili transitu, viam sibi maturè in regni intima expediret; accedente demum Chiutaisi suasu, mense Marcio itinere se dat anno 1592. proculque adhuc Nanhione, occurrentem sibi aspicit Iosephum, ambientem tam caro hospite domi suæ frui. Sequeretur Iosephum honorarius multorum comitatus, ad suscipiendum Christum, generositate incredibili paratus, qua illos Iosephus piè sed falsò putarat imbuendos, posse videlicet Christianum agere neminem, nisi, rebus omnibus valere iussis, Deo totum se daret: quæ inductio animi, de Riccij exemplo perperam concepta, plurimos auertit qui ægrè sibi poterant imperare, vt omissa vxore, domo, & omnibus, vni Deo sibi que attenderent, Nempe bonus senex nondum didicerat religiosam vitam à Christiana secernere. Ingressus vrbs Riccius obstare non potuit quin ad Chiutaisum diuerteret, inculcantem non forte ex Mandarinorum dignitate subire Mercatoris ædes ad eum salutandum, neque illas omnino suo aditu dignaturos, quod probè consultum, patuit, cum vrbs Vicarius supremo tunc Magistratu fungens, excepta Riccij salutatione cum iis honoribus quibus nefas erat vt maioribus; die insequenti ea pompa Riccium inuisit qua solent maxima vrbsium Præfecti, quos Regis etiam cognati non alloquuntur nisi de genibus. Hoc supremi honoris in Externum solenne officium, Mandarinos omnes ad eum traxit, quibusdum vices obsequij necessariò rependit, tam conferto vici ad spectandum illum populo stipabantur, vt nisi gestatorio conclusus progredi non valeret. His tandem salutationum, & reuerentiæ solutis nominibus, ab Chiutaiso ad Iosephum suum se retulit, vbi quamuis labor ex adeuntium numero, & institutione duplo maior, verum ex eo iucundior, quòd totus ad Deum proximè attineret. Albente vix cælo factis operatus, expectabatur in auditorio ex aliis maximè Prouinciis frequenti; agi enim se animi salute præferebant, quem certò crederent immortalem, quòd in Cantoniensi Prouincia rari credunt: à prima diei ad occasum solis, interdum & ad multam noctem erudiebantur à Riccio, audiebatúrque tam cupidè vt cum ad nouam concionem, repetenda essent quæ primis iam explicuerat, multi loco hæterent, audita iterum excepturi; noctem illic nonnulli gaudente Iosepho traducerent, ne manè proximo excluderentur multitudine concionis: at ille Sinensis genij opprimè conscius, baptismo illorum superfeldit, quoad eorum viuendi ratio proderet, quantis sectæ Sinatum, & piætæ virtutes ab lege Christiana eiusque virtute

virtute spatis aberrarent : ad hæc necessaria cum essent verbi Dei, & Sacramentorum præsidia, quæ Sciaocei affixus, suppeditare illis non poterat, dilata complurium expectatione, paucos præ cæteris fide ac moribus cultiores sacro fonte lustravit, in quibus Iosephi filium, singulati parentis voluptate. Post hæc suam Sciaocei repetiturus stationem, multorum relatu cognouit in regni Prouinciis interioribus, de Literatis Europæis in Sinas aduenis, & grandia magnificè iactari, eoque, ac legem quam docebant beatæ ducem immortalitatis, à supremis quoque Mandarinis enixe expeti, qui fructus erat consuetudinis assiduæ, atque in speciem oriofæ, qua Literatos deuinxerat Riccius, ostentatione primum curiosa scientiarum nostratum, diuinatum deinde, salutem & æternitatem spectantium.

Sciaocei deinceps Riccius crescenti paulatim concioni diuina prædicans, selectam collegit Christianitatem, sed pristinæ suæ cæcitati, & idolis adeo iratam, vt plena periculi odia in ea exerceret : nam & soli nonnunquam, & conditò plures, templa furtim ingressi, trunca capite, membrisque simulachra deturbare, comminuere, cremare; quæ deformari, & frangi non poterant, in terram defodere, atque ad eadem variis in temporibus iteranda parati & alacres gaudere, velut ea idolorum strage Deo feliciter licissent, futura omnino authoribus capitali & legi Christianæ, si Christianorum manibus patrata resciretur : quare vt hæc ad Riccium sunt delata, seuerissimo interdictione ægrè quidem, sed tandem inhibuit. Hanc suorum idolorum iniuriam dæmon, in Patres vltus est, etsi longe diuerso quam machinatus fuerat euentu. Erat in eodem nobilitum suburbio, aleatorum contubernium, idemque in furta & latrocinia expeditum; hos rei suæ Bonzij, multique alij censuere opportunissimos vt Patres sua vicinia exturbarent; ad hoc per se vltro ardentibus incitant, vt eorum ades spoliarent, data fide nec opem clamantibus laturus, nec prospecturos de fenestris. Hac lege inter se coniurati, ex iis viginti qua Literati, qua Bonzij post traductam alea noctis patrem, domum nostram inuadunt armati, & reuulsis vetricibus intro se penetrant, quod tanta in turba, ita clam esse non potuit quin strepitu excitus ex familiaribus aliquis, ad fures inclamaret, Patres & Domestici prodirent cum facibus, rati, deprehensos extemplo in fugam se datorios; at enim ij quod furto non poterant, aggressi rapto alportare, aditum sibi securibus faciunt in conclauia intima, familiares plagis excipiunt; Franciscum de Petris in fronte securi vulnerant; Riccio manum tantum non amputant, qui vt opem rogaret, & vitam seruaret, in viam publicam fenestra se misit, ex qua râlente vestigium spatio, pede male luxato, semper deinceps laborauit. Magnis tamen illustum vocibus frustra auxilium, nempe sceleris conscios poscentis, tum lapidum grandine quibus ex edito famulus strenuè rem gerebat, fuga se in cœnobium Quanhiaum ex quo exierant, omiffa præda fures recipiunt. Delato ad capitalium Iudicem crimine cum indicia reo-

34.
Sciaoceij nimis Christi-feruo. c.

35.
Fures 20. do. mum inuadunt, & PP. vulnerant.

rum, pertinax contra nos odium, taceret; sagax iudicis assessor carē illa expiscatus est de facto vicinā, quæ ad clamores vocantium, ut mos erat minimè accurrisset: ex ea nonnullos, inter quos, & Bonzij in quæstionem dat, qui tormentis subacti totam latrocinij seriem cuiusque conscios & autores manifestant; hinc magna suburbij ex dedecorata fama turbatio, quod suburbium latronum vulgo iam audiebat; maior agnatorum, quos ignominia & multa tangebatur propius. Adfunt, & infimis precibus veniam à Patribus rogant, quam usque admodum liberalem ab iis ultro acceperunt, ut magno prudentum iudicium stupore Patres etiam vulnerati pro reis supplicarent, nec reorum affines sistere se tribunalibus audebant nisi secum haberent Riccium, ut qui causam ipsorum, patrono quolibet fortius petoraret. Imo rarò insignis patientiæ documento, vulnere ut erat deformatus Sciaoc hinum contendit, quo illic absentem ex supremis causæ Iudicibus vnum anteverteret placare, quod iter diebus constitit sedecim, haud alio quidem operæ pretio, quam magnæ virtutis exemplo, & merito; suorumque illic in Christo filiorum voluptate fructuque singulari. Redux enim causam reorum comperit à decem tribunalibus damnatam morte quoddam; triremibus alios; pecunia Bonzios multari: at ingratiſſima, & perfidiſſima capita, suburbanorum primarij quinquaginta in fanum conveniunt, sacrificio dæmoni se obstringunt, nihil omisso, ut regno Patres expellerent; accusationis capita in exilium conscribunt, decantata illa de odio in Sinas, de commercio cum externis in regni perniciem, de viris quadraginta, quos domum Macao evocassent & similibus, quæ singulorum firmata chirographis per omnes Mandarinōs, & Magistratus circumferunt, abigunturque ab omnibus tanquam scelerati, & apertæ fictores calumniæ; vnus solum ex iis assessorum alter nobis perinſensus, quod collegam haberet inimicissimum, sed nobis peramicum, calumnias avidè bibebat. Verum Riccius per certos homines quæri ex accusatoribus mandavit, hancine redderent beneficij gratiam? Igitur quando vim sibi facerent ut ex defensore aduersarius fieret, aduersarium experturos, quibus exterriti, denuo ipsi cum metu & lacrimis procedunt, illamque sibi condonari suam perfidiam flagrant: restabat videlicet quo Riccij opera egerent apud Inspectorē, cuius erat dictas sententias, supremo iudicio vel corrigere vel firmare, quanquam idem cum esset omnium consensus, non sinebat mos aliud expectari præter earum confirmationem. Dixit tamen Riccius publicè pro reis, tot rationibus ut miratus Inspector causam illi adiudicauerit, & reorum quidem existimationi hoc dederit, ut aleatores, non tamen fures scriberentur; crimen verò confessis, mors, & triremes in pœnam mutarentur plagarum viginti: quibus contra spem certo exitio redempti, rectà è Prætorio domum ad Riccium veniunt, immensis, & demississimis gratiis illius beneficium prædicant, spondentque se die postero, omnes templum nostrum adituros, ad Salvatoris effigiem adorandam.

Post

Post hæc tamen quis credat, vel possit animo fingere, quàm diris in Externos Sinenfis populus, & ingratis odiis rumperetur? Ducenti con-
dicunt de instauranda quam diximus accusatione, idque ad supremum
Inspectoris tribunal à quo prouocatio non esset: tempus secleri legunt
discessum inspectoris, tunc se dato libello, conclamatuos omnes &
magnis voeibus, imploratuos eius æquitatem; motum iti videlicet
populi saltem miseratione; cogitatione iuris quam tempus negabat præ-
termissa, ex qua nihil potuissent sperare, pronuntiatuorum statim ad-
uersus Patres exilium, ne cum mala tanti populi gratia abiret. Ab-
sente igitur amico nobis consiliario, sed duce altero ex Assessoribus,
clamores collunt, audiri postulant, & habere se magna in bonum com-
mune, Inspector quanto illa fœx stultè, tanto is prudenter, magna,
inquit illa in bonum commune, non fuere in hunc profectiois meæ
articulum differenda; nec illos pluribus dignatus suam frustra coquen-
tes rabiem reliquit: qui casus Patres coram Deo, de auertendo tunc
malo satagentes mirè confirmavit, fecitque peculiatis eius fiducia se-
curos: at hoc luculentiùs paulo post, cum Pechinum in aulam elap-
so triennio de more iturus Gubernator, urbem Assessori regendam
credidit, furioso illi Christianorum, & Patrum hosti, à quo nihil
poterat præter calamitates vltimas expectari. Verum is biduo quàm
possessionem iniret Magistratus, repentina morte, prostratus est, &
regendi vices collegæ reliquit, ardentissimo illi Patrum defensori,
Guanfuo nomine. Porro Sinarum sapientes nihil ita rapuit vt illa Pa-
trum constantia, qua manifesta, & seua profectos odia, tum priorem
illum assessorem, tum Ciues suburbanos ingenti numero, profecuti
sunt semper omni officij, & obsequij genere, nec vlla vnquam indi-
tia offensi, aut contractioris animi præbuere. Riccius quin imo de
nocturni illius latrocinij auctoribus cum interrogaret iuridicè Guber-
nator, versaretque in omnem partem ad inuestigandum aliquid ex
quo reorum inditium fieret; responsione vel reis commoda, vel mi-
nimè noxia, sagacitatem viri sapientis semper declinavit: quamobrem
is denique generatim ex eo quærit num quos sibi haberent inimi-
cos? cui Riccius omnino neminem, sed omnes tum verbis, tum subur-
bij Ciues nobis esse amicos, & officiosos, quod sic ingenuè, atque ex
animo visus est affirmare, vt ei subridens Gubernator, palam ergo est
ait nescire vos quam capitales vobiscum inimicitias Bonzj vicini ve-
stri gerant (Quanhiaensis nempe cœnobij) quot dolos; & machinas
in vestram perniciem intendant, quoad ab se vos procul amouerint,
fœx nimirum est, & sentina capitum flagitioforum, nihili facienda.
Sic ille; at Patres grandi suo damno experti nimis norant, quicquid in
se malorum consciretur in eo cœnobio construi, verum instinctu illius
excellentiſsimæ sed Sinis ignotæ caritatis, illatas iniurias omni officio
& humanitate reponebant, quos multi dum cernerent redimendis à
morte & pœna tritremium hostibus fatigati, ad alia omnia illam refe-

rebant infensæ sibi met beneficiæ sollicitudinem, adeo iis nouam. Suspiciebant tamen illam Mandarini & conceptos de Patrum virtute, & lege Christiana sensus heroes & sublimes prosequerantur inter se miris encomiis, præsertim Gubernator, fateri solitus, pridem sibi compertum, Christianorum fas esse nemini odisse odientes; bene autem illis facere ac velle, religione præceptum Christiana, id verò penitus ignorasse, addentque præclarum de caritate Riccij iusiurandum, iurabat ab eo tanta pro reis hostibus efficacitate peroratum, vt si foret ab iis illa defensio emenda, nullo satis argento emi posset; defensionem quoque verborum additas amicorum apud se aduocationes, & patrocinia, quibus tamen ipse pro causæ æquitate implacabilis obstitisset, deprecantique Riccio satisfacisset hac admonitione, pulchrè tuas religiosi Europæi partes functus es hæcenus, sine meas quoque non inscite Sinenfis Iudicis partes agam. Certè Riccius non vnus literis gratias Deo agit ob impressam Sinarum animis Christianæ legis pretiosam æstimationem ex eius quam tenebat, & profitebatur excellentia caritatis; cùmque omnium vbique in ore versarentur Sacerdotes, ex magno vt vocant Occidente in Sinas aduenæ, prædicabatur hoc item in Prouinciis maximè dilisitis inter eorum laudes quod latronibus viginti, plagis quas ab iis acceperant adhuc hiantibus, remissionem pœnarum exorassent, non minus anxie per amicos & tribunalia, operoseque procuratam, quam si de vita germanorum fratrum questio vertetur. Atque hinc etiam contigit, vt Guancium minus, Hainanæ Insulæ Mandarinus Sciaoceo transiens Riccium nosse voluerit, cuius esset latè illustis existimatio, sed audita ex Gubernatore latronum causa eiusque exitu, Riccium hominem virtutis heroicæ dignumque honore singulari re ipsa censuit, proin licet Nanchinum Præles Rituum mitteretur, & prohiberetur dignitate officij quenquam inuisere; Riccium tamen bis adit: multas cum eo noctis horas egit; promisit in aulam cum primum venisset, acciturum se illuc ad emendandos Sinensum Calendarios abacos, in quo velut ad scopulum, eorum Mathematici hærebant. Et verò promissis non stetit modò fideliter, sed quod erat momenti grauior, hinc etiam factum vt ad Insulam Hainan tuangelio excolendam nostri operarij mitterentur, de quo suus erit scribendi locus. Nondum ij motus posuerant, quibus vsque ad annum proximè sequentem exagitatus est Riccius, cum illi durior vt doloris, & patientiæ, ita meriti seges exoritur P. Francisci de Petris obitus magno suo, ac diuturno labore ad illam Sinarum impeditissimam, & summè arduam missionem formati: nunc enim tertio sudandum sibi cernebat biennio, ad succidaneum quempiam doctrinis Sinenfis, ritibus, & characteribus instruendum, cum duos docendo Almeida, totidem Francisco à Petris annos insumpsisset. Hunc cæli vitio contracta febris vehementissima, paucis diebus ad extrema rededit, & Nouembris quinto, anno 1593. è medio sustulit, quod in sequentem quartum.

36.
Caritas erga
inimicos be-
nifica, Sinis
admirati.

37.
Mors & vit-
tutes P. Fr. de
Petris.

quartum, & nonagesimum, contra Riccij literas quidam dum differunt, multis quæ postea gesta sunt difficultatibus inuoluerunt. Erat P. Franciscus de Pettis ex Monte S Mariæ oriundus, Farfaensis Abbatia pago miliaribus Roma quinque & viginti, dabit Philosophiæ operam in Collegio Rom. cum Societatis desiderio cœpit vehementius accendi; atque interea dum ad finem curricula differtur, sui arbiter inuenis, religiosi titonis vitam spontè præuertere. Suas studio literarum, pietati suas, maximè erga Deiparam sibi descripserat tenebátque horas; quàm portò carus Deiparæ iam tum esset, lauit vsque ad obitum; quod Sanctis fermè solenne est, singularia Dei dona silentio humili sepelire allueris: diebus quàm vita excederet perpaucis, cum altero colloquens ex Sinenlibus Sociis de beneficio Religiosi instituti, hortatúsque illum ad durandum constanter in eius proposito, sub diuinæ Matris secura fiducia & tutela; narrauit [se olim annorum septemdecim de vitæ delectu ambiguum: cogitassè quæ foret Deo gratissima; sensissè verò se ad Societatem vehementer impelli; librandis nihilominus in utrumque huius consilij rationibus hærentem, fuisse voce hac diserta & clara animatum *Societatem filij mei securus ingredi, in eaque constanter perseuera.* Inopino percussus monito, illuc oculos vertissè, vnde vox mitti videbatur; nihil autem vidissè præter pridem affixam parieti Virginis tabulam] quæ quidem ab eo de se dicta, confirmat ingressus in Societatem ipso exceptæ in cœlum Deiparæ festo, anni 1583. cum annum ageret ætatis vicesimam, & Philosophiam cum laude ingenij optimi propugnasset. Quantos verò progressus edidisset in magnarum virtutum exquisito parati intelligi potuit, cum tiro etiam tum destinatus est Iaponiæ à Præposito Aquaniua, quæ Prouincia nisi emeritis diuque perspectis haudquaquam credebatur; in hanc Iulio mense, anno 8. profectus est. Queritur Riccius, humilitate illius nimia effectum ne quid eorum foras erumperet quibus illum interius supra modum comunem, ornari à Deo sentiebat, duo ponit velut in specimen; alterum quod mortem sanus, bellè ac robuste valens, certò sibi prædixit immunere; emptum enim domestico vsui solitæ carnis nescio quid, cum forte obiter vidissè; abruptè, planèque extra rem; Prius, inquit, viuere desinam, quam absumptæ fuerint hæ carnes; quod ioco habitum, & adhuc valenti cum carnes defecissent iocose obiectum, nihilo secius affirmasset, & quarite, rit, (locumque nominabat) illic superest etiam iidem de carnibus, & certè supererat, quod non prius vsu consumptum est, quàm is sebeti in ligna interiret. Alterum quod morbo correptus, cum lectulo residens, vitam omnem confessione sacra apud Riccium expiasset, humi desiliens, & iniectis in collum brachiis, Pax, inquit, tibi, Pater mi, & suauissime sodalis! ego enim discedo: quibus dolore steruque obrutus Riccius, diu nihil reponere valuit; post verò spes illi faciens peruincendi morbi, ex ætatis, & indolis vigore, & necessaria illi missioni Deo carissimæ illius opera; Nequaquam, inquit, nam cer-

tò moriatur, & consolatur me, quod non sim tamdiù, futurus vobis molestiæ quam optimus Pater Almeida] cuius eatenus cadauer domi seruabatur, quod biennio integro nullus ei humando, nisi parum decens reperiretur locus. Vix morte illius Macaum perlata, en adest barca illinc à Valignano missa, ad vtrumque cadauer Macaum in noitrorum sepulchra transferendum, mortem eius dolenter prosequitur Riccius suis ad Aquaiuiam, mœstissimis literis, præsentibus scilicet, & magnis ad Dei gloriam, missionis illius occasionibus valde importunam, quibus linguæ, librorum Sinensium, literarum, morumque peritia maximo erat vsui futurus. Coeterum corpus vtriusque pompa quam posset maximè splendida Riccius consulto censuit in scapham efferendum, tum ne in functorum honoribus superiores se Europæis arbitretur Sinæ; tum de nostratibus veri Dei Ministris, & Sacerdotibus ne perinde sentirent, vt de Bonziis suis, & sacrificulis idolorum, quos vt viuentes sic mortuos pro carcinomatis execrantur, & abominantur. Dum ergo spectarunt Riccius duobus illis magnificentius parentare, quam suis ipsorum parentibus Sinæ; missam à popularibus ipsorum scapham, dierum septemdecim nauigatione, ad recipienda eorum cadauera; nullum ad hæc conferre cognati amoris, aut sanguinis titulum, sed Sacerdotij dumtaxat, & Religionis, censuere omnino Europæ Sacerdotes, & Euangelij præcones, esse à Bonziis, quam longissime diuersos, summoque in pretio haberi, quibus tanti honores haberentur, aitque Riccius, mustitantes audisse, futurum etiam vt transfuerentur in magnum Occidentem, aded nobis Sacerdotum Dei eiusque Ministrorum cineres esse pretiosos, sed honorificè Macao excepti, solenni funere apud nos conditi sunt.

Francisci de Petris locum, & mensuram suppleuit Lazarus Cattaneus, Sciaocum ex ora Piscaria, à Valignano missus, quem annos sex & quadraginta spectabimus regnum illud Apostolica opera excellentem: accepit illum Riccius mense Maio, æui anno quarto, & nonagesimo, non semirudem, & incultum, sed Sinensibus literis, & sermone plusquam mediocriter expositum. Huic visum non vltra distare quod cum Valignano pridem conuenerat, de cultu nostrorum & habitu quam maximo posset discrimine ab Oscijs, seu mystis idolorum & Bonziis secernendo. Nam cum essent vbiq; contemptui; & Scianus, ac Bonzius idem foret vt facinorosus, & ex flagitijs omnibus & luto proletario coneretur, necessarium prorsus erat, etiam à vulgo, nedum à Literatis intelligi nostros ab iis esse penitus alios. Quod enim aliqua nobis essent cum iis communia, iidem propemodum censebatur cum nusquam gentium Religiones alias esse putarent Sinæ præter geminas illis quas cernebant apud se idola colere. Tunc ergo si vquam, præstandum aiebat iis vt videremur quam dissimillimi, cum nos longè in regni mediterranea proximè vocandos speraremus, sedesque illic perpetuas nacturos, quæ fructuosius sudoribus nostris responderent,

38.
L teratorum
habitum as-
sumunt Pa-
tres.

sponderent, quam Prouinciæ Cantonensis dura barbaries; sed in iis si conspiceremur, vestitu, oreque Bonziorum, hæsuram nobis illorum infamiam, & probrosi nominis fœditatem nullis rectè factis eluendam. Fuit hic idem Ludouici Secheiræ Iaponum Episcopi, & Valignani sensus; in quo nec Societatis Præpositus quicquam reprehendit, nec summus Pontifex, nisi quod serò id fieret quod factum pridem debuisset. Professi ergo se Literatos sacros, & legis diuinæ præcones & Magistratos, Literatorum cultum induunt, & cum ralo capite ac mento incederent Bonzij; barbam ipsi promittunt; promissos capillos subiecto reticulo ad summum verticis, in repandum tutulum colligant, Literatorum vestes varij generis, variisque ritibus solennes assumunt, ne Sinas à se velut à barbaris arcerent, si quid in iis officiosis ritibus peccassent, quibus Sinæ nihil habent religiosius; si quem forte delectet Riccium cernere eo schemate subornatum, sua ad Præpositum Aquatuiam epistola quadam se ipse depingens; Literatum, ait, indutus incedo; veste vtior coloris violacei pinguioris, amplissimis & laxissimis manicis, vestem & manicas ipsùmque ad renes demissum collare, prætexit fascia dilutioris ianthimi; Zona plana, ex parte vestis affluit, eiusdem cum fascia tum materiæ tum coloris, nisi quod à nodo utrimque ad pedes subtili elice variatur, è serico calcei, decorantur symbolicis fimbriis Literatorum gradui propriis, tegmen capitis à nostro in Europa colore distinguitur & proceritate, & habet aliquid à Præsulum mitris haud valde absimile.] Addit Manuel Diaz senior qui posteriùs inter Sinas fuit, zonariam ad media crura sub veste pallulam; quadrangulum, nigro ex serico contextum pileum, Lufitanicis rotundis duplo altiore. Mutationem hanc, & sibi & nostris gratulati sunt maxime, Sciaocenses Mandarini, quod exinde iam possent ab iis illa excipere, iisque reponere cerimoniarum obsequia quibus solent inuicem Literati; sed hinc nobis voluptas solidior quod nos ab hominum flagitiosorum probrosa colluie clarè distingueret. Quam vestitus, & habitus formam à Riccio primum, & Cattaneo acceptam, nostris hodièque vsus propriam fecit cum priuilegio, vt quamuis in Sinas recens aduenerint, eorum literis minimè exculi Literatorum tamen existimatione, & obseruantia gaudeant. Et Cattanei quidem inuentioni hoc debetur, verum haud paulo iustiùs Riccij merito, qui non ante Sinensem Literatum profiteri exterius voluit; quàm esset reipsa eiusmodi, & Mandarinarum doctissimo tentatus iudicio, Doctoratu dignus haberetur qui nisi paucissimis & Rege coram in aula defertur. Et verò illud de moribus cuius pridem meminimus Confusij tetrabilion, anno iam 1593. Latinè reddiderat & glossematis, elucidauerat demta solum aliqua libri quarti parte; sex verò Doctrinas quibus negabatur hominis vita sufficere, sed earum quisque optabat quam mallet profiteri, & in ea de se periculum fieri; habebat omnes animo comprehensas, recitabat ex iis prolixas paginas,

paginas, & interrogatis subindè Mandarinis gradu suo donatis eequam illarum profiteri legissent, ita ex singulis, & de singulis disserteret, ut peritior omnium vnus censeretur, quam quisque singularum; cùmque antehac Sinis nihil ad aures veniret acerbius, quàm nostrum hunc orbem Literatorum regnum esse, longèque alia esse illius ingenia, & sublimiores scientias; nunc subdit idemmet Riccius, illos se pudebat, dum viderent Externum, non modo complecti libros omnes quos venerantur pro canone, verum & lucem iis afferre egregiam, & quod perperam interpretabantur, intelligenter explanare; hinc dici non potest quanta in Riccium eorum obsequia procul inuidia, & superbo fastu; quàm se rastos viderent, dum esse in humanis præter Sinas nihil dignum aspectu cogitarant, mortales cæteros, cauerant tanquam hostes, aspernati fuerant veluti barbaros. Nec errem opinor si dicam Riccium in Cantonensis Prouinciæ solo ingrato & sterili retentum fuisse diuinitus, ut dum prodessè aliis non potest, elaboraret semetipsum, talèmq; fingeret, ut doctrinæ suæ concitata admiratione in Prouincia Chiansensi Doctorum hominum parente, vtramque deindè in Regiam Nanchinensem veterem, & Pechinensem vocaretur, aliisque in vrbibus Societati sedes, & Religioni verè ita tueret.

39.
Doctrinarij
Sinensium
peritior Ric-
cius, quam
Sinæ.

40.
Mandar Ric-
cium susci-
pit, Pechinū
ducendum,
& deserit.

41.
Via mirabi-
lis.

Subiit itaque interiores regni Prouincias Riccius, & Nanciani sedem fixit anno 1595. ducebat illum Scilan supremo ex ordine Mandarinus Assessor consilij bellici apud Regem, Pechinum accitus ad parandam expeditionem auxiliariam Caraio Sinis vectigali, aduersus Taicotamam Iaponiæ Regem. Sperabat Mandarinus à Riccio de cuius sanctitate & scientia audierat restituendam filio sanam mentem à qua illum infausti pudor examinis & probrosa repulsa dimouerat, vix potuit agere cum iuvene Riccius, ob infelices eaius, quibus conficiatum est id iter quod suis ad Aquauiuam præpositum, & cum qui nostris Macai præerat literis describit, illaque potissimum que sibi Nanchini accidere, & fundatam in vrbe Nanciano Societati domum. Profectus Sciaoceo Nanhionem Aprili exeunte, consolatus est illic veteres suos Christianos, nominatim Iosephum sanctum senem. In hæc viam iniuit miliarium triginta, perpetuis vtrunque arboribus opacam, æncenam villis, hospitij commodam, militaribus præstitis aduersus grassatores tutam; illac enim Sinis Europa, India, Malaca, Iaponia, Molucum, suas merces transmittit; illac Sinæ Quancum suas, quibus Indiam, australes insulas, & Occidentem ditant. Hoc vltro citroque, diu noctuque comœtu tam denso stipatur via, ut consuevis eius septem leucis P. Palmerius scribat se die integro eguisse. Quod autem viæ caput transuerso monte Mulino occupatum, assensus præberet difficilis, ingentis animi Mandarinus per medium montem viuo in saxo iter aperuit trium miliarium spatio, qua sua in publicum munificentia, templum promeritus est in montis vertice.

& qua viâ vtrîque cæsa rupes de se murum facit, passim program-
mata encomiastica grandibus literis quibus literatorum clara ingenia,
opus Mandarinî beneficium immortalitati tradidere. Iacet vrbs Nanga-
na ad montis radices, claustrum Prouinciæ Chiancensis; ab ea haud
procul oritur fluuius, in quem alij succedunt amnes, & cursu aquarum
ingentium prono, Nanchinum vsque naues ferunt, medio semper in-
ter duas Prouincias alueo. Habemus vrbium in eo itinere sitarum de-
lineatos Ricciij manu gradus, & singularia, quæ oriosum fuerit refer-
re; aduersorum autem discrimina per quæ illum diuina bonitas, ad
tranquillos labores traduxit, & lectu iucundos: ab vrbe Canceo cœpe-
re; illic fluuij duo, dum se tertio immergunt præcipites, vndarum
torrentibus, tam violentis atque enormibus, naues in scopulos rapi-
pant, vt quotidianis naufragiis infamentur, loco nomen hinc datum
Sciapatatum, quod decem & octo torrentes indicat: sed horum fu-
nestissimus Hoaneun, quamobrem vectores, illum inuituri, fluminis ge-
nio, seu idolo cuius est illie sanum magnificum, stipe, ac precibus
supplicat, & nauæ se cuiusdam indigenæ credunt, docto notum, &
familiaritate periculum exire. Has tot voragines multorum mortibus fa-
mosas præteruictum se scribit Riccius, aliquantò inferius Canceo, mi-
taraturque amnem eatenus placidum, & æqualiter stratum, repente in
fluctus, & æstus assurgere, quorum mihi causa in promptu videtur,
moles latentium rupium immanes, quæ contracto alueo aquas cogunt
rapiditate cursus supplere spatium quod iis solito lapsu sedatè explican-
dis eripitur. Hos ergo inter æstus Mandarinî nauis pulcherrima, qua
vxor, & filij vehebantur, impacta in scopulum, rupto penitus fundo
annem hausit, sed cum eius depressæ superior eminceret ex aquis do-
mus, in ea mulieres & alij euaserunt. Postridie Riccius inter angusta
riparum dum nauigat, subitus velis incubuit ventus, quæ iusto serius
contracta; nauim suo pondere euerterunt. Hanc secuta est quæ Man-
darinî vasarium pretiosissimum vehebat, & cum eo pariter periit. Hæ-
sit in fundo Riccius aliquamdiu, & incertus quo modo, emerit ta-
men cum aquæ plurimum bibisset, correptisque mali rudentibus à
præsenti morte ereptus est; sed eius socium Ioannem Barradium vir-
tutis egregiæ iuuenem sic amnis forbuit, vt nec apparuerit viuus, nec
potuerit recipi mortuus. Paucis inde post Chingan vrbem williaribus
ventorum turbine naues propè omnes, tantum non clades extrema per-
didit. Hic verò timori permisit se penitus, Scilan Mandarinus, augu-
ratuque itineris infelicitatem, tam inauspicata principia secuturam,
gestatoriis sellis cum vxore & filiis deinceps vectus est, equitante post
illum numerosa familia; gazæ residuum nautis per obliqua fluminum
lentè portantibus. Siue autem sibi ominosum putauit Ricciij comita-
tum, seu sibi dissilus, non est ausus Regi extraneum sistere; huma-
nissime rogatum voluit vt retro Sciaoceum rediret, fuitque Riccio
dexteritate admodum solerti, precibus, & donis exprimenda facultas

41.
Ricciij nau-
frag.

pertexendi Nanchinum itineris, vbi domum sibi omni industria meliorabatur impetrare; sed illi melius auguratus est Mandarinus, suadens Nanchiani potius habitaret Chiansensis Prouinciæ vrbe primaria, docti hominibus referta, quibus pro suo merito & sapientia futurus esset gratissimus. Amplo nihilominus Rescripto munitus Præfecti Chingianensis ad liberum per Cechianensem, & Nanceli Prouincias transitum, iunxit se famulis comitem quibus Mandarinus suppellectilem suam vehendam dederat, & secundis semper amnibus, Nanchinum attigit mensis fermè vnus navigatione, vbi tres solum moratus hebdomadas expulsus quidem tunc inde est, sed honorificè postea reuocatus. Eiecit illum is à quo præ omnibus retinendum se illic confidebat, Sciaocei olim peramicus, integritate vitæ priuata & publica, pro sancto à Mandarinis celebratus; reipsa homo angusti pectoris, & rationum suarum & lucrorum totus; qui primo aspectu Riccij quasi sideratus; metu mori visus extra se abripi, ne prodicionis idcirco insimularetur quòd Nanchini suspiciosa vrbe extraneum, sibi notum hæere pateretur. Comiter itaque veniam præfatus, quod ex nuper amico, præferre nunc aduersarium cogere; in eo extrudendo, non tantum imperio sed severitate, suam Regi fidem probare se credidit. Timiditatem sordidam detestabantur aliqui Mandarini, suadebantque Riccio suburbiis tantisper se abderet, regressum in urbem se illi curaturos; sed posse plus gnarus ad nocendum, Mandarini vnus supremi vim, quam complurium minorum defensionem ad seruandum, aduerso iantio nauigat Nanchinum futuri anxius, cum pelli se Nanchino præsentem cerneret ab illo met qui se illuc olim è longinquo ducere voluisset, æstuantem hinc curis, & incertos earum euentus reputantem consolatus est Deus hoc somnio. Nanchiano iam factus propior, inquit ipsemet de se, sub sereno diei, sistit se mihi per somnum homo nunquam antea notus, & interroganti; similis regna hæc ait, eo consilio oberras; vt extirpatis religionibus auitis, nouam substituas? Miratus arcani conscium quod modis omnibus premebam; tu verò, inquam, omnino vel Deus es, vel diabolus, qui noris quæ cunctos mortales celare fatago; non sum, refert ille, diabolus, sed Deus; hic ego ardens laxandi pectoris videbat ad pedes loquentis procidere, & queri; & nosti hæc, inquam, domine, nec ad ea fers operam? Simul in fletus effusus erupi; at is proiectum, ad pedes consolari, spondere facturum; ad futurumque mihi vtraque in Regia quibus ego corroboratus, & alacer visus sum habere præ oculis urbem quandam primariam; & in eam liberè confidenterque iam subire, securus neminem impedimento mihi fore: sub quo somno excussus, & madens lachrymis quas dormiens fuderam, socio meo Dominico Fernandio somnium recito, vt partem meroris abstergerem, quo mecum pariter afflictus eiectionem illam Nanchinensem ferebat grauissimè, mihi quidem hoc pro merito somnio nunquam cessuri habendum; vidi enim haud diù postea dormienti promissa, rebus

41.
Somnium
Riccij omninatum.

ipsis præstari, cum Pechino reuersus, Nanchinum intraui, eaque iam illic oculis conspexi quæ mihi in somnis obiecta fuerant, ignorantibus tunc vrbs illa primaria, quænam esset quæ dormienti repræsentabatur; Nanchini constitui; mansionem ibidem; perpetuam polui; Pechini deinde spebus omnium inuitis, Regis exceptus palatio, cuius mandato accitus fueram, fundavi alteram Societati stationem; & supremos aulae Mandarinos, mitè beneuolos, & propitios habui. Vtrobique demum Nanchini & Pechini nostris diuina liberalitas impensè fauit, eorumque labores, multorum ad Christum conuersione fortunauit. Hæc de se Riccius, paucis ante obitum suum annis iucundè repetens, suum illud semper memorandum iter Nancianum, de quo huius æui vnde quadragesimo anno traditum reperi, promissione illa seu fortuiti, seu missi potius de cælo somnij, semper aded consilium Riccius, faustos fore progressus Pechinensis commorationis, noménque Christianum longè inde in Prouincias spargendum, vt ea fiducia, nostrorum mœtorem erigeret, quoties à Mandarinis vexabantur. Maecti aiebat, & fortes! Dei promissis freti, certique adfuturum tempus vt qui vos modo exagitant Mandarinelli minorum gentium, cernant vos a Præsidibus Tribunalium supremorum, ipsisque in administrando imperio Regum Assessoribus, Collais experti, obseruarique, & diligi, quæ vti prædixerat euenerit.

Inter Sinas Australes mediterranea Chiansensis Prouincia, quinque aliis coronatur; eius caput, & Proregis sedes Nancianum, vrbs amœnissima, duplici anno cinctæ, quorum maximus in locum definit commodum, & sparsum minoribus insulis; præter hunc duo sunt intra urbem angustiores lacus ad publicam voluptatem. Ciuitatis ambitus Florentiæ duplus; densa ciuium multitudo, qui spreto mercimonio, toti sunt in scientiis quærendis, & Literatorum gradibus atque honoribus, quo illos sublimis ingenii, eximia indoles vltro rapit; nulla toto regno ciuitas doctior; nulla Mandarinorum feracior; arcuum proinde splendore, ac numero tam frequens vt scribat Riccius nonis erigendis locum in vrbe defuisse. Felicitas hæc ingeniorum præstantium Sinarum more, florem honorum, & diuitiarum in urbem trahit; & accedunt è sanguine regio tam multi, vt tradat Riccius eorum palatia quintam vrbs partem occupasse, ciues de cæteris progignit ad pietatem mirificè dociles, vt potest pietas Dei veri ignara constare, idola venerantur incredibili reuerentia, censent animos esse immortales; pœnas & præmia defunctos æternum manere; ad stabiliendum salutis negotium quam iis Bonziji depingunt, prorsus nihil omittunt, gnari licet id suis legibus minimè præcipi. Quare vitam omnem in summa plerique asperitate viuunt; quotidianum ieiunium nisi legumine, & oleribus non soluunt; piscem, lacticiam, & oua respuunt, ea delicias arbitrati à ieiunio alienas, in quo legem eandem sibi Riccius indixit quibus diebus Ecclesia carnibus abstinet, ne sibi Ethni-

42.
Nancianum
vrbs Litera-
torum.

41.
Idololatra-
rum aspera
pietas.

ci viderentur Christianis esse sanctiores. Iam suo quem colunt Deo, tot prodigialiter patrata tribuunt, vt possint stolidi ad ea stupere, inter quæ illud est quod subterraneum infinitorum volaminum draconem, Nanciano, & Prouinciæ minantem exitium, catenis duabus ad columnas ferreas ligauit (ex quibus inditum superbissimo eius templo nomen) tum profundis emerſus specubus, sua cum domo & talpis in ea nidificantibus momento in cælum raptus est. Cuius portentæ admirabilitas quàm religiosos Chianſenſi Prouinciæ motus, tam latus Prouinciæ cæteris riſus parit. Verum Literatis Paradisus & inferi, Elifj sunt, & Orcus, Poëtarum commenta, excogitata continuendæ plebi, damno magis & vtili quam honeſto frænari aſſuetæ, incumbunt nihilo ſegnius Philoſophicæ virtuti, habentur prælectiones de illa publicæ, & academiæ frequentes vbi tractantur officia viri boni, boni patris familias, boni Ciuis, & boni Reſtoris ad felicitatem priuatam, domeſticam, patriam, & regni totius ſpectantia, aduertitque Riccius hos Academicos, maiorem cæteris oſtentâſſe modeſtiam, grauitatem, & linguæ prudentiam.

43.
Nanciani
optatiſſimè
Riccius ne-
ſciens.

Vrbem hanc ſibi tantoperè laudatam ingreſſus Riccius Iunio anni 1595. & ſpes inter metûſque adhuc anceps, menſe integro inſiſtit apud Deum, vt ſibi adeſſet, & conciliaret gratiam tot Mandarinorum, quorum nemo erat à quo non poſſet vrbe pelli; vnus à quo poſſet retineri: & hanc ſui quam ſibi precabatur peculiarem Deo curam eſſe, ſtatim animaduertit cum ex iis quos Sciaochini & Sciaocei per annos duodecim tam multos ſibi deuinxerat Mandarinos ne vnum quidem nanciſci valuit cuius auxilio vel ope iuaretur. Quare per ſe coactus rem ſuam agere, dum diſſimulanter de iis inquiri, qui ſibi plurimum obſituri, vel profuturi videbantur, audiuit magnoperè laudari medicum nomine Guanchileum artis, & ingenij gloria celebrem, & apud omnes Mandarinos gratia pollentem Per hunc ſibi putauit præuertendas accuſationes peregrinitatis, quibus minimè dubitabat ſe delatum iri ad tribunalia; optabâtque viri gratioſiſſimi commendatione, inſtructum iis dotibus agnoſci ob quas deſiderandus eſſet potius, quàm fugandus ob notam ortus peregrini: at enim quantumuis illic de facie ignotus; expetebatur cupidè & celebrabatur incomparabili apud proceres ſama ſanctimonix & doctrinæ, quam vbi didicit, fatetur ſe percullum grauiter quòd eam factis æquate diſſideret, Guanchileum interea medicum, honore quam potuit maximo adiit, quo congreſſu primùm ſingularis reuerentiæ mutux ſignificatio, tum de literis, & diuinis ſermo vtrumque inter ſe artiſſimo fœdere copulauit; ac demum ſatisfaceret Riccius roganti, & nunquam priùs audita detegeret, annus medico erat quæuis mora, donec miraculum hoc hominis vt quidem appellabat, amicis indicaret, qui Sinenſes doctrinas Sinis iſtis callebat peritius; & Occidentis ſui proprias, Sinis hæctenus ignoratas complectebatur animo, & verbis mirabiliter explanabat; quare illa

43.
Egrege iu-
uatur à me-
dico, & de-
pædicatur.

illa viri præclari ornamenta, quæ apud alias nationes inuidentiæ fo-
mes sunt, pro sapientum Sinarum genio in amorem, & reuerentiam
conuertit, totumque se Riccio, eiusque obsequiis ita mancipavit, vt
rebus etiam promissa vinceret: ad impetrandam igitur illi à Magistra-
tibus, Nanciani habitationem, per se & amicos omnem lapidem mo-
uit; eiusque ad hoc supremi Mandarinum (à quo diximus cœptum in au-
lam perducere Riccium) auctoritatem, & fictas literas non dubitavit inter-
ponere, quibus iubebatur, impetrare Nanciani sedem tanto viro, cu-
ius excellentiam vno illo dignam, & attollendam theatro; ipsa eius
vltus, & consuetudinis experientia factura esset omnibus notio-
rem: ac primum aggredi placuit Literatum senem annorum sexaginta, Teu-
cium nomine, Ciana ortum familia, scriptorem voluminum trigin-
ta, & æui sui oraculum; cui, licet affectu literarum abstinuisset Ma-
gistratum gestione, & professione Mandarinum, profitebantur tamen
Mandarinum se esse discipulos; & Academiam habebat auditorum mil-
le quos sibi virtute consimiles fingere nec frustra nitebatur, nam illos,
vt dixi, à vulgo reliquorum, probitas, & morum grauitas pulchrè
discernebat. Audiens itaque præclarus senex, medicum de Riccio mira,
& insolita referentem, complotis repente manibus, interpellans; Est
hic proflus, ille ipse, ait, extraneus de quo mihi etiam maiora Chiui-
taillus, narrauit; is nempe ingenio præcellens discipulus Riccij, cui
persuaserat Nancianum urbem fore illi, eiusque doctrinæ præ quauis
alia fauentem, & de viri virtute ac meritis tam multa docto seni,
eiusque academicis prædicarat vt quàm illic optato, tam læto aduen-
tu illos recrearet. Certatum exinde obsequiis inter senem & Riccium,
quem ille adeuntem haudquaquam ea exceperit maiestate quam excipien-
dis Mandarinis repinebat nihilominus integram, sed longè affabili-
ori, & attemperata velut non imparem: auditis verò quæ percontari ex eo
libuit, sic eius sermone, & amore est captus vt haberi ab eo fratris lo-
co deinceps rogauerit, eoque se titulo, ac iure illi obtulerit, sanctè
pollicitus quæcumque ad illum pertinerent, pari cum suis sollicitudi-
ne curaturum; pro obtinendo domicilio Nanciani & Magistratum
gratia optimis inuit consiliis; suos demum ad Academicos immensis
laudibus cummulauit, magnoperè suadens, vt in eius amicitiam se da-
rent ex qua fore spondebat vt doctiores euaderent, & bonis moribus
cultiores: vagari exinde tota Nanciano peregrini hospitis fama ingen;
& quod erat necesse nomen eius deferri, quodque illi maximè optan-
dum ad Proregem, cui pridem nesciens & præsentia ignotus, magno
erat in pretio, & desiderio; sed nondum sat certus, essetne is ipse, de
quo tam mira olim acceperat, ita causæ iussit initium fieri, ne quid in
illum ageretur quod ipse postea factum noller, si comperisset illum esse
quem propè diuinabat ab Occidenti orbe insignem aduenam. Mandari-
no regioni vrbis in qua debebat præposito mandat, externum quendam
inquiret, agnosceret, ex ipsomet resciret, quis? vnde? qua causa?

43.
Et à senè Do-
ctore Acade-
micorum.

43.
A Prorege
mirè hono-
ratur, & inue-
nitur ad se-
gendam Nanciani sedem.

quid profiteretur? cauere tamen ne quid asperiusculè, aut minus committeret. Paret ad vnguem Mandarinus, libello excusat per famulum quod eum ut eriperet non audiebat; expectare se illum pollicitus, ut ex ipso disceret quis esset, hoc sibi à Prorege mandatum boni consuleret; ad Riccium Mandarinum solenni cultu, & habitu, respondet ad omnia sigillatim, & responsiones scripto illi tradit: quibus Riccij hospes, velut capitalibus prænuntiis territus, nihil celerius habuit, quam ut eam domo turpiter fugaret, ne ob tacto receptum extraneum poenæ illi socius fieret: quin imò & Riccius valde anceps Proregi parabat se sistere, haud satis ab eo se valens expedire quod diuturnus habitator hæssisset Nanciani, cum nisi obiter eò diuertendi, concessam diplomate haberet facultatem. Teucium quoque, clarum illum senem angebat idem pro amico metus, memorque promissæ fidei, medicum Guanchileum ad Proregem submittit, ut præoccuparet illius animum, magnifica Riccij commendatione. Sed eam Proregis erga illum, etsi nunquam visum, affectus præuenterat; quare anxie aduenti processit ad aulae medium, nec passus sibi de genibus loqui (a quo nec maiores Mandarini, nec regum propinqui eximuntur) adstantem proximè prior ipse compellans, pridem sibi optatum adesse gratulatur, magna se de singularibus virtutum illius & ingenij laudibus accepisse: at sui præsentia & conspectu ipso, famæ illi tantæ videri æqualem; quoad suam modestiam tam nouo insperatoque ad præsentem causam encomio cum erubesceret Riccius repeteretque sæpius vocem illam qua Sinæ ab se velut ab indignis consuere laudes deprecari; imò retulit gaudens Prorex, hoc illas æquius promereri, quod tibi putas iniquè tribui, & hoc ipsum magnæ virtutis est, tantus cum sis, videri te talem omnibus; præterquam vni tibi. Secutusque in frequenti cœtu summa cum laude de illo dicere, spectabat subinde & oblectabatur veraci eius modestia, laudes suas dolenti animo sustinente. Hora cum eo variis sermonibus transacta, sub discessam qua sinit quod tenderet? Riccius leui suam in rem flexu Sciaocœum, respondit; ubi socios illi duos, viros egregios cœli grauitas extinxisset, ipsis quoque indigenis infesta, cui obiecta Prorex, Nanciani vrbis, à Prævinciæ primatu, ingeniorum flore, Literatorum numero, & salubritate cœli, præstantis; cur, inquit, Sciaocœum Nanciano præponis, & illuc moriturus redis? hic sensit Riccius Dei nutu rem agi, cum id sibi vltro deferretur, quod nec ipse per se, neque per amicos satis consileret obtinendum. Gratiis itaque beneficii collati reuerentæ actis, delineandum ipsi Solarium cupide recepit, perfecitque in marmorea tabula, transversis in lineas horarum, Zodiaci lineis quatuor, & viginti, tot enim Sinæ statunt in Zodiaco characteres.

Tam inuitatus à Prorege honor Externo habitus, totam illi deuinxit Nancianum; visere illum omnes Magistratus, omnèsque Mandarini solenni paratu, & vrbanitate, nec satis vidisse, officij gratia, redire qua soli, quæ plures; adesse similiter, summis olim honorum perfuncti gradibus,

dibus, tam multi denique, vt iis non posset tot obsequiis vrbicis vicem reponere, nisi gestatorio circumuectus, ac ne sic quidem nisi magno labore, ob plebem curiosam, eius quacumque deferretur spectandi prurigine vicos, & compita stipantem: cuius studij causas attingit ipse semet lepidè nempe vt aduenam cernerent, valdè illic nouo & insolenti spectaculo, ex orbe aduectum quem sibi à suo abesse longius fingebant quam re vera distet. Ad hæc Sinensium literarum peitiorum quam ipsi Literati; tùm quod naso cum essent, vt in Europa mediocri, vii & oculis; iudicarent illos comparatione sui enormiter extare. Barbam autem satis mirari non poterant densis passim crinibus, & inferius pectore dimissam cum eorum plerisque barbæ pilos ægrè duodecim natura indulserit, quos facit iis paucitas pretiosos: hæc de se Riccius. Verum sapientes multo digniorum admiratio derinebat, eius præsertim memoriæ quæ locis, & imaginibus continetur, quamque post annos duodecim habebat adeo expeditam, vt instam magis naturâ diceres, quam arte constructam: linguam enim Sinensem aggressus discere, formarat animo theatrum ingens in quo tot millia perplexissimorum characterum suis aptè sedibus locarat, significato cuiusque addito, quæ legenti deinde Sinenses libros, recutiebant vitro velut in vsum repositæ & absque interprete sensum librorum suggerebant, figurâs verò characterum scribere volenti: vnde ab se putabat Riccius non temerè conieci; hanc artem memoriæ ab aliquo inuentam, quem ad condiscendam Sinarum linguam necessitas adegisset. Certatim igitur ad cœnas à Mandariis vocabatur, eruditâs illas magis quam esculentas, à quibus liceat bis cerue in die leni stomacho redire; his sibi Riccius testatur opportunius nihil fuisse ad insinuandam Christi fidem, nam cum incidere doctrinâ meminisset quam quisque conuiuarum inter sex illas Sinis canonicas sibi delegisset, depromptis inde sententiis Deum vnum, immortalitatem animi, pœnas & præmia post vitam fortiter probabat; eius verba doctrinæ non posse in sensus alios torqueri; confirmari eadem textu aliarum doctrinarum quas reuerentur pro diuinis, quos textus ad verbum citabat, insigebatque conuiuii aculeos quibus acti priuatim ad eum redibant de summa salutis amplius audituri, in quo præterea cum memoriâ stuperent, sex illarum capacem doctrinarum, subridens, aiebat, posse quemuis eandem sibi comparare. Id cum prodigio simile, & nullo sat auro emendum iis videretur, vt liquido tandem perciperent non esse totius vniuersi scientias atque ingenia in Sinas eliquata, sed eos ab Europæis vinci; verborum seriem absque serie dissolutam coram iussit temerè conferibi, dein charta semel oculis decursa, recto, retrogrado, & vndevis ducto initio illa recitauit, quo portensâ memoriæ ostento nihil propius absuit, quam vt omnes statim Literatos haberet discipulos, nisi visendi, ac reuivendi mos tam legitimus quam molestas, ab eo munere illum excusasset. Prorex ipse rogatum misit; vt filios suos scripto saltem, quod iis non liceret palatio egredi, prout commodum

43.
Localis memoria, quantum ei profuerit.

44.
Quanta Si-
narū ignor-
in Philoso-
phicis.

commodum esset eam artem doceret. Sed cum palam iis fecit quantum in Physicis, & Mathematicis errarent, incredibile est quanta in eum benevolentia conceptæ accesserit admirationi. Horum hæc erant principia indubitatæ veritatis, vacuum esse ab octava sphaera in terras spatium; grande id nihilum septem stellas errantes pari omnes altitudine peruagari; solem esse pilam, ad summum bipalmarem, eius occubitum, recessu fieri ultra vastam rupem, quam in occidente statuebant; de ortu nihil, quod comminisci de illo nihil nosset: Lunam laborare, quod eius oculos radiis suis Sol recta perfringeret, & stupefaceret inmoderata luce. Inter elementa loco aëris quem semper ignorarant, metallum adscribebant, & lignum, haud quidem rerum principia, sed Vniuerso vtilia, Terram planam docebant; antipodas cogitarant nunquam. Omnes regni vrbes eodem sub Arcto constituebant gradu; in his & talibus, euidenter errores eorum arguentem, & modestissimè dedocentem, suspiciebant pariter, & amabant, futurum aliqui odio & pudori, nisi adiecisset, grauioribus illos philosophicarum

45.
Chiegani
Regis cum
Riccio con-
gressi.

studijs virtutum altius immerfos, physica neglectim habuisse, cunctis denique in optatum finem Riccio mirè fauentibus, accessit à Chiegani Rege nobilis aulicus cum muneribus à Domino suo Chienfai, quibus illum ad se humanissimè inuitabat. Erat hic de tribus vnus è Regio sanguine qui tunc Nanciani, iure ac titulo Reges habitabant, corona, & sirmate venerandus. Prodiit adeunti, iussit sibi ad latus assidere; Chiæ sorbitiunculam porrexit, detinuitque per horam vario de rebus animi sermone, gaudente plurimum apud se Riccio bonitatem illius indolis in qua nec regiæ quibus affluebat delitiæ, nec Literatorum qualis idem erat de vanitate futurorum Epicuri error, curam salutis extinxerat; post hæc à Principe filio adhiberi ad mensam voluit, & nexu amicitiae tam arcto cum eo coaluit, vt eiusdem in Riccium intimi amoris hæredem relinqueret filium. Petenti verò vt vellet secum in palatio degere, excusauit liberalitatem honoris immodici, ne loci reuerentia primores, metus & pudor plebeios, & tenues ab suo congressu arceret. Quod ergo restabat conductæ domus locarium, & gestatorum quibus vtebatur persoluit operam, & adiri ab eo sapius voluit, & diù noctuque multas horas dicenti aures dare, semperque tunc illum cæna Regia dignari. Nulla hebdomas abibat quin eum aliquo afficeret munere, subinde quoque ab se laborato quo genere interdum recreabat sese; libro illum donauit cuius aperti frons, vtrumque Regem, & Riccium colloquentes, ad natiui oris depictos speciem exhibebat; sequebatur eleganti stylo dissertatio quædam inter ipsos haud dudum habita; clauderat lucubrationem, laudum cumulus ingens quibus pro suo affectu Rex cum ornabat. Respondit his Pater, vt potuit, digna Principe Literato, inter quæ fuit liber à se compositus ex omnium flore quæ tùm Græci Patres, & Latini, tùm Philosophi veteres de honesta amicitia dixerunt, Sinensis elo-

quij

quij explicationem nostrati lingua, alternæ paginae subdebant; continebatur dialogo Regem inter & Patrem; Sinensem, & Europæum insistebat tamen quoad licuerat antiquis Sinarum auctoribus quibus nihil pensi est, nisi vt graues sententias, & præceptiones veterum Sapientum veluti canones nullo inter se ordine in libros colligant; verum ethicæ nostræ specimen edebat, Sinensi multo vberius, & ordinatius, seu acuminè sensuum, seu regularum sanctitate: quo quidem opere nullum Riccio cessit felicius, nullum eius famam & Philolophiæ Europææ, magnificentiùs, latiùs, crebriùs toto imperio illustrauit, illud enim Riccio nelciant Chiegi Rex nomine Riccij vulgauit quem & propterea *Dominus Magistri* appellatione insigniuit, & misit qui significaret velle se illi sociari, hoc est esse doctrinæ discipulum & sequacem.

Nomen Riccij Sinas omnes quanto splendore peruaderet explicant litera: quas à Chiutaiso eius discipulo accepit & P. Nicolaus Longobardus; ad verbum Italicè reddidit, ego pari fide, hic reddo. [Taisu, inquit, frater natu minor (vox est legitima inferioris ad superiorem) docendus tibi ad latus adsto (hoc item ad latus adstare obsequij forma est filij ad patrem, discipuli ad magistrum) fronte humum serio, & fratrem maiorem P. Mathæum Riccium Illustrè Baronem, magnæ legis magistrum lectissimum reuerenter saluto, eiusque ad pulpitem prociando: sequitur narrare quàm cupidè potentissimi Mandarinum eum in suis Prouincijs expetant, agantque inter se sollicitè de modo illius eo traducendi; de se vero ait, per certum hominem Suceo se librum mittere: (itinere scilicet dierum decem) à se compilatum, rogare, vt liberè magistra censura configat, adiungat, corrigat, vtcumque illi probabitur aut minus placuerit: complexus autem fuerat eo libro eorum summam quæ illi Riccius quadriennio ante tradiderat. Hunc ego (pergit) Literatorum Collegio viris Doctrinæ præcellentis, nonnullis etiam ex consilio Regio Pechinensi, cum exhibuissem perlegendum, omnibus fuit admirationi, omnes victi manus dedere veritati, te verò Seinginum, nostri huius æui nominarunt: quod interpretatur Longobardus, hominem suo ab ortu sanctum, & omni ex parte sapientissimum, qui possit omnium vniuersalis Magister esse, qualis fuit olim Confucius. Porro eiusmodi hominem quingentesimo quoque anno nasci, vaticinantur Sinarum libri; talisque haberi hoc solo gaudebat Riccius, quod opinionis huius præiudicio muneris sibi sensum via in aulam videbatur ad obtinendam potestatem, Christi toto regno prædicandi, futuram vndecumque nisi ab aula venisset, vel Europei alicuius imprudenter pij, ardore præcipiri; vel Mandarinum cuiuspiam metu aut auaritia semper ambiguam, & nutantem. Cordati sanè fructuosè agendi iudices, lentam illam patientiam annorum tredecim in præsens specie sterilem, in futurum reuera consultam, & vberem; aduersaque interim omnia coquentem Dei semper in Riccium beneficio assignabunt, quem suis tandiù aptabat consiliis ad aperienda Christi præconio latifundia terrarum in

44.
Epistola celeberrimi Literati ad Riccium per totos iam Sinas celebrè

45.
Tentata hu-
manitatis fa-
cultas Sinis
prædicandi,
in contrariū
evanescit.

46.
Natalis ve-
rus Sinensis
missionis.

46.
Domum
aperit Ric-
cius, cum in-
credib. gra-
tular & con-
cursu dd.

quas nisi per aulam nullus erat sat liber, & constans accessus. Ego, scribit ad quendam in hoc regno vnum id ago, præterea nihil, vt dumeris aditus liberem, & quod passum proferre externi non poterant, post me campos ad culturam inueniant dociles, alicubi etiam subactos, & Sementi paratos. Cuius sui voti propiorem hoc anno concepit fiduciam quo Iaponiæ Rex Taicosama victricibus copiis populabatur Coraium Sinis vectigale, ducebat copias Tzunocamidonus Augustinus, ille religioni sacrosanctæ & Societati addictissimus; ad hunc Sinarum Rex intercessores de pace legatos miserat, auctor eidem fuerat P. Organtinus, vt pacis conditionibus illam insereret, qua facultas daretur veri Dei legem toto Sinarum imperio prædicandi. Ad conditiones cæteras parum æquas, metu Taicosamæ imminentis victoris, & armati adigebatur Sinenſis, natura vsûque imbellis; hanc de Christi lege Sinis inferenda tam certo putabat expressurum ab eo Augustinus, vt de hac tanquam confecta re, darentur hilares ad Riccium literæ: At belli vitæ, pacis honesto anteponeus Taicosama, retruditur primum ad confinia Iaponum littora; sed illic ad nouam expeditionem instaurans exercitum, tanto Sinas horrore externorum metuque siderauit, vt profectioe Pechinensium omiſsa Riccius in lucro posuerit tacere, & figere Nanciani pedem. Parta dudum Primorum beneuolentia, breui obtinuit vt discipuli nomine accerferet socium P. Ioannem Soerium, duobus cum fratribus natione Sinis. Aliquanto post ibidem magna vrbs & Prouinciæ Præsidium voluntate, Cifui & Tutani, domicilium emit in media vrbs frequentia, Gubernatoris palatio proximum; die Petro, & Paulo Apostolis sacro: adite volentibus illud aperuit anno 1596. inscripto fronti programmate *Domus vbi habentur conciones*, Nec ferebant illa initia templi aut nomen, aut fabricam, ne Osciæ & Bonziji haberemur, homines sceleratissimi, & detestata inter Sinas famæ, quæ præiudicata de nobis opinio, magnam partem laborum, & annorum, inanem hæctenus & cassam, Riccio teste nobis effecerat; qui & natales Sinenſis Missionis censendos hinc statuit, & Cathecismi sui exemplaribus, & typis igni traditis, noua editione in lucem eum dedit in qua nihil esset quod Bonzium oleret, vel à Literati professione dissentiret. Et his velim tardari præcipitata de longinquis, & immeditatis iudicia, proiecte damnantium quæ finis, agendorum amissis, & longa sumptuosaque experientia, non modo permiserit, verum etiam imperarit. Ne porro hæc domus apertio interpellaretur à vicinis externorum viciniam exorsis, perfectam prius conspici exhibuit Riccius quàm cceptam, sed eam Literati & Mandarinum, communi gratulatione, lætitiis intimis & salutationum solemniū vrbaniatibus omnibus celebrarunt, plurimum gauisi se tanti hospitis possessionem nactus non dubiam; cui se quoque nonnulli cum discipulos darent, prolixè illis docendi officium detulit, sed modestè reiecto munerum, & adorationis stipendio; quæ abstinentia & moderatio illic singularis, quam vitabat reuerentiam eius

eius auxit. Post autem reposita singulis visendi obsequia, cum nullas haberet dici horas ab aduentibus vacuas, & producentibus varios de scientiis sermones; statuit noctium partem iis tribuere qui de animi rebus ad eum venirent, iisque in vnum coactis fidei arcana tradere; nec memoratus nuper Teucianus clarus senex auditorio decrat, disputabatque acriter de animorum immortalitate, meritis, beatitate, damnatione, pœnis quas esse fabulas, & opinatus fuerat, & suos docuerat, quod probari posse vero saltem similes non caperet. Sed evidentibus librorum Sinensium tabulis, & argumentorum vi valida cum eas adstrui, audisset à Riccio, persuasus exinde penitus, tum ipse assentiri, tum suos ad eum academicos destinare, doctrinis Sinensium melius, & solidius imbuedos, qua occasione incidit quiddam prima fronte leue, quod omnes illos ciuitatis, & Philosophiæ Principes mitis modis affectit; nam cum expostularet familiariter Riccius apud bonum senem, tam crebris ritibus & prolis mutuarum salutationum, nihil sibi temporis residuum fieri. Nescis, retulit senex, regni morem, tacito omnium assensu, sed vsu omnibus trito, & perpetuo stabilitum ad eludendam hanc importunitatem; constituitur ad ianuam famulus qui respondeat te domi non esse; nec id quisquam deterius accipit, nec possint alioqui rebus publicis occupati, debitam suis muneribus operam, & tempus reddere, quod vultu Riccius abhorrens, ne faxit Deus, inquit, prius mihi centuplicato accrescat iactura temporis, & quietis, quam vt verbo factove mentiar, vetat enim lex Christiana mendacium quodlibet, quantumvis dicenti commodum, & nemini nocens. Quo effato perstrictus, ille virtutis Nancianæ corippeus, hæsit attonitus ad veri amorem generosum, & innocentiam exquisitam, refugientis in re leuissima, quod ipse sibi, & sequaces sui in grauioribus licenter indulgebant. Ars enim est Sinis à puero, mentiri; nec offendi deceptos mendacio; nec deprehensos mendacij pudere; sed vltro veniam alternis accipere, & dare. Quo no-uo dogmate initiatus senex urbem totam eius impleuit admiratione, audire ergo deinceps Riccius *Magister qui non mentitur*; & domus illius *aduuarum domus qui non mentuntur* & quæ docebat certissimæ fidei; si enim, aiebant, ad redimendam importunitatem molestiæ intolerabilis, sibi nec leue, & innocens mendacium permittit; quanto minus de Deo, de anima, de futuris post mortem pœnis, & præmiis, rerum tantatam grauitatem mendacio violabit? quam opinionem per se veram, iuuabat maximè, singularis eius docendo modestia, procul fastu honoris, & ingenij pompa, solo veri docendi expresso studio condita, tamen si sæpè de scientiis tantum naturalibus ageretur. Cuius modestiæ occasionem hoc anno elaram dedit error Pechinensium mathematicorum, prædictione falsa defecturi solis, cuius cum omnes puderet Mandarinos, & indignarentur apud Riccium, erratum tam turpiter in re tanti, (iis enim vt diximus defectionibus prænoscentis, Regis & regni salutem agi putant) ad ea Riccius tranquilla moderatione,

46.
Veracitatis
ignari, & ad-
miratores
Sinæ.

47.
Defectio so-
lis Riccium
inducit ad
iter Pechinæ.

aulæ utriusque Astrologos purgans, erroris causam eiusmodi esse rel-
pondebat, quam laudabile admodum fuisset cognouisse, culpa tamen
vacaret ignorasse, simul causam iis ita exponebat ut intelligerent se
aliquo egere qui Calendarias ipsorum tabulas emendaret, suppleretque
multis regulis vacillantem defectionum computationem, quod adeo il-
lis non frustra persuasum, ut æquè tunc ei nihil profuerit ad profe-
ctionem Pechinensem; post vero ad suam & nostrorum ibidem perpetuam
habitationem, inferendamque quod vnum agebatur Christi
fidem.

Iam quod temporibus tam aduersis, mouentibus denuo in Cora-
ium & Sinas Externis Iaponibus cogitationem illius itineris resumpse-
rit Riccius, obedientiæ vis fuit Valignano præstandæ, à quo recens
præfectus Sinensi missioni, iussus est, quæ prima eius itineris se daret
occafio, velut optimam, solamque inuadere; & cum nefas esset tan-
tum Regem libello supplici adire nisi cum muneribus coniuncto, quæ
ab Generali aliisque Præpositis ex Europa, India, & Philippinis ad hoc
habuerat, picturas sacras elegantes, rotata horaria, & similia ad eum
misit; & quibus venalem Eunuchorum gratiam emeret.

Deliberatus itaque Riccius in rem tantam contentiones omnes experi-
ri, & libertatem si quæ posset Euangelij perferendi expungere, amicos
reperit, & quicquid erat Mandarinorum & Literatorum, in hoc ipsum
propensissimis studiis conspirantes; qui vel breui suo chirographo iu-
uare auderet, neminem; suspicionum metus, omnes auertebat, &
erant Regi etiam Chiegani, in cuius amicitia multum reponerebat, gra-
uius quam cæteris timendæ; ob bellum præsertim Iaponicum, &
exasperatum ferocius solito in externos Sinarum rabiem. Verum enim
vero sua Riccio alibi pepererant merita quod Nanciani frustra men-
dicabat. Sed suo dum instat proposito, Sciaocci Cattaneum vehemens
turbo agitauit. Iuuenes ebrij professione Literati, vicino ex pago del-
cenderant, & in cœnobio Quanhiao insolenter bacchati, eadem licen-
tia templum nostrum fœdare attentant, fores effringunt, obstantes fa-
mulos vulnerant, occisuri omnino, nisi subitus timor vini & iræ im-
petum frænasset; suorum vnus caput tinctum cruore cum cernerent,
dant se illico in fugam, arbitrati se omnes iam semimortuos; rei tamen
aduersus insontes (ut mos illic sceleratissimus) vociferari, flere, expo-
stulare atrociter iniuriam barbarorum occidentalium apud duos Præfe-
cti vrbis assessores, à quibus, ut sæpè fit, indictam se causam victo-
ros putabant; quod primi eam derulissent, falsòque omnia quæ patra-
rant anteuertissent læsis & innocentibus imponere. Reiecti, tertium
adeunt assessorem nobis pridem immaniter iratum, qui occasione hac
crudeliter gestiens, sisti sibi omnes qui domi erant Catanco excepto
imperat; præsentem coram sæuum in modum cædi; Fratri nostro Se-
bastiano Fernandio quod honoratior cæteris videretur, ad plagas in-
famiam addidit; & cauatis conclusum tabulis extante capite (nomellæ
genus)

48.
P. Cataneus
Vexat? F.
Fernand. ca-
tus.

genus) ad palatij sui fores iniuriis omnium & fannis illum exposuit. Sed voluptatem hanc iniquissimi odij proborum supplitio saturati, perfidus iudex staciam luit; mox enim omnium execratione deuoueri; exprobari impio suum nefas; instare timor, & discruciare, iniquæ sententiæ consciam, ne ad inspectorem Prouinciæ perlata, absque nulla prouocatione damnaretur. Cuius illi metus & odij publici causa fuit, nec volens nec sciens Cataneus: cum enim, vt scripsimus, nisi idola & templa sint Bonziis, Literatis, aulae potius & theatra quàm templa; Bonziorum hi templis ad omnem aleæ, comædiæ mensarum licentiam, & lasciuiam vtuntur, habentque ad hæc hortatores, & socios scelestissimos Bonzios; quorum vt probrosam fidei Christianæ similitudinem, noménque vitaret Cataneus; & ab sacra æde illud prohiberet Literatorum diurnum & nocturnum bacehanal, ædem sacram euerit, & quæ domi erant peregrina, & spectatu digna, oculis subduxit, querentibusque Mandarinis subtractam sibi singularem, delectationem, & vrbis famam, quæ viros nobiles ad visenda tam rara procul aduocabat; Excusauit Cataneus, grande nostrum periculum à violentis, & ebriis, quibus si obstaret, præter vulnera, necisque discrimen, quod cum suis subibat; supplitium etiam sibi à iudicibus imminere. His indignatio ciuitatis aduersus impium & iniquissimum Assessorem vehementer accensa hominem adegit, vt latam ab se sententiam, præcipitantiæ damnaret; accusatores ebrios, se malè deceptum Patrem suam cum domo profiteretur innocentem, à quo & gestorum veniam rogauit, & restituendo in integrum illius honori, misit ad eum appendendam nostris foribus tabulam, innocentiae illius disertam, & iuridicam testem. Post quæ Cataneus Sciaoensis coeli maligno ingenio vestigal exsoluit pertinacissimæ ægrotationis, ob quam Sciaoecum mutauit Macao, suscepto sibi P. Ioanne Rocca, ad quem non diù post valetudine recepta renauigauit cum P. Longobardo, cuius ab hoc 1597. Decembri mense in consequentes octo, & quinquaginta annos præclaræ operam, suo tempore relegendus.

Reuerso Sciaoecum Cataneo mandauit Riccius opperiretur illic transitum Guani, seu Guanciamini (erat hic apud Regem potens, torulque in ambitu Collaorum gradus, & iam rituum tribunali à Rege Præses dictas) appulsam inuiseret, gratularetur ei suo nomine nouam dignitatem, reuocaret in mentem quod constituerat cum in Hainanum nauigare, de mittendo se Pechinum, ad Calendarium indicem corrigendum, cui sat esse non poterant pauca illæ siderum observationes quibus solis Mathematici Regij nitebantur, & verò promissi & Riccij fuit aded memor vt cum Sciaoecum attigisset, percontaretur de illo statim, gauderet sibi Nanciani fore cum illo agendi copiam, promissi fidem iteraret de profectioe Pechinensi, concederetque petenti Cataneo vt in ea Riccio comes esset. Nanchinum ad suum tribunal tendebat, sed iteratus breui Pechinum iter milliaribus octingentis, vt

49.
Riccium, &
Cataneum
potens Man-
darini Pe-
chinum du-
cendos sus-
cipit, sed fru-
stra.

Regis natalem luna Septembris decima septima celebraret ubi se Colai munere ornandum expectabat; hac fiducia hilaris, & horologio rotato quo illum donauit Riccius facile induxit animum ut stipulatoribus domesticis illum adscriberet, ac polliceretur, quam sedulo contulit suam opem, ad captandam in aula potentiam Eunuchorum. Mouit quoque illum aspectus munerum quæ Regi ferebat Riccius, quorum illic inuisa admirabilitas, & nullo sat pretio, ut quidem rebatur, æstimabilis, Regi talium auido videbatur maximè placitura, seque illorum conciliatorem, fore duplo quam esset gratiosorem, numerum potro excellentia duobus constabat triangulis vitreis, quæ de magnitudine, & colorum scena, gemmas opinabatur thesauro æquandas. Nanciani conscendit Riccius magnum sui nomen & desiderium relinquens, cum P. Caraneo, & fratribus Sebastiano Fernando, & Manuele Pereira Sinensibus, Nanchinum pronis fluminibus venerant confectis milliaribus ducentis octoginta, cum ominosa undique repulsa omni hospitio sunt exclusi; tectum nec prece, nec pretio impetrare ab vilo potuerunt; terrebat vniuersos seuera edictio quæ nuper veritum, ne cui priuatum aut publicè hospitium daretur, nisi ex habitu, orisque ac linguæ conformatione certo Sinensis probaretur; & ausam edicto præbuerant exploratores à Taicosama armato & Sinis minante, simulato Sinarum, schemate subornati. Ergo Riccius quem tota Extraneum corporis species loquebatur, sua se barca recondere, Guanus Mandarinus, sibi quoque timere; in omnem euentum prospicere; apud intimos amicorum, Magistratum primores, commendatitias ad Regem pro Riccio querere; ex quibus putabat clarum fore, hominem à se duci regno fidum, nulliusque suspectum. Verum etsi tantus esset Guanus, tantique illic imperij, & auctoritatis; neminem reperit, qui Externum Regi laudare non perhorresceret, Externis bello Regem petentibus. Rara igitur, maximè inter Sinas, fidelis amici constantia, per se statuit præstare quod per alios nequibat, suscepitque in se trepidam aleam perducendi Pechinum Riccij, profectiois interea dum adesset tempus, audiebat illum iucundissimè, & auidissimè de nostratibus literis; præsertim de Geographicis, & contemplabatur summa voluptate, molem terræ globosam, in plana extensam tabula, cum explicationibus partium singularum, elegantissimo caractere, ac stilo Sinensi; hanc Regi donum elaborauerat Riccius. Erat Guano in paucis amicus Nanchinensis Prorex Ciaus Cotaius, eminebatque inter Literatos, sed vitandæ causæ æmulationis, Chiunguini, diei itinere degebat, ne quid simultatis inter ipsum & Præsides tribunalium regionum quandoque incideret, quorum maior est quam Proregum potestas. Is Guanum officij gratiâ per nobilem visens, donum illi, ut mos est, obtulit; descriptionem orbis vniuersi, quam elucubratis circum elogiis, cum eiusdem auctore, magnificentissimè laudabat, videbaturque tacitè optare ut sibi attribueretur; hanc olim Sciaochini à Riccio delineatam & editam tanti fecerat

Nanchini à
nemine ex-
cip.

10.
Singularia
cum Prorege
Nanchin. de
B. V.

rat Ciaus, vt iussam denuò excudi, sua manu & stylo illustraret. Guanus mirè gaudens id Riccij opus ab tanto ingenio suspici, sciendi iuxta & regendi Magistro, prosperèque arduis in rebus, sæpè ab Rege adhibito, illi significat habere se domi Literatum illum eminentissimum, cuius esset inuentum illa Descriptio. Prorex moræ impatiens Mandarinum cum gestatoribus, & equitibus ex templo dest. nat. rogans eius sibi præsentiam ad dies aliquot commodari, cuius pridem videndi summo desiderio tenebatur; erat postridie Riccius Pechinum discessurus, sed fuit Proregi omnino satisfaciendum; dies cum illo decem egit, de literis, & religione, tam cupido, & suspenso de loquentis ore animo audientis, vt pie crederes incantatum. Sub congressus huius initia cum Prorege solus in secreto conclaui, Saluatoris tabulam quam Regi ferebat ei aperuit solerti expressam penicillo, & nitidissima crystalli perspicuam glacie; huius aspectu colorem mutauit, visus tangi horrore, sed longè diuerso quàm suspicaretur Riccius, qui valde attonitus, quod fori vtraque, sua manu reducta illam operiret, mouit haudquam pro idolo habendum, aut vultu mortali, sed eam esse effigiem terrarum, & cœli Domini; & hæc (intulit Prorex) seipsa, vel tacente te, talem prodit, quod primo intuitu sentiens illam clausa, vt loco digniori conuenientius spectaretur. Accitisque honorariis famulis, iussit aram in fano erigi, quod omni superbum ornatu insupremo extabat palatii vertice, ex quo ipse aliique Proreges venerabantur cœlum; quod idem retinent Literati, residuum infœlix illius adorationis quam eorum maiores cœli Domino exsoluebant. Dum instruitur altare, & seruatoris in eo locatur effigies, tota sua Prorex induitur cultus solennis maiestate, proceditque cum aulicis condigna etiam pompa fulgentibus; capacem artis eximie acerram iubet ad pedes imaginis statui, eamque iniecto ipsemet suffitu vaporat; tùm passus aliquot retrocedens, quater humi proiectus, & fronte solum tangens adorat; inde se ad latus venerabundus sistit, non ausus præ reuerentia coram aduersus consistere. Qui sensus homini dum vixit hæsit adeo impressus vt Pechini summo Magistratu fungens, gloriaretur illam imaginem se domi habuisse: secuta Proregem aula omnis, vrbisque nobilitas sacram effigiem pariter adorauit, dataque est vni eorum cura vt quotidie foculum, & suffitum ad eam instauraret. Fuit tandem Riccio abeundum, vt assequeretur comites qui Pechinum versus iam anteuertent. Prorex discessu illo dolens, copioso illum argento donauit; sanè tunc pernecessario, iter enim leucarum susceperat ad plures trecentis sumptu Collegij Macaensis; at dono quouis æstimabilis, quod rerum, & aulæ peritus, propositum Riccij sagacissimis iuuit consiliis, vt si non posset iis belli tumultibus ad Regem introduci, & Pechini manere; saltem in posterum non excluderetur, sed eam sui famam & desiderium illic relinqueret, vt cessante armorum strepitu, reuocaretur illuc pronis omnium votis quod vt præuiderat contigit.

contigit. Salutarum hinc suis credidit gestatione ad ripam fluminis portandum, ubi eum expectans Proregis famulus celeritate summa nocturni diurnique remigij suis denique sociis illum iunxit.

Menses ferme duos cum dimidio id iter Nanciano Pechinum tenuit, nec ante pridie natalis Deiparæ in conspectum venire ciuitatis; & lentam hanc navigationem, æstus caniculæ fecere propè intolerabilem, etsi enim liburna uehebantur quam Barcaballum Riccius ex insensu vocabulo explicat, ob celeritatem eius nauigij, sed onerariis lentisque nauibus fœderatam, nefas erat relictas præcedere, hinc malignitæ caloris immodici, multi agrotarunt; Riccij vnus sani ac valentis prolixæ caritas, sedulitate, industria, & quibus poterat, ac norat remedia omnes restituit; nec eo minus accuratè perrexit cum ad vrbes singulas applicaret, quibus annis ille prærenditur, gradus earum sub polo metiri. Tiencinum denique appulit urbem egregiè munitam, ad quam procul Pechino annis nauibus portum facit, sed cum ducto inde in urbem algeo ferri non liceat nisi nauigijs in Regis obsequia deputatis, terra viæ reliquum exegit, quæ innumerabili mercium & annonæ transportatione stipabatur.

51.
Pechinum
sedes Regia.

Pechinum Sinarum Metropolim, toto orbe famosam, Imperatoris sedem, otiosius lustrabo, cum post biennium in eam Riccius mēducat, futurus eius perpetuus incola; nunc hospes magis propè fortuitus & mensis vnus, quàm aduena: quanquam id ex breui hospitio lucri fecit vt illuc postea inuitatus rediret, tunc verò tertiam Christi operariis stationem in Nanchinensī regia fundaret. Riccium lente nauigantem Guanus Mandarinus terra præcesserat, iamque aduertens se nimium blanda honorum expectatione fuisse delusum; verum, vt erat ingentis animi, ab suis promissoribus desertus, Riccium haudquaquam deseruit, recepit comiter salutantem, & suo palatio hospitem, & quod erat necesse vt per aliquem Eunuchorum qui magno eius aulae probro in ea dominantur, innotesceret Regi saltem eius nomen, tantum egit vt talem ei reperiret: at vilissimus semivit, & Guano fidem, & spem Riccio fefellit. Sibi dona imprimis Regi destinata exponi voluit, quibus etiam spectandis ex Guani comitatu multi adfuerunt, Riccius eorum rationem, vt potè inuisorum, editurus, reuerenter accedens ad Eunuchum; quocumque id tandem instinctu, salutaris est ab eo de genibus demissæque proclini, & significante optatum aduenisse. Inspecta vt expetierat munera, laudata cum stupore seorsum singula; & pro miraculis habita. In iis erat horaria machina, eleganti artificio fabrefacta quam acceperat à Præposito Aquauina, triangulum ex vitro geminum; orbis quam diximus vniuersi docta & eximia tabula; tudiculare organum musicum, figuræ nouitate, & suauitate varia concinentium fidiam, Sinis mirabile; imago illa Saluatoris Nanchinensī Proregi tantoperè honorata; Deiparæ altera, sed quæ refectione improvida solutis asseribus quibus erat impressa, fore ad sumptuosè

rem inepta videbatur, quod ita conferi nequiret ut commissuræ penitus laterent; sed diuinavit hoc ipso Riccius pluris decuplo æstimandam, quod tribus ab sese disiunctis tabulis ars picturæ, figuram vnã tam aptè indidisset; & quod erat erroris, & infortunij, artis caput euasit. His diu & sapius inspectis, cum singulari commendatione, demum Patris in aurem Eunuchus, de cætero inquit, imo prorsus de summa innuens, reliquis iis quæ ostendebantur, alioqui in cassum futuris; adhuc enim hærenti Riccio quid vellet, clarè ait de mercurio figendo, durandoque in argentum probæ ac legitimæ cocturæ, quod vos occidentales Philosophi, fama teste, optimè tenetis: cui Riccius tam longè à vero abesse occidentales Literatos, transformatione metallorum occupari, ut Chemista & fatuus apud nos idem esset, paucos sumptuosè in eo delirare, nemini vnquam processisse. Hic Eunuchus ex comi ferius, mentum prensans imberbe, velutque nunc id primum reputans, cuius antea fuisset immemor; non poterat, ait, rebus tuis magis aduersum tempus eligere. Pugnans contra Externos Sinæ, pertinè que huc etiã armorum fragor; quis te nisi sibi inimicissimus Regi audeat nominare? quo tanquam proximo timore semianimis abcessit; expertus videlicet Eunuchos Regis imperio, vbicumque molesti fuissent, solitis fustibus ad necem contundi: at si Regi externum obtulisset, insatiabiliter argenti cupido, conficiendi argenti peritum artificem, nihil erat tam celsæ inter Eunuchos gratiæ & honoris, quod sibi ab Rege non confideret tribuendum. Eunuchi responso Guanus Præses, & Riccij causa dolens, quem verè amabat; & sua, nam & sibi timebat, persuaderi tamen non potuit, quod multi suadebant, ut abiret Riccium, sibi que ignorum simularet; eicere id solum ut eum reduceret Nanchinum, ac ne id quidem aded seuerè, quin assentiretur facile roganti, ut se in omnes casus Pechini relinqueret, cumque Mandatino gratulatione annua natalis Regij perfunctos oporteat intra mensem Pechino abire, at discedens ipse multas Riccio dedit ad potentes amicos epistolas quibus illum enixè commendabat. Verum nemo omnium ausus est vel consueti honoris salutationes ab eo admittere, nedum patrocinari eius negotio: quate mensis vnus repullas p. illis continuas, Nanchinum remensus est iter, Pechino malens per se vltro abscedere quàm expelli, & discessus mœrorem spe bona sustentans redeundi, cum illic tam multos relinqueret admiratores sui, sibi que peramicos, & donorum quæ Regi ferebat laudatores, quos vnus ab eo auerterat suspicionum timor, ne armis externorum, Sinas terrentibus, familiares externo crederentur. Cæterum illi clam per fidos homines significauerant, ponente belli Iaponici strepitu, curatos eius in aulam reditum. Ferebatur Nanchinum aduerso flumine inepta navi, & ab remulcis, & remis tam malè instructa, ut Lincinum vsque (Sciathunæ Proinciæ urbem opulentam) mensem posuerit; quæ lentæ tædij navigationis in otium vertit affecti pridem explendi

Z

51.
Eunuchus
fidem fallit.

52.
Sineosis ami-
cicia fidelis.

52.
Vocab. à Ric-
cio sinense
eximium.

operis, quo nullum nostris in Sinas venturis suscepit vtilius. Lexicon erat Sinensi caractere tanta diligentia accurato vt nulla ei aut linea, aut apex, aut eorum situs, nexuque varietas deesset variæ cuiusque significationi apta, prodigiosa labor memoriæ: caracteribus singulis sua erat adscripta notio, & pronuntiandi modus, literis Europæis. Iam character quibus vocabulum integrum cum notet; sintque vocabula omnia vnus syllabæ; sæpè fit vt multa significet vna vox quæ nisi diuersè vocem eandem pronuntians accinat, distinctè intelligi nequeunt; isque accentus adeo est subtilis, & assuetis etiam auribus perceptu difficilis, vt cogantur quoque interdum periti, in vola manus, aut aère certis characterem distinctum apicibus digito formare quo vocem æquiuocam, loquentis arbitrio adstringant. Excogitavit itaque Riccius notas quinque diuersas, & maximè simplices, sonis totidem congruas vocis vnus efferendæ; hisque vbi opus esset aspirandis, spiritum ex Græco asperum indidit. Pronuntiabat verba Riccius vernaculo sono, Cattaneus, musices non indoctus, sonum illum, dictis iam notis ad verba singula indicabat; & si poscerent aspirabat: quo tandem opere absoluto vetuit Riccius nostros alias sibi excogitare ad hoc & describere peculiare notas, sed his exscribendis insistere, quæ posteris communiter omnibus vsui esse possent; quod eæ non poterant, quas suo quisque priuatim arbitrio vtendas finisset; Ex idiomatis præterea duobus, vulgari addiscendo primam operam dari iussit, quod esset facilius, & elarius, passimque vsitatus; secundam alteri longè dissimili, culto, laborioso, minus necessario, nec ferè nisi Literatorum vsu trito, ne vtriusque consula disciplina geminaretur labor, & minueretur fructus. Post mensem demùm quam lentæ, ac molestæ, tam vtiliter occupatæ nauigationis Lincinum ventum est Decembris initio, vbi sub arctici, sesquiseptimo tantum gradu supra trigessimam, Iuni alueus in Gueium amnem influentis, glaciæ concretus, eorum nauigium fixit, quadrimestri solido minimè liberandum; quæ est illarum ad Septentrionem regionum natua temperies vt prima hyeme congelati amnes iter præbeant equis & curribus securum: quare illic ne tam diu hæretet otiosus, relicto ad Sarcinas cum fratre Fernande, P. Cataneo, paucisque aliis de quibus inferius, ipse cum duobus, terrestre iter arripuit, instinctu actus quem fuisse diuinum probauit exitus, tertiæ nimirum Euangelij Ministris locandæ stationis post Sciaoceam, & Nancianam: mente repetens Chiutaisum suum, in paucis fidelem discipulum, cuius assidujs literis fuerat stimulatus ad nostrorum sedem in Nanchinensi Prouincia fundatam, maximè Sucei ipsius patria; eò iter intendit. Indeque Taniam Suceo haud multum distitam in quam Chiutaisus tunc demorabatur, qui repentino illius aduentu in omnem effusus lætitiã; simul æterbo dolore ictus est, videns diuturni ærumna itineris confectum, & prope morientem. Quamuis autem angustè habitaret in cœnobio Bonziorum, lectulo suo

uost & Neoph. amicitia sincera.

suo ægotum excepit, ipse deinceps humi cubans, eique tam sedulam impendit, & liberalem curam, vt intra mensem restitueret illum pristinis viribus, expeditumque ad molestias quæ præstolabantur illum Nanchini grauiiores. Etsi verò mercedem tam obsequiosi hospitij Chiutaisus spectaret nullam præter conscientiam nobilis animi, erga Magistrum & amicum grati, duplo tamen sibi factum satis putauit, cum trigonum ex vitro solidum quod dudum cupierat, donum à Riccio accepit, qui quanquam assereret vili esse apud nos, illic sola pendendum raritate; facere nequiuit quin & nouitate, & illuminandis quoque deformibus varietate multiplicium colorum pulcherrima, margaritarum incomparabile haberetur, capsellam igitur ei recondendo curam argenteam, & duos vtrimque vmbilicos, claudi catellis aureis duabus; nec diu post in eius pretium aureos reuinit quingentos qui plaris illic sunt, quam bis, ter mille in Europa: quæ fuit eius generositas pectoris etsi tunc egeret, ne vitrum duplex quod Regi parauerat Riccius, minus illi veniret pretiosum, si fortè ab alio simile accepisset; postquam enim Regi duo illa Riccius obtulit, quæ ante Pechini ostendit, suum Chiutaisus, quingentis plus aureis vendidit. Dum autem cum eo Riccium, nondum benè firmata moratur valetudo, & crebro inter se confutunt de nouis in Regnum foribus pendendis, Euangelicæ prædicationi, conueniunt denique nusquam posse tunc id importunius quàm Nanchini, nusquam commodius quàm Sucei, quamquam ne hoc quidem, satis processurum iudicabant, nisi Rescripto Prætorij Regij Nanchinensis, obtentu summè difficili. Nanchinum ergo soluto iustitio appellunt Februarij sexto anno 1599. post celebratam lunc nouæ vertentem annum inchoantis.

Nanchini vox Sinis, aulam sonat Australem; Pechinum Borealem. Catato ista continetur, sex trans amnem Chianum complexo prouincias. Mangino illa in nouem alias ad austrum porrecta: qualem vidit Riccius hic pono, cuius nunc à Tartaris prostratæ cadaver informe superest. Multis olim sæculis Regum sedes; post eadem semper illustris dignitate, ac prærogatio omni iure, dempta solum Regis præsentia, qui thronum suum Pechinum transtulit. Cælo fruitur salubri, aëna planitie, alluione ingentis fluuij Chiani, cuius immissus in urbem Sinus onerarijs quoque non impar nauibus, comæatuum florem, & mercium, per fora, & compita circumportat frequentia Ciuium absque vlla comparatione Pechino maior, & nunc etiam post stragem à Tartaris editam, capitum censet millionem, murorum triplici diuiditur cinctu, quem tres vrbes facillè dixeris, nisi intimam totam Regis palatium occuparet, hortis, viuarijs, Eurippis, venationibus omnique ad delicias inuento ingenij, & manus spectabile. Urbis mediam partem, præcipuam, & curiosius munitam, murus ambit miliarium viginti, ea crassitie vt possint tres currus æquatis frontibus super illam agi; Fabricæ illius materiatio, saltè exterior sectura

54.
Nanchinum
quidem om-
nium summa
voluntate
Riccius illic
excip.

marmor; soliditas quibusvis machinarum quassationibus infracta; custodia, milites quinquagies mille; portæ duodecim ferreis obduta laminis; sed longis ab ingressu spatiis obliquæ, cæterum tormentis ad defensionem, & militari præsidio egregie armatæ. Murorum vitium suburbia includit, quanquam sua etiam habet suburbana, & que amplissima; intercipitur flumine hic murus quod latus vrbis alterum ita vallat, vt propugnaculis aliis non sit opus. Iactant Sinæ ambitum huius muri si duo equites summo mane aduerso itinere incipiant rade-re non occursum sibi nisi sub vesperam; putauit Riccius milliarum Italicæ complecti quadraginta, sed eius non exigua pars habitatoribus vacua, in hortos, syluosa, & lacus extenditur, ædium magnificentiam prohibet, quod in plano depressæ nullis gradibus assurgant, nec putent decere regni primaria capita, vt illic splendore ædificiorum honorentur, & sese ostentent, vbi Regis est sedes aut esse fingitur; turres itaque, & arcus & templa, in aliis vrbibus tam crebri; Nanchini, & Pechini nulla. Sed Regum sepulcris, fulgebant augustius quàm reliquæ vrbis ciuitates, alia quavis ædificiorum superbâ. Votum se scripsit Riccius in templum, seu theatrum potius inter sepulchra illastrum, ad symphoniam Regiam qua Consulis memoria quot annis, Regis nomine colebatur; Regum illic vacui splendebant throni. Conflabant musicam Taosij ascetæ idolorum, quos penes id iuris & muneris; omnes simul ingenti numero, instrumentis, & vocibus carmen idem, prius mente conceptum sonabant. Instrumenta ex metallo quædam campanulæ instar aut peluuium; ex ligno & lapide quædam eiusdem figuræ; fides vario cordarum numero, sed omnes ex torto serico, nonnullæ digitis, aliquæ barbita pulsabantur, tympana corpore tam enormi, vt fulcris imponi oporteret; paulò gratior erat tibiarum sonus, & fistulæ organum. Postremò Riccius indicat magis quàm exprimit instrumentorum formas quædam, diuersorum animalium specie, quæ sonum percussis dentibus edebant. Verum enim vero, aures conduceret Sinensium qui vellet hanc sibi musicam placere; nostras in modulis odere minutias gutturis, vt leue ac stultum redolentes; nos contra illorum, vno se tractu portantem symphoniam, nullius aut artis aut varietatis illicio, & episodio conditam. Dolent tamen illam sibi periisse veterem musicam qua Reges, Philosophi, ipsèque Confusius benè regendi leges carmine digestas decantabant, miserumque id quod ex ea testat ad Bonzios, fecerem hominum deuolutum. Cinhoo id factum memorant, hoc est incendio Cin qui muro illo decumano ab Sinis Tartaros exclusit, & iussis cremari toto imperio Musicorum & Literatorum libris, maluit suos ad pugnam & ferrum contra hostes parari, quàm philosophari domi de bona imperij moderatione. Sed hæc de musica plus satis: templum illud describit Riccius sepulchris cinctum regalibus, ea magnificentia operum, materiæ, sumptuum, vt possit non temerè inter Sinatum miracula censerî, sed parum

hic

hic ad meam rem facit, ire per singulos scalprorum, & pictorum ductus; tantarum rerum dedisse inditium sit satis ad æstimandam stragem à Tartaris toti regno, Nanchino maxime, & Pechino illatam: ab his lætiam utrobique Pechini in mortuos gentis Taminiæ cuius fundator Cius, cognomento Humus seu Bellator, qui septuageno demum anno Sinas ab Tartaris in libertatem vindicarat; multo minus Regum palatis partitum, omnia in flammis & rudera iere. Nanchini quoque nomen abolitum, restituta Chianam veteri appellatione qua Rege Iuenio Tartaro vocabatur; Regum sepulchra cum templo siue aula, funditus eruta

Quærendam hic esset, Nanchinum ciuitas, an sit eadem cum illa tantopere iactata, & disputata Quinsaiio: vnam putauit M. Polus illius inspector Venetus. Riccius Hancem veram esse asserit Quinsaium; suis utriusque nituntur argumentis, quibus tam procul non possum certiora, quam qui in rem præsentem venerant commisisse, proin litem sub iudice vt fuit hæcenus relinquo.

Nanchinum subierat Riccius, cum fidissimo sibi Chiutaiso, pacti sedem in ea, ne quidem admittere, nedum ambire aut quærere, utpote aduenis inimicissima, licet alioqui omnibus præferenda. Sed utque aded ab ea quæ fuerat mutatam reperiunt, vt propositum pariter mutarint. Gestiebat vrbis infans lætitiis de sancita cum Iaponibus pace; blandiebatur sibi exaggeratis mendaciis de Taicosama cruento prælio ab Sinis, debellato, necato, cum suis æternum profligato, & mortem ægroti, & decipiti barbari quam morbo & senio debebat, suis armis debitam celebrabat. Riccius verò tam se illic optatum adesse, tanta sui nominis præuentum fama, statim deprehendit, vt non ambigeret, Deo agente id fieri, cum & præiudicium repulsæ Pechinensis verterent Nanchinenses in eius commendationem, quasi nihil ei apud Regem ad summam gratiam obstirisset præter innocens nomen peregrini, sed bello instante odiosi. Chiutaisus pro virili sua velificabatur in vota Ricci; & aspirantes secutus fauonios deprædicabat vbique Riccium; lumen sapientiæ Sinensis, eiusque totius scrutatorem felicissimum, & interpretem ineluctabilem; præter alias opes doctrinarum, de mathesi, natura, moribus, & sacris quas omnes in promptu haberet: idcirco illum certatim expeti & ambiri ab iis potissimum vrbibus, quæ literarum gloria florent. His & similibus ed Guanum adduxit aduenarum & triuum Præsidentem, vt retineret Nanchini Riccium, hortareturque ad legendam in ea domum; & verò mox prudentes è suis duos, iussit decentem illi, & idoneam quærere. Hic ille est Guanus qui Riccium non ita pridem in aulam duxerat, nunc in cœnobio Bonziorum cum Chiutaiso hospitantem visit, omnium veteri affabilitate, tum præsentis suæ apparatu, & pompa dignitatis: Chiæ illis sorbitiunculam de genibus obtulit Præfectus cœnobij. Guanus inde Riccium habere in suo

palatio triduum voluit, spectatorem Sinenſis ſolertiæ in compoſitione, ac ludis feſtorum ignium varietate mirabili ex aëre, machinis, domibúſque lucentium, quæ celebritas luminum, redeuntis anni plena luna vniuerſo regno communis eſt, tantúmque in eam abit tormentarij pulueris vna nocte, vnaque in vrbe; quantum apud nos vnus anni bello. Vt vero cognitum per vrbem, quæri Riccio ædes, addeſſe illico permulti, ſuáque illi emendas proponere: quod ipſe dum referret, merito gratias Deo immenſas agit, ſuum hunc alterum cum prior Nanchinum ingreſſu comparans; infelici illo, exoſo etiam amicis, omnibus execratio niſi quibus foret ignotus, eiectione demum ignominioſa infamato, idque ab amicis, amicitia ius ſuis commodis prohibente; hunc è contratio lætum, optatum, gratum vniuerſis; procerum omnium gratulatione & beneuolentiâ exceptum, in quo manſeſtam agnoſcens Dei manum, nefas ſibi putauit reſtitare, ſed omiſſo quod preſentatum venerat Reſcripto, ad habitationem Succi obtinendam; totus deinceps in eo fuit, vt Chriſti nunciis manſionem in Nanchinenſi Regia ſtabilem collocaret. Nec tamen propterea feſtinandam putauit ædium emptionem, quod præter inopiam, doctus dudum vereri Sinatum ingenium Nanchini maximè, aura quauis aduſus externos mobile, certo ſumptui, parum adhuc certum negotium credere noluit. Conduxit ergo domum, velut interea conſilij dubius, & ſi res poſſerent abiturus, donec tempus in lucem proferret, eſſent cuiſpiam ex ſummis proceribus ſuſpectus, aut inuiſus. Emptioni autem ædium vt reſeuiſit Guanus nequaquam eum ſufficere; tribunalis ſui habitandum palatium ei tam liberaliter detulit vt etiam locatio parceret. Sed eius contentus parietinis aliquot, ſtatim illic cepit tam continuo literarum & Magiſtratum accuſu frequentari, vt cibo aliquo illorum aduentum maturè præuertens, cogeretur diem iis excipiendis in multam noctem protendere. Accedebant vices mutui honoris ex lege ſingulis reponendæ, in quibus aduentem inuſitatis colebant obſequiis, & qui arrogantiæ maieltatis, nec leui aſpectu inferiores dignabantur, erant cum Riccio à ſeipſis omnino diuerſi, comitabantur abeuntem extra palatij primas fores, & in omnium oculis deſungebantur illa omnia quam pridem diximus ſalutantium proclinatione; ſequebantur munitum de more miſſitationes, ſed longè ſupra morem plurium & munitum. Inter illos quos ſuis notat nominibus, excellentia literarum, & Magiſtratum inſignes ad ſe officioſè aduſſe (quorum minus grata legentibus veneriat, ſonantia barbarum nomina) fuere ſex tribunalium totidem Præſides, vniuerſi Regni Adminiſtratores; alij tres honorum præiſlegio iis ſuperiores; ſupremus milicum quinquaginta millium Præſectus. Eunuchorum item palatij Regij ſupremus (quo animante nihil glorioſius) caput talium numero ingenti ſemivirum, ſed factum, & malignitatem ſupra hominem ſpirantium. Multidenſque ſanctimonia virtutum Sivenſium inter ſuos illuſtres in quibus fuit Licicus quidam,

dam, annorum iam septuaginta; qui studiorum, & Reipublicæ ad
nauseam satur; contulerat animum ad sectæ fabricam, cuius dogma fas
sit ex eo colligere quod præter summorum vertices dignitatum, adi-
ri se sinebat à nemine, quibus tamen honoris mutui vrbanitate solita
minimè respondebat; visumque miraculo simile quod Riccium adiret,
ac profiteretur solenni ritu eius discipulum, habuisseque illum pro
Magistro ex quo eius de amicitia legisset librum, quem & Philosophis
omnibus Sinarum prætulisset, & procul in amicos multis sparsisset
apographis. Adiecit, & donum Riccio stibellum duplex; vulgare in-
ter Sinas; sed decatellero carmine pretiosum, quod in Riccij laudem
ingenio & manu tam celsè inter Literatos apicis inscriptum legebatur,
cuius tanquam Poëti canonis, certatim multi exemplum poposcere.
Huius tamen congressus sit præcipua laus, si tamen sincera, quod ille
omnium protodidiscalus Riccium audiens in Deo, anima, immorta-
litate quantum Sinæ errarent demonstrantem, seu veri iam conscius ad
assentiendum, seu tenuitatis suæ ad repugnandum, passus est vera esse
quæcumque à Riccio dicta essent. Postremò par quoque, apud Sinas
quam fallax, tam diuinum; mangones duo recoquendæ in annos iuue-
num senectutis, visendi obsequium Riccio detulere ætate vterque flo-
rida, sed hic annos vitæ professus nonaginta, liberalior alius trecen-
tos. Horum ars vendere immortalitatem huius vitæ, præter quam Si-
næ præsertim Literati beatitatem nullam sciunt: hi ergo tam blandæ
mandinatores stultitiæ, Riccij dotibus, omnium laudatis admittatio-
ne, in rem suam vsi, vulgarunt prorsus illum esse eiusdem secum ar-
cani conscium, nec potuisse homini vnus, tot comparandis scientiis
vitam sufficere, nisi partam primo æuo doctrinam & sapientiam seni-
lem in æui alterius iuueniles annos sibi conseruasset. Hi ergo omnes,
& absque numero alij, voce votisque communibus Riccio plurimum
instabant vt vellent Nanchini manere; & summus Chiansensis Prouinciæ
Præfectus dictabat palam, inique ac perpetam cum Riccio agi, quod
annis viginti, lingua, moribus, scientia, legibus Sinensis, & cui pa-
rem Sinæ in omni virtutum genere ac scientiarum haberent neminem,
etiam tum pro peregrino haberetur, dum interea Saracenorum sex
barbara, è Perfide, Mogore, vnde non? Sinas falli volentes decipe-
ret, & cultu nonnihil simulato, mentito tributarij nomine inter Si-
nas quæta degeret. Sed lenti negotij moras omnes præcidit, quod
Patres Guani Præsidis tutela septos, cum existimarent tribunalium
omnium Magistratu; nunquam sibi Pechini culpæ dandum putabant
quod tanti viri præisset auctoritas, contra ille ipsorum apertis, &
publicis studiis, desiderijs, precibus, approbatione tam concordi ni-
xus, fieri non putabat posse vt sibi de hac habitatione controuersia
moueretur: sic partium altera de facultate alterius secuta potius quam
certa, certam Riccio tribuit habitationis facultatem. Quare dum so-
cios Licino, vbi substiterant, ad emendam domum præstolatur, aca-
demiam

54.
Ignorantia
Solida Sin. in
Philosoph.

demicam scholam Nanchini aperit physicam & sacram, compelliturque
mox de turba auditorum quorum opprimebatur multitudinem paucos
seligere; nisi quod neminem exclusit ab errorum confutatione, quibus
licet admodum: crassis tenebantur, & velut effatis ex tripode antiquo,
fidem cæcæ deberi credebant, in Mathematicis præsertim quorum
falsitatem, rationibus validè ad mentem; manifestè ad sensum Geome-
tricis organis persuasi, non tam novi, quàm veri voluptate mirifice
afficiebantur, confluebantque avidissima curiositate ad inauditam il-
lam falsorum expugnationem, & vinci gaudebant oculorum suorum
iudicio, cum planispheriis, quadrantibus graduum, mensuris radiis
oppositum, certamque speculationem in sensus ipsos ingereret. His, ut
nominabant ingenij fabrilibus prodigiis capti, primùm optimates,
post etiam alij; certatim eorum exempla poscebant: quod in illa item
contrigerat Geographica tabula, quam duplo editis illustrationem, æ-
que ampliorem Vzhajj rogatu descripserat. Vzhajus illam supremæ
vir auctoritatis, in Typos dedit, editæque in lucem exemplaribus in-
finitis Sinas, Coraium, ipsamque Iaponiam recreavit. Idem quoque
de hac ipsa factum, sed in plures discreta tabulas, ex quibus Quicquid
Prouinciæ Prorex librum composuit, suis cuique Regnorum tribu-
tis finibus, & conditione, præmissâque operis & auctoris elegantis-
sima commendatione: tantorum virorum panegyricis Riccius euasit to-
to imperio celebris. Nanchini verò (quod scripsit ipsemet, & post
hunc Cataneus) plus nobis aliquot mensibus auctoritatis & gratiæ
accessit, quàm foret cunctis retro annis partum; stabilitaque ex eo
firmius Societatis inter Sinas iam triplex statio, viâque ad plures
complanata: quod enim Nanchinum regia probasset, nulli minorum
urbium, frons esset improbandi. Scripsit & varia deinceps, pleniùs, de
elementis, de vacuo, de cælo, de moribus quæ ut in manus Litera-
torum peruenerant, in Typos illico mittebantur; ipsaque adeo quoti-
diana prælectio in suas digesta peculiare materias voluminitus scien-
tias ab auditoribus edebatur, quæ nec poterat vitare Riccius, nec si
posset debebat, cum eò denique spectarent omnia, ut Dei viuis, omni-
bus insinuaretur notitia: quantum autem ad hoc per se quoque confer-
rent scientiæ, quibus interea Literatorum animos distinguebat, ementis
patuit minimè obscuris; verum id etiam iuuenis Literatus ætate cor-
datior longè ante acutè viderat Ciamianues vocabatur; hunc discipu-
lum Riccio miserat Guansungar ex Collegio Hanlino Doctor, Est Col-
legium hoc in aula Pechinensi cæterus hominum sexaginta, ex Literato-
rum medulla vndique oclibatus ad componenda quæ Regis nomine pro-
deunt, nec debent nisi styli quadam maiestate concipi tam sublimis, ut
eum alligantur pauci; & præter illos vlturpet nemo. Audiens itaque
perpicax iuuenis, assidue Riccium fidei nostræ principia inculcantes,
ad euertendam idololatriam, & catè hinc statuens haudquaquam illum
venisse tam procul, hoc vno laborum pretio, ut Sinis, Europæ scienti-
as

66.
Scientiæ na-
ent, quanto-
perè ad fi-
dem contul

tias traderet; sed eò tendere, vt extirpatis religionibus Sinarum falsis, substitueret suam; cogitatum hoc suum aliquando ingenuè illi aperuit, multumque hortatus vt pergeret, negavit superstitiones conuelli fortius potuisse quàm præsidio naturalium doctrinarum. Oscianorum enim antistites & Taoistorum, præter Theologica placita quibus suos sequaces tanquam oraculis obligarunt, inseruisse suis libris, de Philosophia naturæ, falsa palam, & deridicula; de solis ortu, occubitu, defectu; Holoano Deo solem dextra regente; sinistra luam; & istiusmodi deliria stolidæ; in quibus mediocri studio atque ingenio capiendis, cum tam stolidè, turpiter & mendaciter errasse conuincantur; facile aiebat in diuinis ab sensu longius, vsuque hominum semotis multo ineptius, stultius, & periculosiùs errasse; quibus nihilominus volumina implerunt innumera, tam partim insulsis, incredibilibus, insanis; partim etiam fœdis, vt nullus validè insanians ægrotus tam aliena fingat & perniciosæ: quod rectè ab illo prospectum Riccius asserit, illòsque errorum, & ignorantia in Philosophicis damnatos; auctoritate omni fidèque in diuinis cum inexpiabili rubore excidisse. Sed inter communes Doctorum plausus, vni dolebant Mathematici regij, & quòd aliud nequiter, peruerso aspectu, & ira oculorum vlciscebantur vt competitorum honoris sui, & lucri Riccium. Dixi aliàs horum munus, in quo inter cœtera, de futuris luminum maiorum deliquis cum enormiter exerrarint; iurati negant artis esse, aut negligentia errorum; sed cœli arcæanum, prænuntiantis nescio quid noui, tarditate insolita consueti cursus, aut celeritate; quid autem illud? fortunatum an secus? diuinandum relinquunt: at enim hos sibi à Riccio valdè metuentes, sedarunt eius discipuli; nempe illum tanti apud suos fuisse, vt non essent illi transmittenda tot vasta maria, ad emendicandum ab Sinis tantulum id fumi & lucelli, cuius metu perdendi angebantur: hic non ægrè placati, honoris gratia Riccium adire, nunquam tamen eò adducti sunt vt vellent quicquam ex illo discere, gentis, opinor, verecundati probum, si Regis Archiastronomi, aduenæ vnus discipuli fierent. Plus fuit negotij tractanda cum Ethnicis pace, quorum geminas sectas exagitauebat, ipsisque illarum ex auctoribus, & Magistris, mendaces probauerat: non potuit ea res Ligiucinum latere, annorum septuaginta Mandariannæ, multis olim regendis vr̄ibus Præfectam, quodque iuris & officij lex posebat Confusio obstructum; sed hæc æui lex melioris, processu annorum, decentia cuiusdam nomen acceperat; degenerauitque tandem in arbitriam doctrinam; multique inter Literatos etiam Confusum profiterentur in Philosophicis; in diuinis idola sectabantur, & de illorum erroribus, quod cuique libuerat adamarat: horum vnus fuit Ligiucinus, numerosæ scholæ nominatissimus academus & accessione continua crescentis; cui tunc per ætatem impar, nisi statis solum in mense diebus in auditorium non proq̄ibat. Auebat autem is, & nosse Riccium, de quo multa cum laude mira; in dies maiora ferebantur; &

A a

57.
Mathem. Regij
infecti
Riccio placantur.

58.
Cum idolol.
Literato solenne
colloquium.

cum eo amicitia coniungi; communem ad hoc amicum adhibuit Ching-taisum utriusque intimum qui facile à Patre obtinuit ut eum videret. Præsto fuit aduenti senex in corona suorum, lecta illa, nimiumque ardenti ad spectandum par nobile in docto pulvere sui specimen daturum. Nec verò diu suspensi hæserant, cum illos sui puduit Præceptoris: idque Riccius unum agens ut lucrifaceret Deo vir auctoritatis præstiferæ; post vrbantates consuetas, sensum de Dei vnitatem posuit questionem, eoque hominem adiecit, ut fateretur idolorum sectam, putridum pomum esse, addens tamen ex putrido illo superesse nescio quid sani, quod ipse proiecto putrido secretum legeret: qua responsione sibi catenus inaudita; erubere illius discipuli vehementer; ipse contra quam ex illa commissione expectata futurum iactauerat, dolore simul non consolabili & stupore afflicto siluit, videns sectam suam tantam vi expugnam. Cæterum fuit sua ipsi cæcitas carior quam ut nota iam cederet veritati, vellétque senex & Magister, sub extraneo Præceptore discipulorum condiscipulus fieri: ne igitur alius ab eo qui ante fuerat videretur dum cætui interest, quales passim cogunt Literati ad quæstiones de moribus versandas; aduersus Confusium, pro idolorum deliris somniis effrons inuehitur: aderat fortè tunc Leutecius Mandarinus, dignitate præstans, defensione veri liberæ & fidei vbiicumque res ferret præstantior; indignatus ergo proiectam aduersus Confusium disputatoris audaciam, acerrimè illum reprehendit, publicè offensionis accusauit; damnatisque illius assertionibus; fortè illum ait, non audisti, magnum ex plaga occidentali Literatum Dominum Matheum Riccium toto regno clarum; sed non potes nescire libris Sinesium omnibus, in quibus est versatissimus Confusium nostram ab eo anteponi; Philosophiam verò Bonziorum, & simulachrorum adoratores, soliditate rationum inuitabili, monstruosæ amentie conuinci; offendi verò illum magnoperè desertione Confusij à quo Sineses Literati ad factua dogmata deciscunt, non modo tenenda, sed etiam aliis tradenda; cultores porò idolorum in Occidente, raros esse, viles, incultos, barbaros, nullis literis tinctos. Et verò Riccius magnis de causis laudabat Confusium, tum quòd is & Deum agnosceret eundem quem Sines Riccius prædicabat, quemque ante inuectam idolomaniam semper coluissent; tum quòd præclare sentiret de moribus, Confusij denique commendatione, conciliabat sibi Literatos ut dociliores haberet ad Christi legem audireturque ab iis tanquam beneuolus, & veri amans non tanquam aduersarius, & Confusij execrator.

Ac viri quidem sapientis acri perstrictus reprehensione Ligiucinus, nihil quod hisceret habuit, nihil quod defenderet; dumtaxat intulit cultum idolorum idcirco à Riccio damnari quòd cum laterent quamplurima quæ suscipiebat se illi fusius disserturum, sic Leutecio indignante; muto Ligiucino, attonitis reliquis huius libertate, & illius amentia, cæterus solutus est.

Sed

59.
Ex Confusij
doctrina
idolol. expu-
gnatur.

Sed (quod Sinis solenne diximus, quæstionibus tractandis, etiam grauib; conuiuiorum uti opportunitate;) Riccium Liguicinus ad cœnam vocat, ignarum quidem proximæ disputationis, sed persuasum altercandi causa non discendi, se vocari à sene suarum tenaci fabularum: quamobrem excusat occupationes, & diem ieiunio sacrarum; nolens inimicare sibi hominem factiosum ut tota concertandi, spe nulla eius dimouendi à pertinacia erroris: at is iterata inuitatione, ac precibus, & religiosis cibis, ieiunio cauens, adhibito insuper hortatore Chiutaiso, id demum extorsit, ut sumpto habitu cultuque Doctoris Riccius ad conuiuium iret. Venienti obuiat Liguicinus in cœtu nobili virorum, Magistratibus, & doctrina illustrium, quos pariter numero triginta vocauerat: quin & contra regni decorum, & legem, aderant feminæ, seu curiositas spectandi peregrini, ore vrbs totius celebrati eas adduxerat; seu fortè ut ferrent etiam de futura pugna iudicium. Verum in se omnium oculos expectatione ingenij, & insulitate cultus aduertebat Sanoaius quidam idolorum Minister fama notissimus, quem sibi nimis quàm cuperet Riccium experto, Liguicinus subsidiarium, in pugnam prouiderat priori difficiliorem. Erat hic Osceanus secta, non tamen quod ferè alij, stoliditate, & ignorantia asinus, sed omnibus sectarum ethnicarum, suæ potissimum Osceanæ mysteriis eruditus, magnus de reliquo ex pulpito declamator, ex æquo Poëta, fastu, audendique licentia centies tantum maior, utpote Bonzius, hoc est, pessime natus, peius educatus. Mutuas vrbanæ obsequij & prolixas vices Pater expleuerat, cum hic illi statim ad latus assidet, & prouocatoris gloriam ambiens, quærere incipit de religione. Callentissimus sectarum Sinensium Riccius, quæ sunt delirum quoddam spurcarum turpitudinum inuolucrum, non est passus vafrum nebulon in loquaciter & vagè fabulari, ne quàm manum prementis sentiret, aliò inde suffugeret. Sed hæere in vno compulit quoad esset exhaustum, & ante omnia profiteri quid opinaretur de primo rerum conditore, cœli & terræ domino, Tieneiu nomine. Frustra enim quæri de religione, nisi prius de illo constaret, qui si desit, constare vlla religio non potest. Assumpto Sanoaius scholæ suæ supercilio, frigidè respondet, Deum esse, non qualem fingebant homines, maximum, incomparabilem, cui par nulla res esset; nam Deum inter, & hominem quod intererat discrimen nullum esse; ac se quidem; hic apostopæsi cœtera, quassans caput absoluit, inueniensque se sua contentum fortuna nihil Deo inuidere; nam si quisque hoc ipso quod homo est non impar Deo est; se inter homines, doctrinæ præstantia homine maiorem, maius aliquid Deo esse. Indignatus superbum, & bardum animal Riccius, videntique non esse subtilioribus hic locum; sumptis de tripio, eius & boum stercore argumentis cœpit hominem lapidare; & si nihil est, ait, inter te Deumque discrimen, potes igitur idem omne quod Deus, mundumque adò si voles alium condere; nam si non vales tantumdem

60.
Disput. Ric-
cij cū Bonz.

præstare quantum Deus, vanè illi omnino æqualem te facis. Ego vero infert Sanoaius, creare me posse mundum nouum aio: ast ego; refert subridens Riccius tantum tibi laboris libenter condono; quod facilius est solum peto, vt pranis ardentem foculum, huic (qui forte illic repositus fuerat) per omnia similem coram hic nobis spectantibus & admirantibus nunc crees: ad hæc multa in Patrem furiosè bacchanti, & vociferanti accitum se ad concertationem ingenij & Philosophiæ non ad mechanicam; iniectum est frænum etiam ab suis; dictum est Patrem æqua postulare; præstaret quæ posse se dixerat; sin autem, eandem ederet cur nollet. His sese recipiens Bonzius, & prima inuoluntate maiestate. Astrologus es? ait conuersus ad Riccius; sim sanè si ita vi respondet Riccius; cælum ergo & stellas, subdit, dum mente & oculis meritis, in cælum ascendis, aut descendit in te cum stellis suis cælum? Neutrum, inquit Riccius: sed imaginibus rerum vtor, quas mente concipio & gero. Fatere igitur te victum exclamat Bonzius, arreptusque in pedes, hic ingenij tui labor quid est nisi solis & lunæ, stellarum & cæli in mente tua creatio; quod potes in iis partibus idem præsto in orbe vniuerso, dum vniuersum apud me cogito, & mente pertracto. Hac Dei Iaponum, & Magistri Xachæ doctrina impia, creati Deo, imaginantem animam æquantis, quàm stultè putaret Sanoaius se petitionem exiuisse, sic appositè explicuit Riccius, vt exploderetur ab omnibus error sacrilegus, quo in hominibus, imò & in brutis, imaginatio Creatori Deo æquabatur, quin & speculi glacies obiectas redens imagines, diuini Ordinis fiebat. Tumultuabatur nihilo segnius Sanoaius contendens victoriam clamore; doctrinæ nomen impudentia emereri; furebaturque tam belluina feritate, vt veritus Ligu cinus ne quam Riccio inferret iniuriam, seductum placidè foras amouerit. Inde postis cuique mensis discumbunt Literati, paucaque inter se hilariter locuti, quæstionem inducunt grauissimam, semper agitatum, nunquam satis liquidò diremptam, ex qua constabit Literati quàm sint ab Ethnicis disputando diuersi. Quærebatur autem natura hominum quam esset in classem referenda, rerumne per sese bonarum? malarumque mediarum & vtramvis in partem ductilium? Nam si bona est per se, vnde tot illa quæ perpetrat mala? è contrario si per se mala, vnde tanta multa quæ operatur bona? si ad vtrumque indifferens, & prompta, quis illam in vtrumvis trahit? ipsane? at si tantum valet, cur non semper bonam in partem rapitur? at extrinsecus fortassis ab alio: dicit ergo decerni opus est à quibus agatur; probum vnum, alterum improbum: quos porò hos esse decernemus? factionum trium sui singulis propugnatores erant, eamque ingeniosè tuebantur, sed cum dialectica ignorent quæ filatim ex datis, aut certis, dubia decernit, nunquam sic aduersarium stringebant vt cogeretur se victum fateri; nunquam de partis vllius constabat veritate, domum quisque infecto prælio, & re integra redibat. Multo minus subibat de vitiosa nature au-

61.
De bonitate
Dei disput

ctore Adamo dubitare, sed nec eò quidem lumen iis insitum pertinge-
 bat, vt naturæ bona à bonis moribus; opus liberum à violento secer-
 nerent; sed impulsu animi affectus, & propensiones eius in varia, ne-
 cessitatem interpretabantur: ex quo factum vt horæ vnius disputatione,
 quæstionem verlando magis inuoluerent, quàm ex ea sese extricarent.
 Audiebat tacens dicentes Riccius, dissimulato proflus vtramvis in par-
 tem iudicio: at ipsi cupide quis esset eius de illa sensus nosse voluissent,
 nisi quædam illos suspicio tenuisset vel grauitate quæstionis absterri-
 tum, vel dum dicerent, animo vagatum. Verum iterandis sapius iam
 dictis cum velle viderentur aliquid ab eo adiungi, conuersus ad eos
 Riccius exporrecta & urbana fronte audientiam sibi fecit; ac resump-
 tis primùm sententiis omnium, singulis, probationibus earum ac de-
 pulsiõibus suam vniciquæ, laudem & pondus attribuit, ostenditque
 se non vti putarant otiosum, aut minus intelligentem siluisse; tum de
 suo adiunxit quod minus expectabant, decumant phalaricam impetus
 ad dispuluerandum errorem nefarium quem Liguicini, & Sanoaij ve-
 teratoria impietas, semper ante damnatum reuocabat in auctoritatem,
 de vna scilicet eadẽque Dei & hominum natura; quod erat disserta-
 tioni super mensam habitæ affine. Si Deus, inquit, supremum bonum
 est, nec potest aliquid cogitando inueniri aut fingi melius; animus ve-
 rò ex mente Magistri Sanoaij eiusdem planè est cum Deo substantiæ ac
 naturæ; qui potest in controuersiam deduci malane an bona sit? Si por-
 rò ea est de cuius malitia, & bonitate toto tampridem imperio certa-
 tur, & ruptis vbique clamore certantium exedris, pendet tamen causa
 incerto sub iudice, nec liquet hæctenus de illa quid sentiendum sit, nec
 villo vel tot sapientum suffragio, vel pronuntiato iudicum vtramvis in
 partem profligata, in integro semper est qua fronte potest vel doceri,
 vel credi eiusdem anima cum Deo esse substantiæ, quem nemo, si mo-
 do homo sit, dubitat esse summè bonum? visa hoc laqueo adstringi
 Sanoaij gula; qui tamen Riccio aduersus sedebat vir eximie doctus, vel
 dictum censeret, breuitate sua minus perspicuum, vel desigendum al-
 tiùs proteruo capiti Liguicini eiusque sequacium, copiosius idem ele-
 ganterque explicuit; tum ex Sanoaio, in mensam reducto rogauit quid
 sentiret? cogitabat homo vaferrimus silendo, & fastidientis vultu deri-
 dentisquæ proposita, tanquam suo indigna responso, solutum iri se tam
 implexo nodo. Verum huic omnes conuiuæ incumbere, responsio-
 nem ex eo vrgeret claram; negaret, cederet, propugnaret; non esse
 illi rem cum homine cuius robar' ingenij ludi posset; ratione cum illo
 non sanis & contemptu agi oportere: accersita ergo in subsidium
 causæ memoria, scriptorum suorum loca ad nauſeam edere plurima
 quasi error idem de communi nostra cum Deo, substantia plurimorum
 ore, mendacisquæ satis firmaretur. At his millies tantum oppositu-
 ram se inuult Riccius, si memoria non rationibus pugnaretur, in de-
 fensione veritatis, argumentorum vi agendum, pergensque ac pre-

mens, eò tandem Bonzium adegit, vt desperandus euomeret, nec bonum per se, Deum esse, nec malum; sed *adiapor*, & in vtrumvis ancipitem; nihil enim posse bonum esse, nisi posset etiam malum esse; statimque exiliens ficta lætitia insanire, triumphare, assensum omnium plausumque sibi arrogare: at enim impium Sannionem non passus Riccius diu insulse bacchari, responsum eius quàm stolidam, tam sacrilegam, & detestabilem rationum vi tanta, & pondere obtulit, vt qui aderant vniuersi, ac ipse forsitan Liguicinus, negarent solem de medio die lucere clarius quàm eius responsi falsitatem: eam vt pluribus prodesset peculiari opusculo digestam, suo adiecit catechismo; audituri de illa fusius conuenere illum postea nonnulli; eius demum præcones effecti conuiuæ qui de Riccij ore illam exceperant, magna gloria fidei sacrosanctæ, & incredibili Mandarinorum voluptate, ob cineratam exitiabilem machinam, qua Liguicinus, & Sannionius Literatos cum summo dedecore pertrahabant in cultum idolorum.

Rebus in spes apertas fidei propagandæ tam secundo consensu progredientibus, adest, cum sociis P. Cataneus quem congelatiò anne Lincini detentum diximus; moxque Riccius ad emendam Societati domum curam omnem sed frustra contulit, Deo illi domum abiudicatam possessione cuiusvis alterius ita reseruante vt eius desertæ solitudo in decas fidei Christianæ, & Patrum commodum cederet. Leutenius Mandarinus egregius ille Liguicini ethnici carminator, & encomiastes Riccij, editiore loco domum posuerat collegij sui Ministris habitandam, penes quod adificiorum est præfectura: domum ex opificum manibus recentem Dæmones inuadunt, fragore ac monstris ab ea omnes arcant, quosdam temerè incredulos, & inconsultè animosos grandi suo malo faciunt cautiore. Adhibentur Taosij & Bonzij qui rabioso vulgatu, & dæmonum artibus dæmones expellant, sed ij punctim casum sacris suis dum tentant ensibus occurrentes figere, aut diuidere spiritus, columnas scilicet, & parietes gnauiter vulnerant. Cæterum domus inhospita, inaccessa, monstris lemurum famosa remanet: hanc ergo Leutenius ipsemet, mercem vltioneam Riccio obtulit, nec eius infestæ vitium tacuit, nec castas in ea expianda Taosiorum nugas tragicas; nec esse demum tam formidabilem vt eam nec dono quisquam vellet, nedum pecunia. Sed in te, aiebat, virum sanctum, aduerto dæmones nihil ausuros, imo raptim fenestris enasuros vbi ædium limen contigeris, & eiusdem tecum impatientes tecti domum tibi fruendam relicturos, hoc si fore confidis; & si domus placet, bonis auiibus tua sit, refusa dumtaxat parte sumptuum ferè dimidia quos in extrahenda illa feci. Cui Riccius, dæmones nequaquam metuant Christiani, eò totis pugnent, & læuiant inferis, nam qui Deo seruiunt præpotentes, & summe erga suos pio, qui paterno illos complexu tuetur; nec mora domum adit, compertamque habitationi decem Patrum valde idoneam

61.
Infesta lem-
uribus do-
mus Patribus
venditur, &
sanatur.

neam, præfenti conditi pretij parte illam emit, partem alteram in annum distulit. Die eodem Mandarinus generosa planè munificentia cum emptionis tabulis Edictum spontè ad eum misit, Magistratus sui sigillo munitum, & pro foribus appendendum, quo seuerissima interdictione, vetabatur quisquam litem pro illa domo Patribus mouere; suo ac suorum, assensu Collegatarum, dicebantur eam legitime possidere, ac iure perpetuo domus ad illos pertinere: quo beneficio ultra quam sperari poterat attributa est nobis & domus, & ciuitas auctoritate in posterum firma & stabili, Aprili exeunte anno 1599. ex quo nostræ huius stationis eximæ deinceps anni censebantur; hæc votis tam dudum iteritis optata; tam præter morem legemque imperij inexorabilem, nec petentibus nec cogitantibus obuennisse, ne Ethnicici quidem paulo cultiores Deo factum auctore negarunt, Guanus Præfles Riccio intimus, insigni miraculo deputauit; & crassioribus etiam palpandum Deus exhibuit. Expectabant omnes quo nox euaderet quam primam Riccius ducturus erat in ædibus in quibus dæmones nullos secum volebant inquilinos. Domum ingressus aulam instruxit, altate composuit, preces aliquot fudit, sacratæ aquæ aspergine cubicula omnia iustrauit. Exin mira ædibus quies, mirum silentium; secuta crebro, & placida in multam noctem cum Literatis confabulatio; quod post tam infamem, & diuturnam lemurum infestationem, tamque in Bonzios & Taosios irrisos pertinacem, primo statim ingressu Riccij repente patratum, adeo excessam vrbis vniuersæ ingenerauit mentem de lege Christiana vt nullæ æquè tantam potuerint nostrorum conciones. Leuteuius ædium venditor assererat à Deo Riccij adactos dæmones infestas habuisse, quod eas se maximè augurato, panctisque cæli ac temporum summè beneficis extractas, non potuissent alioqui per se occupare; sed Riccij Deum ad hoc illis dedisse incolendas, vt desertæ tandem, & habitabiles nemini, vilissimo pretio illi venumdarentur cui eas designarat. Vexationem dæmonum difflatam, secuta est ab hominibus alia, sed breuis & honorifica. Recepta fuerant ex nauis quæ anni post hiemem soluto, Licino appulerat, dona Regi Sinarum destinata: eorum raritas, nouitas & insolentia operis peregrini, summorum imprimis tribunalium proceres Mandarinos, deinde alios, denique priuatos omnis ordinis, & conditionis tam confertim, & diu ad videndum traxit, vt decem totos dies perpetuus fieret domum nostram, ad noctem mediam concursus, quo demum nostri conuictis ritibus excipiendo fracti, concludere se domi vt cui iam ferendæ nequibant sufficere, molestiam vitarent. Sed enim stipata ante fores turba, aliis alios densè trudentibus non semel eas effringere; tum sese intro penetrare, & petita demisse venia curiositatis importunæ, velle sibi quoque illa miracula ostendi: cui vrbianitati cum negari nihil posset, meliori consilio dona illa transferri placuit in palatium Colij Gioselini, qui Magistratus id habet muneris, vt quæ ad Regem pertinent conseruet:

62.
Pechinum
redire parat
Riccius vi-
dens dona-
tua Regi
plac.

63.
Nanchini
apertè Chri-
stum præd.

63.
Christiane
Eecl. mores
Magno fu-
ctu Sinis e-
natrat.

seruet: illic dum custodiuntur sollicitè pauci ad ea spectanda, & factas
imagines prostratione corporis, & odorum vaporazione honorandis
admissi sunt. Fauit tamen sententiæ Riccij maiorem in modum tam
frequens Nanchini eorum spectaculum, & admiratio: ita enim supre-
mis aula illius Mandatinis probata sunt, vt affirmarent Regi placitum,
hortarenturque Riccium ad iterandum iter, nec fore illi, tametsi ca-
terno, Pechini difficiles ad Regem accessus, cessante iam belli tapou-
ci quæ olim eum excluderat suspiciosa causa, quibus ille ardentè in-
stinctus, metûque insuper, ne quem Nanchientium Eunuchorum, vt
est genus id auarum & perfidum subiret cupido, Regis gratiæ exclusu
Patribus delatione munerum captandæ proficisci Pechinum matu-
ruit; ac dum Cataneus rediret quem Macaum mittebat curando sibi via-
tico, & aliquibus ex Europa donis ad parandum sibi ad Regem ad-
itum; nefas sibi putauit otiosi, sed procerum vsus beneuolentiæ, &
securitate habitationis, Christum cepit apertè prædicare ac frequen-
tari ab auditoribus, eius claritudine exempli doctrinæque excitis. In
iis digni sunt mandandæ in posteros prærogatiua memoriæ, qui ius pri-
migenium Sinenlis Ecclesiæ suscepto baptismo occuparunt. Erant in ea
familia Cin, inter militares factis & maioribus insigni; familia caper-
annorum septuaginta senex, cum filiis, nepotibus, eorum vxoribus, &
affinium turba idolis pertinacissimè addictus. Verum vbi Deo miseran-
te in Riccium incedit, audiuitque de Deo perpauca suos omnes ad
eum ampliùs audiendum, & percipiendum intelligentius deduxit, dem-
ptis feminis, quas verat mos patrius ab vilo vitorum præterquam a
maritis, & parentibus conspici, à quibus fidei arcana edoctis, cum
essent eruditæ, omnes simul, eorûmque famuli solenni baptismo tincti
sunt. Senex Cin Paulus sacro ex fonte nomen duxit; maximus natus fi-
liorum Martinus, tantis diuinitus vniuersi virtutum opibus cumulati
vt earum magis quam temporis titulo primas in illa Christianitate pro-
meriti fuerint. Saluatoris effigiem qua illos donauerat Riccius, elegan-
tè ornato decorarunt, & metati sunt ei sacellum domi, vbi factis ope-
rabatur sapius, ad piam mulierum consolationem, quæ secessu perpetuo
tenentur: vicissim illi Riccium, simulachrorum numero sane gran-
di donarunt flammis absumendo, quorum partem monstruosa vel pol-
chra specie singularem, Macaum transmisit, vbi cum multa gratula-
tione, & lachrimis iucundo spectaculo fuere tanquam primitiu. Spolia
subactæ Nanchini idololatriæ. Secuti sunt nascentis illic Ecclesiæ par-
tus primos, Riccij opera complures, quos Pechinum iturus, in Christo
educandos sociis reliquit, cum illustri existimatione Christianarum
rerum, maximè apud Literatos vt qui noissent illas iusto pretio æstimare.
Ad hoc illis prolixè ac sapius narrabat de Xenodochiis, publi-
cis pauperum domibus, nosocomiis etiam insanabilium, imo & peste
& elephantia ictorum: de paedotrophiis, ad alendos matrum inopum
fetus; de peregrinorum, vndecumque nati, hospitiiis largoque ad hæc,
&

& talia Christianorum, non modo sumptu, verum & benigna piâque opera etiam procerum, summæque nobilium, commodantium per se tam sanctis Ministeriis famulam sine fastu, & nausea manum: addebat de Ordinum religiosorum, sanctimonia & virtute, opponebatque illos cum gente impurissima Bonziorum. Postremò censebat animorum opes Christianis omnibus communes, dies per annum multos Dei cultui festos; conciones à doctis, & sanctis hominibus ad omnem virtutem, psalmos, preces, sacrorum celebrationem, noxiorum dogmatum cautionem sagacem & sedulam, ut fas nemini esset quicquam in Typos & lucem mittere nisi ab eruditis censoribus publicè approbatum. Habebant & loco prodigij Sineses Monogamiam Christianam, qua Reges quoque vellent nolent oportebat, vna esse vxore contentos, sterili licet, & prolis defectu regnum aut sanguinem Regium extinctura: qua lege Literati nullam ægrius concoquant, nulla (quod crebro meminit Riccius) à Christi fide, sibi alioqui maximè probata, violentius aueruntur. Putant enim naturæ præcipientis effatum esse quod iis Mentius, ipsorum post Confusum Princeps Philolophus tradidit, perpetuandam vnicuique maiorum suorum memoriam in successione posterorum, esseque ingratißimum patrieidam, qui nolens suscipere liberos, maiores suos in seipso extinguit vniuersos, quorum nulla est vita nisi quam erant in suis nepotibus victuri: in quibus tota iterum gignitur, renasciturque familia. Prætervectis hunc scopulum, superest haud minus difficilis; publicæ nimirum infamiæ, cum prolem optatam consecuti, si Christo dare nomen volunt, vxores dempta vna coguntur ad suos remittere, nullius culpæ reas. Admirationi denique Sinis erat, Sacerdotum innumerabilium castitas, Hierarchici Ordinis compositissima series, & suis ab summo distincta gradibus Dei vnus in tertis Vicario, cuius illis supremam dignitatem maiestatemque Riccius explicabit, nullo cuiquam, nisi electionis diuinæ titulo possidendam, in quo sibi fuisse propositum significat, ut compararet eorum animos ad legationem à summo Pontifice optandam, & scirent quanta veneratione deceret illam excipere. Sic ait, vtraque in aula tam assidua est in ore omnium etiam Ethnicorum summi Pontificis excellentia & potestas, vix ut in Europa credi possit, Sinis certò certius persuasus, tam sacra hominem suffragatione ad eam potentiam euectum, non posse esse nisi sanctum, & sunt ab iis editi de hac re libri, cum sublimi laude Pontificiæ maiestatis, quæ in Cosmographica item à Patre (seipso videlicet) descripta tabula, multis locis ex occasione celebratur. Ita Riccius ipse.

Iam ad Cataneum redeamus quem anteueterant Macaum literæ, de felicissimo Nanchinum urbem regiam ingressu fidei, & expectatio in futurum ingens: subsidij tamen cuius causa Cataneus Macaum ierat, euerfa naufragijs Lusitanorum re colligi ferè nihil potuit, nec sinebat sancta operatorum prudentia, obolum aut orizæ granum à Sinis

B b

64.
Mentij Philo-
sophia Ide
polygam. pe-
stilis,

65.
Riccij iter
Pechinum.

quæri. Nummi vero annui trecenti à Rege serenissimo imperati vix semel quarto quoque anno extorquebantur à fisci administris; quare pondus omne petiti subsidij Macaensi Collegio incubuit, de quo Nicolaus Longobardus Sciaocco scribens, Rector Macaensis, inquit (segebatur vero tunc P. Manuel Dias) cum suis collegis, ipsa quoque libenter vitalia exprimit, ut nostris Sinenfibus necessaria suppedirent. Præter aureos nongentos tribus illorum domibus partim diuidendos, partim Riccio in iter Pechinense, horarum indicem misere campanam, vascula vitrea, & eiusmodi reculas nouitatis inuisæ exotica specie visendas quibus munus regium decoraret, eiusque demum itineris socium Iacobum Pantoiam natione hispanum cum quo, cadente Octobri Macao discedens, anno 1600. & nouo sæculo Nanchinum appulit. Dum autem cum hyeme concteti amnes & nauigia soluerentur, dona Regi ferenda Riccium manu quam poterat exquisitissima doctorum artificum ornabat, aureis præsertim draconibus (quod est Regis insigne) & solis quam vocant alic, miris coloribus picturata. Cùmque illam æquè nihil angeret ut Rescripti cura quod extra miraculum impetrari vix ac ne vix quidem eo destitutum, aditus in aulam reperturum se apprimè nouerat; En tibi, Deo mirabiliter adspirante Colius Cioscelinus ad cuius tribunal ea res propriè spectabat, magna voluntate Rescriptum vltro ad eum mittit quo significabat [Matthæum Riccium, externum genere, annorum viginti habitatione vsuque Sinensem, fidelitatis esse aded exploratæ, tam probis purisque moribus, ut cum esset de illo sæpius quæsitum iuridicè, compertus vbique ac semper fuisset cuiusvis expers mendacij. Memorem verò beneficiorum quibus se illic obstrictum sentiebat, dona quædam ad Regem peregrinæ nouitatis ex patria deferre. Se dignum putasse cuius iter eo diplomate maneret; eiusque in aula meritum testaretur.] Instabat eius profectio, cum à Superioribus Mandarinis tam incredibili affectu frequentatus est, salutationibus, aditu, commendatitiis, ad potentes amicos plurimis, nec non largis muneribus, adeo ut magnas Deo ageret gratias, quod solo minimè sterili labores ab se creditos cerneret, ut oim in Prouincia Cantonensi: accessere amabiles nouorum Christianorum lachrymæ, & comprecationes felices itineris, senis præcipue optimi Cin Pauli eiusque familiæ, quos P. Cataneo illic notissimo, & quem Nanciano accersit Patri Roeca commisit, Christianis fouendos, augendosque præfidiis: ipse cum Pantoia linguæ profus ignato, & F. Sebastiano Sinenfi ad Maij octauum & decimum, Pechinum soluit. Ibant pondere apud nos pretiosissimo, apud Sinas vili Sericis onustæ sex naues inter se fœderatæ, ex iis quos barcaaballos vocari diximus. Ducebantur in Regis tributum ab Eunucho; ut autem expeditius pergerent pendebat à Coliorum tribunali, vbi Cioscelinus in gratiam Riccij non leuem Eunucho condonarat quæstum, is ergo Riccium in nauium vnam humanissimè collegit, totoque itinere perhonorificè habuit. Iantium enim,

enim, & Hoanum amnes iungit alueus leucarum ad ducentas, opus vnus ex Priscis Regibus; & quæ naues Pechinum annonas comportant eo sunt numero, & prærogatiua lege, vt cogantur aliæ ad ripas dies quinque interdum ne cursum earum morentur subsistere. Eunuchus annonæ Præfectos spectaculo munerum demulcens quæ Regi ferebat Riccius, magno sumptuum & moræ compendio pergebat: quamcumque ad urbem, quibus passim prætenditur alueus, applicuissent Eunuchi nauigia, fiebat ad Riccium, vbique celebrem, concursus doctorum hominum, vt horas cum eo aliquot, sermone non vacuo tenerent, quibus sui huius ad aulam accessus, & donorum quæ Regi destinaret vnâ hanc edens rationem, vt diuinæ legis promulgandæ libertatem ab eo impetraret, Regni que in viam inducendi beatitatis sempiternæ; relinquerebat vbique nonnullam religionis veræ notitiam, & desiderium de illa fusiùs audiendi, quandoque si Deus annueret profuturum, fuit Mandarinus nomine Leusintunus cui animi cura, & cultu idolorum nihil erat antiquius; is vbi Riccium cognouit Zininum appulisse, urbem Sciantunensis Prouinciæ in qua Protegis officium gerebat, misit illicd suos cum gestatoris rogans ne grauaretur ad palatium deferri, & occurrat intranti, eo beneuolentiæ & honoris paratu, quo mortalium neminem dignantur Proreges. Degebat ibidem Licious, qui raso capite, publicorum professus abdicationem, scribendis libris & morum præceptionibus senile otium occupabat. Cùmque esset Riccio in paucis addictus, famulum pridem ad ripam præmiserat qui aduentantem sibi nunciaret. Cum his aliquot horas de rebus animi collocutus, à Prorege discessit, spem magnam testante, potiundæ cum eo aliquando cælestis gloriæ. Vix se in nauim retulerat, moxque vrbis omnis commoueri, Proregis ad eum aditu improuiso, qualem ex more olim descripsimus aulico strepitu, & satellitio, terribilem simul, & honorarium. Præiuit vt solet cum libello nuncius à Prorege, qui adfuturum indicaret. Secutus est nobilis ab eodem, argenti pondus non modicum dono ferens. Prorex denique paulo post in nauim exceptus à Riccio iis tituum legibus quæ tantum decebant Magistratum: quibus attonitus Leupusius Eunuchus, & Mandarinorum multitudo; apud se multa & inter se versare ac loqui, de excellentia illius Peregrini quem Prorex tantis honoribus dignaretur. Postridiè Riccio visendi obsequia referenti, adfuit cum filiis Prorex, & sapiens Licious, beneuolentia tam familiari & domestica, vt deinde scriberet Riccius visum sibi apud amicissimos Christianos non apud Ethnicos agere. Probarunt magnopere professionem eius Pechinensem, laudarunt excelssitatem propositi quo ad eam impulsus fuerat, libellum quoque Regi exhibendum poposcerunt, quem haud satis doctè compositum, ex difficili, solisque Regibus peculiari forma emendarunt. Denique abeuntem comitati sunt literis ad amicos, quibus vnus tot inter alias magnum pondus inesse expectus est. Post molestam dierum quadraginta navigationem Lincinum

Habiti Riccio honores à Proreg.

sex naues peruenerant, ubi pendunt vectigal merces omnes quæ in dictum antiquitus Cataium portantur; hoc est in borcales Prouincias. Vectigalium illic redemptores, Rex ultra omnem modum pecuniæ appetens, alios esse non patitur præter rapacissimos exactores, cuiusmodi tunc fuit nescio quis ex primariis Palatii Eunuchis Mathanus, pessimæ gentis & nocentissimæ pessimus, & rapacissimus: non erant sex naues vectigali obnoxia quæ tributum serici Pechinum, Prouinciarum nomine ad Regem perferebant; coëgit tamen Leupusicum Eunuchum earum ductorem, grandi pretio transitum emere, donisque minime vulgaribus, quæ ingluuiem barbari cum parum explerent, sustinebat interim discessum festinantis, certo capitis eius periculo, si Pechini tributum non potuisset tempori sistere. Necessitate igitur ad innatam, & incoctam malignitatem accedente; erat enim & ipse Eunuchus, pernitiæ Riccij statuit sibi consulere. Mathanum adit, iudicium facit de Externo Nanchini sibi concredito, summis ubique honoribus affecto. Deferrî ab eo ad Regem munera ex orbe altero quæ theatrum admirationis omnibus exhiberent. Maius tamen esse gemmarum pretium quæ celaret: ac dona quidem omni iure posse ex eo capi, Regique offerri, & fore illi, si vnquam aliud gratissima, & acceptissima exploraret hæc indicia per suos, mitteretque in nauim, ceruò de iis cognitarum mittitur illicò Eunuchorum turba, rimantur, & introspiciunt omnia, & pulchritudine donorum stupefacti, Mathanum in prædam ardentius narrando incendunt, quamobrem Riccio per eos denuntiat velle se in nauim secum illum habere. At nimium doctus harpyarum eiusmodi natio quid possit & soleat, Ciunuanloum consulit Mandarinum, seueritatis antiquæ virum, proin tantò exosum Mathano, quantò formidatum; sibi autem sic pridem addictum vt suum appulsum per seruum præuoceteret, qui se domi haberet hospitem: indoluit grauius Mandarinus, vt qui prospiceret Riccio calamitosius nihil potuisse contingere; nam si proriparet Harpyam impotentem, vellet modo scelestus, illius manibus erat pereundum; si verò se illi permitteret, versatum iri ab eo quocumque commoda, & lucra raperent. Cæterum ne nullies quidem irato crederet; quo fideliozem se fingeret, hoc fraudulentius fidem proditorum. Hæc dum consilia miscerent adest anhelus è nauim famulus vngens Riccium festinaret ad honestandum Machani visentis ad nauim accessum. portabatur ingenti octophoro, pone & ante agmen carnificum quibus id pensi est tumultu horribili, vlulatibus, rugitu, & confuso peluim fragore terrorem bestia quam gestabant occurrentibus augere: se tamen Riccio mirè affabilem præbuit, dona regia profectus est singulari laude; sua officia opemque detulit enim verò sua, qui posset omnia apud Regem, dignum esse tutela qui tam illustri obsequio, & tam liberali veneraturus Regem tam procul aduenisset, suscipere se illam curam vt allata dona in Regis manus peruenirent; tantum ipse opraret inter multa magnaque præmia quod inualeret, vel ipsam si placeret Mandarinum cum censu perpetuo dignitatem:

64.
Perfidia Eunuch. ad per-
dendum Ric-
cium.

sub quæ missis duabus lachrimulis semivir, in Deiparæ tabulam se conue-
 ue t. t. eius apographam quæ Romæ ad S. Mariæ Maioris colitur, cuius
 eundem & Dei filium esse audierat quem illa brachiis sustinebat, &
 voce teneriter inflexa, per me inquit, Domine, ad Regem, accessum
 inuenies. Comem sui ac suæ operæ delationem Riccius, paribus Eunu-
 cho gratiis, & comitatibus rependit, sed eam suffugere nisus est co-
 mitate nihilo rusticus compta: in aula multos esse auctoritatis summæ
 qui se amicitia dignarentur; offensurum se grauius apud illos, si res-
 pueret eorum officia; velut ambigeret de illorum in aula potestate, cui
 urbanum sed falsum renidens; aliorum, ait, quid possint & valeant dic-
 ta, rebus ipsi probabis, libellos quoties in aulam mitto, postridie
 confectum negotium ex aula recipio: nec verbis ulterius lusum, ne iu-
 bens magis, quàm inuitans spado, protitaretur delati officij reiectio-
 ne pertinaci; ergo res suas, & socios Riccius transfert in vnam ex na-
 uibus regis, quæ illic plurimæ Mathano parebant: atque hic ille al-
 ter Spado Leupusius proditor, deuectum Nanchino Riccius, celeritate
 transitus, & immunitate portorij venditum reliquit. Inter vi-
 gues Mathani, ærumosissimum semestre durasse se scribit Riccius,
 tanti erat fidem in aula Sinarum & regis oculis fundare, nec immensæ
 solum nauigationis emendum periculis, sed perpeffionum semimarty-
 rio. Sui tamen spado gaudij impotens, ob apicem gratiæ apud Regem
 quem sibi ex donis Ricciij, velut à se oblati, non dubitabat polliceri,
 per dies aliquot insolentius comis & officiosus in eum se præbuit, ca-
 ptans sibi priuatim gemmis illis eum emungere, quarum illi men-
 dacissimus Leupusius, mendacissimum inditium fecerat. Munusculo
 igitur hominem affecit, quod ab superbissimo, & auarissimo, &
 Mandarinorum etiam contemptore, nihil vetat magnum nuncupare;
 sed humanitatis beneficiæ caput fuit, quod eum habere conuiuium vo-
 luerit mensis tot musices, & ludorum abmirabilium varietatibus con-
 ditis, tot prodigiis robusti corporis, saltuum chorearum manuum ar-
 rectos fallentium oculos, & indeprehensa neruorum anima, certan-
 tium viuus automatum, vt essent portentis magicis quàm arte constru-
 ctis propiora. Erantque horum artifices, omnes de familia Spadonis,
 in suas vnus delicias prodigi, ad quas academiam alebat ex istiusmo-
 di comedorum, & ludionum colluie constantem, sub hæc libellum
 supplicem ad Regem designat, cuius componendi nullum audacius fa-
 cinus Sinæ putant; tradendi verò in aulam perlaturus, tam scrupulosi-
 ritus, vt ne conficti videantur, expediat illos ex ipsomet Riccio dis-
 crete. Daturi, ait, libellos ad Regem supplices Mandarinum, triduo ante
 sua Prætoria ocludunt, nec ad vllum negotium prodeunt, secessum il-
 lum excusat apud omnes compositio libelli ad Regem: concepti, & di-
 ctati geminum ducunt apographum: caractere sic Regis proprio vt
 ab omni alio discrepet, prostantque ad hunc in singulis vrbibus scri-
 pturariorum manus venales & caræ, tanta enim in iis exigitur obse-

quorum religiositas, & tam graui si erres luenda poena, vt ipi si
 non fidant Literati, sed versatiores in iis exscribendis adhibeant. tam
 scripto libello, notatur ad calcem eius numerus characterum; compli-
 catur certo plexuum numero, & forma; tabellis duabus croceis in-
 dius stringitur; serico croceo tabellæ inuoluuntur. Mandarinus solen-
 ni cultu ad fores palatij famulum sequitur qui perlaturus est Pechinum,
 restitutusque stato tribunali libellum supplicem, & si fuerit excellen-
 nominis inter Mandarinos, explosione bombardæ maioris quod ab se
 agitur cunctis significat: libellos eiusmodi multos (sequitur Riccius
 hæc narrans) Mathanus Spado in aulam dedit, Patres cum donis &
 sarcinis cogimur illum sequi Tienzinum, octo dierum itinere, obse-
 uabar in naui diu noctuque à quatuor excubitoribus, vt mos est ser-
 uari qui vel dant libellos, vel pro quibus dantur, ne se fuga subdu-
 cant, priusquam motum negotium absoluatur] hæcenus Riccius: ac
 libelli quidem ad Regem peruenerant, sed inanes hæcenus, & Rescri-
 pto cassi; quod Rescripti suadendi deliberatio ad supremum spectaret
 Rituum tribunal; Mathan per suos conspadones agi vellet, vt sibi res
 tota crederetur, eiusque gratiam, & lucrum solus ferret: explorabant
 Spadones, Regis vultus ambiguos trimestri iam toto, vt si quod no-
 tassent in eo momentum Mathano ominatum, illud occuparent, su-
 derentque id illi honoris à Rege deferri. Rumpebatur Mathanus pu-
 dore iactantiæ qua se in aula solum die vno plus posse affirmat,
 quam centum annis, centum Mandarinos. Aestuabat anxie Riccius lo-
 co fixus, ex quo nec pedem valebat retro ferre, nec proferre, me-
 tuebatque vehementer ne si potentissimo Eunucho negaretur honori
 introducendi se ad Regem, eius in posterum tentandi accessus, sat fi-
 duciæ aut frontis suppeteret nemini, tam diuersis vterque dum argun-
 tur curis, adest inopinum à Rege Rescriptum. Inspiciat Mathanus ex-
 tranei donum; descriptionem eius fidelem, & distinctam ad Regem trans-
 mittat. Repentini mandati gaudio reuixit barbarus, & triumpho tumi-
 dus suæ in aula potentia Tienzinum mox Lincino vehitur, suo illo
 aquatili magis palatio quam naui, nulli regalium nauium amplitudine,
 auro, picturis, artificio secunda; pone nauium pompa non multo in-
 ferior, & musicorum organorum ad pulsus remorum voluptarius con-
 centus applicuerat Tienzini, & Mandarinos omnes communi program-
 mate inuitat, sibi vt adessent cultu maximè venerando; ipse throno
 in aula Prætorij cum sua illa trabeatæ anus maiestate conscendit. Pro-
 cul ad aulæ ianuam Riccius tela simplici tunicatus, pileatusque rotun-
 do tegmine; nam qui Regum responsa apud Sinas reddunt, omni se
 magnificentia attollunt; qui recipiunt vice versa, modis omnibus sese
 abiiciunt. Audito de genibus cernuus, rescripto & præ reuerentia quasi
 tremens, assurgit Riccius, & quam poposcerat Mathanus, muticam
 seriem, sua manu descriptam illi offert. Tres erant tabulæ, doctæ ma-
 nus, Saluatoris minor; maiores, Deiparæ cum Iesu inter brachia in-
 fante,

fante, quarum altera item Baptistam puerum referebat. (Visuri sumus, sed paulo tardius, impensam iis adorationem ab Rege Sinarum, huiusce nepote, quamvis minimè Christiano.) Horatium geminum elateris rotarum & chordis mobile, vnum minimæ molis; alterum grandius & ponderibus agendum: trigonale vitrum patitèr geminum, adicitio ornata elegans. Breuiarium factum concinnitate pretiosa pulcherrimè structam, & exultam: quod inscriptis fronti aureis literis præferebat, contineri eo codice doctrinam veri Dei, cuius referebant imaginem tabulæ tres, & beatissimæ eius Matris. Sed volens Mathanus de alieno splendidior & Regi acceptior fieri, Ricciū compulit Geographicum theatrum, iis addere cum tudiculari organo maiori, grauioribus intentionibus; omniumque suis digestum nominibus ordinem, & excellentiam nouo codicillo Regi indicauit, perlaturus illa Peckinum cum primum iuberetur. Sed longas illius expectationes fallente responso, pro reiecto negotio Regis silentium habuit; solet enim illic & munerum, & scribentium repulsa significari silentio. Sibi ergo in primis, tum Riccio futiosè itatus, terram huic optasset dehiscere, horrebátque ipsius non modo affatum, verum etiam mentionem; quoad medio Octobri minantibus gelu propinquum fluuiis Lincinum reuertens, finxit nauigere, in qua non ita incommodè Riccius habitabat, mandauitque per vilem seruulum vt cum sociis in arcem migraret, & vetus tugurium, partem Monasterij Bonziorum desertam, & nudam pro hospitio teneret excubante intus & foris perpetuo custodia militari: quas illic miserias sunt perpeffi, & qua illos biduo quàm abiret indignitate vexauit barbarus, quotidiani Sacri consolatio leniebat. Fictio enim visendi officio illuc venit, cum Pinpitao viro inter Præfectos eius ditionis conspicuo, & ducentis armatis; procedenti obuiam Riccio caperatus, & indignabundus; cui negotio tot illi quos domi occultas? quid cum iis molitis alienus, & inter Sinas, & aulæ tam propinquus? dehinc, vbi quas premis margaritæ, ne Regi dono cedant: noui certis ab aula literis, quàm multæ sint, & quanti pretij: post quæ obfirmatus, nihil nisi oculis credere, cum satellitibus innuisset, confestim illi omnes domus angulos scrutari, indagare illos quos Spado improbus ad terrendum Riccium sinxerat abscondi, neminem reperire; captas inde quatuor aut quinque grandiores foras protrahere, quibus rota inerat supellex quam statuendæ Pechini ædi sacræ, & domesticis vsibus destinaret: illis aperta in area reclusis rimari singula minutim, ne quid forte in iis geminarum lateret quas potissimum vestigabat Mathanus; cui quod supererat, pro se quisque alij, habiles furati; ipse quæ gratius arriderent sibi seponere; cæteri; velut ea Riccio donaret parcere, nummos tamen ducentos nostris Pechini alendis paratos, delatorum metu non attigit, sed cupidis oculis diu perlustratos restituit. Plus fuit negotij in recipiendo ex eo calice. Frustra obsecrauerat Riccius cum sibi aut liberaliter donati, aut permutatione duplo cariori; vas esse deuorum sacrificio diuino; ne-

fas exaugurate illud profanis vsibus; ne tangi quidem ob sanctitatem posse; potest, imo, aiebat sacrilegus Sannio, impuris illud manibus volutans & ridens, potest; quando, vt vides, illud tango, & verso. Perstabatque in proposito eius retinendi, cum afflictissimo famulo, & dolenti se rei sacrae priuandum facultate suggestit Deus, ducentos ad barbarum aureos referret, rogarètque inde argentei calicis pondus argenti duplum accipere; quod ea intimi doloris significatione ab eo est præstitum, vt inflexus Spado, & Pinpitaum contuens, hoc forte, ait, non falsò contestatur ad legis tuæ instrumentum sacrum pertinere, cum redempturus duplo eius materiam illud petat, statimque gratuito, supplicanti remisit: ac ferri vteumque damna hæc poterant, quæ rei denique pauperis iactura constabant; præ criminosa rabie, & si vlla vquam maximè capitali, perfidiosissimi Spadonis ad sacram Saluatoris de cruce pendentis effigiem, spinis coronati, & plagis cruentati, quæ inter alia cum in eius aspectum incurisset; furore amens, & iactans brachia exclamare, incantamenta, & veneficia in caput Regis comparata! Extraneorum hanc esse artem ad hoc illos Sinatum ingressum ambire, statuendum in iis exemplum, exterminandam illorum memoriam, sibi semper illos fuisse suspectos; & quasi teneret manifestè reos capitibus regij, vociferari, manus complodere, nec vllas depulsiõni aures dare. Hanc esse imaginem Redemptoris pro salute mortalium in crucem suffixi docebat Riccius, quoad poterat ab idololatra, tanti nodus arcani percipi. At insaniebat validius Spado velut ad conflatum, repente mendacium, quo maleficiũ immane, religione velaretur, nunquam se Riccius in tantas coniectum angustias senserat, donec multas eiusdem Crucifixi, fectas, & pietas imagines iisdem è cistis profferret famuli, ex quibus agnoscens hominis vultus esse in summa habiti veneratione, furori mitius indulgit. Sed Patres nihilo mitius suis ad Regis Spadonis literis lacerauit, quo factum postea, vt metu illius opem iis præbere aude: et nemo. Quare illam à Deo, à quo vno spes erat, precibus supplicibus, votisque flagitabant, haud quidem pro Regis gratia vel obtinenda Pechini sedè, sed ne saltè annorum septemdecim parta sudoribus, momento amitterent, quod in manu scelestissimi Spadonis, & potentissimi positum videbatur.

Has inter angustias, & excubias militum, aliquot fluebant hebdomada; imminèbatque annibus priuam gelu, cum Ricciò libuit scribilibus literis tentare animum crudelis semiviri aliqua miseratione, Lincinum alteras ad illum mittit; ad Cunuanlum alteras à quo sibi in pacis beneuolo consilij aliquid exquirebat. Admissum publicè Mathanus tabellarium vix audierat vnde? & à quo missus, cum mille conuictis, & dirà in illum Patremque imprecatione verba illius intercipit; Satellites miserum pugnis, & calcibus contusum extradunt; Ciunuanlus ab eo literas nisi clam non ausus accipere, iussit Patri referre, quod erat ipse met reddendis ad eum literis inferturus. Causam eius pessimo loco esse

fixum

65.
Crucifixus
pro incantamento, &c.

fixum esse Mathano, illum veneficij damnare in Regis vitam comparari; ad hoc vt prima se daret occasio, proritataram Regis indignationem acerbissimo codicillo, euicturumque id saltem vt catenis onustus deportaretur extra regnum; imo quantum poterat augurari grauius aliquid in eum consciturum; se quidem ipsi non posse vlla re, nisi consilio adesse; fugam igitur illi dissimulato habitu suadere, iactura qualibet benè vitam emi. Verum ante discessum ita Crucifixi comminueret iconem, vt ne pulueris quidem atomus superesset; id nisi faceret renuntiare se illi amicitiam penitus, suspensionem enim læsæ maiestatis qui nolit purgare, seipsum velle, sibi que amicos perdere; his à Mandarino acrius editis tabellarius Sinensis, & præcedenti iniuria moestus; auertat, inquit, Dens à Patrum animis tantum nefas; sunt illa de cruce pendentes icones, Christi filij Dei effigies, vitam hominum hac morte redimentis; adorari debent, non conteri; lege ipsius viuimus, extra quam desperanda est animi salus omnis. Ego vna cum Patribus mente, pro illa mortem libenter oppetam. Tantum voti huius ne bono indignus sim! hæc de ore Sinensis generositas tam sublimis, visa est Mandarino diuinum sapere, solo enim mortis audito nomine inhorrelcunt Sinæ; professusque est postea, magnum quid esse, regnoque ignotum, Deum Patrum, & legem illius, quæ tam altos in vitæ contemptum etiam seruulis, afflaret spiritus; tunc verò ab se iuuenem dimittentis, lenite conatus quæ dixerat de infringendo Crucifixo; à me saltem, ait, Patrem roga, sic absconditum asseruet ne possit ab iis inueniri, qui eius arcanum quod ignorant, interpretatione criminosa in maleficium detorquent. Vtrumque consilium flocci habuit Riccius; fuga vllam animum olebat, & iceleris consciuum, cuius à Mathano insimulabatur. Crucifixi latebræ, causam ab oculis amonebant ob quam volebat intelligi se mortem cupidè excepturam. Scribit de se Pantoia Mathanum cum ærneret, tumultuantem, furentem, rabie percitum, & linguæ ignarus voces non caperet, existimasse extrema omnia imminere, sed exuberasse immensa quadam animi voluptate sensuque pietatis ac præ se Riccium, qui præcipuas illic agebat partes; familiares item, in quibus duo vix tum Cathecumeni pueri, alter annorum haud plus duodecim, quem Leupusius Eunuchus Riccio donarat in Sinensi sermone Pantoix Magistrum; alter nummis ferè quatuor ne Deo periret potius, quam vt nobis seruiret emptus; ambo Sinæ ambo supra quam ex Sinis ætate ac per se natura timidis sperari poterat, incredibili affectu nobilium viuere ac mori quibuscumque tandem conditionibus ardebant. Fructu sanè præclaro institutionis qua F. Sebastianus Fernandes, Sinensis illos imbuerat, qui & ipse præsentis, vt putabat martyrij fiducia lætus, vehementer doluit se Pechinum mitti, veritatisque tanta occasio ne sibi excideret, quæ sicut ex Riccio num sibi fas foret confestim regredi, si quid certi rescisset de illorum tormentis, aut carcere; seque coram Mathano, Crucifixi seruum & Patrum socium profiteri? Cæterum li-

66.
Sinensis recens conuersi fides exim.

teris Mandarinorum Nanchinensium ad Pechinenses, nihil asecutus est pro Riccio Fernandes; præter verba, & consilia in rem inania. Iis contra Patres, & minis Mathani, palatium tumere; frustra fore quicumque ex fæta vnguibus occupatam prædam tentasset eximere; sibi exitio nulli auxilio futurum; mancipasse se Regem penitus Eunuchorum potestati; cederent necessitati Patres; iactura omnium, vectores, & nauim seruant, relicta Mathano rapina donorum regionum, quam primum abscederent, & vitam, illius ereptam ex manibus in luco ponerent: hæc illi tum coram Fernando, tum per literas Riccio. Verum desperatis in omnem modum rebus, diuina bonitas miserrimum Riccium, & se diu noctuque pro Regni illius infelicissimi salute, flendo, obsecrando, dolendo afflictantem, denique respexit, & de præcipiti ruina illius expectationes, in summum erexit votorum fastigium conuersione quidem ad eum repentina, vt quo fuit superstes decennio, fructus illius vberimos conuersionibus animarum cum ea conferens, tanti artificem operis Dei manum suauissimis lacrimis irrigaret. Hanc autem expertus fatebatur Spadone vsam inimicissimo per quem in proprios intentum ambitus & in exitium Riccij, notus Regi fieret Riccius, eiusque munera Regi experenda, quod præter Mathanum mortalium nemo sine optato præstitisset: ærumosissimum semestris Riccio exhibat, Tienzini nec clauso nec libero; cum adest Licino à Mathano cursor; adfuturum propediem nuntians; habere ab Rege in mandatis, vt eum cum donis in aulam mitteret; terra iter agendum obconglaciantes iam fluuios; præsto illi, & sociis fore, ministeria seruorum, & equorum, & quotidiana in Mandarinorum palatis, publico ære hospitalia: imperatis tam nouis, & subitis quæ tandem occasio extitisset, præter Dei Optimi Maximi bonitatem, inuestigando; & diuinando Patres nullam assequi potuerunt, actisque illi immentis gratiis animati sunt ad fiduciam meliorum in posterum: iis autem diu post liberè Pechini uentibus, ipsosque in palatio assiduis narratum est, Regi aliquando otioso & soli succurrisse de Mathani libello; & tintinnabulo, quod per se sonitum tangente nemine ederet; suisque insolito impetu, & voce ætonitis, quam obesus, & sagina grauis ægrè alias mittebat, exclamasse; campanam illam suoapte ingenio sonantem, pridem mihi promissam, quid tandiu moratur? cui tunc pro foribus excubans Eunuchorum vnus; qui vero Domine tantum ausit Externus, à quo illa defertur, vt se tuo iniussu huc penetret? veniat, intulit, & ad me hanc ferat. Intelligebat autem horariam machinam quam illi Mathanus eo caractere designarat. Statim ergo Riccij munera Tribunali Rituum mandantur solenni lege exploranda, sintne tanti Regis congrua Maestati. Redux interim Tienzinum Mathanus, & fraudum suarum euerfione inopina prostratus animo, vt est femineus timor in peius credulus, non dubitauit Riccium & donis & sapientia Mandarinorum amorem, & admirationem promeritum, fore apud Regem gratiosum, & de illatis sibi iniuria exposita

67.
Vocatur à
Rege Ric-
cius, inuito
Eunucho, &
sibi metuen-
te.

expostulaturum : quare quicquid illi aut à se ablatum fuerat, aut à suis, diligentissimè collectum ei restituit; triginta homines ad iter commodum, & equos octo attribuit, Eunuchis duobus sibi fides pariterque scelestis credidit honoris specie deducendum, re ipsa prodendum; sed flagitiosa Spadorum consilia Deus in sententiam Riccij deflexit. Iamque hic multum in via promouerat, cum grandi suo damno erratum à se Mathanus aduertit; cui ut occurreret, seruum iubet citatissimo cursu Riccium assequi, & cistam librorum ab eo recipi, vel si res posceret extorqueri. Lex erat ut diximus, sed annorum retro longinquitate defueta, ut Mathematicis nemo operam daret, præter duo Collegia Regis nomine sumptuque instituta; qua lege bellis civilibus, seditionibus populorum, & Regum saluti cauebatur, quod Genethliaci promissiores de astrorum fato, in postremum discrimen sæpè omnia coniecissent. Cartas Riccij reuoluens Mathanus, & Geometricas figuras arbitratus esse Astrologorum iudiciarias, capsam iis implerat, & fisco seruandam commiserat cum donis Regi destinatis; sed hac inultam Epigraphem, [Mathanus Eunuchus uectigalium redemptor Rogalum, inter Extranei sarcinas Matthæi Riccij nomine, magnam hanc inuenit librorum copiam, lege vetitorum, proin à se in fiscum redactam; seruetur interea, quoad reum dato ad Regem libello accuset] putarat latro scelerosus se Riccij gulam hoc laqueo stringerè, si quid contra se tentasset apud Regem mutire, habereque se in promptu unde illam damnaret. Sed enim Deo Spadonis perfidiam mirabiliter dispensante, cura puero data est literas nescienti, ut restitueret Riccio quæcumque illius fuerant; nihil moratus puer exceptionem epigraphem quam legere non norat, librorum capsam cum reliquis nullo discrimine illi tradit: competto serius errore Spado nequissimus, præreptas sibi de manibus probationes perdendi Riccij; & Riccio traditum cruenti sui in illum odij testimonium euident, timore ac rabie amens eundem famulum ire præcipitem & libros referre minis horrendis adegerat; qui de barbarie Mathani certus; de Riccio & libris dubius, vitam maluit tuto fugæ committere, quam tanto periculo, Spadoni parere. Sic libris instructus Riccius precioso vsui futuris, fauente cælo toties vocatam, toties suspiratam Pechinum attigit, sub anni Sinensis exitum, qui tunc in diem vigesimum quartum Ianuarij nostri, & anni 1601. incidit. Exceptus palatio ad vrbs pomærium in diem posterum ingressum distulit; dum regia moneta recensentur, digerunturque solenni pompa in regiam de more portanda. Nunc ergo Riccius Pechini pedem cum gradu stabili, fixerit, stationem in ea perpetuam locaturus, eamque aliarum firmitermentum & caput quas eo in regno Societas obtinet; hic ego vel pro historici munere, vel contentionis historie laxamento, Pechinum quid sit breuiter narrabo.

Ac nominis quidem geminæ syllabæ *Pe*, & *Chin*, apud Sinas, aulam fontant Septentrionalem; ut Nanchin Australem. Nanchino enim Pechinum

68.
Dei bonitas
consilium
pessimum in
eius aurb.
conuertens.

69.
Pechin quid
sign.

Taizunus sedem regiam transtulit, ille fama & armis celebratissimus Humunus, qui ex coquo dux primum factionis, dein potentis exercitus, de Tartarorum tyrannide exemptos Sinas, imperio suo affertit fecitque familiæ suæ Taminæ hæreditarios anno 1368. reclusis Tartaris intra suos fines, post regnatos annis septuaginta Sinas, nouem Canis ex familia Iuena: quibus ut aditus ad recuperandam tyrannidem clauderetur; prouidè admodum imperij robur obiectum est, translata regia in confinia Tartarorum, muro illo ingenti antea præmunita: quam Humani Regis prudentiam hoc æuo elulit Tartarus sibi que de nouo Sinas omnes subiecit; demptis aliquot angustæ Prouinciæ montanis quæ steterunt in fide Regis è gente Taminia postremi. Datur & aliud Pechino nomen, sed vnus tritum Geographis, nimitum Cambalu magni Cataij Metropolis à Paulo Veneto descripti; à Poëtis pro ficto, pro vero à Geographis accepti; & plagis quidem in Asia diuersis, sed semper extra Sinas adscripti; nec vagus de illius situ eorum error sua caret excusatione. Lusitanos scriptores cum legerent de Sinis, Pechino, Nanchino, Cambalu, Cataio tam variè loqui, arbitrati sunt duo Regna, & aulas duas esse, nec potuerant Lusitani situs, loca, & amnes designate quæ Pauli Veneti descriptionibus rectè concinerent cum eorum aspectu quod essent Externi arcerentur; & Paulus Venetus de Sinis egerat Tartaro dominante; Lusitani de iisdem longo post tempore, rebus, vsu, Regibus, vocibus valdè immutatis. Primus quæ eorum in oculis erant, & quæ lustrabat accuratè, cum Pauli Veneti historia contulit Riccius, ex quo alij tacito nomine, & honore, tanquam sua misere in publicum: interrogatis ergo Sinis res suas apprimè callentibus; & consuetudine Tartarorum, Mægoris, & Maurorum, subinde illic tutatim negotiantium, aliena etiam edoctis; verò que ad purum in lucem expuncto scripsit in Indiam & Europam, Manginum aliud non esse præter nouem Sinarum Prouincias Australes; Cataium sex ad Septentrionem, medium vtrasque diuidere Chianum amnem, alijs Iantium. Cambalo, seu quod potius scribendum videtur Campelu, tria esse monosyllaba nomina; primum ex Tartaris, quod Grandem significat; duo Sinenfia *Pe*; borealem sonans, *Lu* Tartarum, nec esse aliud Cambalu nisi Pechin; nec vero hanc urbem ad gradum arcticum quinquagesimum pertinere quò illam Geographi efferunt, sed quadagesimum, adiectis duobus ad vsque decumanum murum, inter Sinas & Tartaros limitem. Visus in India Riccius adoxa referre, vt qui conuelleret inueteratum errorem de Cataio, quod per se regnum ingens, distinctum à cæteris credebatur. Prærege Aries de Saldagna, & alijs certius aliquid desiderantibus, proficiscitur F. Benedictus Goes ad indagacionem magni illius Cataij, & mense tertio supra trigessimum ad illud pertigit hoc est ad murum à Septentrione Sinas à Tartaris separatam; Sinas ingressus, suoque in Indiam, testis oculati chirographo confirmatis quæ de Cataio scripserat Riccius, Succi obiit, quod quinto ab hinc anno videbimus.

70.
An sit idem
cum Cambalu
& Sinæ
idem cum
Cataio.

videbimus. Iam verò Pechinum gradui subiacet quadragesimo boreali; & a Palma ex Canariis vna interiacet graduum longitudo centum quadragesima cum minutis octo & triginta, quod probe congruit Ale-
 nij tabulis qui gradibus quinque statuit illam orienti Macao propio-
 rem: constat vero de Macai situ, defectionibus luminum diligen-
 tissime assertor. Nanchino cedit aliqua ex parte vrbs Pechinum ampli-
 tudine, fabricis, viarum maiestate, sed immentium præcellit dignitate,
 Regis præsentia, supremo iure tribunalium, Regni totius Gubernatione,
 (& quæ Sinarum est summa beatitas) fructu graduum omnium
 Magistratum, & officiorum; & quequid est in aliis Prouinciis ma-
 xime optandum in eam confluit: ituc ad decem millia nauium an-
 nonas conuehant, & maris instar flumina omnia sorbentis, nec vn-
 quam est satuta nec egens. Hinc vulgo solum Pechinense aridum, &
 Pingue dicitur; nihil proferre, omnia possidere: nam per se sterile,
 Regni totius & bonis abundat; & delitiis luxuriat; & appulsu quot-
 annis perpetuo & ambizioso procerum omnium superbit: naues reg-
 ias numerat millenas, quarum singulæ apud nos, pro magnificentia
 otento facillè habeantur.

Tota in planum, & quadrum porrigitur longius, duo tendunt in oc-
 casum & ortum latera, & antiquam Pechinum producto ad vnum
 milliare tum circumducto muro tantum amplificat, quantum inte-
 græ vrbi sufficiat, quæ illo in spatio ædificata est. Suburbia vndique
 immensa sed noua, & vetus quæ muro clauditur ciuitas milliaria octo
 supra decem Itælica suo ambitu comprehendit, quem hac mensura
 æstimauit P. Iacobus Rho, cum anno 1637. Sinis ob Tartaros propius
 accedentes periculoso, supra muros circumduceretur à capitibus con-
 silij bellici. Ex eo, & Riccio, & Palmeiro, tribus diuersi temporis
 magna consensione idem testantibus quod per se spectarant, fidem fa-
 ciam opinor eorum quæ refero. Mira ij tradunt de murorum illorum
 amplitudine, magnificentia, & arte ad defensionem optimè consu-
 ta. [Nituntur fundamentis quadrati lapidis paulum extantibus & sur-
 tunt latericia structura multo altius quam apud nos: anno æui huius
 octauo Riccius, cum eos ducibus Eunuchis regiis duobus conscen-
 disse, & inambulasset, equitibus censuit non tantum decem æquata
 fronte, sed octo curribus posse vbique stadium præbere; vtrisque
 pinuati; iaculatorijs vtrisque speculis muniuntur ad defendendam vim
 intestinam simul, & externam; suas habent humi præfidiarij milites
 in quibus pernoctent, ad iactus lapidis singulos, commodas stationes,
 & eminentia ex arbore ibidem vexilla, cum Laterna seu Pharo. Cre-
 briores vero vndique acervos missilium lapidum; & congruis spatiis
 propugnacula turrium nisi quod ad portas gemina: hæc de mœnibus
 Riccius, nullum iis aut ætas laterem, aut casus detrahit, quin sta-
 tim repararetur, & vnus ex tribunalibus supremis propria cura est,
 firmare illa, si qua labent; instaurare si qua rimas agant; ad hoc &

71.
 Pechini si-
 tus, muri na-
 ues, splendore.

palatij Regij facta tecta, Lincino ingentium laterum millia ducenta supra millionem annua pensantur, quod ex præfectis operum recitavit Palmerius, addens se item in propugnaculo cæteris altius in urbem imminente, sphaeram vidisse magnitudine enormem, & molis eiusdem Astronomicum quadrantem, ex ære utraque, eximio opere, nec indocto, quodque mirere, trecentos post annos, auro fulgentia tam viuo, ut si de manu artificis prodirent; etsi videantur ab Arabe cula dum Sinis Tartari imperabant: pro muris Nanchini excubant armatorum millia quinquaginta; Pechini multo plura ob viciniam Tartarorum; præterquam quod ciues ut magis boreales, sic aptiores armis quam literis, pari se sollicitudine tuerentur, ut si hostem ad portas cernerent. Fausitatis urbis duo officium; iis tamen utcumque succurritur. Duobus gradibus antarctico propior quam Roma, sed hyemes patitur absque vlla comparatione longè sæuiores, latetque hæcætenus eius rei causa; præsertim cum borealium incommodis carens, comòdis minimè perfruatur, syluis enim egere regionem licet iis abundet, non temerè dixeris, si attendatur lignorum infinitas, ad ædificandum necessaria; quod nisi ex ligno domos non construunt; & videt Riccius aliquando ratim lignariam longam milliabus duobus, ad restitendam solum palatij Regij ex incendio partem, verum ad ignem non vruntur nisi lapide fossili, bituminoso, ardere facili, sed mordacis, & diuturni caloris cuius noxius vapor tubis fortis proiectis expirat, dum aura interior eius tepore recreatur; & lectos adhibent ad somnum lateritios, & cauos, incluso eiusmodi carbone, contra vim nocturni frigoris: alterum urbis incommodum, ex vicis oritur namquam ferè instratis, proin si pluit, quod rarum est, per altum ceroma calcandis; si sicca & ærens ut sæpius, terra; per densam continuam pulueris nebulam, quæ innumerabilis populi discursu excitata, incurrit in oculos, & domorum quoque intima subtili velut illuue deturpat. Prostant huius molestiæ leuamentum, equi ad certa viarum compita, tùm multi tùm viles, qui sessore suscepto habenis trahuntur à famulo quocumque sessor innuerit, utpote locorum, & domorum perito; at qui sibi dux esse mauult, libro insitit viatorio, passim illic venali, quo urbis regiones, prætoria, domus, palatia norantur adiectis Magistratum, & dominorum nominibus à quibus incolantur: omnes verò, nisi cui præplacet puluerem liberè, velo nigri coloris tenuissimo obnubunt caput, quo illud etiam assequuntur ut tanquam ignori, molestiora quantovis puluere, deuitent officia mutua salutationis quibus alioqui ad perpetuos occursum procerum delumbari miseros oporteret, excensionibus ex equo, proclinationibus corporis, & defectione frontis in lucum, aut puluerem: sed idem capitis inuoluerum in rem suam, feliciter adhibuit Riccius; celata Extremi persona liberè commens quocumque illum sua negotia vocarent, quod à Præfecto Externorum, Regis iniussu, nec vnquam exorasset; nec pertum-
pere

71.
Duo summe
incom. Pe-
chini frigus,
& puluis.

pere valuisse stupentem se populum ad spectaculum hominis externi,
 promissæ barbati, peregrini vultus & vulgi theatro digni. Palatii regi-
 gi admirabilitas à Paulo Veneto descripta, cum recentiorum narra-
 tionibus nihil famæ amiserit; obiter dico illius ambitum ad quinque
 miliaria complecti; inhabitari quindecim millibus hominum Eunuchor-
 um feminarum, & militum qui portarum custodiam ad quinque mil-
 lia agitant cum elephantis quadraginta; nec muri complexum sola ædi-
 ficia occupant. Suus illic hortus, collibus; planis, viuaris, suis fluvio,
 lacubus, piscinis, & sylvis locus est; & quicquid toto demum regno
 deliciarum parit aut simplex natura, aut adulterat ars naturæ amula,
 investigatur ab Eunuchis curiosissime, & accuratissime accersitur, ip-
 sæque adeo ingentes arbores suis cum radicibus, & fibris, tetrâque
 natali, procul explantatæ, illuc transferuntur, denuo conierendæ. Pa-
 latium porro, multa longis inter se distita spatiis componunt palatia,
 eisdem omnia architectonicæ regulæ, & altitudinis; constat ex lignis
 pretiosissimis illius fabrica, sylvæ incumbit columnarum immanium,
 quarum singulis sua materia, & moles, laborque operis, & longinqui-
 tas patriæ, ex qua excisæ advehuntur pretium faciunt marmore quo-
 vis præstantius, refertque Riccius, per se quamque suo statutam loco
 mille sumptu nummorum Regi stare; basi etiam seclusa, eiusque
 stylobate ex solido marmore, cui trahendæ paria mulorum quinquag-
 inta vidit ipse iungi; partis denique illius instaurationi quæ in-
 cendio constagratæ, præfectum operi tribunal, tres auri taxavit mil-
 liones. Domus interior in Regis habitationem adornata vndique auro,
 fulget varietati florum, & gummitioni colorum superfuso; & miraculis
 operum eminenti quæcumque possunt anaglypho toreumate, scalpri
 magisteria fingere, in quo Sinæ maximè excellent; ne regulæ quidem
 elegantia sua carent; soli radios suos reddunt, Sandaracino croceo, qui
 regis tessellæ color est, exceptos; & clavis figuntur capite inauratis.
 Omnis ædificij ordo in plano est, surgitque ex lapideo fundamento,
 non altius quam tectum postulet laqueatum, aborreat enim Sinæ à du-
 plici contignatione tanquam à vitio architectonicæ, Rexque ipse ut vi-
 dit Typis ingressum legitimis S. Marci palatium quod Venetiis est, te-
 metipsum risit habitationis in vacuo suspensæ plenam aiebat periculi
 velut ambularetur in aère, aut solo vitreo; accedit errori mollities
 hominum scandendi laborem, fugiens, colligendis per gradus talaribus
 molestam, cum semper incedant tunicati. Duplex est præter hanc in-
 timum valido cinctam muro, palatii regio in quadrum; earum in alte-
 ra patet arca capax militum triginta millium; quatuor utrobique pa-
 latia, sed interiora Eunuchis maioribus habitata, & Regi familiari-
 bus, multo reliquis sumptuosiora; nefas cuius etiam Colais regni to-
 tius administratoribus, hanc ultra progredi secundam domus portio-
 nem in hac regis fores dum prætervehuntur, exscensione illas vene-
 rantur. Portarum quatuor, cardines cœli spectantium, australem som-
 niant

niant ominatissimam; reliquarum trium media nunquam patet, nisi ad Regis exitum aut ingressum: & hæc de Regia Pechinensi pro instituto pauca.

73.
Dona Riccij
Regi gratul-
sum.

Postridie aduentus Riccij qui fuit Ianuarij 25. cum suis in urbem muneribus inducitur; munera splendido comitatu ad Regem portantur; quæ res rituum Magistratus, eosdemque Externis, & Legatis, eorumque probandis muneribus Præfectos grauitè affectu aduertit infon-tem Riccium; nimirum scelestus Mathanus, consecratis suis duobus Eunuchis modum dictauerat, totam huius obsequij gratiam ab eo Magistratu ad se vnum trahendi. Visa sunt Regi munera Riccij, quibus Sinæ par nihil haberent: tabularum aspectu consternatus quibus didicerat referri Saluatorem, eiusque augustissimam parentem, exclamauit. Ille Deus uiuit, & addunt aliqui, proiecto ut solent corpore, & thure posito adorasse. Certum quidem hos vultus proinde ut viuos cum metu ferentem, retinuisse minorem tabulam Saluatoris; maiores datas ad matrem misisse simulachris impensè addictam, quæ & ipsa illarum obiectu territa, in Regis thesaurum iussit eas recondi; & Regis ad eas attoniti, vulgatus clamor, nouum Patribus cognomentum fecit, dictique sunt exinde, *Pares qui Regi Deum viuam donarunt*; thesauri custodes Eunuchi, earum conspectu viros tantum primores dignabantur. Ex aula intima, quatuor Eunuchos eosdemque collegas Mathematicorum, iussit Rex discere, quo artificio horologia regerentur, & præscriptum iis ab eo triduum incredibile est quàm sollicito metu occuparent, ne quid eos omnino præteriret, cuius malè percepti pœnas luerent, aut neglecti; cumque rem antea ignotam, nulla explicarent nota vocabula, fingebat iis Riccius novos characteres, hoc est nouas voces, quod soli possunt in lingua Magistri & iis præfidijs commo- dè instituti: cum scitè Regi fecissent satis, gradu altiori ab eo ornati sunt. Verum ex horarijs duobus grandius cum agi non posset nisi longo ponderum descensu, quem testum regiarum demissum, & nullis affat- gens gradibus negabat. Fabricarum Præfectis sciscitentibus in præcellam turrim sublatum est, quam in secundo palatij septo Riccius designa- uit; artificum Principes omni operis, colorum; gammitionis, & scul- pri varietate decorantur, quæ Regem oblectaret, suis illic in horis frequenter animum laxare solitum: peculiaris elegantiarum in ea laudaba- tur quod auis illa quam solis nominant, horas rostro indice notaret. Dum autem Riccius horologijs librandis Mathematicos cum Pantonia in palatio erudiret, aderant crebrius ab Rege ex Eunuchis familiaribus apud eum affuctis, qui requirerent, quicquid illi venisset in mentem de orbe nostro cognoscere; referrent etiam de ipsis minutias omnes, ad quæ quo modo, & quantum ederent, quasi mundi alterius homi- nes; naturæ alterius esse oporteret. At enim Riccium præter os & bar- bam, cæterà Sinensem ardebat videre, nisi sui auara maiestas obstacul- let, suis quoque Colais, & Regum Legatis vultus sui copiam facere dedignat;

dedignata; quod vnum licebat, iussit illum cum socio in palatium interius induci vbi ab Eunuchis pictoribus, vera vt poterant, redderetur eorum species; inspectis iis cum subisset item de Regum nostrorum habitu quærere, contigit Riccio in promptu esse sanctum Iesu nomen, triplici coram adorantium Ordine venerandum *Cælestium, terrestrium, & infernorum*, cuius mysterium elegantissima scriptione à Riccio explicatum, idcirco Regi minus satisfecit, quod esset insuetus spectandis figuris suo appositè lumine vmbraque frequentatis, nam vtrumque sculptura Sinensis simplicibus lineis peius supplet quàm rudiarum apud nos graphides, in quibus saltem ex eo quod ponitur, intelligitur quod deest: eademque Sinæ laborant inopia in vestium finibus, & nudorum corporum figuracione. Suis ergo Rex iisdem pictoribus iussit in tabula illos Iesu adoratores coloribus reddere, adesseque pingentibus Riccium, quoad opus integrè absoluisent. Hinc domum conductam palatio proximam vix intrarat, cum Regis nomine fiducines quatuor in eam subeunt rogantque tradi sibi artem rudicularis organi pulsandi: nam de obsoleta vt diximus veteri musica supersunt illic fiducines eorumque in Regia Collegium nobile, Mathematicis censu, & dignitate præstantius. Commodum cecidit Pantoia, ex Cataneo Nanchini, cantus aliquot didicisse: illum quater Eunuchi summissis genibus professi discipulos venerati sunt pro Magistro; quater organo pariter flexere genua, ne se sibi ignotis præberet difficile; itabat quotidie in palatium Pantoia, exercebatque illos patientissimè, sed mense plus vno iuniores ægrè cantum vnum vtrumque potuere pressis palmulis modulati, multo ægrius senex annorum iam septuaginta; huic tamen cantui aptari carmen enixè ab Riccio flagitabant, qui occasionem ratus minimè negligendam odas octo, modis illis aptas composuit, ea nobilis styli & sententiarum grauitate vt sua quoque singulis venustas, & lepos non deesset, atque vt natæ viderentur cum ea manu modulatione, nostro hinc descripsit inde Sinensi caractere, præfixitque iudicem, *Cantiones organæ Europæ, Sinensi idiomate donatæ*. Iis breui Pechini, editis, breui alia vrbes simpletae sunt, magna cum laude Occidentalium, qui præceptiones morum, & soliditatem Philosophiæ cum canto copulassent, vt suauius in sensus intimos cum aurium voluptate descenderent. Sed vero propius sagaciores quique iudicarunt, voluisse Riccium ab Rege, nunc Eunucho- rum, & feminarum vocibus enerui, effata fortia delectabiliter audiri, quibus eum decebat ex virtutum imperio viuere & regnare.

Hæc de oblati Regi muneribus scitu digna; sed planè dignius in eorum fructu diuinæ prouidentiaæ arcanum, quæ scelestissimi Mathani ad elationem sui & exterminandum Riccium irrisam perfidiam; in abiectionem Mathani, & firmandum in aula Riccium conuertit: quam suorum laborum summam, & præstantissimæ nationis ad Christum adducendæ postremum cardinem suis literis iucundè agnoscit, &

D d

74.
Nostrorum
effigies Regi
petenti offer-
untur, qui se-
nemini vi-
dendum
præbet.

75.
Cantiones
morales à
nostr. Regi.
cod.

crebro recolit. Sinarum Reges utcumque per se sint, facit Regni causa, in reponendis muneribus liberales; legationes veras, fictas, longinquas aut proximas à variis Regibus, nihil tale ut plurimum meditantur, sed neque consensu idcirco prodigè munerantur, ut sibi obstructos, & fidos habeant, nec in eos ad arma cogantur, aut eorum vexentur excursionibus. Mille interdum aut plures conveniunt ex colluie hominum perditorum; vili singulorum contributione donum Regi Sinarum constant, à Persa venire aliquando, à Mogore alias, & undevis se fingunt; Legatorum splendore personati se sistunt, qui sunt in iis habitiores membris, & linguis expeditiores, & de illatis muneribus decuplū quam æstimentur ipsi, & munera reportant: incidit quandoque Riccio interesse cum appulsi Pechinum, strophæ huiusmodi Legati sycophanta, allata Regi proferrent munera, ferrum, inquit Riccius exesum rubigine, & frustra veterum ensium ineptè fabricata, quæ ipsi quoque ineptius ligni frusto, pro manubrio inferebant; commissas in thoraces sine sparteo lamellas tam debiles, ut teli cuiusvis punctioem non ferrent. Quodque omnia vincebat pretio, equos mala fame strigosos, quæ prius aliquos eorum necavit quam possent ad Regiam duci. Ferunt quidem turmæ ex Cabul, terrisque longinquiribus fœderatæ, lucis variæ margaritas sed venales; iaspides maximè quibus suas illas latiores zonas, umbilicatas gestant, ad decorem simul, & propriam tesseram Magistratus, præsentissimæ quæque Regi emendæ deferuntur Corani ammi è fundo erutæ, sed iis longè impares, quæ longitudine vlnarum dierum cæduntur ex monte Can, viginti ab hinc dierum itinere: Riccij munera præterquam quod casta, ambitusque omnis expertia, peregrinitatè operis, & elegantia sic Regi placuerant, ut immenso quodam pensanda præmio crederentur: & verò illum à Rege adierat ex primoribus Eunuchis, & humanissimè rogarat; quid honorum, aut opum, aut officij publici, tam pretiosis & liberalibus pensasset donis? cui Riccius, profiteri nos vitam Dei vnus obsequio contentam, vitroque omnibus quæ mundus deperit religionis studio nuntium remisisse; sermones aulae Regi quæ de nobis mirabiles præbuit, quam illic inaudita tam insperata reponso præsertim toties iterata, quoties idem à Riccio quæsisserant, qui summitterebantur identidem à Rege ad eum introspicendum, paucis tantum cõsiliis qui se tùm crebrius, tùm familiarius adibat aperuit habiturum se gratiæ summæ loco, nedum cumulatissimi præmij, si quod sibi vitæ residuum erat, liceret Pechini exigere, seque id ab Rege, illorum beneficio sperare, qua in re profecto haudquaquam falsus est, Eunuchi certè Regij penetratis, negotium Riccij plurimum iuuerunt alioqui enim Mathano fixum erat exturbare Pechino Riccium ne quid apud Regem de acceptis ab se iniuriis quereretur; inde illum postea extra regni fines eicere, verum suis Lincini ab emissariis thesauro spoliatum quo illum à Rege remuneratum iri statuerat, eam ob rem duo quibus ab eo creditum diximus, modis omnibus in aula vige-

56.
Legat. fictæ
ad Reg. Si-
nar. & ridi-
cula dona.

bant, vt dimitteretur quamprimum Peshino, sumptuque interea Mathani haud paruo alebant, sed leui ad largitiones quibus per eos accusationem redimebat venditi Riccio libelli ad Regem supplicis grandis pretio gemmarum; vnaque facultatem offerendorum Regi munerum, quæ nec probasset tribunal Externorum; sed neque vidisset: qua item ex causa domo pedem efferre verabant Riccium ne apud amicos Mandarinos flagitiosi Mathani perfidiam proderet, & sedem in vrbe stabiliret. Cessit tamen in cassum tam accurata improbitas; dum se Pantoiæ in palatium adiungit socium ad exercendos fidicines regio modulantis organi palmulis; subducebat enim se ab eo post tantillum viæ, obiabatque amicos veteres capite obuoluto, nihil tamen ex quoquam referens præter bona verba, quod nemo se parem expugnando Mathano sentiret. Dei ergo manus sapientissimæ, scelestum hominem expugnando scelesto adhibuit; & ad mortis perdendo Riccio machinis Riccium fecit votorum compotem: fremebat in Mathanum tribunal Externorum, eiusque Præses Zaihiurcius ob ius in Externum eiusque munera superbe impudenterque vsurpatum; non ausus tamen cum potentissimo Eunuchus vires conferere, Riccium inuadit, ratus eius vexati dolore rumpendum Mathanum, à quo illum foueri putabat in probrum sui tribunalis. Scire dissimulat quæ Regem inter, & Riccium acta; simulat quin imo Riccium dato supplici libello, fraudis, & falsi deprehensum latere, vt se clam fuga proriperet; turbam mittit licitorum cum accensis qui domum serutentur; ingressi mox F. Sebastiano, & alteri, Patres solito comitari, faucibus laqueum iniiciunt; tribunalis decreto Riccium eiusque socios domi pro carcere concludunt, & cum accenso licitorum decuriam iis asseruandis pro foribus statuunt: adest paucis hinc horis ex Eunuchis alter eaque rabie indignationis, & lethalium minarum ob illatum patrono suo Mathano dedecus licitores obruit, vt velut siderati, quod quisque potuit latebras captaret. Cauens tamen Eunuchus ne qua vis maior ingrueret, euelleretque sibi commissum Riccium, moliebatur illum subducere aliò, sed is dexteritate qua valebat sic Eunuchi cerebrum interuertit vt persuaderet expedire sibi se ab eo, extraneorum tribunalis; factum id die proximè consequenti; illic Eunuchus atroganter plurima tumentis, responsum breuiter; quod Præsidibus Externorum negaret licuisse, manum iniicere in causam à Domino suo Mathano susceptam; paulum secederet; de hoc se illico visuros, habitaque mox breui consultatione, reuocato indicit Præses, Regni statuta seruari oportere, ex eorum præscripto Patres in Castellum Externorum deduci, abiret ipse bonis auiibus, seque ab gerenda illorum cura intelligeret absolutum: diris eos deuouens cum abisset auditus est publicè Riccius; flexisque genibus, de quæsito contra legem, & Regis placita patrocinio Eunuchi, ad declinandum tribunal Externorum ita se purgavit, vt eam fuisse Præses agnosceret Mathani violentiam ineluctabilem: totusque iam affabilior spe bona illum

76.
Vexatio Riccij duorum inter se inimico odio.

erexit, Pechinensî dumtaxat commorationi professus se nunquam assensurum; ipse interea in Externorum castellum reciperet sese vbi esset de fisco regio honorifice habendus, atque illuc à suis cum Pantoia deducendum curavit.

77.
Externi vbi,
& quo modo
excip.

Ingens est fabrica Castellum externorum; muris, portis, custodia militum anxie munita: illinc aduenæ omnes etiam Legati non prodeunt, nisi vt vacuo Regis throno, & tribunali Rituum se sistant, nec possunt adiri nisi gratia singulari Mandarinis interdum maioribus concessa, Præfectus Castello Mandarinus suum illic habet palatium cum extraordinaria potestate, magnifico splendidum instructus; legatis alia destinantur minora & inculta; reliquum spatij dissipata implent cubicula; fœtida, & vndique aperta stabulando pecori, quàm hominibus aptiora: & verò in illa fœx sola hominum & mendicabula se stipant, Patres Mandarinus hospitio nobili, in suo palatio exceptit vbi sacello composito, quotidianis sacris Deo supplicabant, pro desperato aliqui, vororum suorum exitu, Biduo quàm illuc subierant in aulam inuitantur ad exsoluenda regiae Maiestati venerationis officia quæ illi ab Externis omnibus præstantur. In fronte illius palatij aræ quam dixi militum triginta millium capacem; columnarum sublimium longis impositum pender ædificium ingens, prodigæque omnino magnificentia, vt & palatij duplicis hinc & inde ala. Sub eo fores quinque reuerentiam habent singularem, quod contigua sint procoeciis regij conclusis. Extat altè in medio Thronus materiæ pretio, & artis, digna tanto monarcha sedes. Tamen si enim ex gente Vanliè nunc quoque supersit nemo se in eo spectandum dederit; sed erat antiquis Regibus solenne ex eo quotidie audire Consiliarios, tribunalium capita, Legationes peregrinas, & suis demum ius dicere, & beneficia conferre; exinde aut rei publicæ tædio, aut necis metu, ne conscicitur quidem Rex è fenestris, soli enim vident Eunuchi, & feminae, inter quos puer educatur, viuit semivir, quadrupes moritur. Mansit tamen Throno regio debitus Regi honor, quem diuturna prius meditatione condiscere opus est, ne si quid in tantis eius minutis errare contigerit, aut festinantius, & rusticius exequi. Præfecto rituum fustibus iuratur: ob id ex edito, quidam quas rituum memento, de libro quem habet præ oculis, dicitur cuique singulos alta voce, motus, flexus, proclinationes, abiectiones frontis ad solum repetitas; quæ cum in longum protendinecessè sit; salutatores ad portas palatij aurorem præuertunt colore cultique vestium ab vilitate Mandarinis multum absimili, eburneam laminam bipalmarem latam quatuor digitos ambabus manibus sic tenent, ne superiorem eius partem vlla prorsus ex causa ab ore dimoueant; forte olim veriti ne quem Rex de salutantium corpore halitum respiraret: albente cœlo, digestaque in suos ordines, militum & elephantorum custodia, panduntur palatij portæ, salutatores silatim incipiunt suis osequiis defungi, & cum præter legationes extraneas,

77.
Adoratis re-
gij Throni.

primam

primam anni lunam, & Regis natalem; Magistratum omnium Præsides, & auctores noua dignitate Pechinum quotannis euocet serupulosa lex huiusmodi honoris, nullus abit dies quo nouas non videat is Thronus adoratorum vices, referunturque in tabulas tam seuerè illorum nomina, vt si quis ei officio desit, reus sit spretæ maiestatis, eo Patres reuerenter peracto, Externorum Præfectos, & rituum ex morte venerantur, inter quos Præses dimissus Riccio se pronus inflexit quàm vlli maiorum procerum aut Regum Legatis, pollicitus quoque in castrum redeunt se ad causam illius maturandam, operam daturum, vna fermè illud quoddam carceris genus molestum illi faciebat Rescripti regij longa mora, qua tamen occultè Dei benignitas in optatos euentus, contra spem hominum Riccij vota promouebat: Frequentabatur magnorum virorum familiari aditu, & prolixo, qui suspicionem amicitiae cum Externis adeo non timebant, vt ipse Castello Præfectus Mandarinus, cum ad mensam adhiberet, dum sibi octo qui tunc in aula erant, vectigalium Principum Legati, nunquam nisi de genibus adstarent. Ex his multa, vt sit sciscitabatur Riccius de illorum itinere, patria, commerciorum genere; ex Sarracenis præcipuè Indiarum & Europæ ignatis qui cateruatim eduenerant ad permutandas Rheobarbaro lucris immanibus merces suas; (Pechini enim Rheobarbari optimi libræ sex) minoris sex assibus veneunt) & hinc tandem liquido compertum, certumque habuit, Caraium aliud non esse præter Sinas; nullam præter Pechinum Cambalu; neutrum à Persis, & Mogore aliter vocari; nullam ad vsque magnum murum urbem esse aut regnum cui attribuuntur, aut possint competere illa vocabula præterquam Sinis & Pechino. Inter hæc regem de Patris carcere, & hac altera eius custodia certior; iratum Eunuchi dixisse retulerunt; ecquid in latrones potuisset concitari crudelius? sollicitumque in posterum, addidisse, expecto quid eo facturus sit Peregrinorum Mandarinus. At his iteratis sapius ad eum Scribis sui tribunalis, interrogabat, quid in Sinas acturus, & cuius rei desiderio venisset? quod cum iuridicè quæreretur; magna libertate professus est Riccius illuc se missum à suis Præsidibus ad annunciandam veri Dei legem, extra quam nulla spes cuiquam esset animi æternum seruandi; se nec opum, nec rei cuiusvis alterius inter Sinas studio affici; fore vna Regis vocula contentum qua sibi annuat Pechini degere, aut hoc si nimium videtur, in regno saltem alicubi, cuius esset ferè viginti annorum incola, vitæ vltimum claudere. Sub hæc remisso ad eum Scriba Mandarinus, quæ sit ea lex, exquirat quam afferret? cui Riccius Breuiarium eximie editum, & pulcherrimè ornatum, per Scribam exhibuit, ita enim sunt Sinæ vt ambigere non possint de præstantia doctrinæ, quæ tam splendido cultu decoratur; coniecturæ huic, fidei sacrosanctæ adiunxit summam, pridem à Sinenfi caractere, ac lingua elegantissimè confirmatam quam iussu referti Breuiario Præses restituit. Præsidi Riccium doctrinæ præstantia, cum

78.
Pechinum
idem cum
Cambalu
Caraium
idem
cum Sinis.

magnis virtutum dotibus mirè commendabat, Mathani fauor exosum fecerat, quo in sui contemptum arbitrabatur illum niti: vtrique indulgens instinctui, ad Regem libellum composuit, extrema quæque tabellionibus minatus, si quod vlli de iis quæ scripserant indicium facerent, nolens videlicet addictos Riccio pulsare supremos aulae Mandarinorum. Libellus Mathanum dirè lacerabat, nominatim vsurpati per vim in externos iuris: Riccium accusabat iniussu Regis & Proregum in aulam venisse, obliquo Mathani patrocinio subuectum; sed dignum venia, quòd magis ignorans quam volens peccasset; cætera dignum quem Rex pileo, zona, & calceis ornatum, aliòque Mandarinorum cultu; donaret textis aliquot serici solidis; munera illi supremo pretio taxata, tanto argento reponeret; textis serici aliquot muneraretur illius socium; vtrumque custodiæ militum fideliter traderet, in Cantonensem Prouinciam reducendum; inde Macaensem Mandarinum, aut ablegatum illos in patriam, aut ea in insula retenturum: quorum omnium sumptus, erant à fisco regio suggerendi. Non fuit tam potens apud Scribas Præsidis metus, & minarum, quàm amor in Riccium; ex vno illorum didicit de libelli summa; sed cum esset solenne. Rescribi quamprimùm de Externis, nec fermè aliud quàm quod Præsides sensisset illius tribunalis veterum legum obseruatissimi; nullum huic libello Rescriptum venit, Rexque illum, Riccij probè memor inter petitiones reiectitias coniecit. Responsi expectatio præter morem omnem diuturna & irrita, multa dedit tacitè garrienda de dedecorata auctoritate illius tribunalis, aiebat vulgus egregiè vltimam iniuriam Præsidis Riccium, qui se iniusto catere dammasset; probari Mathani acta apud Regem, & amulorum in gratiis esse gratiosum; falso vtrumque; duo enim illa funesta capita Præsides & Mathanus, inimicis inter se molitionibus, vnum exilium Riccij anhelabant; sed inter Eunuchos palatij ratum erat Pechini Riccium omni arte, opèque defigere, ne si aliquo tristi casu, claudicasset horis imparibus, vel obmutuisset id horologium quod Regem tantopere oblectabat; in restituenda tam subtilis, & morosi artificij machina ignari hærent Rex in iras & minas, & pœnas ipsorum saeuiter, sed hæc inter aulae penetralia arcana; foris gaudebant Mandarinus Zaihiutaio Præsidi eiusque Collegis eam ab Rege impactam maculam, qui vicum iam anno viginti Sinensem, at qualem, & quantum? & quem esset Rex ipse gratia & honore dignatus, pro externo, & reo habuissent, hæc tam multi tam crebro gratulatum Riccio ventitabant, vt rogauerit illum Præsides, ne vltra necceret expediendo libello moras (quarum tamèn causam Riccius omninò, & valde anxie ignorabat) iis modo absteret, sanctè spondebat eius causa quicquid vellet acturum: vtque illum sibi beneficio exempli expertè deuinciret; concessit in urbem quo luberet exire, quatuor tamen custodibus Ripatorum specie comitibus. Post hæc nouis literis Regem interpellant, sed longè alijs; de Mathano quòd boni dicere nihil possent, silebant penitus;

penitus; Riccium laudibus in cœlum ferebant,angebantque taxata illius meritis præmia; verum iis quos dabant lubinde libellis supplicibus, cum id non peterent quod Rex potissimum auebat peti, de retinendo Pechini Riccio, ne ij quidem responsum tulere. Rogare sæpius Præsidentem Riccius, id vnum libello inferi, reliqua omnia quantumuis magnifica deleri; ille immobilis in lege qua rem niti publicam censebat pertinaciter hære; Rex velle Pechini Riccium, sed à Præsidente, eiusque Collegis postulatam; nolle Præsides ab Rege hunc petere; nodum diu inextricabilem sic diuina sapientia euoluit vt Præsides non caderet, Rex vinceret; campum Riccius obtineret in quo nunc fidei Christianæ, & eracis gloria triumphat. Erat Pechini Mandarinus nomine Ciaochiensis, post Colaos Iummus; qui visentis se Riccij affatu adeo captus est, vt vellet cum frequenter apud se, ad mensam, & proluxa colloquia habere, confirmatâque vsu familiari intima necessitudine, Zaihiotaium Præsidentem non rogans, sed præter consuetum Sinarum, increpans, acriter reprehendit ob conclusum indignè Riccium; cuius vero, aiebat, reum? violatâ inquit Præsides, legis; & elusi extraneorum tribunalis, vt suffragio Mathani ad Regem sese penetraret: hic Mandarinus, vehementius excandescens; vias, inquit, obsidet Mathanus, capit, latrocinatur, interficit, deprædatur ad satietatem, & pro libidine quoscumque fors Lincinum tulerit; nec tantum nobis vitium suppetit vt coherceamus eius manus, nedum (quod commertus est) amputemus, & hoc videlicet poterit aduena infelix, quem data necessitas inuitum, in vngues huius sicarij induit? & tibi propterea fit pœna dignus, quem miseratione prosequi debuisses? quibus dictis, indignans, ab eo se auertit. Præsides huius aut metu (à quo prouectus in gradum fuerat) aut rationibus expugnatus, exemplo ad Riccium destinat, qui ei suggerat de postulanda supplici codicillo à Præsidente venia degendi extra castrum, eo quod incommodaret eius valetudini non parum; cui petitioni rescripsit statim Præsides, cum amplissima potestate legendi vbivis Pechini domum, in qua nihilominus cum sociis quatuor, continuarentur illi sumptus è fisco Regio; attribuit & seruum, qui vt vsus est Sinarum proceribus, ad eius fores excubaret. Liber igitur deinceps Riccius, per se ipsemet Deo inspirante, tentare aggressus est, quod nemo omnium quotquot in aula plurimum poterant tentasset. Regi per libellum pari modestia, & sapientia conceptum supplicauit vt sibi liceret Pechini habitare; amicissimo Mandarino (cuius id erat officij) offerendum Regi libellum credidit; hortantibus etiam Præfectis Externorum, quibus æquè cordi nihil erat quàm vt probrosam sibi causam absolui cernerent.

Suspensio animi Riccio in expectatione Rescripti regij, precibusque ardentibus apud Deum instanti vt datum libellum optato responso fortunaret; Ecce tibi ab Rege de nobilitioribus Eunuchis, qui honorifica visendi specie, denuntiant Riccio, quanti Regis gratiam faceret, quantumque

79.
Eunuchi Regis contendunt ne Pechino abeat.

tumque illius offensam cauere; tam procul omnem à se abiceret cogitationem Prouinciarum australium; sed securus in aula consistere, certus perpetuæ Pechini habitationis: quam illi gratiam Rex ore maluit quam scripto conferre quod Externis Præfecti quibus necessario erat exhibendum in contrarium obstinatissimi, non essent illud probaturi, & Rex salua per Præfectos lege, gratificari per se Riccio volebat. Hæc meta cursus ærumnosissimi, vitæ annos octodecim innumerabilibus tædiis, casibus, & curis exercitæ; ad quam tamen quicquid prudentiæ, & cunctationum, quicquid tolerantia & opis humane excogitari potuit, nunquam attingisset; nisi hunc Regi animum indidisset Deus vt Pechini Externum omnino veller; & hoc qualecumque ingenium, vt quamuis præter leges, saluis tamen in legibus fieret. Quod tam perspicue Riccio constitit, vt diuturnis suis in hanc rem contentionibus nihil plane, Deo omnia arrogaret; cuius in ea, & similibus, expertus præsentem & beneficam manum, ingenti fiducia deinceps audebat feliciter multa, quibus prudentia hominum augerabatur exitus infelices: hoc ipse suis aliquot post annos literis testatur. [Scriptum, inquit, Romam accepimus, de conuersione multorum in hoc regno, Regisque adeo ipsius ad Christum perducti, querunturque nos sibi aliqui, tam beati nuntij lætitiæ inuidisse; nobis verò abundè est hæcenus, quod tandem fiximus in aula sedem Rege maxime annuente; quod de illius ærario alimur; quod eius aduersum maleuolos, tutela fouemur; quod sacras imagines dono sibi à nobis oblatas, & alia munera magni facit; quod in regno ex nostris tredecim Sacerdotes, quatuor adiutores, quod in aula vtraque, & alibi liber agimus, liberè ad Christum multos adducimus, frequentamur obseruamurque à viris Principibus. Hæc, inquam, nobis, & cunctis Sinarum ingenij aduersus Externos consciis pro miraculo sunt, nec de his aliter aut cogitamus aut loquimur, quam de potentia diuinæ miraculis, quæ res tantos mihi animos facit, vt Deo confisus ea non dubitem aggredi, quæ vis alioqui, & humana ratio dissuade.] Hæc sunt de rebus Riccius: firmatam nostris Pechini stationem cumulauit Rex annona liberali, quam exinde Macao expectare ob trimestre iter, nimis longum; ob Lusitanorum rem argentariam labantem, incertum, ob communicationem cum externis suspectum; ab Sinis verò corrigare nihil foret aliud, nisi confirmare quod vulgo delirant, regiones omnes esse famelicæ; suosque in Sinas mittere, vt victum ingenio, & nouitate doctrinæ sibi quarant. Annona regia non modo vsui sed honori quoque nostris fuit, quibus tanquam suis è palatio Rex sportulas designauit; ne quid autem ex his, vt fiebat, Ministri deciperent, Mandatum in gratiam Riccij quem habebat in paucis carum, summam in aduenas adeptus Præfecturam, illas aureis quindecim mensibus mutauit, qui apud Sinas triplum ferè pretium nostrorum æquant edictione iuridica, nostrorum Pechini habitationem liberam sancit; inuenit

79.
 Recentum
 Pechini Ric-
 cium mira-
 culo simile.

crebro acciti, in palatium solitis (quod iniussu illius nefas erat intrare) concessit quoties lubitum iis foret ut adirent, nec annui numeri lege ad hoc præscripta tenerentur: quid multa? creditum, quàm falsò, tam latè, tamque gloriosè Regem se Riccio conspiciendum dare, & longos cum eo sermones trahere, verum procul amoto tam luculento mendacio (cuius veritatem nemo non sibi Mandarinorum emptam voluisset vtriusque luminis iactura) quæ Pechini palàm in luce omnium gerebantur abundè Riccium toti imperio commendabant. Illa in familiam aulicam eius adscriptio tam extra ordinem à Rege impetrata sic omnes affectu Literatos etiam supremis honoribus, & potentia metuendos, ut velut instincti ecelitus ad eum certatim gratulationum venissent, solenni paratu festarum salutationum; & longo equorum, gestatorum, & satellitum tractu, vicum in quo degebat stiparent; cui perpetuus in aula Mandarinorum appulsus, nullum finem dabat quod omnes Riccium velut ex officio videre, salutare, & alloqui ambirent, eiusque prensare benevolentiam, ipsi quin etiam Regis Eunucho gens per se vilis, sed confidentiæ regiæ abusu, & fastu proprio summos quoque vertices calcare impudens, persecuti sunt illum magnis obsequiis. Imo Reginarum & Regis ipsius propinqui in assignatas sibi Prouincias discessuri: pauci retro steterunt cultores idolorum, quos visuri sumus in Riccium imbelli conatu postmodum coniurare. Hoc tanto virorum principum ad domum Riccij concursu id assecuta est quod Mandarinorum illustrium palatia omnia, ut auderet nemo vilioris notæ in eam ingredi. Iam cœnæ ad quas vocabatur, & quas repulsæ offensio cogebat admittere, binæ interdum aut ternæ in die haudquamquam stomachum grauabant, & libatis ferè opsoniis leuibus famem integram domum referebat; sed quod iis cœnis à sapientibus consuevit, de rebus maximè feris agebatur, de moribus, de religione, quibus magno Christianismi bono crescebat Riccij existimatio; apud Colam præcipuè, duos Præsides, & alios notæ lectissimæ complures, quos inter doctas & sobrias epulas Christo paratos, eius diu habuit præcones & propugnatores: quæstionibus præterea disputatis catechismum suum ita auxit, ut Mandarinorum nomina iis adungeret qui difficultatibus agitandis vel interfuerant, vel eas ipsi agitarant, dederantque perspectæ veritati manus, & cum essent toto regno clari, multos magni exempli pondere ad eandem trahebant: ad hæc habitus illi honor ab iis aulæ proceribus qui se maiores externis Regibus ferebant, certò illum cum suis iubebat confidere, fore in posterum neminem qui litem peregrinitatis sibi intenderet; in quo vaticinium Riccij vetus, & sanè prudens, optatissimus probabat exitus, in cassum satagi & sudari, quamdiu Pechini vrbe imperij domina, tuta nobis non esset mansio, futurumque nostrum exilium in arbitrio cuiusvis triobolatis Mandarini, ab Rege verò in aulam ascitos, & in suam adlectos familiam, palatium, & annonam, summissque caros, & deprædicatos aulæ primatibus, ausu-

rum neminem vel digito pulsare. Prima Riccij de cœlo merces fixa Pechini stationis; fuit illustris Mandarinus ad Deum conuersio: nomen illius Fummocamus; Magistratus, cognitio capitalium causarum, in administratione Prouinciæ Huguanensis; virtutes, animus ab alieno tam abstinens, vt de suo pauperibus, viduis, & miseris adesset; totus bono intentus publico, omnium parens præterquam improborum, præ cæteris tamen iuris, & æqui magnanimus, & ineluctabilis defensor. Igitur Eunuchi, Prouinciã illam contributionum nomine spoliantis, violentas deprædationes, cum Magistratus alij tacitè gemerent; ipse vnus non tulit & certus periculi quod extremum subbat, publico latroni fortiter obstitit, quare ad Regem auaritia æstuantem ab auarissimo, & rapacissimo exactore delatus, præcipitato mox Rescripto datur in compedes, Pechinum deportatur, indefensus, atque inauditus crudeliter cæditur, & in probrosum conicitur ac perpetuum carcerem. E contrariò Prouincia Huguanensis, ignominioso carcere detenti vitam egregiam continua præstantium operum serie contextam in lucem edidit, & prosecuta est illius virtutem priuatis altaribus, suffitu, fanelibus, imaginibus, templis, & statua, omnique gloriôsæ memoriæ monumento. Huic viro statim Pechinum vt appulit, nihil fuit antiquius alloquio Riccij, vt experiretur satin' is famæ commendationem reposita impletet; has vero sermonis breuissimi, horæ vix vnus angustias, dum vixit felices habuit & memorabiles; etsi enim virtutum Sinensum (quæ ad veram virtutem rudimenta sunt quædam & habilitates) semper numeros omnes esset confectatus; sed vbi Riccium audiuit, de officiis virtutum supra metas naturæ positis; visus est sibi & nasci de nouo, & tunc primum hominem viuere, iunctusque illi est arctissima necessitudinis nexu tam intimo, vt veterum annorum amicitia crederetur, cuius ipse studio ita postea semper arsit, vt quicquid Riccium tangeret, id sua qua multum pollebat gratia, auctoritate, prudentia, literis, precibus apud Mandarinos, velut rem propriam vigeret. Riccij opera quæcumque nancisci potuit, edidit suo are, cum excelsa auctoritatis prædicatione; Doctoris nomen primus Riccio tribuit, quod ille tametsi multorum Examinum tormento patetur, sed Furæ mocami auctoritas, atque integritas tam ratum illi ac debitum fecit, nemo vt Riccium exinde nisi Doctoris titulo appellarit. Verum hanc illi egregiam beneuolentiam haud paulò vberius rependit Riccius, cum eum agnitione veri Dei ad æternam salutem comparauit. Narrator de hoc viro, vnum iam inde à puero percepisse Deum; abhorruisse à multitudinis Deorum, & eorum cultum, Ministros, Sæctatores, demone peius exsecratum; post verò adultum, ex Sinensibus Scripturis collegisse, quæcumque illius Cœli Domini, quem vocabant, naturam maiestatemque assererent; quæ cum accepto in carcere Riccij Catechismo, inexpugnabili rationum momento legisset roborata; stylo manum illico admouit, scripsitque liberam idolorum detestationem, cum encomio fidei Christianæ catechismo Riccij præfigendam. Cuius deinceps fidei

80.
Ethnici Mandar.
dar. fortiss.
æquitas.

Doctoris tit.
tul. ab eo
Riccio da-
tus, mansit.

sacrofanctæ propria exploratione, & Ricci j literis securus, iam catechumenus, Saluatoris venerabatur effigiem dono sibi à Riccio datam; qui vniuersam eius familiam sacro fonte lastrauit, eratque ipsum lustratus nisi continuis Mandarinorum precibus eductum è carcere, Pechino abire dura necessitas coëgisset: triduum quo definitus est illius discessus vix in mutuas suffecit Literatorum salutationes quare Nanchinum Patribus mandauit Riccius, baptismo illum expiarent; sed videre illos non potuit, nam malis confectus, catechumenus obiit. Multos alios Riccius homines acutos, in eandem induxerat mentem, nam eorum non nemo cum laude narrabat quicūque à quouis inferretur sermo, descedi ab eo consueuisse absque sensu, in salutem animæ, & in Deum, cuius ipse notitia & amore plenus, implere omnes satagebat; sed terrebatur viam Dei edoctos probèque persuasos scopulus, quem suscipiendæ prolis falsa necessitas obiebat insuperabilem, & vnius vxoris, ablegatis ad suos aliis retinendæ; subducebant enim sacris vndis caput, quas flagitaturi aduenerant; suspiciebant legis Christianæ sanctimoniam sublimem; & cum familias ad Patrem tingendas adducerent, earumque adessent lustrationibus, inuidebant eis bonum cum gemitu quod sibi negabant, vel differebant in euentus nunquam forte cernendos, susceptæ prolis, & defunctorum vxorum. Fuit in iis qui cum familia sacris initiata Christianis, Hanceum patriam Pechino reuersus Catechismum Ricci j denuo edidit suo sumptu, & quàm multis potuit exemplis latissimè vulgavit, certò vt erat cordati celsique ingenij, persuasus neminem fore iudicio præditum quem eius doctrina non addiceret legi Christianæ, cuius interea professionem miser, vxoribus multis implicitus in longinquos mittebat, & incertos casus. Atque ex his iam crebris, iam deinceps con clam, & dissimulanter sed palam in aula theatro editis procurandæ salutis alienæ documentis; desiere suspectum habere Riccium Mandarini omnes, & publicæ rei supremi Denatores, & indubitanter grandi cum laude generositatis & sanctimoniam, ab iis statui cœp. um, contemptu opum, honoris, & Mandarinnatus tam nobili per immensa laborum, & discriminum maria, literarum Sinensium ludores conatúsque aduersantium crudeles, viam ab eo quæsitam, adamatam & votis supplicibus petitam Pechinum, vt Dei sui venerationem legemque stabiliret: quod eos virtutis admiratione stupefecit, & suspicionibus discussis, tranquilo gaudio seranauit.

81.
In conuers.
anim. Ric-
cius lab. cum
plausu.

Frustra illi
obstitit ido-
lolaræ.

Sed longè aliter eadem ex causa Mandarinorum quondam manipulum affectit, iurati olim Confusij desertorem, à quo iubentur Literati Dominum cœli agnoscere, aut si minus illum comprehendant abstinere saltem ab eo negando; at hi transfugæ ad idoia; multorum deprauatione cum sectam auerent, intabescabant scilicet Ricci j prosperis quo sectam suam disputationibus & libris subruere cernebant, & impietatis ac dementiæ damnati. Federatis ergo in defensionem libuit primum tentare Riccium querela, & conditione pacis cum illo inuen-

dz; Enim verò ab eo Sinarum Deos iniquè proferibi, vt Deo vni suo locum daret; deorum quantum est, immensitate orbis facile capi posse; immensitatem quoque accuratioris publicæ, ac priuatæ in gubernatione mortalium eam esse, vt suæ diis singulis sufficerent partes; non sufficeret tempus quo in aliorum officia sollicitudines luas diuerterent, Deus Riccij cœlique Dominus, suum sibi haberet cœlum; cœteris quos probat Riccius terrenos, terram permetteret, & quod scilicet faustumque pace; mutua gauderent; ille conditione frueretur quanto cœlum & stellæ mundo infimo præstant meliori; aquas isti & ventos; montes; campos, & fortunas vitasque hominum regerent, hæc illi, siue ita sentirent, seu metuerent, ne deos suos omnibus spoliarent, si vellent omnia iis arrogare. Ast vbi Riccius hoc ipso eorum delirio errorem reuicit, contra sensum insitæ rationis philosophantem de diuinitate; & quibus optabant humana committi, non deos, sed homines Xacain & Amidam aut spiritus esse æternis addictos ignibus; tunc rabie acti in exitium Riccij cōsulunt; crimeu, vt sunt in iis vaserrimi confingunt, quo illum à Regis beneuolentia diuulsam erant perdituri, nisi scelestia consilia de cœlo tacta corrumpissent. Erat in iis facinorosus senex, flagitijs grauior quàm annis; et Mandarinum, Bonzium, & idola professus, nomine Tarquonus, vt loquacissimus, & scientissimus totius idololatriæ; arrogantia omnium virtutum ad vnguem sanctus, præterquam modesta summet æstimatione quam ita non norat simulare vt apertè honores sanctimoniz ambiret. Urbanitatum vices lege vsûque fixas reddebat nemini, abundè visentibus reputans, si suo semidei aspectu stoliditatem eorum bearem misit quandoque ad Riccium expectare se illum domi excipiendum, sed saluo decoro, quo prohiberetur inflexione genarum, & corporis si cuiquam abiicere, rescripsit ad eum Riccius expectaret sane, si & quamdiu luberet; cœterum non iturum, sibi nihil esse aut descendendum ab eo aut petendum; eius quidem videndi gratiam nec passu empturum; si tamen se adiret admissurum iisdem ritibus quibus Bonziorum Literati. Sed æquè nihil senem stultissimum superbo spiritu dementabat vt Magisterium ethnicæ pietatis quo in Reginas, & Eunuchos per se suosque fungebatur, ex quo illi prouentus largitionum inæstimabilis; sanorum, frequentia, & cœnobiorum, quæ construebantur, Bonziorum detestabilium impuris gregibus; cùmque nulli fas esset, raso, quod Bonziis sanctum est, capite, limen palatij tangere; Reginarum Princeps, opinione ebria deliri senis, quem adorare presentem non poterat, detrita illius tunicæ, & fœda illuue squalidæ adgeniculata, quotidianum exhibebat piæ reuerentiæ honorem. At is grandi pulmone maius aliud spirans, Reginarum sularris perpetuis, Regis aures tentabat, vt sibi Tacquonum eligeret in diuinis Magistrum, & animæ Patrem. Coniuratis porro in Riccium simulachrorum cultoribus, vt alia omnia decissent, instat omnium hic erat; sed cum

eam articulus instaret dandi aduersus illum accusatorij libelli, libratam ab illis in eam perniciem, Deus in sectam refudit vniuersam.

Verſare hanc cepit antistrophei librorum editio quos publico dabat Licihous quidam olim Mandarinus, homo vanillimus nec vulgo laudatus: qui verecundatus Sinarum Magistrum Confusum, & tritam Literatorum vestigijs orbitam, eius doctrinam eiurare; dehinc noua quædam comminisci de diuinitate; postremo aduolui simulachris, eaque pro diis colere, & quod erat ingenio consequens opinione sui superbe deliranti, fieri sectæ caput, libròique de illa impudentes in lucem protrudere quibus Iam, tum, Venam & Confusum, quatuor Sinarum lumina, & exempla, improbis adscribebat; contra inter heroas, caelo inferebat adoratores idolorum, propudiosa memoria enormium scelerum infames; hos libros cum magna copia Pechinū misisset diribèdos allèctatores idolorum auidè perlegunt, & lætitia insani auctorem inuitant iamque iter inibat, cum turma lictorum circumdatur, vincitur, Pechinum quo ibat, sed coniciendus in compedes traducitur, & offensionis publicæ, pessimique exempli pœnam grauem suis cum libris luiturus, quam & dato ad Regem libello vnus de Regni admonitoribus decerni postularat, sed eam senex nequissimus sectis sibi faucibus præuertit. Visum hoc Præsidi Literatorum Furo vrgendæ rei momentam idoneum. De hac vehementes ad Regem dat literas quibus execrabatur Literatorum à Confusio ad idola defectiones impudentes, & professionem doctrinæ tum falsæ, tum impiæ, tum regno exosæ. Propagari ab iis tam latè hanc pestem, vt nisi præfens remedium eam absunderet, breui esset Pechinum in Regiam Bonziorum, & simulachrorum templum degeneratura. Regem fama tam constans idololatram loquebatur, vt lux sectæ librum diceretur manu propria descripsisse. Regis mater, vxores, Eunuchi, vitæ illius priuatæ Ministri, Domini voluntatis, omnes pariter mancipia idololatriæ; ad hanc tamen Pechino exturbantam (cælo arbitror motus) Rescriptum dictauit, dignum Imperatore Christiano, cuius erat hæc clausula; idolorum cultores procul abeunto; cum eorum Ministris deserta incoluntò, nihil eis cum aula, nec decent illos Mandarinorum insignia. Rescriptum statim in mores induxit seuera Præsidis claræque edictio, ne quis Literatorum in posterum, verbo, scriptorve idola nominaret, nisi ad eorum detestationem; qui secus faceret, caritarum exinde spe omni ac iure augendæ dignitatis, & gradus altioris, edictione hac mutare scenam aula omnis; confidenter antea fastuosi obstipo incedere capite; nonnulli dedecus leuitatis in religione commutanda, voluntario exilio, & abdicatione dignitatum vitare maluerunt: in quibus tres erant in exilium Riccij malignè coniurati. Purgata ab idolis aula campum Bonzj retinebant, quod edictio Præsidis vnus tangeret Literatos; triumphabat ferocius solito Tacquonus, quod de sibi obiectis apud Regem nefariis enormibusque flagitiis, Rex silentio respondisset, quasi hominem gra-

Ec 3

§2
Idolatria,
& Bonz. ex-
terminantur
Pechino.

tiosissimum ne sustineret quidem apud se accusari. At stupori fuit quàm procul huic eiusque Bonziis, & ex causa quàm inopinata, & quàm aliena, tunc illis ruina incubuit, cum essent eius maximè securi: aduertitque etiam ethnicos, vt dicitarent hanc in cælo compactam machinam, vt vlcisceretur Cæli Dominum, eiusque hostes obrueret. Contigit proiectam in palatium schedam Regi probrosam deprehensam, qua perstringebatur amoris in filium minorem, quam in natu maximum maioris, quo prærogatiuam paterni imperij illi destinabat contra Regni & naturæ iura. Nec errabat à vero insinulatio, sed Regi doluit se in ordinem redigi, & nullo discrimine tanquam Plebeium accusari. Furere igitur in schedâ auctorem & conscios, Pechinum proseriptionibus, quæstionibus, tormentis, & carnificina perpetua in solitudinem vertere, nullo non publicum deuitante ne qua illum vmbra suspectum faceret, nec tamen vel auctor vel index vlla vi arte uicini valuit, quoad eò causa desisteret, quò instruxerat illum Deus, Missa vnde vnde repente vox, sparsaque in populum repente, vocis publicæ ac famæ præiudicium tulit; schedam nempe in Regem famam à Bonzio, & idololatra esse compositam, qui de vno rumor omnes fecit suspicionis purgandæ reos, & supplitijs complures exquisitissimis cruciauit, nec iniustis tamen, etsi nec sceleris auctores comperirentur nec conscij; de iis enim dum quæritur, & vitam illorum scrutantur Cognitores tam horrenda in lucem manifestam protrahantur eorum scelera, vt ad sicam, & rogum populus conclamaret. Deprehensus est in iis vnus virginitatis inter Bonzios virgines nota magnus qui meretrices duodecim, totidem alebat in vrbibus, vbi etiam sacrilegissimus suas obibat stationes; Ex Tacquoni scriptis producta epistola qua Regi scelestus obirectabat; aliæ ex quibus liquebat, operam suam Mandarinis magno venalem habuisse, vt eos deiectis alijs in Magistratus attolleret, à quibus propterea ignominiosè sunt amoti. Hæc & similibus Regis æquitas indignata, properato rescipit, ex legum feneritate puniendos, quod tam diligenter curatum est vt etiam innumum ius iniuriam saperet. Dedit pœnis initium Tacquonus quem intoleranda superbia Mandarinis fecerat inuisum, iussus est cædi vltima fustuarij verberatione dum in carcerem duceretur expectatus illic grauiora, sed pœna hæc hominem confecit, & sub ea extinctus, vulgo de se fabulam reliquit, fortes enim assuetus iactare sententias, & animum doloribus corporis & lacerationi carnis imperari, eiulatu femineo & lamentis prius obtudit adstantes quàm à carnificibus tangeretur. Abiectum cadauer & leui humo tectum, refodi iudices mandarunt, ne vt erat frondum mirabilis artifex, mortuum imulasset, & Regem aliquo exitiali beneficio peteret, Suis alij affecti supplicitijs; pessima natio Pechino exterminata est penitus, vbi delnceps nequibat conspici, nisi cum omnium execratione. Tunc vero vrbe (quod à principio diuina prouidentia spectarat) à pestilenti colluuiæ liberata.

in calles incidit schedæ auctor in Regem compositæ; nisi fortè vi tormentorum crudelium horrenda, confessionem à misero falsam iudices extorserit, ne Regis furorem in se conuerterent, si nullum inuenissent reum: erat hic è Literatorum ordine, gradu Siuzaius, palam facinorosus, ex quo priorior fides habita confitenti; cæterum vera falsa confessus, sententiis iudicum, in frustra carnum sexcenta supra mille dissecus interiit; quam atrocitati quorundam scelerum Sinæ lanienam decernunt, & producunt illam aliquando ad frustilla ter mille, intactis interim subtili carnificis examine illorum vitalibus quoad expleto vulnere numero caput illi abscindat. Porro hæc Pechino expulsæ profligatæque idololatriæ victoria nobilis, peruagata est regnum vniuersum; & cum ea omnino sapiens Literatorum sensus, apertè philosophantium à Deo Riccij perfectam, cui fixum cum esset legem suam ab eo in urbem regiam inferi, prius à virulentis germinibus liberandum id solum censuerat, Bonziis scilicet, & idololatriæ eorum sequacibus, qui nouis quotidie simulachris urbem incestabant, & erant denique pro ea qua perpetuo crescebant potentia inde Riccium expulsuri, quæ post hæc secuta sint tantisper differo, vt sicut hic detur Longobardo locus in opposita planè Cantonensi Prouincia laboranti, Nicolaum Longobardum Caltageronæ in Sicilia edidit annus superioris sæculi sexagesimus quintus, octogesimus secundus Societati dedit. Aetatis nonagesimus in cælum, vt spes est, transmisit, post annos videlicet octo & quinquaginta in Euangelij opere Sudatos; Campum sanè illi haud impari magnis quos gerebat animis, Apostolico ardori, & viribus corporis explicuit Christianitas Sciaocensis dum eam fundat, cõque prouehit vbi post paulam illam mirabimur: Primi tamen laboris, & contentionum, diu fructus alios ex ea non tulit, quàm patientiæ. Literatorum ingenia explebat sublimitas professionis Christianæ, & eorum quæ sentit de Deo, de anima, & æternis rebus; sed exterrebat monogamiæ lex omni iure, ac tempore maior; & castimoniam sanctitas, motus quoque damnatis intimarum cogitationum. Mandarino insigni præcepta decem legenda cum dedisset, suspexit ille virtutis absolutissimæ dictata, sed ea restituens negauit posse à Mandarinis obseruari; recte omnino, haud quidem pugnantia cum dignitate Mandarinum, sed cum his vitiis quibus vt plurimum inuoluuntur. Vulgus autem idolis perinacissimè affixum, infertore saltem gradu, cum cœli Domino, Deos suos colere voluisset, quos, etsi non semper petita concederent, aiebat tamen nocere nemini, nisi si contemptu aliquo violarentur: cuius porro bonorum dando, vel auertruncando malorum generi, suum habebat peculiarem Deum, & quæ illius retinendi non parua erat illecebra, virtute olim clarum heroica, nec vili earum maculosum labe quæ Græcorum Deos dedecorat. Præter statuas illorum quæ prostant in templis, adorantur priuatis in ædibus ingenti numero, & singulari veneratione, traditæque ab atavis transmittuntur in filios, & nepotes hæreditariæ,

83.
Sciaocci
m. his exig.

hereditariae, ac velut fata domestica, creduntur tam longo ex-
 tubernio, in Deos penates euasisse, & familiarum tutelares: accedat
 cum circumferuntur, mos stipis idolo conferendae ab singulis quas
 praeferuehit domibus, cui nemo deesse absque offensione populi, &
 periculo tuo possit. His elisi cadebant conatus omnes Longobardi, &
 tolerantia, quod eò ferebat acerbius quod ciues mente praecclare affe-
 cta erga Christi legem, velut praecellentem, nimis tamen seueram con-
 sabantur, nec expedire se poterant à difficultate qua vna tenebantur,
 illi quidem multarum vxorum; hi vero multorum Deorum, & bene-
 ficorum. Longobardi cursum hanc remora tenuit ad annum 1599. quo
 illi suggestum diuinitus vt in vicinis circum pagis experiretur qua fruge
 fieret Euangelij Sementis, Machia, Mochi, Cincum, Iancianum,
 Cinten, Vancunum, & alij frequentes domibus, & habitatore, vtram-
 que fluuij praetendebant ripam. Die Apostolorum Principibus sacro,
 iussit F. Franciscum Martinez in diem proximum populo vniuerso con-
 cionem indicere in qua essent de lege Domini caeli, praeconeum audi-
 turi ab Occidente vltimo in Sinas aduectum ad commonstrandum in
 iter beatitatis sempiternae: adfuturum die proximè subsequenti, adol-
 sent illi, excularet nemo, de re tanti vel semel audirent; simul iis ho-
 ram locumque condixit: incredibili concursu pagani ad hanc vocem
 postridie confluant, scire auent apud nos quid fiat, qua lege viuatur;
 nam de religionis nouae ritu minimum laborabant, quam videbant
 Sciaocci in solo Doctorum non coalescere, multo minus foras extra
 urbem diffundi: verum enim vero diuina bonitas eorum fefellit curio-
 sitatem, & veritati auditae mancipauit. Imitabatur docens, Litera-
 tos, qui siue de Deo, & religione; seu de virtutibus sermonem in-
 stituant, posita coram tabula, sedentes dicunt. Mysteria fidei, prius
 data opera ponebat, quae innata homini ratio, pronius approbat;
 semper tamen in Christum desinebat, cuius dignitatem, & meritum
 mundi que hominis reparandi cum expliuisset, inter faces accensus
 adorandam illis eius effigiem exhibebat, quam venerabantur demissa
 corporis proclinatione, & grandis acerrae iussu liberali: eruditus per
 aliquot dies libellum tradebat Doctrinae Christianae quem memoriae
 mandarent; dabat iis statim quotidie horam, qua dum priuatis re-
 spondebat cuiusque dubiis, doctrinae omnium consulebat. Post vero
 quam tales formarat discipulos, vt possent ipsi alios docere, celebri-
 tingeat baptisinate, cuius apparatus ad eò non auerfabantur ipsius
 Ethnici, vt amicos & consanguineos è sacro fonte, pompa eadem, &
 symphonia sonorum domum reducerent, qua solent reduci qui gradu
 aliquo à Rege aucti sunt, eius familiam in perpetuum ornaturus, nec
 alia mente hunc iis honorem debere censebant, nisi quod nobilem
 professi, caeli Domino seruitutem, eius deinceps legibus viuere, in
 quibus id vnum displicebat, quod excellentia virtutis plus placerent,
 quam posset humana tenuitas viuendo assequi. Pagorum exemplo in-
 speratum

84.
 Vicini in
 oppid. vber-
 rima.

speratum euenit, vt ipsa quoque ciuitas caperetur, & ex mutatis eorum moribus qui Christo nomina dederant, de lege ipsius sentiret magnificentius, cumque abluerentur vitali aqua cohonestaret illos in festo comitatu. Centena iam multa in vrbe & foris Longobardus baptismo expiarat, habuissetque facile multò plures, si magis numeri speciem quam virtutis spectasset, quæ idcirco debebat in Neophytis eminere quod legis præstantiam, eorum ex moribus Ethnici metirentur. Fortunante his incrementis Deo conuersionem virorum, cepit Longobardus apud se meditari, qua via posset idem bonum communicari cum feminis; suspiciosissimum negotium inter Sinas à quibus anxia seruatur scrupulositate, præsertim si susciperetur fide nondum magnopere diffusa, nec satis vulgo explorata. Quamobrem Riccium & reliquos Patres super eo prudenter consuluit, rescisistque ab ipsis, indultum Iaponibus & Sinis, à summo Pontif. vt in iustrandis baptismo feminis, abstineretur à tactu pectoris aurium, labiorum, & vntionibus. Illarum vero institutionem ad tradenda illis scitu necessaria, tam seuèrè, tamque arctis sibi Longobardus lineis definiuit, vt honestatis Christianæ magis inde suspiceretur modestia. Cum enim pateret viros etiam ingenio acutos non posse satis Christiana doceri, nisi crebra de iis, & diuturna colloquutione, disputatione, & illustratione dubiorum; sisti sibi feminas non sinebat nisi tantum semel, maritis eorum & Patribus; vbi fidei summam cum pronuntiasent, testarenturque se illi firmiter assentiri, exerto modicè capite excipiebant aquam sacri baptismatis, & Sinæ plurimum laudabant in ritu illo Christiano sollicitudinem pudoris conseruandi mori suo, & diligentia congruentem. Ad hoc Longobardus accuratissima disciplina instituebat viros, vt ex parentibus filia, ex maritis vxores, necessario credenda, & seruanda condiscerent; illas vero non ante producebant baptismo expiandas, quam plene omnia tenerent. Patrique id vnam supererat, vt audiret ex iis articulos fidei cum eorum expositione, præcepta Decalogi, & preces consuetas, cum solenni ad vitium idolorum eiaratione, admissorumque eatenus criminum; & promissione in posterum fidelis ad mortem, & inuolatz Christo seruitutis. Restabat aliud multo perplexius de confessionibus illarum audiendis; sed sperabat processu temporis, pietatis, & fidei futurum, vt sese id quoque expediret, quod & factum paulatim; & assecutus est etiam, vt se Deo nonnullæ dicarent, & suis in ædibus æmularentur cœnobiorum sanctitatem. Gaudebat interea Longobardus diuinæ providentiæ obseruatione quæ præter spem omnem, & velut fortuito ad se mitteret senes decrepitos, sacris iniciandos aquis; pauloque interdum post in cœlum abituros; donorum ad hæc quibus Dei Mater, supra naturæ vim afficiebat Neophytos quæ sui admiratione quoadque integras pariebant Christo familias. Quid illa comminutis ab se referta simulachris, etiam antiquis familiarum penetibus, canistra,

85.
Feminarum
conuersio fa-
cilitior euadit,
cautio ad
hoc ingenas
adhib.

86.
Conuersi at-
dent studio
alios conu.

quæ ad eius pedes Catechumeni deponerent; ille ignis teneri impetrens, & velox artifex sui propagandi, quo hausto cœlitus baptizati, incendebant mox animos Ethnicorum; & heri Christi prædæ, sicut hodie prædatores, horum vnus, & primigenius Ecclesiæ illius factus, annos septuaginta natus, dictus Saluator in nominalibus, tanquam omen gerendi muneris; nam se totum confestim addidit procurandæ salutis idololatrarum, senum præcipuè quibus senex ipse persuadebat facilius, quod ægrè iuuenes potuissent; irretiebat autem eos nodo vicinæ mortis inextricabili, cuiusque sempiternæ; sed modum tenebat nascendi denuo in vitam immortalem. Audirent solum, & intelligerent quam vili, & nihili tantum bonorum iis proponeretur. His mysteria, & præcepta Christi attentis recitabat; vetabatque meruerit iisdem memoria capiendis ne ineptos fecisset atas prouectior; Christi discipulos interiori disciplina ab eo informari, & luce perfundi celeris intelligentiæ tam clara vt breui facillè capiant, quæ vix alioqui diuturnus labor callosæ memoriæ nunquam imprimeret; eadem se quoque tentatum fallacia, & diu auersum ab audiendo Longobardo, quod vel necessariis retinendis desperaret se posse sufficere; passum vero se illius precibus adduci ad audiendum saltem semel, quæcumque dixerat animo comprehensa domum retulisse, parique deinceps facilitate memoriæ, retinuisse omnia quæ doceret; captum quin imo quod plura de Christo cognosceret, desiderio legendi cuius fuerat planè rudis, tam breui autem cœpisse legere, vt ipse miraretur, & quidem merito cum ad hoc neque ingenio valeret, nec longam operam contulisset.

87.
Conuersio
illustri. Li-
berati.

Longè alterius tum ingenij, & doctrinæ, tum dignitatis & excellentiæ Literatus, cuius tandem ad Christum post annos quindecim accessu Christianitatis Sciaocci magnopere aucta est existimatio, & numerus, diuturnosque labores, quibus alij atque alij nostrorum iudicati fuerant hanc prædam, consolatus est Deus illius captura, Ciuitatis Cato iis pridem audiebat; nec eius viuendi ratio, integritas, grauitas, & limatissimi acumen iudicij aberrabant ab eo cognomine. Quare publicis & arduis in rebus consulebatur semper, vnumque id sibi debebat pensu benemereri de communi bono. Adamabat vero nostrorum consuetudinem quodam oblectaretur eorum virtute, & proficeret doctrina, solitus dicere de collectis simul in torculum Bonziis omnibus nunquam tantumdem extortum rei scientiæ, & virtutis, quantum vni de nostris inesset. Verum has dotes vir mundo, ac sibi sapiens haudquaquam altius naturæ modulo attollebat, iis è contrario, & seipso tumens, probro sibi putabat, sapientum florem, famæ suæ gloria calcanti, externi humuli, diuinis in rebus discipulus fieri; huius tamen illum denique pedibus Dei benignitas aduoluit, Protomartyris vt creditur Stephani patrocinio exorata, cuius illi nomen indituros se Patres vouerant, si eum efficeret Christianum. Obstinauerat animum solidam quadrennio, aduersus quassantem & impugnantem se diuinum spiritum,

spiritum, ne religionem amplexus nouam, & vulgo vilem, honore excideret cuius illic apicem obtinebat; cum illum officij ratio Pechinum euocauit, vbi erat Deo miserante, suauissime sanandus. Nam vt vidit à summis Præsidibus, aulæque vniuersa (ad quam Sciocum erat ad solem nitidula) coli Riccium supremis honoribus, frequentari, audiri, obseruari; quam tradebat legem, consentienti præconio deprædicari à Principibus Mandarinis, vnam solum virtutis quam iubebat nimium arduæ, difficultatem excusari, quo minus illi se subderent; supercilio posito, Sciocum rediit, superatisque ope Lucæ cuiusdam Literati obstaculis, quibus moliebatur Dæmon eius consilia intercepte, erudiendum se Longobardo dedit, à quo publica gratulatione, baptismo lustratus nomen Stephani accepit, omnibus exinde gloriosum sibi reputantibus eo sequi quò ille præcellerat,

Et verò secuti sunt non pauci, quibus item vita nouorum Christianorum egregia stimulos addidit. Eius specimen sit, Mandarinus è Proslapia Ciuni, eius auia, & mater Christianam ab eo edoctæ disciplinam cum filio annorum nouem puerulo. Anna nomine auia annis rigens, mente Deo ardebat; missum assidue à Patre innocentis ætate seruulum ad repetendam illi prælectionem de officiis vitæ Christianæ audiebat incredibili voluptate, ac præter familiam, cogebat domum etiam vicinos, quodque Sinis penitus insolens, iustum coram sedere, reuerbatur tanquam Angelum cælo lapsum; sed huius femine nepotem Georgium in atrocissimo iniuriæ casu, virtus magnanima fecit vrbem tota maximè illustrem. Fratrem illi arator veneno necauerat, vindicta hoc pronior, quò despiciatur homicida. Vtrò Georgius publicam veniam ad eum misit, patrocinatus est apud iudices scelerato, quem vel eo tacente manebat aut sæua mors, aut voluntarium præcipitium, quo rei audaces illic non raro carnificem anteuertunt. Exercebat Neophytos Longobardus in accipiendis iniuriis (quod frequens apud Sinas) quid à Christiano fieri oporteret; imò etiam quid diu, dum ergo pueri in vico rixantur socio alter colaphum impegit; at hic verborum memor quæ audierat à Patre in illud orationis dominicæ, *Dimite nobis debita nostra, &c.* placide admodum, Ego, inquit, tibi tam lubens condono, quàm opto à Deo mihi condonari, & cum eo gratiam integravit; aliquamdiu postea sororem natu se minorem iratus vt inter pueros, colapho petiit insontem; illa, tam lubens ait, hoc tibi condono, vt opto à Deo mihi veniam dari: quibus facti multum pœnitens puer se subduxit; Christiani quos id non latuit, virorum virtutem in pueris laudarunt.

Memorabatur & Agnes puella, Cincuni nata, tractus illius oppidi, Christianorum numero, & virtute insignis, cui primùm propterea datum est ædem sacram habere, quàm augustissimo sacrificio inauguravit Longobardus April. 20. anno huius seculi tertio, & quidem eo religiosæ lætitiæ, cantuum, concionis, & ornatus instructu, qui Eth-

88.
Neophyt.
virtutes her-
oicæ, in
condon, in-
iuriis.

nicos viginti, velut otiosi spectaculi studio aduectos, sic ab idolis ad Christum conuertit, vt suafore alio non egerent. Adem quatuorvitiis commisit maturis, & inter Christianos primariis; horam, & signa designauit quibus quoridie ad preces cogerebantur; lustralis aqua in copia reliquit, & Calendarium Ricci abacum, temporibus, festis, & ieiuniis distinctum. Cùmque ad eos crebro reuiferet, illic etiam sepe ab Ethnicis & Christianis quærebatur & perducebatur in villas, & pagos, vnde latos metebat animarum manipulos, nec raro senum, aut ægrotantium, qui ritè abluti, nouæ vitæ candorem cælo inferebant: feruentior eo in oppido quam alibi pietas congregabat turmatim pueros ad domorum fores vt sacram doctrinam decantarent. In illa Agnes de qua cœperam, quinquennis puella, & præ iis docta, in ædes priuatorum accersebatur assidue vt mysteria fidei traderet feminis, à quibus subinde adhuc nempe ignaris abstinentiæ Christianæ, cum inuitaretur ad carnes vetitis edendas, auersabatur illas cum horrore; simulachra vero quam nihili faceret non semel, nec timide, palam professâ est. Portabatur de more in ferculo à supplicantiibus simulachrum Dominatoris tenebrarum, cuius accessu aiunt Oscianni, maleficos spiritus & maleficia fugari, auramque pestilentem; idolum pro ianuis Ethnicorum sistebant tantisper, dum suo illi medico uenerationem stipem, Bonziis soluerent; excubabant ad suas ianuas Christiani, quæ illic semper patent, ne scædarentur vel obiter idoli mora, & iam constiterat ante domum Agnetis, cum illa procedens ad bajulos facessire, ait, hinc, cum hæc vestra lauua; habitat Deus in istis ædibus, nec auram noxiam, nec improbos spiritus patitur secum habitare: alias idolum similiter uici tutelare dum Oscianni circumferunt, & stipis aliquid grati animi ergo à patre Agnetis iurgando conantur extorquere, ille quod esset Christianus negat fortiter se daturum; ij negant propterea sanctum esse legem quæ officia æquitatis, & gratiæ vetaret, tumultum audiens accurrit Agnes; & tanquam expulso Bonzios alloquens, audite, inquit, & veris acquiescite. Qui Deum, cæli dominum nobiscum colit, non potest sine sacrilegio terrenum idolum colere, aut bona huic accepta ferre, quæ ab illo vno nobis proueniunt; proin abite in bonam rem, quod enim negamus non est auaritiæ vitium, sed religionis officium, ad quæ illorum Doctorum præcipuus, hoc vero inquit ex ore innocentis decet nos pro vero credere esseque molestus desit; fuisse vero id sacrilegij horrorem, non parsimoniæ auaræ studium eximè claruit cum dicente ad populum Longobardo, Christiani ædes repentinum vorasset incendium, insanis interim præ gaudio Ethnicis nedum aquæ stilla flammæ ab rebellis, quod aiebant, domo arcentibus; sub finem dicendi, Christianorum largitati, paucis miserum commendauit quem cum familia is casus, sine tecto & victu exposuerat ludibrio Ethnicorum, nec plura; postridie mane præsto sunt omnes Christiani cum trahis, iumentis,

In constantia fidei.

Fraterna caritate.

iumentis, carris, longuriis, trabibus, omnique materia, & necessariis
 ad restituendam domum quæ strenuis operis, breui perfecta est, multo
 melior quàm quæ deflagraret, suæque commodè suppellectili instru-
 cta, & habitatori reddita nõuis etiam cum familia vestibus donato, &
 hæc gratuita vbique liberalitate, pronaque adeo vt si post incendium
 publicum consuleretur in commune, quod Ethnicorum petulantes io-
 eos & impios pudore obruit: ac instabant frequenter Christiani eun-
 dem animum liberalem reipsa testari erga Longobardum, sed ne illa
 quidem munuscula sustinuit ab iis admittere quæ debent Magistris dis-
 cipuli, aut si offensionis metu compelleretur admittere, remunera-
 batur non minori dono; nec infregit hoc eius propositum, piorum
 ratio cum obicerent, eum procul ab suis & Externum non posse
 non multis egere, proinde oblata non debere ab eo recusari: sic enim
 Patres inter se condixerant, ne quæstum ex Euangelio captare viderentur
 vt ex idolis Oscijs & Taosij. iam inter fideles si quid dubij
 iuris vorteret, compromittebant Patris arbitrio eiusque sententiæ
 stabant; & in ius vocati ab idololatrijs defensionem suam tradebant Pa-
 tri corrigendas ne quid fortè haberent à vero, & recto alienum. So-
 lent enim Sineses Patroni, æquè mendacijs, & dolis, vt veris clien-
 tes defendere & ingenij nomen ex falso, quàm iustitiæ ex æquo male;
 sed malebant rei quam animæ damno causa cadere Christiani. Sub-
 sidij demum ad mores Christo dignos, tam sancta iis erant officia, vt
 si quid secus de quopiam audissent, denuntiarent illud Patri; amici &
 primores, admissa dolentem ab eo absolui priuatim peterent; publicè
 verò, emendationis fideiulores darent? Quendam in artes sacrilegas di-
 uinationum identidem post sacra baptismi reciduum; abstinuerat fi-
 delium cœtu; cunctantem in suo scelere, morbus lecto affixit; periculo
 territus sponsores misit emendationis, & testes animi quoscumque
 habebat libros artium damnatarum, vt coram omnibus vrerentur; sic
 data pœnitenti fides, paxque cum Deo & cum Ecclesiâ. Nec leue id
 fuit criminum odium etiam eorum quæ lustrale lauacrum deleuerat,
 quod vellent ea nihilominus publicè accusare; & quidam de more con-
 fessuri, alta voce inciperent, iussique mox in aurem loqui, non par-
 uum saltem ex errore meritum referrent, quod fuissent parati, ho-
 mines quoslibet, arcana suæ miseræ conscientie facere. Fuere profecto
 qui vel in mediõ veteris, & cultissimæ Christianitatis potuissent esse
 admirationi. Senex (vt hunc solum nominem) Nicolaus, honesto loco
 natus, & decem parens liberorum, calamitates Iobi & Tobij prope
 omnes exhaust, dempta vxore Symphorosa, marito digna tam forti,
 & sancto erant sibi vicissim in aduersis consolationi, & imitamento,
 discerbatque alter Magistro altero, quod non minori peritiâ docebat
 cæteros. Ac Nicolaum die vna prædones omnibus spoliarunt quæcum-
 que ruti possidebat; post paulum sibi eius domos, eo exturbato, po-
 tentiores vsurparunt; inde calumniosè pro tribunalibus accusatus, op-

Ff 3

Confessionis
lacry studio

Patientia.

pressus, damnatus, fluctuario tam dirè contusus est, vt diu membris fractus iaceret & hæc à ciuibus fidei odio in eum infensis; secuta non diu post primogeniti mors, quem sperabat fore senectutis, & familiæ columnen. Nouem natu minores morbis conflctati, paternis adibus speciem nosocomij indidere; cognatorum, & affinium turba, vsque adeo ab leuandis subsidio aliquo miselli calamitatibus aliena, vt is etiam certatim illuderet, exprobarètque velut supplicio desertæ idololatricæ; cruce aiebat te munito, & surget tibi viuus e tumulo filius; libera nos à malo, dicit; & morbos depelles ab superstitibus liberis, & abs te misérias quæ te viuum absument; ad hæc ille defixo in cælum animo, & aspectu, fiat, aiebat, *voluntas tua, sicut in cælo & in terra*, huiusque precatiunculæ nectare, dolorum omnium amaritatem diluebat; Tobix in viuos liberalitatem, imitari egens non poterat, imitabatur pium in mortuos laborè, sepulchro condens eorum corpora; & animos religiosi auxiliis subleuans, in quo item vt esset Tobix similis, videndi vsum propemodum amisit; sed hoc ipso ad munus longè præstantius redactus est, nouisque quotidie à Patre, virtutum excultus documentis, ipse viris, feminis Symphorosa domesticatim illa repetebant, audiebanturque hoc reuerentius, quod essent potius agendo quam loquendo diserti. Mirum denique videbatur Christianæ rei tanta faustitate inertem iacere dæmonem, & has de se prædas otiosè spectare; Primum igitur Christum amplecti persuasos, debilitate, tremore manuum refugo, & horrore cum porrigeretur iis libellus doctrinæ Christianæ, velut porrigeretur aspidi, deinde idola confracturos, ea formidine quatere, vt ad primos iclus, terræ hiatu sorbendos se crederent; ludos hos dæmonis discussit Longobardus, & strage idolorum etiam pueros ludere docuit. Periculis Vanceni in pago stolidè sed non frustra iactatum, vbi omnes paganos fecisset Pater Christianos oneraturum iis nauim, & repetiturum cum iis occidentem. Ad hæc enim bacchantes, & moræ cerebro feminæ, velut dato signo per pagum insanire, ciulatibus omnia misere, implorare opem aduersus prædonem occidentis, incantatos maritos secum abducenturum, & commodum aberat tunc pater, pessime alioqui tot inter furias discrepandus; quas ne mariti quidem nisi multo labore sic sedarunt vt desinerent insanire, suæque illas puderet stultitiæ, cum recogitarent denique, quàm pauca ex tanto numero quæ Sciaocum, eiusque consinia incolebant, quàm fatuè sua vltro sola proleptississent delicia, & acturas fuisse prudentius, si earum exemplo maritos imitatæ Christo nomen dedissent. Hic dæmon feminas, viros in eo quod sequitur in furorem egit. Squalebant segetes longa siccitate, indicta Ethnicæ abstinentia carniū, ieiuniis, & supplicis idolorum pluuiam poscebant. Cihienus inter vrbes Præfectos cognomento pater, & mater populi, urbem cum senioribus obibat pedes, & cernuus, cælumque identidem adorantes pro aqua supplices precidebant; Bonzij alternis cantibus rumpebant latera, cælum in dies

89.
Persecutio à
feminis.

89.
Et h. Ethn.
defectu

seranus

seranuis nitebat. Diis ergo vrbauis aquam negantibus, ad Luzum
itur diei vnus itinere, ex templo Nanhoæ (de cuius magnificentia di-
ctum superius) Sciaocum eius statua portatur; supplicatione, sacrifi-
ciis, & fletu populi, cassis votis rogatus remittitur Luzus Saniorum
sarcasmo excelsatus, quod cæcutiret præ senio; ad miseria communes,
& sordus preces audire non posset. Idololatæ Cincunenses, deorum
suorum pertinaciam mirati scire auent in eos acquid ipsi peccassent,
quod vellent sicitate illa implacabili vindicare; consultu super eo ve-
nifica respondet Deam Conin adustis toties dolentem humeris, ignem
illum aquæ penuria vlcisci. Peculiarem Cincuni cultum habebat hæc
Dea; proin Neophytorum primus ardor ad comburendas illius statuas
proruēbat, eratque hic scapularum dolor, ab igne profectus ob quam
interpretati sunt Ethnici aquam sibi à Dea negari, pœnâque auctoris
multorum in Deam expiaturi iniuriam, in templum Scechiæ confluunt,
cuius ipsi ritum sectabantur; coram idolo in commune iurant de tol-
lendo è viuis Longobardo, eiusque in piscatu animarum strenuo ad-
iutore, Christiano nomine Mario. Cincunum tamen intrepidè aduo-
lat, ne teneros adhuc Christianos destitueret sua ope, quos quidem re-
perit non constantes modo; sed Conin Deam falsè diridentes, quæ agris
irata vbi vitulauerant eam Christiani; nihilo plus aquæ indulgebat cœ-
teris qui nullos habebant Christianos, eius autem responsum ludibrio
fuit etiam Ethnicis cum Patris ingressu obnubilatum cœlum agros im-
bre copiosissimo saturauit. Misit tamen Pater ad eos qui dicerent nihil
obstare quo minus iurato sceleri condictam manum imponerent, sed
dissimularunt barbari homicidæ, se in id fœdus conuenisse; Christia-
ni apertè contestati, esse vnumquemque sui arbitrij, ac iuris in reli-
gione quam mallet capessenda, liberè Ethnicos à se mandarunt: id-
que audentius ab iis dictum quod proximo factu, non ita pridem con-
simili alio fuerant confirmati, cum Quanhiani cœnobij Bonzios ead-
em rabies ad exterminandum Patrem stimulasset. Videbant Bonzij
stragem, suorum Deorum nostris in ædibus fano suo vicinis fieri, vi
& fraude ad nostros ab se amouendos cum nihil egissent; tandem aua-
rissimo homine Sciaocensem nacto Præfecturam, idoneum se naetos ar-
ticularum putarunt emendi sceleris ab homine venali. Taolius igitur
multarum vrbium in ea Prouincia Gubernator, in fano cœnobij, de
more, populum affatus, concionem absoluerat, cum prouolutus in ge-
nua Præfectus vrbis; lamentabiliter iniurias questus est, diis, & eius
cœnobij Bonziis illatas cum proluxa eorum commendatione; contra
vero acerba declamatione insectatus est impietatem Patrum qui præ-
dicabant Deum occidentis, perorauitque aiens deorum chorum qui
adorabantur in eo fano adesse secum de genibus supplicem, vt Patres
Sciaocæ pellerentur; noluit Deus famulum suum Longobardum su-
spensu iudicij expectatione anxia affligi; sed eo nihil horum sciente,
apologiam nostrorum Taolio inspirauit qua efficacior nequibat à Chri-
stiano

89.
Et à Bonziis.

stiano institui, & vrbis Præfecto, Bonziisque probrosior conclusitque, Patres & Proregum rescriptis, & sumptu proprio in suo habitate, viros esse probatæ virtutis, & docti inæ, dignos quibus vrbes quæ illis carebant, sedes apud se cupidè deferrent, nedum vt essent possessis priuandi: quod autem sequaces haberent quamplurimos, & potentes amicos, id illos debere vitæ quam agerent integritati eximia, & quæ esset illorum quæ docebant expressissima imago. Veritatem Taolius tam confecto ex auditorio ne multi quo spectaret, patrum auctè perspicere, orationis filium in auaritiâ reduxit, quæ sensum euerteteret, & Magistratum ipsorum corruptis animis, venale eius apud illos auctionaretur, nundinatæque damnationes innocentem, ad quorum tutelam Magistratu ornati fuissent, hæc nemo non vidit in vrbis Præfectum recta ire, qui nullo non infortunio, hanc opprobrij publici maculam à se redemptam maluisset. Templo egressus Taolius domum nostram vísit cum nobilitate vniuersa, ipsoque Præfecto, sacellum spectauit, bibliothecam, & si quid præterea Siniis exoticum, addiditque nostrorum laudibus iniquissimo animo se ferre quod vitam eorum innocentem, auderent nihilominus temerarij homines acculare. Magistratum porro tam excelsi gradus, officioso aditu priuatum dignari, tanti fuit, vt vel Regis ipsius consanguineis sat esset, quæ multos consequentes dies tenuit Mandarinorum frequentia Longobardo gratulantiam, nec ei obsequio, licet ictus pudore, defuit Præfectus; sed illic & postmodum Pechini, aut benevolentiam intimam nostris exhibuit, aut dissimulauit offensum animum, certè quidem Bonzij ex eo tempore, illam verecundari iuris emptionem, male æturspiter conciliatam muliere non sunt ausi. Plurimis præter hanc defunctus calumniis, delationibus & tempestatibus Longobardus, inuictum semper ex iis animum, & commodos exitus Deo propitio reportauit. Verum enim vero ingens illum metus tantum non obuiit cum auditum est Sinarum viginti millia inter Philippinas, non bello sed pace ab Hispanis cæsa; de quo aliud non dicam, nisi omnes qui erant in Siniis Europæos terrore percussos vehementi, ne hanc stragem sanguine luere. Ad hæc eam vlturi Bataui Regi Sinarum spondebant exercitus quibus vastarent Philippinas, vectigalem ei Iaponiam facerent, & Lusitanis Macaam liberarent. Dumtaxat petebant amicos facere cum Siniis sociari, & commerciam sericorum sibi vnus permissu ex quo ipsi duplum, quàm ex Lusitanis solebat percipi deferebant. Cui consequens erat, quod nunc etiam lait Iaponia, vt rei politica panenda fieret Christiana religio; & iam Eunuchus, Fochinensis Præfetes Prouinciæ ab iis erat, libellumque ad Regem super conditionibus tam opimis ardentem dederat; sed Hamum Rex magis sapiens quam auarus non glutiit, ratus, opinor, tantos promissores hoc esse longius amouendos quò plus potentia iactabant, ne ad hostem debilem expellendum admitteretur domum potentior. Libello itaque re-

90
 Sinarum
 postica, &
 promissa re-
 lect.

scripsit nihil, & impugnatus est acriter à Prouinciæ præfectis, additi-
 oribus communi bono, quam perditissimus Eunuchus proprio.

Verum inter pericula omnia & ærumnas Longobardum nihil æquè
 afflixit, vt vrbs vniuersæ contra se odium, & execratio: quam in eum
 mouerunt falsæ grauium hominum literæ de Riccio maicitatis reo ob-
 deprehensum à Mathano in eius sarcinis fascinum crucifixi, ad Regem
 è medio tollendum. Dara huic fabulæ certa fide expectabatur, in dies
 cruenta & atrox de Longobardo sententia, vitabatur interim ab amicis,
 deuouebatur diris à populo, vœcordes Bonziji sannis, & plautibus,
 eius cruciamentis præludebant; cum ecce tibi Scioceum, redux ab
 aula Cium Mandarinus qui ex gratia Riccij apud Regem, & lege
 quam deprædicabat apud summos illos Magistratum vertices gloriosa
 desiderat de Christianismo sentire abiectè, & ab eo tanquam vili auer-
 ti, statimque post initiatus sacro fonte vt diximus, nomen Georgij
 optauit. Hic vrbe miratus criminosis in nos rumoribus, & funektis
 tumentem, ex iis quorum ipse spectator fuerat, eam illico sedauit, &
 pro auctoritate fidèque qua valebat, dissectis mendacijs Longobar-
 dum, eiusque Christianos è summis angustijs, in summas læticias,
 gratulationes, amicitias, & honores momento restituit: quanquam
 is primum Longobardum visens vt instituendum se illi traderet, enixè
 rogauit, Christi effigiem è cruce pendentis ne palam proponeret, vt
 quæ tantum non causa Riccio extitisset supremi, & formidandi sup-
 plij: sed enim Pater eam ipsam ob rem in lamentabili salutis vulgan-
 do, explicandòque mysterio, versatus est exinde crebrius, & quidem
 successu à timiditate Mandarinum longè absmili; stupebant enim etiam
 Primores Literati ad tanti amoris æterna consilia, & quamuis Echni-
 ci, de cruce suspensum eius auctorem adorabant. Enauigatum feliciter
 discretimen, excepit aliud è re facili graue, damni que procliuus. Expro-
 brabant contemptim Bonziji Christianis, angustam eorum scientiam,
 ægrè quatuor folia implere, (contracta nimirum in pauca fuerat ad iu-
 uandam memoriam Catechumenorum) se autem de suis idolis montes
 voluminum numerare: ac scitè quidem & pulchrè Christiani, præsta-
 re Veri quatuor paginas bibliothecis mendaciorum centum; ignoran-
 tiam hoc esse maiorem, quò plus haberet lucubrationum, & lucubra-
 tionum, hoc est deceptorum & deceptionum; sapientiam, librorum nu-
 mero qui metitur, loquacissimos pro sapientissimis laudare: cæterum
 in Europa vbi Christi lex floret, absque numero legi præstantissimos
 illius interpretes. At hoc ipsum Neophytis stoliditati vertebant Bon-
 zij, Externorum mendacia tam iucundè sorbenti, & sub oculos positus
 longinqua præponenti. Hac in speciem leui exprobratione fatetur Lon-
 gobardus conturbatos validè Christianos, se vero magno affectum do-
 lore, quod eorum supplici codicillo satisfacere non posset, quo librum
 iusti voluminis flagitabant ab eo in lucem edi, cum in tam ancipiti
 tor characterum significatu nondum posset absque metu erroris scribere.

G g

91.
 Sciocei fal-
 sis rumor
 nostros pzet
 perdid.

re, præsertim de religione cui exponendæ multa Sinis deessent vocabula, multa essent ambigua, & periculosi ad res nostras usus. In hoc æstu molestæ cogitationis suppeditavit illi Deus benignam operam Literati egregij, cum quo diu nocturne incumbens labori, libros asceticos complures lingua Sinensi elegantissima in publicum misit; quorum præter alios maiores, fructum quem potissimum volebat hunc legere, ut simulachrorum cultoribus os fatuè insolens, & in Christianos supercibè impudens planè obstrueret. Atque utinam æquè feliciter ab Sinenis animis prohibere maculam potuisset quam de Christianorum Macaensium moribus impresserunt circumforanei histriones (sunt enim, ut diximus, apud Sinas histrionæ ludionæ varij generis priuatim, & publicè innumeri) horum aliqui Macaum profecti, ut ex inutilis, & abhorrentibus à communi usu, risus componerent, notant diligenter quicquid parum modeste à Christianis ageretur, quicquid alienius ab Sinarum more, tanto ridiculum quanto ab iis diuersum: hæc in corpore comædiæ contextunt; in Sinas reuersi magna spe risus & plausuum, Scenæ statim committunt. Spectantes illic diuino in iactificio genu altero nixos cruce altero indecorè & rustice proiecto; nonnullos patrantibus oculis, & amatorijs nutibus adulteria in sacris meditantibus; rixantes alios conitijs mutuis; confabulantes alios inuerecundè cum feminis, & eiusmodi alia Sinis planè monstruosa, quæ gestu & verbis ad Archetypos expressa, otiosæ coronæ, risus lato, & altos tollebant cum iugenti contempta Religionis sacrosanctæ: nec theatro contenti personas easdem & pictis & culis designatas figuris traducebant vrbis vniuersim, & domorum priuatim venali ludibrio; quas inter personis spectaculo erant aliqui etiam de clero. Actores nihilominus seu Vni studio, seu ne moribus & præsentia nostrorum reuincantur aperti mendacij, eximebant semper ab suis disterijs, & morsu Patres qui Sinas incolerent, affirmabantque illos morum sanctitate, esse cuiuspiam alterius generis, proin iure à Magistratibus diligi, & à Mandarijs merito obseruari; quæ testificatio inempta, planèque vltionea, vt cumque vulnere medicinam fecit Christianæ famæ sacrilegè inflato, auxitque magnoperè Longobardi nomen, quod de missis in ridiculam hanc scenam Macaensium vitiis nullus ei nauus adhæsisset, (nec enim Sinæ discrimen nouerant, inter adstrictos religiosi votis, & liberos clericos, vnoque vocabulo utrosque appellabant) quin & alios nunquam tantis honorum obsequijs prosecuti sunt illum ciues vrbisque Magistratus, quàm cum ista concursu populi ferueret Sannionum probrota scurrilitas, inciditque non semel transeunti quæ hos ludos agebant moriones, & prostabant turpes Europæorum formæ, occurrere in equis, & gestatorijs maiores Mandarinos. exscendere, proclinari, obuiam prodire, quæ hominibus, maiestatis suæ vltra omnem modum tenacibus reuerentiæ ostenta, interpretatus est cœlitus inspirata, vt dedecoratam

9.
Histriones
traducunt in
scena prauos
Christ. mo-
res.

infamibus

infamibus Europæorum spectaculis Christi fidem, restitueret in famæ suæ gradum.

His Sciaocensis Ecclesiæ incrementis, feliciter admodum succedebant profectus regni Nanchinensis, prosperante Deo labores Catanei, & Rocchæ; Lutrati diuino baptizate cum numerosis familiis Mandarini, comminuta absque numero simulachra, ac non sine occulto gratiæ diuinæ prodigio, in depontanis potissimum senibus, quos cum ad primam stragis huiusmodi indictionem horror inuaderet, & inueteratus aitorum Deorum cultus, atque amor abominaretur hanc eorum iniuriam; mox Dei gratia instincti; proculcabant illos per sese conciliosque in frustra proiciebant ex ædibus in quibus annos sexaginta, & plures, thure ac precibus illos quotidie adorabant: nec minus admirandum quod nostro in sacello pedibus Sacerdotis aduoluerentur Mandarini peccata confessuri, & promiscuè ibidem cum proletariis audirent, orarent, sacris interessent, quæ ab animante matura superbo, præter humilitatem Christianam vis nulla euicisset. Sed mirabilior quo insperatior & pronior facultas erudiendi feminas doctrina Christiana, etiam rogatu maritorum; & fuere quæ viros ad baptismum præterent, secumque familiam traherent; adeoque Sinas nunc Zelotypos iusta occupat sanctimoniam Christianam existimatio, & fiducia nostrorum, vt faciliè sinerent doceri eas non modo necessaria ad salutem; verum etiam audiri confitentes. Etsi autem Nanchini regia, immensum nostris explicabat campum, excursionibus tamen in vicina, regnam Christi multis locis obsecundante Dei auxilio fundarunt. Iamque vno in oppido sacellam publicè dedicarant, cui partem suarum ædium Martha tribuerat pietatis egregiæ matrona, quæ nouo profus inter Sinas exemplo cogebat illuc omnes Christianos ad repetitionem doctrinæ Christianæ, quæ illis instar concionum esset. Sed Patrum conatibus, Deique ipsius prodigiosæ gratiæ Paileum ingratiè respondit, est hoc fermè ad Nanchini muros oppidum sanè diues, & frequens; illie mensem iam sextum iacebat idololatra membris captus, lectoque affixus, qui vt de Parribus rescivit, cæli dominum, eiusque adorationem tum Pallei, tum circumferentibus, misit qui efflictim rogarent ne grauarentur ad se accedere; auditis communibus salutis æternæ principis, Christianum se statim profiteretur; imbuitur plenius distincta fidei disciplina, & proluente animum vitali aqua, sentit nouo vigore membra emortua peruadi, & reuiuiscere, ac fiduciam facere integræ qua paulo post valuit, sanitatis. Pallei vulgata res, magnitudine miraculi perculit vniuersos, ab iis præterea nihil extorsit, idololatriæ scilicet quantò melioribus tantò peioribus. Commune habent cum cæteris vaporare suffitu idola, & ea adorare; singulare autem ex quo Ieiunantes vocitantur, eadem simulachra votiuo in omnem vitam ieiunio colere; nulla aut festi; aut morbi, etiam lethalis exensatione, & exceptione; solis autem pomis, leguminibus &

91.
Pailenses ieiunatores,
vix vlli etiã
miracul. con-
uersi.

oletibus, id ieiunium exigunt, sed quam multis, & quoties lubet, carne pisceque dumtaxat se abstinent. Conueniunt in sodalitia, ubi suam exercent superstitiosam pietatem, peregrinationibus se frangunt longinquis, & difficillimis ad varia idola, & optati summam ex iis praemij, in magnitudine suscepti periculi reponunt. Est vero id praetium admissorum venia scelerum, & mors suo digna rediuuio in familia nobili, & in corpore Literati ingenium gradumque adepturo; sin minus in boue utili, aut praestanti equo; sceleratos enim in tigres & lupos, serpentisque renasci somniant, aut in vermes, & pulices, & istiusmodi putres, vilesque seminat. Quamobrem cauent diligentissime, a nece viuentis cuiuslibet, ne forte hominem in eo interimant; quem primum Patres ad Christum perduxere in suburbanis Nanchino pagis agricola fuit, vir simplicissimus, cui difficile non erat diuina mysteria assentiri, & legis divinae obseruatione sese obstringere, aut ubi ventum est ad ieiunium soluendum quod triginta iam annos ducebat inuiolatum, hic vero diu operose certatum; necdum enim satutum videbatur, tenera illorum fidei credere ut continuarent ex amore Christi quod instituerant ex honore idoli. Harebat attonitus ad sanationem nurus, & vxoris, quarum illa ex aqua intercute, ex alio morbo baptisini ope haec conualuerat; imperare tamen sibi non poterat, ut suum illud ieiunium stolidum auelli sibi pateretur, nec sanioris animi spem ullam dabat quoad vnus ex Patribus ad hoc data opera cum eo accumbens ita hominem dicendo, precando, conuincendo versauit, ut carnis frustulum glutiret, quo stulti ieiunij tam repente solutum discussumque est phylitrum, ut si nunquam antea ieiunasset, vna igitur cum filio familiaeque omni, absque mora expiatus est Christi baptisinate, fecitque palam falsarum virtutum difficultates speciosas, plus idololatriae interdum obesse ne Christiani fiant, quam licentiam vitiorum, dum ad laxiora vocari se somniant, maluntque salutis suae summam in crudo daemoniorum obsequio, quam in suavi Christi iugo reponere. Sic Pailensibus miseris euenit apud quos claro baptisimi vnus prodigio soluta paralysis omnes mouit, neminem conuertit. Sed sterilitatem eius soli, aliorum pagorum pensauit feracitas, quam tamen auarum non timide dixerim, si Mandarini Nanchinensis conuersioni comparetur, cui parem Ecclesia illa non habuit seu dignitate (erat enim Colaus) seu vitae sanctimonia, & exemplo, rerumque gloria maximarum quas bono, ingenti Christianitatis annorum spatio triginta constanter gessit. Gentilis erat familiae Siu, Schiambaj oriundus, dierum octo itinere ab vrbe Nanchino, inter Literatos eximius ingenio perspicax, bonam animam sortitus, & morum dotibus abunde praeditus quas ambit Sinarum sanctitas; verum sectam amauerat eandem quam reliquis Literatorum ordo, qui seposita diuinorum, & aeternorum cura, toti sunt in cultu politico, & se in angusta circuli eius infelicissimi inopia, magnifice vertunt. Sed is sensum tam vilem nequibat

93.
Conuersione
Mand Pauli.

nequibat de se concipere, vt se sordidum animal & spurcum crederet, in duos impositum pedes, colandis cibis, & potionibus conditum crederet; præterea nihil; reclamabat huic præiudicio, animi vastitas, immensitatem desideriorum generosam mittens in vitæ alterius ab hac misera & breui, felicitatem absolutam, ex qua primùm obscure philosophatus est de animæ immortalitate quam hæc beatitas maneret; deinde à tam sublimi, & recondita veritate intelligenda penitus, obstantes nebulas, cum parùm liquidò philosopha ratio dissiparet, varios adit idolorum Theologos, quos fama erat, de Deo & anima nihil ignorare; quibus auditis Literatos suos prudentius censuit de Deo silete, quàm cum iis impia, & monstrosa de illo comminisci. Duxit hinc iuuenem diu perplexum, & anxium Deus, per casus varios, quò destin. uerat non passus interim illis irretiri vxoriis difficultatibus quæ tot Literatos, veri, sanctique optimè conscios, ab eo abstrahunt. Agone defunctus priorum in Sinis Examinum, palmam ex iis doctrinæ ac præmiorum tulit; tertium sæpius expertus, semper habuit infaustum; imò, quod profus inauditum, cum semel fauisset; sed supra trecentos lege defunctos vnus casu extaret, re forti commissa exclusus est, Deo arcanis & piis ambagibus salutem hominis pertextente. Nam si Ziucij gradum (illuc diuino proximum) attigisset, cum vnici tantum filij esset parens, ducturus erat vxores plurimas ad transmittendam numerosa prole in seros nepotes familiæ gloriam. Mæstus ergo repulsa Sias Pechino Sciaoceum venit, consolaturus dolorem animi, cum affini suo, & necessario Mandarinò: & fama Cartanei audita cuius celebrabatur virtus cum excellentia doctrinæ, statim arcta cum illo familiaritate coaluit, primòsque ab eo salutis, & veræ fidei satus hausit, quos deinde P. chini promouit Riccius; ex quo id sibi iam firmum & perspicuum retulit, vnum esse supremum rerum omnium authorem, & conseruatore, in quem desideria innata nos tacitè agerent, dum semper ardemus occulto igne beatitatis possidendæ, quam præstare non potest nisi bonum pretio infinitum, immutabili munere securum, duratione sempiternam. Hoc primo inductu ad suscipiendum Christum idoneo comparatus, & sanctissimæ Triados obscure per somnum iudicio, Nanchinum se contulit anno huius seculi tertio; Roccam de mysteriis fidei dicentem audiit, accepitque ab eo specimen doctrinæ plenioris Catechismi libellum, cui iudicis oculam nocte proxima perlegendo, excutiendo, discendo cum applicuisset, posttridie totus illius discipulus ad Roccam reuersus est, ab eoque bina in diem catechesi aliquandiu perpolitus, sacrum fontem inuit, incredibili suo, & Ecclesiæ illius gaudio, ex quo Pauli nomine insignitus, mensuram nomenclationis in propaganda Christi fide egregie impleuit. Instabat annus huius zui quartus, tertio illi, sub triennium quodlibet, creandorum Doctorem dicatus examini; & Paulo libuit eandem iterum aleam iacere, Pechinam profectus, nusquam enim is honos alibi confertur, Cin Mar-

tinum inuenit nobilem Christianum, Magisterij armorum candidatum; omisso uterque veteri, & semimagico ad commissionem illam appatu, piis palam magnisque operibus inter Christianos, felicem periculosa alicui flagitarant calum, & cecidit proflus ex animi sententia utriusque, ille Literatus; hic militaris doctor in Regia luce reuolutus est, totoque ut moris est Imperio celebratus; ac Martino quidem noua semper affluit faustitas qua illum postea de Christiana re proclamare merentem videbimus. Paulum tenuit Pechini ambitus celsior sublimioris dignitatis ad quam nisi magnis portentosi ingenij viribus ascensus non datur: de trecentis quos dixi recens creatis Doctoribus; de ri examinis inflexo suffragio leguntur quatuor, & viginti, vnus autem ter ex Prouinciis singulis; hi Magistro, si detur, Colao, siue alioque literaturae excellentissima sapiente, cursum iterant triennem supra scientiae in quo Examinum viginti quatuor cote Lydia explorantur, qui prima ferunt inter paucos selectos suffragia in Collegium Hanlinum cooprantur quod constat ex Regis Doctoribus, & medulla sapientiae Sinensis, nec adhiberentur nisi ad ardua, & summe splendida (ut attingisse alias memini) Praeter mentem Paulus arenam hanc subiit hortae Riccij, cui erat perspectum, quam esset doctrina, & ingenio potens, & fortunauit Deus parendi studium, praeterquam quod enim paruo in numero excelluit, de prioribus quinque examiniibus palmam primam tulit; bis tertiam; quartam semel; post qua triennio vertente, inter Regios Doctores, pompa solenni inscriptus est: ex throno illo supra dignitatis, toti regno late cum eo auctoritas splenduit, & decus Christiani cultus; pace illa virtutum exempla edidit quibus iure posset Christianitas praesecorum temporum inuidere; bello furiosi rabiem Mandamini fregit, in Christianorum perniciem iuratum; sed haec referent am consequentes; nunc Sciamhaio e patria uxorem cum familia educat, vidit ex filio nepotes propagaturos; aui, & generis gloriam; pernicem idolis pertinacissime obstrictum, magna vi rationum & pietatis ad sacrum baptismum septuagenarium perduxit, & cum eo pariter scripturas librum scripsit de professione Christiana, dignum sublimitate argumenti, & eloquenti auctoris pietate, quo se toto regno Christi fuit, & sequacem vulgavit, utque parcius aliunde viri tanti laudem facta cumularent; Christianorum viginti millia, decem retrò ab anno in eius patria censebantur quae cum illuc ab eo inducti, Societatis tres Ecclesiae adiunxerint, Doctorem Paulum satis magnifice commendant, probantque quod indicaueram, plus vno in Paulo Nanchinensi Ecclesiae dedisse, quam in mille Neophytis vicina oppida. Ibidem solum notiora felici obitu nobilissimi ex familia Ciu Christiani, Neophytorum spem recreauit Deus. Tabae consumptus diuturna & beatitudinis expectatione dolores corporis diu eludens, sacro instructus viator fuerat, & adstabat circum domus Christiana, cum ei nescio quis dicit suggerit abesse non procul resurgenti Christo, eo anno sacrum; ad qua

94.
Examina 24.
Doctorum
Reg.

ille cum brevi se se collegisset; pro! inquit, erumpens; quam bellè mihi, ea solennitas aduentat! Deo laus: moriar illo die: est ne huic comparabilis in anno dies? in quo mortis propriæ dolorem sorbeat immensa ex resurgente Christo lætitia? & vero sub ortum illius diei placide animam efflavit, vitumque id illi prædictum diuinitus, hæud tam opinor ad morbi dolores vicinæ gloriæ promulsi aliquid aliqua condiendos, quam ad Neophytos, certâ eius fidaciâ, in Christi obsequio confirmandos. Inter alios partus generosos quibus etsi raris sed multorum vicem æquantibus, Nanchinum præ aliis vrbibus nobilitavit, auxitque Christi fidem, nominatur Paulo non multum inferior, cui suus dabitur in sequentibus locus. Reuisendum nunc nobis Pechini, Riccius & Pantoia, rem Christi quàm gnauiter, & emolumento quàm copioso gerant: utriusque deinceps in Sinenli lingua pariter expedito, diei nulla pars vacabat ab aduentum concursu vel adeundorum inuitatu; cæterus utrobique assidui, sermo perpetuus & disputatio de mathematicis, physicis, legibus, præceptis morum, & grauioribus de Deo, & immortalis animo, & futurorum post hanc vitam expectatione: quocumque porro studio instincti, audis auribus dicentem Riccium biberent, quem reuerentibus vt Magistrum, sermo eius omnis cuiuscumque fuisset argumenti, desinebat semper in decretoria & æterna religionis veræ principia, & effata, quibus apparebat illos vehementissimè commoueri ad gerendam omni contentione, dum viuerent, futurorum curam, & satagendum vt quod erat æternum, atque immortale, post momentum hoc æui breuissimum beatum esset. Ac nisi expertum nationis illius, aulæ, nobilium & Literatorum conditio docuisset, ad stabiliendam Christi fidem præstare paucos inculpatæ vitæ, & censorij exempli, multis solutæ disciplinæ, & nomen Christianum priuato dedecore inficientibus; prouum illi erat ingenti numero lectam illam grauari Christianitatem: pergitque paucorum quos Christo adiunxerat censere nomina, titulos, dignitatem, & susceptæ vitæ rationes virtutum numeris perfectas, quibus mirè crescebat Christianæ legis existimatio: eorum vnum in specimem omnium hic pono. Nobilis Mandarinus, ex Tribunalibus Regis Senator, cognomento Li, ardens aliquid certi de Deo, & animâ nosse, quicquid doctrinarum apud Literatos, Oscianos & Taoios est, versarat; ex eo multorum annorum operoso conatu, tam densa illi adhæserat caligo multiplicium errorum, vt monstratum à Riccio solem non cerneret, essetque opus exquisita rùm errorum illorum peritia, tum dexteritate ad deradendam ab eius oculis cæcam albuginem; igitur cum se ostentaret astrorum & cœli notitia, Riccius hæc illum domare aggressus est vt digito tangeret, quantopere in his allucinetur, ex quo conficiendum illi dedit, quanto grauius in his quæ super cœlum, & astra sunt, erraret quorum sibi magisterium vlturpabat. Ita effectus docilior, & demùm expugnatus, in procinctu erat vt Christo se dederet; sed restabat lethalis remora, cui amouendæ nisi

95.
Pochini PP.
fructuosè la-
borant.

95.
E conuers.
infignes.

nisi patientissimæ industriæ robur omne exercuisset Riccius, de salute illius actum erat. diuinandi artem, prædictionum tam certo calu- tanto quæstu lacrorum; tanta potentiorum gratia, & fama populorum exercuerat tandiu, vt consuleretur tanquam oraculum; hinc ille animum obstinabat, meræ sagacitatis esse quicquid faceret, nec transilire lineas Philosophiæ naturalis ex signis præsentibus ventura indicantis, cum tamen ad hoc superstitiosa, & semimagica adhiberet, fuso Astrologiæ obducta. Grandis meriti decus fuit Magistri sui rationibus cedentem, eurare cum arte, summisque illius opibus, diuini hominis famam quandam longinqua, & futura, quod est Dei solius, velut præsentia cernentis. Exinde animo, vt mente ritè comparatus, die Matthæi Apostoli, nouam è sacro balneo vitam; nouum nomen ducit; Paulus nominatur; atque vt primam edat, & nobile fidelitatis suæ documentum, triduo integro bibliothecam suam purgat; libros omnes quæ scriptos, quæ typis excusos, damnatæ scientiæ arcana pacta, experimenta, & regulas complexos in captas confertit (ingens annorum complurium, rarus, & sumptuosus labor) partem illorum alteram in domus area, palam cremat; partem ad nos mittit in Christianorum oculis cremandam; illam vt intelligerent Ethnici nihil se in posterum interrogandum de occultis, quorum prædictiones vltro igni damnales, hanc vt certiores faceret Christianos nunquam repetiturum illas artes, quas vt maximè veller, actis in cinerem earum instrumentis, non posset. Sacrificij huius igne, & carissimarum sibi rerum, tantum est ignem promeritis diuini spiritus vt de Christi lauacro Christianus simul emergeret, & sanctus, alienæ mox salutis ardore inflammatus parentem decrepitam, vxorem, liberos duos professione Literatos, præceptorem illorum familiamque vniuersam cum mancipiis, Deo lucrificet: in his quidam seruus admonitus vt vel semel sacræ adesset catechesi, correpto furiosè cultro, dextræ sibi digitum abscidit, vociferans, ante sibi cernes ex omni corpore sic frustatim vellendas, quam vt ritus antiqui herus miseratione, suasu, lachrymis ita emolliuit, vt se denique cum vxore diuino lauacro subderet expiandum: ad hæc idem Paulus bonam adium partem in sacellum dicauit, in quo cæterus sacros agebant Christiani, viam quoque ipse morosam & asperam confessionibus feminarum primus complanauit, publico coniugis, matronæ clarissimæ, & eius familiarum exemplo; quas præter necessaria obeundo ritè Sacramento, Latinam quoque precatiunculam scitè docuerat, quæ nostrarum defectu literarum, atque accentuum iis perdifficilis, inuit tamen in vsum aliarum etiam feminarum, ne ab vsu communi Christianorum in Europa tantillum recederent. In sacro epulo liquecebat torus, paratùmque ad illud animum ieiunio pridiano, ieiunio item postridie ad agendas gratias occupabat. Ad quæsum vero animarum tam incitato agebatur, vt fræno in multis egeret, & erat nostris eapropter incitè

96.
n'ficul. con-
fess. femin.
collitur.

Confiteor
Deo, &c.

timè adductus, quod ipsi hoc in vita profiterentur vnum, & agerent; apertebar illis fraudes, & sensus belluinos sectarum Sinensium quibus penitus in conspiciendis tot annos studuerat; cumque fortè audisset, qui ad Christi fidem, traduceret quempiam; huic plenam à summo Pontif. indulgentiam concedi; exarsit acius in id opus, emeriturus sibi pœnarum veniam dum Christo animas lucraretur.

Coactus denique Pechino in Prouinciam patriam Huguanensem redire, illic docendo, disputando, baptizando Apostolicum munus sine beato clausit, multis vt fas credere piorum animis stipatus, puero- rum maximè, quos inuestigabat sagaci cura, & morti proximo attingebat, nihil ausis parentibus in eo ambigere, quod tantus apud eos vir factitaret.

Sub hæc Manuel Diaz salute Sinensium accensus, suscepto sibi Macai Rectore Caruallio, Sciaocum, Nancianum, & Nanchinum inspicere opem nostris quam posset, ad amplificandam fidem & Neophytorum regimen collaturus; at ne quid rerum illic inexpertus, & locorum inluctus bona mente erraret, vocatur à Riccio Pechinum; auditur de tribus quas lustrarat stationibus nostrorum, & conuenienti præsidio, notatis ab eo occurritur; quæ maioris erant consilij, & auctoritatis, de iis Riccius ad Valignanum refert; sed hic firmus testimonio præsentis Riccij, & consilio opus esse, rogauit maiorem in modum Ine moleste ferret Macaum venire; ignorans videlicet, iniussu Regis Pechino abesse non posse. Scripto igitur, quod vnum poterat, fusiori ac pleno, distinctè Riccius omnia illi explicuit quæ ad promouenda conuersionis magnæ cœpta ingenia, futura vsui, & consilio videbantur; quibus, vtcumque sufficerent, minus contentus Valignanus, statuit ipsemet, centum ferè dierum iter Pechinum conficere, vt publica de re Christiana cognosceret certius, & communicaret cum Riccio; sed viri lenis, & laboribus exhausti fortè propositum mors elisit, cum in proinctu iam ad nauim esset. Prius tamen nouos Riccio in præsens transmisit socios, Lusitanos quinque, tres Italos, lectæ omnes notæ, pridemque Macai parâdo virtutum, & linguæ viatico intentos; de mittendis vero ex Europa & India in futurum probatissimos quosque ingenio, & religiosa pietate; Rectorem iis dixit Riccium, ab iure Rectoris Macaensis deinceps solum, vt cui nimis locorum obesser longinquitas, Manuelem Diaz sub Riccio Prouinciarum Australium tribus domibus præfecit, cum potestate Præpositi Aquauia ad cooptandos in Societatem Sinenses iuuenes, virtutis à puero, Macai excultæ, parisque ingenij. Iam ex annua illa pensatione quam vectigali Malacensi ad nostrorum in Sinis sustentationem Rex imperauerat, cum excuti obolus ex auis Ministrorum vnguibus non posset, de amicorum pia largitate subsidia iis milit, & quidem manu tam obliqua ne suspicari possent Sinæ Macao venisse, nosque cum Externis communicare annuatim. Prospectum commodè in annos plurimos nostris erat, cum ex illa mi-

H h

96.
V. lignani
generel. pro
Sinens. miss.

norum insularum sylua quæ Macæ obiacent, improuisa erumpit Batavorum classis nauim aggreditur securam in portus faucibus, in Iaponiam vela primo vento daturam cum onere mercium ad ducatorum milia octingenta, & spectantibus Lusitanis in altum pertractam, in prædam abducit: hic impar æri alieno lugere id forum; nostri in Iaponia & Sinis amissa sorte cuius censibus victitabant, omnibus defici, solum Valignanus, semper quidem in Dei negotiis animo infractus, nunquam tamen seipso maior quam in tristi hoc casu, cuius etiam damna generosæ ipsius fiducia sarcit Dei benignitas tam potens & præfens, vt hoc ipso anno 1604. Bartholomeum Tedeschium; Petrum Riberium; Galpitem Ferreiram; & Manuelem Diaz (de quo paulo ante) in Sinas miserit; sequenti anno Hieronymum Rodriguez; Alfonsum Vagnonum & Felicianum de Sylua, tum necessariis, tum sacræ quoque omni supellectile instructis ad sacras ædes splendide ornandas, adiunxit iis Sineses iuuenes Macæi educatos vt si digni forent adscriberentur in Societatem. His porro omnibus in stationes varias diuidendis, Riceij apud Regem fauor, apud aulæ Sattrapas beneuolentia, apud omnes fama, tam expeditos præbuit aditus vt Proregum nemo scita auderet capitalem imperij legem de Externis qua potestate perumperent. Nanchinum & Pechinum tanquam cines, aut vocati ab Rege subierunt, quod diuina ostentum bonitatis profecutum Riccium Pantoia scripsit actione mensa gratiarum, multisque lachrimis, cum Sacerdotes è nostris sedecim, admirans numeraret, suspecto præ omnibus aditu Macæensi, tranquille Sinas introgressos, & in regni visceribus securè degere.

96.
Falsus rumor
de conuers.
Sinar. vnde?

Hinc illum grauior nostrorum ex literis admiratio perculit, quibus per nouam Hispaniam, Philippinos totamque Europam vulgatum ferrebatur Sinarum Regem sua cum aula, & imperio vniuerso Christiana complexum sacra, nec poterat cogitans fingere, eequem nostri amertam insanus cepisset, vt tam luculentis mendacis orbe toto famam nostram ornaret, donec item nostrorum ex literis querelas didicit latentis mysterij indices, dolentium miserabiliter Prouinciis quindecim, Regi conuerso baptismi cupidis, nostrorum manum exiguam non posse sufficere, cum vix vni angulo sat essent; nos penuriam hanc silentio premere; nolle socios præclari operis; nec adimi nobis de solida illius gloria; si quæ in aliis diuinæ gloriæ micabat vena, id illos pati minime debere, & naturæ iura, potiora esse legibus regis, quibus alij præter nostros excluderentur ab ea missione. Hæc libellorum præconio, & inconsultis rumoribus ventilata, multitudinem exciuerunt hominum religiosorum, maximè ex noua Hispania ad prensandam eandem Apostolici laboris palmam. Verum enim vero ad conspectum Sinarum, simulachrum ingens prodigiôsæ in Christo faustitatis, à somniantibus confirmatum, apertis cepit ab oculis discuti; tum quo accederent propius diffilari, & euanescere; ex eo denique in tantam exaggerato molem Sacerdotes restare sedecim, magisque à Deo inter Sinas quam hominibus

hominibus retineri, fortunarique piorum laborum aliquo proventu; Regis quidem umbram Riccium non vidisse, nedum conuersionem peregisse. Potestatem illam vastissimam profeminandi Euangelij, & Provinciarum clamores luctuosos, flagitantium Magistros fidei, poscenda primum hæc à Deo esse, multa lachrymarum, & precum vi; paranda interim Sinensis linguæ præsidia ardua, sed necessaria; ac tum demum paratam operam ad hoc ministerium deferendam: quibus clarè competitis quæ venerant remensi mare, sibi probæ mentis meritum retulere; nobis testes fuere minimè dubij, quantum inter iudicia interfit quæ ex præsentibus & longinquis formantur. Ex operariis quos dixi, Valignanus, Ferreitam destinauerat Pechinum, cum parte potissima instrumenti sacri, magni pretij libris, & comætu familiæ satis numerosæ, quæ post mensium quatuor nauigationem in transuersum acta fluuius forbuit; nec spes erat fratrem Fernandium iuuenem, quem terra prægressus Ferreita illorum custodem reliquerat, extorturum quicquam de vinariorum manibus, nisi Riccio intimus Fummocamus Mandarinus, Pechino suos illico expeditisset, contestatus res Patrum suas esse, secum illi agendum qui eas attingeret; hinc amissorum pars saltem recepta est, sed non præcipua: causam naufragio præbuit, ripas suas transcendens, & operiens fluuius, ad quas cæco cursu allisâ nauis dissiliit. Vbi iuuat obiter videre, Sinarum Reges quàm nihil barbarum erga suos populos habeant, nihil vile ac minus liberale quam maximi Principes in Europa (etsi rerum tunc poriens Vanlié auaritiæ esset insatiabilis.) Anno, scribit Riccius, præcedenti, eluione imbrium Pechini multæ domus euersæ, magno omnium damno; aquis latè stagnantibus campi suis cum pagis obruti; secuta inde annonæ caritas, & fames, & ex morbo lethali mortalium strages; passimque parentes per vrbis compita, filios vendebant minoris assibus viginti aut triginta: restituendis pauperum ædibus, & inopiæ leuandæ, aureorum ducenta millia Rex dedit. Horrea orizæ publica iussit plebi vrbanae & confinium pagorum vilissimo pretio diuidi; & multis locis diurnam demensam egenis qui eò concurrerent paratum distribui, & hæc quidem sub oculis Riccij, quibus etiam liberaliora Reges alij Sinarum nobis exhibebunt in leniendis populorum calamitatibus.

Iucundè opinor, sed breuiter suo loco hic redam, quod superiori libro coactus attingi cum sit Doctorum inter Sinas multitudo innumerabilis, & pro se quisque ingenij famam & doctrinæ cupidissimè ambient, ferè illam solent lucubrationibus edendis captare, quibus angustiorum materiam cum scientiæ suggerant quas propemodum solas tractant politica nimirum & ethnica, quicquid aliud argumenti fors obicit, modo splendidum aut nouum, in id auidè stylum iniiciunt. Verumque rati nostrorum in Sinas aduentui inesse, seripcionibus suis putarunt plausibilem; itaque de lege quam docebant; de nouo ad oc-

H h 2

98.
Riccius toto
regno lau-
dat. quo mo-
do?

casum orbe sibi catenus ignoto (hic enim iis erat Europa) de aduectis inde ingenij artisque miraculis; de incomparabili Doctoris Matthæi Riccij sanctimonia & doctrina, libri absquenumero historici, panegyrici styli omnis, ab literatis compositi, editi, in publicum totumque imperium ea multitudine dissipati; ut memoriæ nunquam defecturæ argumentum illorum traditum videatur. Paucis retro annis vnus lucem vidit cui narrationum admirabilitas, copia & varietas, simplicium iuxta & eruditorum conciliauit approbationem, cum summa voluptate. Fronte indicem hunc ferebat, *De rebus quas andui*. Libri corporis farrago diuersarum enarrationum atque euentuum, nullo contexta vel nexu vel ordine, & ob hanc ipsam varietatem temerariam accepta. Vltimi capiti vltimo argumentum auctor indiderat *Lex, mores, opus, & quicquid potest sciri optabile narrari de Patribus Matthæo Riccio, & Lazaro Cattaneo*. At enim iis paucis quæ fortè viderat; vel, ut præ se ferebat, auditu acceperat; mentiendo, fingendo interseruerat quicquid inexpectatum adoxum, & atopum posse cogitarat, lectorem otiosum prodigiali varietate oblectare: venit is liber in manus Iudæi, habitantis Caifuni, Honanæ Prouinciæ vrbe primaria, qui Iudæos ratus de quibus agebatur quod vnum colerent dominum cæli Deum, nec tamen essent Sarraceni, magno sibi honori duxit tantorum hominum popularitatem; nam ad legem quod spectat, Moscm Confusio, Scripturas diuinas Philosophia Sinensi, Hebraicas literas caractere notarat ordinis Literati, cui se adiunxerat, proinc à suis Caifuni Synagoga exclusus, legis desertor monstrabatur, quod eo arctius hominem, Riccio necitebat, quo desertionis suæ patrociniū in tanti viri sanctimonia & doctrina, se nactum putabat, qui potuisset Moscm amico fœdere, Confusio iungere & salua religione Iudæus & Sina esse. Eius ergo tum desiderio tum honorifici alicuius captandi numeris Pechinum se contulit, vbi primò ad Riccium aditū salutans exclamauit fratres sumus, & eas amoris significationes dedit, ut eum Riccius arbitratus sit esse Christianum, parique beneuolentia salutatū, in sacellum statim deduxerit, quod erga inuisentes constanter obseruabat; agebatur adhuc Beati Præcursoris natale octiduum, prostabatque tabula in altari, vbi manu solerti augustissima Dei parens expressa spectabatur; inde puer Iesus parte altera Ioannes; agni ut moris est depingi, vellere semitectus. Christiana ignorans Iudæus, & suorum rudis, Rebeccam interpretatus est Virginem; Iesum ex cutis læuore Iacobum; Ioannem Elau pilosum, ac hec, inquit, imagines non colom, non possum his nostris Patribus quin reuerenti proclinatione honorem exhibeam; inde quatuor intuens, quorum ex pariete pendeabant icones, quæ sicut ad læuem an ad pilosum ij pertinerent? ad læuem Riccius cum dixisset, (nam erant quatuor sacri Euangelij Scriptores) Iudæus suo errori consonus, quatuor putauit ex duodecim Patriarchis. Hinc iam nimis apertè suspectum interrogat Riccius Christianus sit

98.
Iudæi in fin.

an Iudæus? negat ille vtrumque; Israëlitam se nominat, Christiani ait se nec vocabulum nec Iudæi nosse. Adoratorem se Messie crucifixi Riccius profitetur, sanctitatem illorum explicat quorum effigies sacellum ornabant; & hæc mutui erroris agnitione perspicua, mutui amoris prima illa teneritas marceuit. Pergens tamen Riccius, si posset, boni aliquid ex eo excedere, Biblia illi Regia ostendit octo voluminibus à Plantino Antuerpiæ edita; hæc de naufragio paulo ante narrato fures exemerant, qui nullo sibi compendio, extremum ab iis periculum veriti, F. Fernandio vendidere assibus circiter viginti per interpositum hominem petitis, & acceptis. Recuperatos in hunc modum diuinos codices Riccius Christianis admittæ sacrificium boactis, tunc primum ostendit, qui inter obsequia Ministrorum, odorum fragrantiam & luminum faces adorantur pronis ad solum frontibus illorum scriptorem, & auctorem Deum summi, & æterni quod iis continebatur Veri fontem; quicquid præterea in aula fuit virorum illustrium, ad eosdem spectandos, cum crebri venissent, mirari satis non poterant excellentiam doctrinæ iis traditæ, quam ex voluminum suorum laciniis & maiestate istorum splendida æstimabant, vnum iis deesse vt lingua Sinensi (quam omnibus præferunt loquerentur, hortabanturque Riccius, vt hoc eos idiomate donaret, si licuisset per tempus quod illi supererat ab necessario labore, de molis immensæ opere cogitare Iudæus quidem suos in iis dignouit characteres, syllabam nequiuit legere, quamuis de Abrahamo, Iuditha, Estere, Mardocheo, & similibus ex instrumento veteri memoraret, & de Hierusalem, quam Hierusoloim nec non de Messia quem Mosciam appellabat. Fratres vero sibi duos Caifuni esse Hebrææ peritos, at posthabita diu lingua, se legem etiam facile omitturam, si qua sibi forsbona Zinsui grauem, hoc est Sinensis Magistri deferret, Riccio deinde rescire auenti quam multos Caifun Hebræos numeraret, solas decem inquit familias, antiquæ frequentia triste residuum; ædificatam tamen ab iis haud pridem synagogam decem millibus ducatorum, quæ apud Sinas enormis pretij summa est, in ea profuecha Mosis seruari quinque libros Lucernarum corona circumdatos; idque à multis supra quingentos annis; alios maiori numero Hancum incolere Cechianensis tractus urbem præcipuam, alios passim alibi pauciores, nullis vt plurimum synagogis; minuique numero in dies, & execrabilis Sinis esse, nec à Saracenis nisi ægrè discerni, quod suilla virique abstinerent. Cbseurum ad hæc vnoque maiorum relatu traditum, eorum in Sinas aduentum, ex quo scilicet Tamerlanes, ante annos quingentos, domita Perside, Sinis arma victricia intulit ingressumque illuc, Mauris Hebræis, & Crucis cultoribus patefecit hoc est Christianis. Hæc Iudæus in multis à vero aberrans, nam neque ad Sinas Tamerlanes accessit propius, nec qui Sinas subegit Rex Tartarorum occidentaliū, eius aut nepos aut filius, quod scripsere nonnulli, fuit; nec Baiazerem caueam

98.
Sacra Script.
adoratur.

clauferat quod anno 1399. vel 1402. contigit, cum Sinarum fines anno iam 1206. perruperant Tartari, qua certa temporum designatione illi euanescent anni quingenti aut circiter, quos ab ingressu Hebræorum cum Tartaris in Sinas numerabat. Multo gratius ex eodem cognouit Riccius Sincini, Sciansij, & Caifuni Christianitatem antiquam & nobilem vsque adhuc esse superstitem, sed à se nunc ita diuersam, vt ne scirent quidem Christiani quid esset Christus. Vulgo Terzanos aiebat nuncupari, & opinabatur Riccius, eo vocabulo significari regionem vnde in Sinas aduenissent; ex ritu vero quem consecrabantur addebat Hebræus homines Scezuocitari, ex nota scilicet qua denarius numerus etiamnum signatur, quæ apud illos Crucis figura est. Circumscribunt aliter Sinenses eorum nomina & per eos qui porcinam non edunt Saracenos; qui neruos non edunt Hebræos intelligunt, Christianos, qui esu se abstinent animalium integræ vngulæ, haud quidem ab iis religione prohibiti, sed more patrio quem secum in Sinas allatum conseruarunt; cum Sinæ vescantur alienorum carnibus, & equorum. Caifuni templum hi Christiani habere, floruitque illic eorum religio quoad Saraceni vel eorum in armis gloriæ inuidi, vel innato in Christum odio, in eorum exilia iurunt, hac ipsa vsi armorum laude, vt eorum fidem in aula suspectam facerent; quare meta fracti, & posthabito Dei cultu suis inter Sinas bonis & commodis, alij ad Molem, ad Mahometem. alij transfugeret; magna pars ad vnam è tribus Sinensium sectis. Templum Osciatis simulachro dicendum reliquerunt, ex antiqua deorum religionis sanctitate, nihil sibi fecere reliquum præter sanctæ Crucis venerationem qua solent omnia signare, præsertim cibos, etsi causam rogati, aliam non norint, nisi se à maioribus ita doctos: Locis tamen quibusdam in filiorum infantium frontibus illam pingunt, velut auerruncum mali amoris fascini maximè amuletum: sed vnde vim illam traxerit ignorant.

Post hunc satis prolixum cum Riccio sermonem, discedens Hebræus, familiarum aliquot, scripta illi dedit cognomina desolata Caifuni Christianitatis; misitque postridie ex iis vnum, quem publico quoque muneris ambitus in aulam pellexerat. Domo hic Cian opulenta, & illustri ortus cognatum habebat in Nanchinensi qua illius Præsidentem, Riccio singulariter amicum; semper nihilominus dissimulantem apud illum, & nomen Externi & Crucis adorationem; hic è contrario Riccium inuisens & crucem in fronte forium aduertens, animo gestiit, pronusque illam adorauit; inde aggressus à Riccio de illa scitari, auditoque illius & religionis auitæ mysterio, sibi prorsus ignoto magnam vultu latitiam prætulit, simul acerbam manantibus lachrimis dolorem, ob tanti boni memoriam processu temporum in suis Caifunensibus obrutam, damnauitque maiores vehementer qui transmittere illam posteris neglegissent; tamen vero Polygamus, sed quod

Christiani
antiqui inter
Sin. præter
crucem nihil
retin.

quod esset acri iudicio, & perfunderetur abunde cœlesti luce, credebatur facile ad Christum accessurus, cum ad discessum festinandum adegit illum necessitas inveniendi muneris quæstuosi, diffidendumque in incerta salutis negotium. Quid eo postea factum sit non inueni. Pollicitus quidem Riccio fuerat renunciaturam de Christianis qui trans marum magnam inter Sinas & Tartaros medium sedes habere dicebantur, ut qui ad Sciensem spectarent Prouinciam cui ipse præerat, quid autem egerit, à nemine proditur, famam tamen secutus Riccius numerosam illius Christianitatis, exploratorem eò destinabat quò deinde audito statueret certius num quo modo posset ad salutem iuari; sed nunquam tantum viatici habuit, quantum itineri tam longo opus erat: vnum ex nostris fratribus cum prudente doctoque Neophyto aliquanto post Caifunum misit, deditque per eos literas quibus reliquos illic è Christianis veteribus, & Iudæis mouebat, si non grauentur de lege veri Dei audire, præsto à se futurum qui hanc eos doceret. Ad hoc miseri Christiani, seu verecundati peregrinam originem, quam Sinensi ut poterant nomine tegebant, seu infortunij alicuius vmbra exterriti, beneficium delatum eiusque nuncios iniquis auribus acceperunt; Iudæi humanius; nam & dicentes audire, illorumque Archisynagogus literas admisit, quibus significabat Riccius habere diuinæ Scripturæ libros omnes characteris Hebraici Typo eximio editos; quo nuntiò senex mirè gaudens, inuidere se illi aut thesaurum tam diuitem; sed cum perlegendis literis eo venit ubi Riccius de nouo testamento, & impleto dudum promissi Messia aduentu agebat; quassans caput scelestus, supersunt inquit, ad eius aduentum anni decies mille; cœtera flocci fecit. Erat hic ætate decrepitus; adeò natura vel legis suæ studio imprudens ut tyrannum magis quam Sacerdotem saperet: suos enim vetabat, nisi mallent perire, velci aliis victimis, quàm quas ipse mactasset, quod verissimè ab eo cum fieret, intolerandum iis videbatur. Quamobrem hac vsi opportunitate, dignitatem Archisynagogi Riccio deferunt notæ ut aiebant sanctitatis & scientiæ viro, si modo vellent suilla abstinere. Fratri nostro synagogam, ostendunt & de sacris literis quem solum habebant Mosis pentateuchum antiquæ manus, & punctorum vocalibus carentem, ex quo librorum initia, & fines exscripsit, nec aliud constitit itineris illius compendium. Venere postea indidem Pechinum tres iuvenes eiusdem ritus, boni ingenij, & ad Veri intelligentiam procliuus, quos pro temporis breuitate summatim Riccius, de Messia & lege illius instituit, cuius etiam sibi exhibitam iconem; Christiano more adorarunt. Referebant autem Archisynagogum fato functum; munus illud in eius filium recidisse, non legis modo sed & linguæ Hebrææ imperitissimum, quæ res ab eo nonnullos ad idola, quosdam ad Mahometem auerteat; vltro etiam aliquos ad Christum, dummodo Circumcisionis durissimo onere infantem leuarentur, quam Sinenses aiebant

Literæ Riccij ad illos, & ad Iudæos irritæ.

bant intolerabilem & crudelem. Non potuit Riccius, quod tunc erat, iis opitulari, nisi tradito quem illic vulgarent Catechismo, & pararent popularium animos, ad audiendum Patrem qui erat postmodum illos aditurus, nisi eum Praefectus Caifano excluderet, Christianæ legi capitaliter infensus.

Crescere interea Pechini pietas inter Christianos; inter Ethnicos veneratio Christianarum rerum; festi dies maiores solemnibus apparatibus, Christi natalibus sacra nox pronis studiis vigilari; & sacrificio diuino ter omnes adesse, quidam etiam nonies; omnes vitali epulo refici, nec defuere sacris soni cantusque Musicorum, communibus mundi gaudiis, & Angelorum vocibus succinentium. Augebatur quoque omnis generis Ethnicorum apud nos frequentia, qui primo ingressu inducebantur in sacellum, & positis genibus, fronte humi abiecta venerabantur sacras imagines, & Christi crucem, quibus visendi officii præterquam quod nobis assuescebant, & diuinis rebus suo pretio aestimandis; inerat aliud multo solidius, quod dum requiritant curiosius de cruce, de imaginibus, de iis quos ea referebant, erudiebantur pænè absque sensu de Deo, de Christo, de felicitate, & sempiterno igne; quæ velut aliud agendo prompto, descendebant in mentem altius, retractabantur ab iis apud amicos, & familiares, & extimulabant ad poscendam illorum certiore plenamque expositionem, cui denique victi manus dabant porro huius concursus magna pars Protegum erat & Magistratum, quos inuiolata lex statis temporibus, ex omni imperio Pechinum accersit, ad exsoluendos Regi, & throno regio honores; hos vero Riccius admiratione, & Regis in illum aulaeque gratia mire captos, nostri deinde Nanchini, Nanciani Scioeci potentissimos habuere non solum defensores aduersus idololatras, verum & magnificos laudatores, cum negarent suspectos Extremorum nomine habendos, quibus suæ dotes regiam gratiam, annonam, & familiam peperissent, aulaeque vniuersæ benevolentiam, & fauorem, inuabat & falsus de Riccio sed constans rumor, confabulari cum eo familiariter & priuatim Regem, quare tùm is, tùm sui vbiq; vel metu, vel reuerentia obseruabantur ab omnibus: hinc ipse prudenter aduertit reuocatum se planè diuinitus à muneribus publicis, quæ Regi obtulerat, ingesta fuerant; futurum alioqui sub tribunali emincationis, arbitrio & censura, non sine iactura libertatis ad promouendam Christi rem necessariam, qua tunc solo ab Rege suspensus integra gaudebat: non deerant tamen inter Magistratus qui ferrent ægrè illam potestatem, in iis Hopus, filio regio Praefectus, cuius Minister quidam, cum censum Riccio assignatum à Rege mitteret, simul edixit sportulas Regias non præberi, nisi publicum, munus gerentibus promittari se statutus regni, deinceps à Rege illi obolum mittere; victum sibi ipse vndevis videret: cui Riccius, longè quàm expectarat audentius, ageret sanè sed serio & constans in proposito, & dicto staret.

Nam.

Nam se iam tot annos à patria procul, facultatem ab Rege postredie demisere petiturum ad suos redeundi; quo responso autem, & sibi metuens minister, maluisse de suo priuacim dementum ei persolueret, quam de lista regia obolum negare. Iam accedentibus ad fidem & plurimis, & conditione præstantibus, morem laudatissimum induxit, ut quisque pro animi affectu, contestaretur suo Chirographo, se in Christianæ fidei ac vitæ officio permaniturum; idque Chirographum suscipiendo baptismo, coram omnibus prælectum constantiæ pignus Patri relinqueret, & probrosæ notam infidelitatis, si quando ab eo deficeret, Vnum Riccius, specimen reliquorum, refert, ab illo editam Li Paulo, cuius nuper ardentem in Christo animum scripsimus, Ego discipulus Li, Insci (prius viri est nomen, familiæ alterum) toto animo, planèque sincero ad suscipiendam Christi legem me listo. Quare tota mente, sublatis ad cæli dominum oculis, quem precor suo me auditu dignetur; fateor ego Insci, me in Regia Pechinenli natum, nihil vnquam de nouâ Dei lege audisse, cum laetis & perfectis viris me nunquam egisse; Proin cæcum, & brutum animal, errasse perpetuo, viuendo, & loquendo; quoad non pridem feliciter incidi, in eminentes, vndique absolutos, & claros ab Europâ viros, Matthæum Riccium, & Iacobum Pantoiam qui doctrinam Dei sanctam mihi tradidere, & explicuere, cuius beneficio datum est illius effigiem cum reuerentia adorarem, & inciperem Patrem meum cælestem agnoscere, qui legem salutis mundo tulit, ausimne igitur non toto animo legem illam sectari, & seruare? Verum recogitans me annos tres, & quadraginta, ex quo natus sum in hanc diem, in peccatis & erroribus perpetuo egisse, precor cælestem Patrem, ut suam mihi impendat clementiam, & condonet latrocinia, furta, falsitates, dolos, lasciuas, foeditates, auaritiam, tenacitatem, desideria nocendi, & meum quodlibet aliud grauius, leuius peccatum condonet. Ab hinc siquidem sancto lastratus baptismo, rediturus sum in nouum hominem; adoraturus te, institutus sacræ tuæ legi, doctrinæ; & præceptis decem, ac ne momentum quidem laxitatis interiecturus perpetuæ illorum obseruationi. Erasurus sum à me vitiosam omnem mandis consuetudinem, & abusum, & emendaturus vniuersa quibus male assenti, & quicquid vitari sanctissima tua præcipit disciplina, æternumque ab his longè abfuturus. Tantum rogo pie & misericors Pater omnium conditor, quando hæc prima sunt conversionis exordia, initiatusque sum nuper auditione tuæ legis, nec possum tam breui in abdiores eius recessus penetrasse; eorum intelligentiâ me perfundas, docilemque ad ea efficias quæ sunt meis viribus maiora; ut perseueranter, efficaciter & fortiter cognoscam, & operer; viuensque ac motiens ab omni deceptione, & errore liber, tuâ quamprimum in cælo præsentia fruatur. Nunc vero legis tuæ cultor, eius etiam toto orbe vulgandæ præco, cum tuis discipulis ex voto meo fiam, vt mortales

29.
Chirographum quod ex baptizandis peteb.

omnes eam complectantur eique obediant. Omni ergo cum reuerentia obsecro, vt hoc meum votum fronte propitiâ videas, quod tibi demississimè nuncupo; his à me verbis scripto comprehensum, vt maiestatati tuæ illud recitarem: sub imperio familiæ Tamin, anno Vanliæ Regis trigesimo, Lunæ octauæ die sexto. Hæc Pauli Chirographo alij fermè similia condebant, Christianâ in fide, vitæque constantiâ, monumenta & pignora; etsi rebus ipsis testati pridem illam essent, multitudine idolorum etiam pretiosa, suis proiecta ex ædibus, & ignominiosè constacta: horum vnus senex octogenarius, ad primam veri Dei lucem sibi à Patribus ostensi, mirificè alacer ad eos accurrit, & grandi numero idola (quorum erat doctissimus artifex) comminuenda iis dedit, cum singulorum absurdis fabulis igne abolendis. Fabij martyris ex baptismo nomen sibi optauit, eumque mor prætulit in Dei obsequiis ardorem, vt in iuuenum vires redisse videretur: laudabant Neophyti, leucam ab eo pedibus confici vt facto interesset; Patres conscij eius arcanorum, animi robor ingens, & duris exercitum malis, quibus illum Deus cælo præparabat, toto quam abiret triennio. Ex morbo iacens, & morti proximus, confessione animam lustrauit, enixè à Patribus flagitans, vt se ad cumulam consolationis diuino viatico impertirent. Sed per mediam urbem tertio milliari cum pompâ portari, non sinebant illa fidei nascentis initia, multò verò minùs sine pompa, & veluti furtim, ne inde tanti sacramenti humilior sensus ingeneraretur Neophytis, ne domi quidem eius rem sacram facere, satis decorum censebant nonnulli, dumque illi lentius consulunt, & die Epiphaniarum, Christiani sacrum apud nos præstolantur, En tibi in asserere, qui erat eius domuncula ianua, à quatuor baiulis in facellum defertur, & voce, quantam potest edere moribundus. Date, inelamat, domini mei corpus; indignus sum qui ad me veniat, meum est illum requirere, poscere, suscipere; date domini mei corpus, quæ dum ingeminat, vehementer commouit Christianos. Adueniens Riccius, iussit suum in cubiculum lectumque componi, & arteriâ tentata vidit properè festinandum; sternit tapetis à facello viam, funalia & odores addit, supplicantium serie Christianos præmittit, Sacerdotis ingressu cœleste mysterium portantis, exhilaratus Fabius, clarâ voce primùm peccatorum veniam à Deo petit; pòst iis à quibus vexatus fuerat, veniam ex animo tribuit. Cathecumena vxori, & filio inculcauit, ne baptismum in longum differrent, cui fideliter vterque morem gessit. Refectus viatico bonus senex, & sancto linitus oleo, tantum virium resumpsit, vt reportari domum potuerit vbi paucos post dies, Deo plenus, & lætus, adstantibus nostris ad Deum transit, qui crebris eiusmodi voluptatibus animi, reficiebat nostrorum tædia & labores. Illud perpetuum quod confessiones delictorum, etiam leuium, imo solâ peccati specie terrentium, prosequit

100.
Sinis Christi-
iani mors
mirè pia.

prosequerentur vi magna lacrimarum. Vnus h. ud dudum baptismo
 lustratus, prociens ad pedes Sacerdotis flagellum protulit, rogansque
 durè, & acriter eo verberari, vestes exuebat; negavit Pater motis esse
 poenitentes cædi a Sacerdotibus; multo minus poenas confessioni præ-
 mittere. Postquam verò, inquit Riccius, audiui confitentem, miratus
 sum innocentiam hominis, qui peccato enormi teneri dixerat, cum
 solo innocentiæ amore scrupuloso, & metu peccati laboraret, quod
 multas mihi exciuit lacrimas, & nunc etiam crebro in mentem re-
 diens, magnopere afficit. Augebat hanc Patrum consolationem, no-
 bile multorum ardentique studium, eiusdem aliis procurandi boni, cu-
 jus facti compotes fuerant; horum è numero fuit Ignatius Tumi fa-
 milia gentilis, summo Iuris Prætori propinquus; professione Magi-
 ster scholæ quod manus Sinis Literarum est atque illustrium. Christi
 effigiem in suo Gymnasio venerabatur intimo affectu; deprædicabat
 illum discipulis tam felici ore, non modò vt omnes ad eum adorand-
 um, verum & multos Christianismum persuasos, ad Patres pertra-
 heret amplius edocendos: eius tamen probæ ac piæ mentis fructus
 extitit non probus, cum suum quendam discipulum, baptisimi arden-
 tissimum desiderio propterea repulit, quod ingenio tardior ad perci-
 pienda Christiana non esset us honoris futurus, cum ne Sineses qui-
 dem scientias caperet. Verum is aliquando è schola reuertens, tonan-
 te æ minante cælo, afflatus est fulmine tam vicino, vt humi deiectus
 domum pro mortuo referretur, quo tempore vidit, quocumque tan-
 dem oculo viderit, Christum, inquam, vidit Seruatorem, suis Ange-
 lis cinctam, clementi se aspectu dignantem; & dicentem quod qui-
 dem nunc attinget, vitam ei dono: id visum Ignatio Magistro suo cum
 narrasset, intellexit Ignatius placere Deo vt is fieret Christianus, mul-
 toque certius, cum recitata super eo precatione dominicâ & Virginis
 matris salutatione de lecto sanus exiit, & eruditus a Patribus de op-
 portunitate ad salutem, ritè ablatus est, & Michaëli dictus; secuta est
 mater iuuenem, ad baptismum, pauloque post ad cælum præiit, sa-
 cris mysteriis optimè procurata: stetit alteri minoris, mira è cælo de-
 fensio aduersus potentem calumniatorem, & emptum iudicem qui iam
 eum homicidij, & latrocinij damnarat, pronuntiaturus conceptam
 sententiam, vbi capitalium Præses eam confirmasset. Angebat grauius
 Christianos infantis supplicium, & famæ suæ iactura communis Chri-
 sti nomen & legem dedecoratura, & quantò sagacius inter se apud
 nos scrutabantur de innocente liberando, tanto magis causam despera-
 bant; sola in precibus ad Deum restabat eius fiducia; & verò Deus
 hanc ad suum tribunal vocatam absoluit. Dies aderat quo iudex nefar-
 rius, cum crudeli actore, oblaturus erat sententiam perfidam Præsidis
 suffragio firmandam; cum Præsidis nondum expectato: obicitur som-
 nium, alrà que adeo hæret mente vt visum potius censeretur. Putabat
 eorum adesse Saluatorem quem ex effigie apud nos sæpius inspecta pro-

101.
 Confitentis
 insignis do-
 lor.

Christ. à ca-
 lum. & mor-
 te liber. diui-
 nitus.

bè agnoscebat, mirabaturque attonitus, cui Christus, vni ergo ex
 meis tuâ ope egenti, & periclitanti auxilium non ferēs? post quæ ver-
 ba euauit somnium. Excitatus Præses; & concinnati sceleris omnino
 ignarus, centum animo curas in caelum voluebat; cum sedenti iam
 pro tribunali, sistunt se malis auibus iudex nequam cum peiori acto-
 re, qui decretoriam postulant in Christianum sententiam. Recurrens
 hic Præsidi somnio, commendatum sibi hunc interpretatur Christu-
 num, & velut præiudicatâ in cælo causâ insontem pronuntiat; acto-
 rem in oculis populi, qui semper frequens Prætorium implet, iuberâ
 carnifice nudari pronumque humi, arundinibus illis striatis & graui-
 bus, cædi, quæ ad singulos ictus frustra carnum reuellunt, magnas de-
 fensionis huius gratias egere Deo Christiani, multoque effusius postea
 quam Præses viro quod sibi obiectum fuerat vulgato, singularem iis
 confidentiam adiecit patrociniij diuini, ansamque præbuit Ethnicis qui-
 busdam, de Christo scitandi amplius, ac demum eius nomen legem-
 que optandi. Iam eò peruenerat fidelium numerus, vix vt partem eo-
 rum minimam sacellum caperet; nec tantum agendo Valignanus &
 Diaz valuerant vt nummos sexcentos conficerent, quantis ad dômam
 opus erat, templi, & familiæ capacem. Sed vnâ sibi à Deo serua-
 tam Riccius credidit, ad vtrumque mirè idoneam, cum esset in vrbis
 vmbilico, & vili pretio daretur; seu quod caduca vetustate; seu quod
 infesta nocturnis terroribus, haberetur à ciuibus pro inauspicata, hanc
 emit Riccius, partim fœneraticio, partim gratuito mutuo. Emptioni
 subscribens Mandarinus, impunitate illic rarissimâ illam à se ornauit
 edicens Patres fore ab censu perpetuûm liberos quem fisco Regio pe-
 chini domus omnes pendunt, in eam Augusti vigesimo septimo an-
 ni 160. migrarunt Patres. Partem eius primam diuino cultui, &
 templo dicarunt; alteram suæ famulorumque habitationi; tertiam in-
 teriorem tironibus, qui tunc duo tantum, die cælum petentis Deipata,
 adlecti fuerant in probationem; duo alij virtutum, & literarum stu-
 dio ad eam fingebantur: Magistrum habebant Ferteiram virum reli-
 gionis exquisitæ; qui ex tironibus alterum mittebat ad opem ferendam
 Christiano ex morbo iacenti, tertio ab vrbe milliari, quod is tam stren-
 nuè præstitit vt quod morbo & fame non interierit agrotus, tyroni
 optimo id attributum sit. Domum modestè concinnatam, cepit mox
 tam continua series frequentare Mandarinorum visentium, & gratu-
 lantium, vt cibum non raro differre in noctem cogerebant; dicebant
 de Religione ad concionem literatam & nobilem, quæ vtro semper
 templum nostrum implebat, ex qua sæpè nonnulla fiebat ad Christia-
 nos accessio. Sub hunc ferè annum, itinere tridui, agrum iis Deus
 nouum aperuit in pagis Paotinsu vrbis Primariæ. Prima inde messis
 animæ centum quinquaginta, quas solers & auida culturâ pietate ac
 numero valdè auxit. Venite in partem præclari operis nequiuit Ric-
 cius, quod ab aula Regisque nutibus penderet; & moliretur aliud in-
 gens

102.
 Noua miss.
 trid. à Pe-
 chino.

gens opus longè vberioris quæstus. Fuit hoc inuentum Doctõris Sii Pauli, religionis profereudæ nunquam non desiderio ardentis: nam prudenti sane cogitatione aduertens libros de mysteriis Christianis, ex proposito scriptos parum profuturos, maxime Literatis qui de seclis Sinatum, & Theologia illarum recondita, innumeros habebant quos legent; Riccio auctõr fuit dissimulandi consilij de religione suadenda, sed alia potius somnia scribendi, sic tamen indultie quæ ad fidem spectarent interieclis, vt legentes aliud agendo sponte caperentur. Euclidem igitur ex eo quod iam petceperat, Magistrum reputans incomparabilem, statuit illum Sinensi lingua in publicum edere; dies abibat nullus, quo non tres circiter. Magistro Riccio horas daret ad intelligentiam Euclidis, magna Patriis cum laude qui Collegij Regij Hanlini hoc est totius sapientie Sinensis præceptorem, haberet discipulum. Anno paulo plus vno, priores sex libros Sinatum sermone, exquisito, sed graui, & quoad sinebat materia, perspicuo abloiuit, dati sunt in Typos, præfixis elogijs Doctõris Pauli, Riccij, & maxime Clauij quem Romæ in Mathematicis audierat Riccius, & ex eo multa demonstrationibus Euclidis interseruerat. Hinc admiratio, & stupor Doctõrum Sinensium qui sibi pares ingenio, nusquam gentium nasei putauerant, cum experti lentirent, quanto sibi esset ingenio, & contentione insudandum, ad positionum illarum percipiendos, & euoluendos nodos, etiam minimè gordios; suspiciebant igitur Europæos quibus esset tam prona illarum intelligentia, pudebatque illos vsurpati inter ingenia principatus, potissimum verò cum audirent sex illos Euclidis libros rudimenta esse Geometriæ adolecentibus in Europa, exponi solita, præter quæ aliud apud nos qui nescirent, rades in Mathematicis haberi. Suas hinc ad propositum Doctõr Paulus ducebat lineas, æstimandum suis prudenter ingerens, quanta in diuinis & æternis quanti contentione ingenij agerent Europæi; cum in leuibus argumentis, tam acuti, & firmi iudicij vim tantam producerent, editioni horum voluminum, Pauli parens non diu superstit; parentatum illi Christiano ritu qui tunc primum exemplo tantorum vitorum, inductus est, excluso Sinensi, dumtaxat in iis quæ superfluousum aliquid olèrent, quod primo aspectu Literatis non ita placuit, non de more Christiano eam faneris pompam detractis sufficere vident, vt negarent posse fundis parentibus amorem, & reuerentiam magnificentius, & religiosius exhiberi. Post iuxta sinebria colauer pretioso aureorum centum & viginti sarcophago conditum Doctõr Paulus Sciamhaium in patriam detulit, vt triennem luctum legitime illic exigeret. Verum exequias fundõrum processu temporis celebrare Christiani tam profuso sumptu, pioque apparatu vt quicquid in suis agerent Ethnici plebeium esset, ac rusticum. Hoc fereno dum gaudent nostri Pechinenses; in Cantonensi Prouincia res nostras, verbis tribus desertor sacrilegus tantumnon euertit; Deus præ-

103.
Dissimul. ad
lucrif Chri-
sto Litt Eu-
clidis tra-
duct. lingua
Sin.

104.
Exequias
Christ. iudu-
æa.

105.
Conuict. in-
fig. vir.

fenti, & inopina manu restituit. Sed Pechino Cantonem (duo regni
extrema) occurrunt Nanchini, & Nanciani nostrorum stationes, qui-
bus in singulis, singulas, tantum & illustres conuersiones Ethnecorum
ubi retulero; incœptum peragam. In primis Nanchini repetendus est
memoria Chiutaisus ille seu Chiustiancon, cui sane adhuc idolotum
feruo nostrorum apud Mandarinos debetur auctoritas, & fundatio do-
mus Nanchinensis, & secunda Ricci j Pechinum faustaque profectio,
& in fidei Christianæ felicem progressum tam multa, tam prono sin-
ceroque animo præstita, vt non potuerit maiora si forte Christianæ
quod esse quidem magnoperè optasset, nisi sterilitas vxoris e regio
languine, irretisset illum multis vxoribus dum prolem susciperet, hæc
qua Sinenses se miseros putant; sed prole gemina suscepta nihil tunc
ad fidem paratior, probro sibi maximo futurum ratus vxoris repudi-
dium, quæ se patrem fecisset. Postremo Sæcchiæ Sinarum idolo Prin-
cipi, sic erat à teneris addictus vt rediret identidem animo; eius amor,
licet Christianis rationibus non semel deuictus. Sed obstabat hæc im-
pietate violentior gloria, & ingenij ambitus quod cum fecerat toto
regno nominatissimum, edendis de suo sæcchia libris frequentibus,
elegantium, & mirabilium nugarum; cum religionem Christianam,
ore interim libero solam esse veram prædicaret, & necessariam ad sa-
lutem. Dolebant Patres vehementer, hominem de Christiana re tam
benè meritum, apertis oculis in exitium ruere; multisque illum à Deo
precibus, & lachrimis poscebant, cuius obtinendi primum exitus pro-
gnus, quod improuisus Nanchinum cum venisset, Roccam adit qui
nostris præerat, natu maiorem filium illi tradit annorum quatuordecim
puerum Christiana doctrina imbuendum, testatus paterni amoris
officio se fungi quo erga filij animam tenebatur, qui nec Veri lux, nec
salutis spes vlla extra legem Christi posset obtingere: de se nequitia
quam promitteret obstabat fax gemina; insanæ gloriolæ, quam laudan-
dis stylo suo idolis cupidissime venerabatur; & concubinæ quam sub-
stituerat defunctæ vxori. Domi nostræ diuinis aliquandiu excultus be-
lius, lustratus est sacro baptisinate, ex quo nominatus est Marthæus
breni exinde Sciao eo Nanchinum negotiorum causa superuenit Franc.
Franc. Martinez, Chiutaiso in paucis, & pridem carissimus, qui pro-
mas inter lætæque salutationes, diuino instinctus impetu, acris homo-
nem obstinatam increpatione obiurgauit; quod agnitam proderet veritatem,
acceptoque ad defensionem diuinitatis veræ ingenio abuteretur
ad eam impugnamdam, captandamque ex suis simulachris stultam fi-
mam, quasi millies plura, & excelsiora Christiana religio non haberet
quorum seripcione nomen gloriosius faceret, quam scribendis iis episto-
lis vltro & peribat ipse, & alios perdebat. Cæterum ne sibi blandi-
retur quod Christi legem haberet in ore, dum stylum interea pro idolo-
lis in eam exerceret; hinc perniciem inferri vniuersis, illinc aliquos
boni paucis; prodi suapte lingua mendacem, si falso Christi fidei
laudaret

laudaret; vel impiam si eam respueret, quam vnam pro vera & optima ducebat; fuit prorsus ostento simile, hanc simplicissimi iuuenis reprehensionem, virum tantum auidè bibisse; deserat iuuenis carere; desit Chiutais idololatra esse; negavit se mentis cæcitate à recto aberrasse; falsus est stolidi ingenij sui iactantia perditum, tamdudum in cæno hæsit; fidem dedit, sanctèque præstitit, ducturum se vxorem Amasiam, perducturumque illam ad baptismum cum domus suæ familiaribus; Catechismo quem postulauerat contentus; ad prolixioris eius intelligentiam sibi ipse Magister extitit. Regressus in patriam sua omnia simulachra & fingendis de suo inuento secretioribus aliis Archetypis ad Patres misit; paulo post omnes sectæ suæ libros, iumentorum quatuor iustum onus, incertum maiori labore an pretio collectos, atque ut fidem sibi malè partam apud conscios abrogaret, palmodiam cepit profiteri, & quæ falso fraudulentèque docuerat, claris certisque responsionibus vbicumque se daret occasio refutare: sic probè ac solidè meditato sacrum fontem iniuit die verbi concepti, Deiparæ sacro qui anno huius æui quinto in sextam feriam, & Euangelium Lazari incidit. F. Martinez Sinensis ex edito, tria illa complexus de verbi corporatione, de cruce, & reuocato ex mortuis Lazaro verba fecit ad Christianitatem Nanchinensem quæ tota conuenerat; sed valdè appositè ad conuersionem Chiutaisi; qui perorantem excipiens, elegantè sermone conuersionem animæ suæ cum suscitatione Lazari comparauit: inde coram altari prouolutus, humumque fronte sapius feriens, qui est infimus supplicum habitus, professionem fidei ex scripto recitauit, quod in Patris manus deposuit à quo sacro fonte initiatus est, appellatusque Ignatius annos natus septem & quinquaginta; peruadens totum regnum nomen, conuersi ad Christum Chiutaisi, idololatriæ antea patroni, censura fuit apud omnes qua luculentissima damnabat quicquid olim de Sæchia, cæterisque idolis tot libris somniarat. Gradus alterius fuere quibus labor nostrorum Nanciani Christi gregem auxit; Regi nempe cognati, & qui primi ex domo regia ad Christum accessere: horum vnus, Iosephi nomine, solenni baptismo, aderat frater natu minor, qui attentissima curiositate spectandis ceremoniis affixus, ea interius afficiebatur voluptate, ut nihil minus aduertens, absolutis iis captum se senserit, nec vltra biduum, concepram Christianismi flammam tenuerit; doceri à patre de mysterijs fidei voluit, & discipulorum reuerentia in illum uti, quam ut innuimus, Patres conuenerant à nostris admitti non debere; ne plenos sui Mandarinos puderet externis ad pedes sedere: id vnum ægerimè ex eo extortum ut loco sederet æquali; sic enim sedilia digerunt Sinenses ut sedendi honore, nemo alium præcedat. Legitima ex cultum Catechesi, differri placuit in Epiphaniam, ut cum Regibus Magis ipse quoque stirpe regia per baptismum adorato se Christo Munus sanctum, gratumque consecraret differendi causam gratissimam habuit; lætusque addidit,

per

106.
Regis aliquot propinquos qui conuertuntur.

per se quidem adorantium numerum, si maior non esset, fore saltem æqualem, & vero mox rediens filium, minimum natu eius patrem, & eorum sobrinum, instituendos Patri dedit, a quo die concilio Epiphaniæ Christi, cooptati sunt Deo per sacrum baptismum. Magorum utrumque natu maioribus indita nomina; nimumo Manuelis, ut esset eodan a Manuele Diaz baptismatis perpetuo memot; Pergente diuino ipsa domum illam integrè sibi mancipare, cum Iosephi vxore, propinquorum quidam, alij paulo post (numerosa turba & nobis) Christiani amplexi sunt. Illud mirabilis de auo fratrum illorum matre, aucta, idolis amente, & in eorum gratiam, annum iam decimum, ieiunium illud herbeum trahente: hæc vbi à filiis de Christi lege, & Christianorum probitate audiuit aliqua, comperitque re ipsa in castigatiorum moribus; ieiunium & ipsa eodem spiritu; soluto repente ieiunio sectam vnâ eurat cum idolis quibus decennium ieiunarat, eorum icones, statuas, precatorios nescio quos Seechiæ nodos ad Patres mittit cum diplomate signato, quo simplici feminae sacrilegi Bonzj multo auro fidem vendiderunt, fore vt eius anima in offenso gradu ad inferos, recta per viâ compendia præuenteret alios. Repoluere illi hæc dona Patres, pia Saluatoris imagine, & Deiparæ corona cum gratulata, sed certa, & indubitata fide, si esset in lege veri Dei secunda constans, fore vt in cælum, & recta, & facili ad eum ascenderet; retinenda vero tum præcepta tum spontè suscepta minime illi defutura: porro in eius eate hesi modestiæ patriæ ita consultum est vt ex cubiculi exterioris ianua velo clausa, eidem ianua, communi sed in interiori conclauis assidentem, audientemque sacerdos exaudiret vitatis vtriusque oculis. Venerat baptismo dictus dies, insperato planè gaudio cum magna eius filia, & neptis cum tribus alijs sacro fonti se lustrant, quæ eandem simul tacitæ catechesim in scio Patre audierant, loquenti anu sola, & in dubijs rogante: nunc & propositum animi, & Christi fidem, ita professæ sunt vt non debuere earum baptismus in tempore aliud reijci. His & modi eiusdem Siuzaiorum & Doctorum accellionibus illustrata est Ecclesia Nanciani, cum ante piebens exceptis habebat paucissimos. Est enim tumultuosa vrbis, & si quæ alia, diuinorum contemptrix, ob stirpis regie tyrannicam gubernationem magno numero illie imperantis; & P. Ioannes Soetus qui solus eam tenebat rationem, lenta febris languens, qua tandem extinctus est, ad conversionem Ethnicorum pauca poterat docendo confectæ, viuendo tantum concionabatur, laudabantque illum etiam Ethnici velut sanctum. Postquam Manuel Diaz venit, actuosæ vit pietatis, & Pasqualius Mendez alter Sinensium iuuenem qui Societatem perebant, paucis mensibus in duplum creuit Christianorum dignitate, ac numero, quorum inter alia fortis, & pia libertas magnam his peperit, iustamque gloriam duas enim primas anni vertentis hebdomadas cum soliti essent hilaritate omni Ethnici celebrare, & simulachrorum quæ quisque colebat

107.
Femina magna cautione docentur.

lebat imagines foribus suis appendere; Christiani augustum Iesu no-
men quale à nostris acceperant radiis coronatum, & venustate colo-
rum elegans ædium suarum frontibus affixere, aspectu haud paulo
graciori, quam fœdæ ex rudibus lineis & insulsæ simulachrorum for-
mæ: vnde hoc item boni fluxit, vt eius nominis arcana, & causas
multi docerentur, dum curiosius de re sibi tam noua interrogant.

Descendamus nunc Sciaoceum, Longobardi primum labores fructuo-
sissimos inspecturi, & messem eius anni 1604. lætam; Deinde pericu-
lum immane præcipitandæ in ruinam Sinensis totius Christianitatis.
Nanquam in Europa Longobardus tantum viderat lachrimarum, quan-
tum in suis vidit Neophytis, cum post habitam die sanctioris hebdoma-
dæ sexto de Christi morte concionem, venerandam illis imaginem
proculit Crucifixi, quod hic libenter eorum in gratiam memoro, qui
pro sua in nos beneuolentia vulgarunt Societatis Patres Christum cru-
cifixum nequaquam Sinis prædicasse, sed tantum ex mortuis rediuuum,
& luce diuina fulgentem, quasi ab annis iam plus quinquaginta, orbis
vniuersus libros non tereret, linguis omnibus excusos quibus varij
euentus, & ei quem dixi consimiles narrantur, de Crucifixi apud Sinas
veneratione, quasi à primis quoque temporibus profeminatæ illic Chri-
sti patientis effigies non extarent, qualem ipsemet vidi, operis indocti,
vt est Sinarum Typus, sed tamen Christiani? quasi Christianorum il-
lic ædes, intus, & foris palam non paterent crucibus munitæ; quasi
tot indidem à nostris Patribus meditationes, tractatus, & historiarum,
Sinensi sermone non exissent, quibus prodantur splendide mendaces
qui alienam famam inuidè macularunt. Sed Longobardi præclarum
feruorem, patientia quoque robusta exereuit. Citatus ad tribunalia
tanquam contractor idolorum, & Sinensium Deorum ad inferos dam-
nator, frequenti Prætorio liberè respondit, debuisse idola destrui, quæ
ab Neophytis eiurata, sibi tradebantur; nefas esse horrendum vni debi-
tos Deo cultus; rebus creatis exhibere; nullam in iis Sinas Literatos
diuinitatem agnoscere; quoties denique coram ludicibus hoc argumen-
tum repetit, causam vicit. Mandarinus tamen in aula præpotens, quod
primariam Reginam habuisset in mysteriis idolorum discipulam, ex-
pellendæ regno nedum Sciaoceo Christianitati, formidabilem moue-
rat, & instruxerat machinam; cum inexpectata Regis sententia ipse-
met, in Humanam insulam exul eiectus est; Deo peculiaris huius cu-
ræ fiducia suos animante. Sub id tempus Pechino appulit integritatis
summæ Mandarinus Sciaoceum, totam illam regionem administraturus.
Sedenti in aula, Mandarinis, & populo conferta, in conspectum se de-
dit Longobardus; obrulit Ricciij Catechismum; eo doctrinam contine-
ri, quæ sola esset vera, & certissima salutis, magna voce magnoque
spiritu affirmavit; quamuis esset idololatris aduersa. Experirentur se-
cum ex iis si qui tantum auderent, disputando, docendo, auctoritati-
bus, ratione, priuatim ac publicè utcumque mallent eam impugnare;

K κ

108.
Neophyto-
rum fortis li-
bertas in fi-
de.

109.
P. Longobar-
pro fide con-
tra idol. pu-
blicè agit.

110.
Peculiaris
Dei fauor
pro Christ.
contra pesti-
mum hoste.

habituos se propugnatores expeditum, & defensores non ignavum. At si vim pararent, se quidem, & unum, & Externum multorum calumniis, criminationibus, & vexationi parem esse non posse, pro nota ubique illius aequitati se totum credere, eiusque tribunal inde appellare. Mandarinus mirè affabilis patrociniū à Patre postulatū suscipere se humanissimè professus; gratissimum pariter habuit Catechismum cuius auctorem Riccium, sibi notissimum, & amicissimum multis laudibus ornauit, conciditque hic vis omnis impiorum libellis, & accusationibus armata ad euertendum Longobardum, sed multo abiectius restitit, cum Neophytorum non pauca millia viderem prono descenditium alueo ad occursum Manuēlis Diaz cum tribus operā sociis, & in scapham translatos eleganter instratam cum instrumentorum symphonia, per mediam urbem eiusque suburbium deoventium domum nostram, non iam ut ominosos, & hostes aduenas, sed ciues & Patres ex mundi finibus, votis fidelibus vocatos; habere Longobardus in quos possēt operas partiri, relicto Sciaocci Tedeschio, Euangelium foras circumtulit, ubique fructu vberissimo; nouo multis locis fundauit Christo cœtus multitudine idolorum delecta, & libris ad ea spectantibus; & in iis quos rinxit centum quadraginta, destinata à Deo salutis occulta consilia magnoperè suspexit. Senex annorum nonaginta, refugiebat præfractè à videndo, nedum ab audiendo Patre; veri Dei offensam nullo se vnquam peccato incurrisse: execrari se quoque idola quæ Pater damnaret; vtrumque se à puero ratione magistra edoctum seruasse; nihil ab Externo se posse discere quod fieret melior. Ita senex paulisper philosophabatur, quoad morbo prostratum affluit lux naturali maior, & longè alio de se Patreque sensu interiùs imbuit. Patrem vltro accersit, audit, dictis firmiter assentitur, Christi lauacro expiatus paulò post moritur: illud item præclarum quod in pago quodam vrbi proximo vidit. Conuenerat populus in pacem aulam, prostabant idola circiter quinquaginta; inter eas fortiter Deipara tabula cum puero Iesu; & Ioanne Baptista; coram facies, accerta, odorum suffitus, & flexis genibus populus. Coniectans Pater quid sibi hæc vellent; rogat scirentne picta tabula quos referret? aiunt feminam Dei matrem esse, ex pueris vnūm illius filium; vter vero duorum se nescire. Indieta audientia Longobardus, personarum illarum dignitatem, officia, merita explicare; idola quid essent; quid iis faciendum docere; quid sciendum, sperandum, & agendum ad felicitatem animæ sempiternam; sub quæ mox omnes omnia simulachra, & quicquid ad ea attinebat, in domus area congerunt, & subiecto igni cinerem redigunt. Ille integrata eorum catechesi, ex iis decem & octo baptizauit, quorum beata fors repudiata est à cribus Bonziis; falsi se penitus capere, & perspicere lucem certæ veritatis, pertinaciam suam stulta dilatione fallere maluerunt, subiecturos se veritati & baptismo ceruices cum Mandarinus ea comprobasset. Nunc scribendis quæ val-

III.
Mira senis
conuers.

de portentosa, Longobardo Sciaoceum reduci contigere, ad annum
 sæculi huius sextum, præmittendæ sunt eorum causæ. Defuncto Leo-
 nardo Macaensi Episcopo, Vicarium dixit, eiusque Ecclesiæ Rectorem
 Goanus antistes Michaëlem de sanctis, iustis olim de causis dimissum è
 Societate; tunc in familiam S. Augusti ni adlectum; huius quidam Sa-
 cerdos effraenis linguæ, & cum bile incaluerat impotentis, Franciscum
 Pintum Religiosum de Obleruantia, & cui præerat Curator, cœno-
 bitum, multa & probrosa criminatione oneravit. Experti frustra viam
 omnium sarcindæ famæ, cœnobitæ, ex Pontificio indulto Conserva-
 torem Iudicem eligunt Valentinum Caruallium Macaensis Collegij
 Rectorem, fingebar apud se Valentinus reduturum se in mutuam gra-
 tiam discordes animos, & officiosa humanitate, persuasurum palin-
 diam calumniatori, sed opinione sua longè falsus, coactus est rem iuri
 permittere, causâque contestata, reum contumaciæ damnauit. Hinc
 profligata lis renasci crudior, ipsûmque in Iudicem retorqueri, Vica-
 rius reum iurisdictioni suæ vindicare, & falso nomine sacri quæstoris,
 quem iustos gerebat Neophytos, Pintum, & Caruallium diri ana-
 thematis censura percellere, ipsûmque quod iis faueret Præfectum
 Macaensem, & urbem interdicere sacrorum vsu: ad hæc scissus in par-
 tes populus armari, & tumultuari graui cum offensione illius Christia-
 nitatis, & infidelium, qui diuersis ex nationibus complures eo conflu-
 xerant: ac Valignanus vt erat iuris vtriusque peritissimus & Doctor,
 apologetico indubitabili demonstrauit quam essent irrita censura illius
 fulmina; sed nec religione mouit furiosos, & ne ad aures quidem ad-
 missus est: satagentem nihilo seciùs ad sedandas turbas magnis sed ina-
 nibus curis, die vigesimo anni 1606. mors oppressit, illis quidem
 Orientalibus acerba, Sinarum tamen Christianitati acerbior quæ illi
 ortus suos, & faustas debebat expectationes: & cui sua præsentia iu-
 uandæ diploma regium ad iter Riccius impetrarat, quod erat prope-
 diem à F. Martinez recepturus, Vindictam interea, nonnulli aduersa-
 riorum, quicumque tandem ij fuerint, nobis struunt, qua delectabi-
 lissis requibat, quicquid est dæmonum, struere. Clam cogunt Sinen-
 ses qui publicas illic administrabant præfecturas; præfati coram ine-
 uitabilem indicandi secreti conscientiam, ne impiabili scelere apud
 Deum; sempiterna apud homines infamia tenerentur; aiunt Societa-
 tis Patres Regi exitium; rebellionem regno machinari. Dudum hanc
 inter se exortos telam, eò promouisse, vt vna iam cœptis executio
 deesset; ad hoc iuratum ab iis fœdus cum Lusitanorum Præfecto eius-
 que factiosis; cum Iaponibus quos Christi religio iis addixerat; cum
 Batavis, qui sursum deorsum gaulis decem immanibus confiniis maria
 percurfabant, in signum arrecti, quod à nostris Macao operiebantur.
 Signo dato Quanceum proximam, & Cantonensium Principem, pri-
 ma impressione inuadendam, & diripiendam: inde Sciaoceum, Nancianû,
 seditiosam urbem; Nanchinum Iaponibus obiacentem, Pechini denique

111.
 Horrenda in
 nost. & Lusit-
 tan. calum-
 ni: ab Eccle-
 siast. &c.

regiam, Patres ad hoc latè regno diuisos pridem sibi conciliatos populos, in Defectionem ab Rege coniuratam secum pertractatos, Ducem patricialis consilij Lazarum Cattaneum; explorasse illum otiosè Præuincias, subinde sæpius de iis Macaum retulisse, & constitisse nunc ibidem, specie cæli sanioris; reipsa ut propugnaculis adesset, quibus muniti Collegium cernebant. Proditione sceleratissimi hominis & locorum Patrum audita Vicarium quicquid sibi inerat potestatis exercuisse in eorum Rectorem; sed rationes à nobis vi obrutas; falsa pro veris in vulgus missa; damnationem innocentis, pro æqua & sancta promulgatam. Penes illos nunc esse qui plus possent, dum per tempus possent denunciato malo pro sua prudentia maturè occurrere, regnūque à Patribus, Macai, & inter Sinas degentibus tueri; hoc est ut clare volebant intelligi, Patres exiliis, cædibus, cruciatibus rebellium perdere:

Huiusmodi barbara calumniarum execrabilium portenta, sat scire, in Europa vix fidem inuenient; mihi multis ab annis similia ex longinquis tractibus narranti desiere videri insolita; existimatur alioqui ficta, vel amplificata, si de vna patriæ meæ noticia, orbem reliquum censuissem: ex euentu quidem quale hoc fuerit quàm veris, & diuis, falsò credibile factum sit apparet. Classe nempe armata Bataui obibant mare intento Macaum oculo, haud quidem ut arma iungerent cum suis hostibus Lusitanis, tunc Hispaniæ subiectis; verum ut accem illam inuaderent; quod tentare non ausi, proras venterant in Moliticum, nec sine operæ pretio. Verum quoque propinquum Collegio muri latus nudum, & impressioni Batauorum obnoxium; fuisse valde munitione roboratum. Vera item Catanei Macao in Sinas; è Sinis Macaum itinera, & moræ: ingenij fuit diabolici conflare vnum ex tam dissipatis casibus proditiōnis crimen, quod Magistratus in suspiciōe re pro persuaso statim habuere. Scapham vnus illorum cum vno ex accusatoribus conscendit. Quænto Metropoli periculum denunciaturus, in quo vrbs primotes dum præstolantur à Prorege Sciaochini agens quid opus factu sit, nouo casu in præceptis consilium acti sunt, quot quot erant Macai Sinenses cum suis familiis Sciaoceum repente appulere, metu doloso territati persuasique, ut sunt imbelles Sinæ, quamprimum fugerent, & instanti se cladi subtraherent. Fuere inter Mandarinōs, & præfectos armorum, qui re consideratiùs putata, & Cattaneum subiugandi sibi imperij auspicem ac Ducem, vacui figmentum ceteri, aut facinorosi calumniam diuinarunt; futuram sibi dedecori & timiditati, si quid noui propterea nouissent. Ita maris Præfectus; ita regij vectigalis quæstor Eunuchus; ita & tertius qui sponsione captiua promisit, iturum se Macaum, & perducturum inde Cattaneum ad purganda coram quorum pessimè infumulabatur; nec posse de socio Ricci tam absurda, & perfida, nisi temerè credi. Sed timiditas plurimum, eicit oppositum, & rescriptum Proregis, iubens exercitum terra mari-

que in prociuctu staret, & Quanceum muniri ad obsidionem. Ergo ciues etiam armantur; geminantur custodiae, obeundis stationibus & muris noctes vigilanur; demptis tribus, portae ocluduntur, euerfione domorum mille, pomarium exterius complanatur; inspicuntur bellici, & elcarij commectus; omnia tanquam in summo discrimine, & hoste in urbem statim irrupturo; subdiurque his edictum triplex. Ne quis tectum hospiti praebeat, quem ex lingua & oris specie dubitet Sinam esse. Ne quis annonam Macaam deuehat: ne quis quicquam cum vlllo habeat Bonziorum Occidentalium qui raso sunt vertice, horum enim vnum Lazarum Cataneum iam mouisse vt regnum occupet.] Hæc in vrbe passim, foris in triuuis edicta pendebant toto anni 1606. Februario, ingenti ciuium consternatione, cum tenuis procul Lusitanorum appareret scapha, quibus tumore incerto & trepido exceptis Senatus datur omnium Praefectorum. Modeste illic exoptulant, subtractam sibi tunc etiam annonam cum circum errantibus, in obsidionem Macai Batauis duplicari potius debuisset. Nam si Macaam sibi subiicerent (& erant certo subacturi, non ferro sed fame domitam in quam nihil potest robur Lusitanum) ecquid esset hinc lucri ad Sinas rediturum, nisi quod pro veteribus amicis passuri essent in suis sinibus imminentes regno Piratas, potentes, & fidelitatis arbitrariae, vt quos nulla conuenta iure armorum minuisent. Stupere ad hæc Magistratus, & credulitati suæ grauitur irasci; passi tamen sibi excidere aliquid de metus sui causis; de rebellio ipsorum, & Cattaneo eius duce; ex Legatis vnus, subrisu indignantis; vestram hic ait, appello prudentiam, fuerint ad hanc in re tanti trepidationem, & populi motum, cuiusuis improbi sycophantæ & facinorosi (qui nec Macai, nec vsquam desunt) garrulitati standum? an decernendi Quanceo Macaam, sagaces homines, distinctè per se exploraturi statum rerum; deque iis ad vos relaturi: ad præuertendos hos vmbrae metus, quæ quò longiores, hoc peius territant, aguntque in consilia honori priuato, & publicis commodis pœnitenda. Quod igitur factum, potuit Quanceo esse perutile, rogo saltem nunc fiat] roganti libenter assensum est; missi ex primoribus solertes, & cati, qui peruestigata Macao, nec arma, nec militem, nec belli parati vmbrae reperiunt præter muro firmatum aduersus Batauos vrbis lateris, & rixam veterem interdicti ciuibus factorum vsus. Hæc ab iis Quanceum relata, diras omnes in Magistratum concitarunt, verso in rabiem populo quem inaniter hoste nullo, & nulla de causa, euerfionibus ædium, & malis innumeris vexarat, quibus ex querelis quicquid tandem sequi contingeret; cerrè Cattanei fabula regnum ambientis, & Lusitanorum rebellantium prorsus corruerat, nisi reuocassent illam in crudeliorem scenam sceleratissimi homines, malignitate alter ingenij; alter violentia executionis. Substiterat Quancei Franciscus Martinez, comiteatum in Sinas Valignano ab aula ferens, cuius morte audita expectabat, iubereturne Sciaocum regredi. Monebant ami-

ci, conspectum irati populi vitaret; nec se in absentem Catanæum fuerenti succidaneam victimam obiceret; ipse patriæ iure (erat enim Sinenfis) & innocentiâ, & solenni diplomate securus, præstolabatur motum obedientiæ à Caruallio Redote Macaensi cuius nutu malebat quam proprio agi. Sanctiorem illic hebdomadam cum paucis Christianis, religiosè & aptè temporè exegit, nunquam domo pedem; lecto rarissimè extulit, ob vires sputatione sanguinis & febrè prostratas, latebatque facillè ignotus, nisi Christi defertor sacrilegus, lucri fame, excubiæ marinarum Præfecto cuidam illum prodidisset; ab hoc ad absentis Gubernatoris Vicarium est delatus, infimulatusque omnium, quæ delationis suæ auctura mercedem censuit: occultari iam mensè domi, (& domum indicabat) nescio quem, à Catanæo vel exploratorem, vel urbis si posset concitatore ad res novas; viros, & arma collegisse, clandestinos tractatus agitare; gloriosum sibi Vicarius reputans urbi proditorem extrahere latebris, & ab Aitao amico auertere populi odiâ, & pœnarum metum ob præcipitatum euerfionem tot ædium; assessoribus auditis qui suis pariter iisdem præter quartum rationibus studebant, lictores mittit cum equis, & satellitio, qui sibi Franciscum, & ædium dominum, sisterent, ac si quos præterea inuenissent. Febrè iacens in lecto æstuebat Franciscus, seruos secum habebat duos; pueros item duos cum patruo illorum. Viæ quæ in Prætorium ducebantur ita populo densæ, tamen nox esset, ut turbam magnâ vi perumpi oporteret. In palatium inductis, è fori Sinenfis periniquo vsu infligitur: arrabon cruciatuum paratorum, & ante carcerem, & examen tormento prælibantur; his quidem pedes inter duo ligna tortoris arbitrio adstricti; quo genere multi in reliquam vitam mutili remanent. Franciscus tamen cœdè cœteris habito vox nulla excidit acerbitatem cruciatuum abiecto animo ferentis, eorum quin imò socios animabat ad tolerantiâ, qua essent apud Deum tantumdem nominum deleturi: dirè torti ad Vicarium Præfecti raptantur; quærit is ex Francisco quis esset? cur illic Macao venisset? tranquillè Franciscus haudquaquam se Macao sed Sciocæo adesse, idem comites confirmarunt, & quod protulit diploma, in quo legens subscriptos Vicarius Mandarinorum præcipuos, vindictæ metu eohorruit quam non essent in eum dissimulaturi qui sæua illum barbarie torferat quem ipsi sua fide, ac nomine securum voluissent. Hoc animadvertens scelestus apostata qui ansam errori dederat mentitus Franciscum Macao venisse; vaframento Sinenfi subito, pœnam confictæ calumniæ sceleratori calumnia præuertit; quicquid, ait, loquantur literæ (veræ an falsæ vestrum sit cernere) sed is certò Macao huc venit, ad emptionem bellici comæatus, & testem ex pueris minorem producens, interrogat ecquid medicinam emisset, & sompisset Franciscus; fraudis ignarus simplex puer; & quidem sæpius, respondit, integro quo ægrotarat mensè: cui diabolica planè audaciâ veterator vocem addidit quæ reum faceret, nam igniarium puluèrem iunctis duabus vocibus

vocibus appellant Sinæ, quarum altera seorsum medicinam significat, de qua puer. Accusator aliam adiungens, tormentarium puluerem, teste puero probabat emptum: obstabat vehementer, sed conscius doli, puer, ingerebatque ardentem, & sæpius medicinam, quam significare voluerat; accusator iurans, & peierans, & diris se omnibus deuouens coram in puerum vociferabatur qui dicto testimonio non staret. Iudex oppido præclarus, omisso sycophanta veterano, tanquam linguæ veracis, & candidæ; puerum innocentem sui que vix compotem torqueri iubet, cui dum acerbissimo cruciatu intra canaliculos conferti digiti adstringuntur, defecit cum animo linguæ contantia, & dolori succumbens, non solum de puluere, sed de Francisco Cattanei emissario, de armis ab eo coemptis, de professione Macaensi, quæcumque Iudex voluit mentitus est; dicturus plura & peiora si ulterius premeretur: & hæc à puero timido, sæuis cruciatibus expressa confessione & testimonio securus videlicet, ac triumphans Iudex, detecta præsertim clerici corona; ausus es, inquit ad Franciscum, ad hæc perpetranda tantorum literis Mandarinorum sic abuti? cras inde senties quid lucri feceris, simul iubet seiuncto singulos concludi carcere; Francisco manicas, compedes, numellum iniici; aquæ ipsi nec stillam præberi nec obici; quod illum accusator Necromantem finxisset, qui se ad aquæ tantummodo aspectum, oculis omnium aspectuque subduceret: id falso creditum; exangui verberibus, & febris exsucco sitim creauit intolerabilem; Postridie in eius sarcinis duæ à Valignano, sermone Lusitano epistolæ, cum libris aliquot Latinis, visæ sunt indicium facere, illum Macao aduenisse, tametsi Sciaocum datæ notarentur vnde Macaum vocabatur, digesta per Iudicem, lite Aitans, duci ad se miseros imperat, ac ne frustra exterritus ciuium domos videretur solo temere æquasse, illorumque inuidiam & iras à se defenderet, reos ad fores Palatii per totum diem moratus est, innumerabili populo prodicionem patriæ iis exprobrante, malæque omnia imprecante, sub noctem ad uitam barbari, crudelissimè caduntur demptis quos ætas atroci supplicio eximebat duobus pueris; ab hac immani verberatione semiuiuos, morti denique addicit ex renuntiata sibi lite à Vicario Iudice, conuictos, aiebat, ignatum puluerem, & arma Macaum transmisisse; eadem sententia hospitem, eadem Ignatum è duobus seruis alterum damnauit velut sceleris conscium: cuius sceleris fidem vt populo certius inculcasset, asperatisque in reum populi odiis, ipse vrbs, & ciuium seruator haberetur; die insequenti Franciscum ad Iudicem hoc est Vicarium remittit, cum ferro onustus, & dolore plagarum, sitique perdita æstuans per noctem iacisset. Belluà Iudex immanior, damnato ad mortem, iactaque iam alea edicit, de se Cataneo, Lusitanis, conuentione, aut apertè nunc omnia efferret, aut sciret in præsens se exquisitis supplitiis lacerandum, post reportandum ad Proregem, ad eandem illic carnificinam iterandam, cui sedatè Franciscus; se esse Christianum,

stianum, & Cæli dominum à puero colere; Patribus annos iam quindecim inseruire, seque aded vnum ex iis esse; literas verò committendi haudquaquam confictas, sed legitimas & veras à Riccio in aula notissimo, & Mandarinis datas sancte affirmavit; quâ responsione nihil suppeditante in rem suam, asperior barbarus, pronum denuò iubet humi sterni, eadèmq; vt pridè saxitia cædi; sed cum ad primas plagas deficeret, fore sibi crimini metuens, si quaestione illum occidisset, leuorum brachiis referri iussit in carcerem, vbi ad fores animam efflavit, Martij vigesimo sexto, anno seculi 6. ætatis trigesimo tertio, magnam sui desiderium Sinis iuxta, & nostris relinquens, erat enim in quaestu animarum mirè ardens & vtilis, & precationi magnoperè deditus. Hamatus est extra urbis portam, sua in veste, suisque in manicis, & compedibus de ipsius iudicis mandato, fortè, nescio quid post mortem, morte grauiùs, coquentis; miseri certè, & infelicitè crudelis, & perfide qui esset cum accusatore, suoque Aitao, ausa nefaria pro commerito breui luiturus. Fuere tamen illa indicia Patribus ad ossa mortui ab aliis secernenda; cum inde Macaum transferri oportuit.

113.
Mors crudelis
F. Francisci Marti-
nez

Sequitur extremum nostrorum Sciaocensium discrimen; eius idem auctor quem dixi, qui Gubernatoris partes gerebat Vicarias; hic famam ambiens detectæ, & repressæ coniurationis, suum hoc præclarum facinus datis ad omnes Prouincias literis celebravit; at eæ magis periculi quàm remedij credulæ, obseruabant sese, cauebantque sibi leuissimis edictis in quibus Cataneus rebellionis nominabatur auspex, seque ipse in iis hoc insignitum titulo legit, cum purgata iam innocentiâ Nanchinum se referret. Mandauit idem homo scelerosus Præfili Sciaocensi, videret etiam atque etiam apud nos, ecquid armorum, aut militum, aut comæatus belliei lateret. Quod nostros Quanceensibus ignaros penitus non diu suspendit, promulgata mox nouarum rerum molitione Macaensi tantis in nos Sciaocem, ante beniuola, exarsit odiis, vt peculiare fuerit Dei munus nos à populo non discepi. Sed expectabamur in horas ad pessimam omnium lanienam tendenti forepe concidendi, iamque id Pechini, de Riccio factum rumor vulgauerat, cæterisque regno passim diuisis; visa quin etiam nonnullis, mora huius supplij lentior; ignem foribus nostris subiiciunt, viuos cum domo lignea moventia combusturi, nisi vigiles, & orantes, odor incendio præuiùs assillat. Sed illa tam florens Ecclesia, pars in idola reuoluitur; pars à nobis longissimè abstinet; suspitionum umbras omnes timent, & prodicionis videri conscij; fuere nihilominus qui Longobardum, Secretis monitis iuuarent, quòd tanti nefas perduellionis, negarent ab sociis Riccij concipi potuisse; Præterea Sciaocem Longobardus, conscientie integræ generositate, & ingenio animosus, fixum huic erat, Protegi se sistere, & pro se & Cataneo, summi iuris vni omnem experiri; iamque ad hoc illi Gubernator copiam dederat. Apertè illum quos adhuc retinebat fideles Christiani à tentando Prætorio

in quo esset causa tormentis potius, quam rationibus agenda. Mitteret ab se qui Proregem, plenè prius de omnibus edoctum iuridicè poscerent, liceret Longobardo se coram sistere. Audiuit Prorex benignè admodum Procuratores tres ad hoc missos; Negavit Longobardo esse opus ad purganda sibi, & sociis obiecta; compertum se tenere ab exploratoribus Macaum summissis, & primoribus Mandarinis, fuisse hanc fabulam, malignitate primum furciferi calumniatoris compositam; auctam verò deinde in tantos tumultus, metu improvido, Ministrorum imprudentium; & aderat præsens Aitau, illorum præcipuus, quem sui erroris tam euidenter Prorex admouit, vt Quanceum reuersus. Vicarium suum acriter obiurgaret; cuius suasu, & iudicio sententia præcoci Franciscum capitis damnasset, mature verò is de se ipse videret qui eum inter quæstiones barbarè necasset, quæ Aitai testificatio Francisci famam integravit; eiuque hospitis, & Ignatij famuli seruauit vitam; quos alioqui hominum quantum est scelestissimus Vicarius, clam fame confici mandarant, ne qua extaret ansa residua, atrocitatem patrarè ab se iniustitiæ accusandi; succurrit iis furtim misericordia idololatrarum qui tenebantur eodem carcere, & ab Longobardo tres Procuratores, necessaria tribuerunt. Verum enim verò, dum pro aliorum vita longè ac sedulo consulit, pro sua ipsemecum vita, tum fama ed granius laborauit, quòd dedecoret aspersum illi probum Societatem nostram, omnèque Christianos. Regebat Sciaoceum rapacissimus Mandarinus, vtque nulla est vsquam Sinis malitiosior in concinendis fraudibus natio, Gubernatoris illius inuentum vulgo credita est accusatio Longobardi foedissima: in Palatij aditu occurrit carta, in eius manus temerè proiecta, qui primus in illam incideret. Accusabat adulterij Longobardum; nominabat adulteram; accusatores edebat, sed nominibus tacitis, suburbij quatuor seniores, in quo degebat Longobardus; iussam colligi cartam Gubernator, ad comiteum suum, quali rem valde nouam, attonitum fingens, eam nihilominus in cognitionem sui admittit tribunalis, lucrum vndeuis emuncturus; aut ex reo coniecto; aut ex accusatore falsario. At hic sine mora præuertens hominem Longobardus, superiorem adit Mandarinum, & de reo actor, in auditorio causarum palam citari aduersarios flagitat ad sustinendam accusationem. Mandarinus in corruptæ Iudex, & perspicacissimæ probitatis, statim diuinavit, Gubernatoris auarissimi hanc esse itropham, ad factum ex iure faciendum, qualem nuper misero Bonzi struxerat, quem à se vix multa pecunia dimisit. Vocati ergo seniores; contestantur falso accusationem suo nomini adscriptam: de illa se quicquam nec scisse vnquam, neque cogitasse; fraudem esse perfidi hominis tuæ ac Patris innocentia conscitam; nec aliud ex iis, quæstione extortem, quæ sibi affectam scripturam purgare coacti sunt. Imò illorum vius indignitate rei & dolore flens, affirmabat, si tantum facinus, peregrino tam sancto imputasset, fore se suis sempiternum infamem, & cæli dominum,

L 1

114.
Calumnia
perfidiosif.
contra Lon-
gobard.

peccati vltorem pœnis grauibus sensurum : aliundè mulier tormentis rogata, cœlum testem vocabat, externum illum nunquam à se conspectum, ac licet alia fateretur adulterio obiecto non minus pudenda, sed in asserenda Patris innocentia constans hæsit, Deo famuli sui nomen peculiari auxilio ab infamia vindicante, amicum interea præferens Longobardi, & causæ illius studiosum clandestinus prædo Gubernator, laboratos ad illum militare, monere de progressu litis, suam viuis contra omnes pro illa diligentiam commendare, quibus nuntij subdebant, sperare se Patrem grato quoque in illum & magnifico animo futurum. At Pater ingenue certoque professus, ne obolum quidem ex se propterea excussum iri, firmiter institit, causam summo iure cognosci, & perfici, quam ipsius mentem etiam Ethnici plurimum laudatum. Veterator itaque spe cassus emungendæ ex eo pecuniæ, in accusatores illam vertit, nec confessos, nec culpæ conuictos, nec aliàs reos, nisi quod haberent ex quo rapere iudex posset: accitis partibus, Longobardus pronuntiatur infons; Sciaoeci semper innocens vixisse; inuultu calumniam passus. Seniores verò Calumniatores, & morte digni quam iis bonus, & misericors latro multa pecuniaria intolerabili mutauit, Purgatum solenni actione Longobardum, secuta est pariter Catanei prudens & luculenta purgatio; quæ vir sapiens vnus stultorum furentium Prouinciam integram ab insania exemit. Redibat Pechino, natalis regij gratulatione annua publicè perfunctus Taolius, Sciaoecensis tractus Gubernator ex familia Ci na. Huic Longobardus pridem carus, aduerso flumine processit obuiam diel itinere. Illic Mandarinus de Riccio, cuius gratia apud Regem, de rebus nostrorum, & aulae fauore, læta omnia & magna; Longobardus contra de Cataneo; de tumultuante in illum Prouincia Cantonensi, de immanissima illi & fociis iniecta calumnia; de vinculis, cruciatibus & morte Francisci, iniqua, tristia, funesta omnia; quibus grauiter commotus, in defensionem nostrorum promissit mira, sed plura præstitit; nam successurus Aitao mittebatur, cuius munus est iure præcipuo causis capitalibus præsidere, Patrum igitur securus, voluit ipsorum probitatem per omnes fori traductam formas, & apices, illustrem omnibus & perspicuam fieri. Quanceum appullus metropolim, Sciaoecum Præsidi mandat per literas, de vita & moribus Patrum, & Francisci Martinez, seruique Ignatij in eisdem oriundi, iuratis testibus cognoscat iuridicè; ex quibus præter veras laudes, & perspectam diu probitatem rescire nihil potuit. Unde ex militem Præfectis callidum inuestigatorem Macaum submittit qui, serutetur minutim singula de Cataneo, & contubernio illius, de Lusitanis, prodicione, & rerum nouarum suspicionibus; Macai nondum exscenderat, & adiri à nostris se velle indicat. Læti omnes accurrunt, salutatum in Collegium deducunt, vbi angulus non fuit quem præterierit diligentissimus scrutator, miratus valdè stultitiam impuniti nobis armamentarij, cum domi præter libros, armorum nihil vidit; collectos ibidem milites,

milites, scholæ pueros aliquot; & pro militari ad pugnam paratu, literarum, & morum gymnasium quibus tenera ætas fingebatur; hæc & alia de vrbe, ac ciuibus cum ad Aitauum Cian retulisset; pro summa potestate, Aitauus scelerato illi Gubernatoris Vicario edixit à causa abstinere; & illam in quartum transtulit assessorem cui palam semper displicuerat turbulenti, & præproperis decretis rem istam festinari. Contestata lite Assessor statuit: intolerandam noxam toto regno, nulla veri, aut recti specie Patribus impactam dum sollicitando ad bellum populo, & rebellionem, studere vulgati sunt. F. Franciscum Martinez quaestioni per summam iniuriam à Vicario subiectum, & necatum; sententiam capitis ab Aitauo veteri latam contra Ignatium eiusque hospitem; cassam haberi & irritam: diiudicata lite, sistuntur coram in Prætorio partes; Præfecto excubiis delatori, Aitauus Cianus, supercilio terribili, prodi, ait, mortalium sceleratissime, cuius mendaciis innocens periit, hi quo minus perirent per te non stetit; en tuo capiti cœlestis ira iam ingruit; fare tamen, & si quid habes dic; vbi puluis catapultarius? vbi arma à F. Martinez Macaensibus coempta? & hos pueros duos, quorum alteri ab te lepidè illusum, criminis etiam videri socios voluisti; hæc tu lucti fame rabida patraisti, meum est illam nunc tibi explere. Ad Proregem ibis, cum hisce tuorum scelerum damnatoris tabulis mortem tuam postulantibus; & his quorum infontem vitam, tam vili pretio venalem habuisti. Si te viuum Prorex remiserit, ego cædi te tandem iubebo dum ossa conterantur, & carnes diffiliant, silere ad hæc miser, ore humi defixo, & prouolutus solùmque perpetuo fronte tangens, veniam implorare. Crimen enim confessus, ad hoc Assessori inductum se dixerat vt gratificaretur vrbis Vicario, & contractam ex domibus temerariè dirutis inuidiam ciuium; repetendique ius damni ab eo amoueret, infontibus falsè rebellij conuictis. Vicarius cum suo Aitauo ab Inspectore Iudicum ex aula missis ob iniquissimam Martinezi necem, æternum infames, in suas patrias remissi, quod dedecus tam impatienter quidam accipiunt, vt illud vltroque suspendio extinguere malint quam viuere. Accusator vitam ab auaro Proregis confanguineo, summa grandi emptam, non sustinuit Quancei ducere, sed quam longissimè, sempiterno exilio se ipse damnauit. Cataucus causam cuius ipse pars erat maxima, retractari à nouo Aitauo cum audisset, questus apud illum supplicibus literis iniustas sibi calumnias, plenè illas diluebat, missis vna diplomatis, quæ à Mandarinis Nanchini acceperat, ad repetendum cœlum Macaense, & valetudine instaurata, quamprimùm in Sinas redeundum; vt ex eorum chirographis, & sigillis certò cognosceret quam procul à suspitione falsitatis, se verò cum primùm innueret præsto fore pro eius tribunali ad reuincendos calumniatores; rescripsit Aitauus Cianus valdè humaniter, opus eo præsentente nihil esse ad asserendam innocentiam quæ sole iam sibi clariùs

constitisset; prohinc illam edicto passim ubique proposito ciuitati constare voluit, quo pronuntiabat Cataneum falsa petitiuæ accusatione, purgationes ab eo acceptas edicto inferebat cum Mandarinorum Nanchinensium patentibus literis; iubebatque populum stultè sibi incutitos metus deponere, & esse à Macaensibus securum; Edicti huius fiducia regrediebatur in Sinas Cataneus, cum Sabbatino de Vr̄sis illuc pridem destinato, sed videns adhuc nomen suum proscriptum rebellij, prope urbem Nanchinum pendere; nec edictione integrata forma, legitime deiectum, Sciaoceum diuertit, suoque aduentu quantum exhilarauit Aitaum, tantum cepit animo doloris, tabulam perlegens ad eius palatij decumanam portam, quã sibi grandibus literis in diem, proximum, vadimonium dicebatur, addebatũque fore vltimus, & decretorius causæ dies: qui fuit viri sapientissimi erga illum amoe singularis, Prætorio enim spectatoribus referto in tantæ causæ exitum arrectis; intranti Cataneo, nouo prorsus honoris genere, assurgit Aitaus; nutu iubet accedere propius; quærit cunctis audientibus, sine ille Lazarus Cataneus? & subridens iam, inquit, te nostri Siamenses sibi fecerant Regem; & regni tui annos, Dei imperium nominabant, atque in eam fabulam amicè ludens, tradit illi diploma, innocentie feridicis compertæ probationibus illustrè monumentum. Scribit ad Proregem se coram cognouisse, iniquissima illum calumnia oneratum. Scribit demũ ad Regem, metus ridiculos à Macaensibus, nec posse vnquam, si forte cuperent, de rebellionē cogitare. Sic tutus & Victor Cataneus iter Nanchinum prosequitur; accitit de vr̄sis in aulam à Riccio. Infantis Martinezi pia ossa, ex compedibus & catenis facile agnita, Sciaoceum transfert Longobardus, vbi cohonestatur eius funus concitũ etiam Ethnicorum, Christianis eius sanctitatem, istis animi robur deprædicantibus, quod iteratum est solemnus Macai cum sepulchro nostrorum est conditus. Hunc finem habuit tempestas Cantonensis, ex qua perspicue Patribus intelligi datum est, non esse nostrorum mansiones tam lubricis, infestæ in aduenas Prouinciæ motibus, & suspitionibus exponendas, & posse momento prona illarum ruina, extortas in præceps, toto regno trahi.

Sub hæc lugenti fratris nostri Martinezi iacturam Riccio, adest improuisus à P. Pimenta nostrorum per Indiam Inspectore, alius frater Societate cum literis, ad inuestigandum Cataium terra missus, ex quo certum deinceps manebit posteris, Cataium & Sinas regnum esse duplici nomine; deinde terrestre in Sinas iter periculis plenum, minimeque tentandum. Iam quidem Riccius, vt aliàs dictum, pro indubitato nostris in Indiam, & Europam confirmat, Marci Pauli, Cataium nullum esse præter partem Sinatum dimidiã; vt fidem Riccio minore nostri darent, quã Saracenorum quorundam fabulis, fecit Patrum nimia pietas, qui tunc in Mogore agebant; audiebant narrantes de immenso regno inter Septentrionem, & occasum sito; seiuncto

115.
Cataium, &
Sinæ idem
regnum, eius
inuestigator
F. Goes vir
egregius.

ab aliis, Christiano, templis, crebro clericis frequenti, & diuino cultu haud parcius quam in Europa florenti; quod intelligi de Sinis, ubique Ethnicis nequibat; posita igitur Catai Christianitate, facilis erat coniectura, longinquitate locorum & temporum tanta, eam syluescere; foreque opus glorioſæ virtutis; si redderetur decori pristino; aut de illo fortè veteri, syncero adhuc, & integro ab oculatis testibus certior fieret, & recrearetur vniuersa per orbem Ecclesia. Hæc Agra Mogoris vrbe primatia Goam scripta, multum probauit Inspector Indiæ Pimenta, & suggerenda Philippo tertio Regi Catholico curauit, cuius auspicijs Præfectus rebus Indicis Senatus decreuit è nostris aliquem debere quærendo Cataio destinari, mandauitque Protegi Arices de Saldagna, longæ, arduæque vestigationi necessaria omnia suffici; hanc verò Fratris Benedicto Goes, Pimenta commisit. Erat Goesio patria Villafrauca, vrbs S. Michaëlis vnus ex Tertiarijs Insulæ, dotes ab natura extimæ, cellitas animi, & excellentia ingenij rara, sed hanc de medio studiorum cursu, ætatis ardor in arma rapuit; milèsque in Indiam profectus, indolis generositate in effranem licentiam est abusus. Annos natus quinque & viginti Trauancorem appulit, vbi cum diuinus spiritus quo sibi vel vnde afflaret inſcium, media ferè leuca in sacellum pellexit, cum amicissimo milite, illic in statuam Deiparæ ligneam, Infantem Iesum sustententis, cum flexis genibus oculos figeret, apertis repente animi oculis, cœpit intueri quàm lubrico in ruinam loco, quàm prope ab inferis staret, admissorūque in Deum scelerum, & æternatum prospectu pœnarum ita cohorruiit vt dissolueretur in lachrymas, & tantorum impar nominum grauitati, præ sæuissimo dolore desperaret. Donec flentem quoque infantem contuens, & lactis instar ex eius oculis candentes guttas, refocillatus est animo, stupensque, ac tremens cum spectaculi locio, perspectam rem propius, classarijs cœteris nuntiauit, qui adorata cum fetu Virgine, machinarum omnium fragore sacram eius effigiem procul salutarunt; proximè deinde canterarijs catapultis, demum quoddam ornatus ditioris facultas deesset, cæsis arborum ramis sacelli fores, & parietes vestiere. Goes ad primam Sacerdotis nostri oportunitatem, exomologeti vitam omnem purgauit anteaactam, inſtititque eandem pœnis asperitatis illius nomina delere; ac ne illa nouis aliquando ingeret, Societatis ingressum Deo vouit. Iamque in ea vltra biennium egerat, cum oblatam non semel resumendorum studiorum facultatem constantissimè reiecit, causatus vita quam in seculo vixerat se ab Sacerdotio arceri, inuſitato tum iis qui præſunt deferendi Sacerdotij exemplo, tum adiutoribus rei domesticæ, continendi se gradu in quem adlecti sunt, neque verò hæc illi sua humilitas obfuit quo minus salutis animorum egregiam operam præstaret. Datus enim Hieronymo Xauerio, B. Xauerij nepoti, & Manueli Pinero, in Mogorem comes, apprimè sibi persicum idioma expedit, Regique Achabari, amabilitate morum & sanctimonia valdè carus, Christianam rem non mediocri-

106.
Goes imagine
ne B.V. con-
uertitur.

Cataium
quartit.

ter adiuuit. Hunc ergo aetate quadragenarium viribus integrum, animo generosum, iudicauit Pimenta quaerendo Cataio idoneum, ad hoc illi mandata & apertas misit tum suas, tum Archiepiscopi Goani Mentis literas; quibus ille munitus anno seculi tertio, die anni sexto Lahorem contendit ut se foederatae contra grassatores viatorum cateruae adiungeret Hircandam vsque metropolim Cascaris. Assimulatus plane in mercatorem, & Armenum; Abdullah se vocauit, hoc est Dei mancipium; & re ipsa portabat merces quarum diribitione victitaret, a seque illum abunde Prorex Indiae Aries, & Rex Mogoris Achabat splendide donarat, cumularatque donum amplo diplomate quo esset à vectigalibus toto suo regno immunis. De iis quos secum itineris admiserat locios, nihil attinet dicere; ab iis sexto post mense longa pertælis pericula in Cabul desertus est: vnus ei ad vltimum Isaac Armenus relicti fuerit si dies, & loca obiero quæ Goes sequi volentibus notaui, cum ea Geographica tabulæ, aut mendacibus spatiis digesta exhibeant, nisi in lignia fuerint omittant: id solum attingam ex quo statui possit quam ærumnosum sit terrestre iter ab India in Sinas, & Christianam quam periculosum. Primo enim triennium tenuit quantum ex Europa Macaum naues ponunt; suas quoque, ut illa habebat Goes, non venturum; sed Regulorum, Præfectorum, & aliorum moras, quæ nisi placata muneribus avaricia solui non poterant; danda erat iumentis quoque subsistendum Hircandæ per annum, quoad eo numero cõsissent, quæ possent tuti à prædonibus Tartaris transire, nam qui mutua tutela inducti viam ex Mogore incunt, Hircanda vltèrius non pergunt, Cascarum vrbe præcipua. Licet autem collecti Lahorem quingentos excederent, inuadebantur à grassatoribus maiori numero ita ferociter ut cogerentur interdum abiectis omnibus, vitam inter densa sylvarum & aua feruam. Hinc item dura necessitas captandi viam in cristis montium, vitata communi & facili, sed latrociniis cædibusque obnoxia; eam ob rem Goes aliquando per altas niues, & aspera montium, manibus & pedibus nitens sextiduum integrum iter fecit, quæ ut plana forent & facilia omnia, qui Christianum inter Saracenos vitæ suspensum perpetuo vitare; quam ut ex iis Cataium saluam, & præcipitibus sub equo lapidibus pertolerit, intimæ Dei erga se bonitati iure attribuit: quid Saracenum ieiunia spernere? aduandis fanis solum abstinere? Iesum pro Mahomete inuocare? Crucem auro inultam in carta deferre? nomini Abdullah Isai cognomentum, hoc est Christiani, aut Iesu subiicere? hæc iugulo ferrum, acinacem capiti sapius intenterunt, nec per eum stertit quantum in rem minas perducerent; nempè millies contestantem, beatum fore se si suum Cataio inuestigando iter, inuenta pro Christo mors intercepteret. Sæpe illum Reges & Præfecti ad conferendam cum suis Cataigibus disputationem inuitarunt, quos etsi suis incoctos Tordibus ad reprobendam superstitionem minime adigebat; sed compellebat ad probandam

bandam, & laudandam legem Christianam. De hac illum audire Rex Cascaris Mahamedhan optavit, & librum videre ex quo fundebat Deo suo preces (erat diurnorum Psalmorum libellus sacer) quem attalico euolutum panno, cum reuerenti oculo liballet, honoris causa impo-
 suit capiti, & Regi porrexit; eadēque Rex affectum duplici venera-
 tione, inspexit, & legi sibi ex eo aliquid, exponique a fratre petiit,
 cui cum illud actorum occurrisset Viri Galilæi! quid stas aspicientes
 in celum; idiomate Persico eleganti, Ascensionem Christi gloriosam
 illi enarrauit, & priora Psalmi Quinquagesimi verba, in quæ post in-
 cidit, in pœnitentiam, & peccatorum veniam conuertit; ac demum
 quoddam crucem auro pictam Rex etiam cernere voluisset, pariterque cum
 eo venerari, de cruciatibus Christi morientis, & quidem ea vi pietatis
 dixit, non modo vt ab Rege, Principibus, & Doctoribus Cascigi-
 bus mirè probaretur, sed nonnullis quoque excuteret lachrimas. Post
 hæc iussu Regis agitarum est quiddam disputando, in quo fratri Goes
 non fuit magnoperè sudandum; boni illi Doctores & Magistri, aut ve-
 rò conuicti, au metu ne conuincerentur; confessione ingenua, legem
 laudant Christianam, sed suam fore dixere fortunatam, si tales ha-
 beret Mahometus Alcoranni sui præcones, & propugnatores. Post-
 ne id fieri post Goeshj discessum consulunt; omnes cupiunt, tentare
 audent nemo, vnus præfidentior cæteris, negotium suscipit, cui pro-
 missa, & preces, & argumenta probè meditato, Goes incipienti au-
 ctor fuit pluribus parere; rem, merces, vitamque aded, iis vltro
 permittere, & dissecandum cinerandumque corpus; posse sibi omnia
 eripi; Christi fidem, & amorem non posse; qua forti & nobili repul-
 sa hominem ad suos auertit, sat ante persuasos vacuum operam ab eo
 moueri. Cordatior alius inter Casciges natu grandis, & auctoritate in
 vrbe Ciali. Vrbi Rex Cascaris filium nothum præfecerat, à quo item
 Goes cum Cascigibus commissus, illi tantoperè placuit, vt hoc apud
 suos non dissimularet: eaque testificatio approbationis, & amoris Sa-
 racenorum in Goem sic acuit rabiem, vt toto quod illic substitit tri-
 mestri, vna Dei tutela, morum gladios, & iras euaserit. Vltro nihil-
 minus, abeuntem, Princeps, pro sua comitate munuit suo diplomate
 Camulium vsque Regno Cascaris & Cataio confine; rogansque an suo
 nomini Abdallah subdi vellet cognomen Isai, hoc est Christiani? Com-
 muni, inquit, nam me talem ex Agra Mogotis apertè confessus, talem
 vsque Cataium profiteor. Adstabant fortè tunc Principi Cascigum
 complures, ex iis ille quem dixi aspectu venerandus, paulum prodiit,
 & detracto velut ad rem stupendam capiti galero, humisque deposito,
 præne cum lachrimis; hic verò exclamat, hic verus est, fortisque Mi-
 sermanus, hoc est legis suæ obseruantissimus; audistis vt coram Princi-
 pe, nobisque circumseptus, quos nouit legem æmulari suis ritibus
 inimicam, Christianum se palam professus sit? hoc nos videlicet inter
 Christianos aufuri essemus; & non potius Mahometem, ignauo metu,
 deserturi,

Constantiff
inter iusid.

deferturi, & ejuraturi eius notitiam? quibus dictis galerum resumpsit, & omni honoris officio Goesum ornauit discedentem; Goes enim ceteram sociam, moueri tardiorum, nihil deinceps moratus, Cataium contendit, quod Ciali certo compererat, non esse aliud præter Sinæ mœstus ergo labore prolixo & irritato, sed videndi Riccijs spe lætus Ciacuonem magno muro subiectam quinto inde mense peruenit; de Riccio enim ex iis didicerat legationis fictæ Saracenis quam pridem, meminimus, qui Pechino reuersi appulerant Cialim. Diebus postea quinque & viginii rescriptum habuit à Prorege, quo liceret Suceum progredi, diei itinere intra Sinas in ora Scientis Prouinciæ ad occasum, longum sit texere quot illic perpeffiones exhauserit, quot produtiones, & vitæ discrimina ab infestissimis Saracenis magnam vrbis illius inuolentibus partem, quoad demum ibidem obiit cum imperasset pergendi comueatam. Nam quas primum dederat ad Riccium literas, qui tulit; ignarus nostri characteris, & Matthæi (quo Riccium nomine Pechini pauci norant) nequiuit reddere; vicissim Riccius frustra illum diu requisit quod ex Benedicti, & adscitio Abdallah nomine sibi penitus ignoto, non posset illum requirere; altera litera quas melius edocto credidit Saraceno, bona fide sed sera sunt reddita, ultra scilicet menses decem, quibus interim Sucei absumebatur ærumnis bonus frater; iis efflictim petebat ab Riccio, vt properaret, se ab Dei hostibus viuam eripere; sed obstabat festinanti hyems, in locis tam sæua, vt agrè Suceum, ab vsque Pechino quatuor menses sufficiant, præterquam quod lenti fuit negotij Rescriptam externo obtinere ad penetrandum in vrbem regiam. Misit tandem ad eum Riccius Ioannem Fernandium Sinensem, qui breui postmodum admittus est in Societatem, cum perito locorum Christiano, & suis Patrumque epistolis, desiderium illius, & caritatem spirantibus; at enim perfidus Christianus vt Sigam attingit Scientis Metropolim, direpta quam potuit parte viatici media, nunquam deinde comparuit. Itineris reliquo Fernandes vt potuit suffecit, quod Pechino Suceum, trium mensium & sesqui fuit, illuc enim non ante Martij vltimum, anno huius ari septimo peruenit. Iacebat ex animi, vitæque molestiis, & quod rorò similius creditum, ex venæno à Saracenis mixto mortis proximus Goes, gaudens tamen quod vitam in Dei obsequio poneret; nocte qua aduentum Fernandij præcessit, cum per somnum putasset missum ad se Pechino aliquem, tam verum id sibi persuasit, vt mane Isaacum Armenum fidissimum comitem rogavit, in forum exire, stipem largiri pauperibus, & inuestigare de quodam Externo illac recens adueto, de quo opportunè rescivit ex iuvene qui tunc Pechino aduenerat. Atque huic paulò post superuenit Fernandez, cui accedenti, Lusitanicè loquenti, salutem & literas à Patribus reddenti, miris animi gaudiis, & suauissimis lacrimis respondit, sublatisque in cælum oculis *Nunc, inquit, dimittis se unum tuum Domine;* hinc semel & iterum perlectas cum

Mois eius.

fletu literas applicuit pectori, nec inde tota illa nocte amovit; è contrario Fernandem tenebat ingens mœror quod ea vrbs Sinis semixtranea, Medicis & remediis caretet, nec posset agrotum tutius Saracenis quàm lupis credere; moribundi rem eius omnem residuam, quam statim à morte rapuere, iam tùm ore hianti vorantibus. Sic lento sensim virum decessu, die post Fernandis aduentum vndecimio viuere desuit religiosissimus & optimus Frater, annum agens ætatis quartum & quadragesimum, & forte meliori Deum prius in cœlo, quàm in Cataio Riccium inuenit. Cerrè illum etiam Saraceni ex vitæ illius tricenni obseruatione, constantia fidei, & prodigijs quibusdam diuinitus editis profancto prædicabant: quicquid tamen eius restabat intolant, & fœderatæ carceræ nomine, velut intestati, inter se partiti sunt: in quo fortè dolenda præcipuè tabularum iactura quibus sui totius itineris loca, situs, ingenia, & quicquid scitu dignum viderat adnotarat, quæ nimis credibile ab iis latronibus combusta, vt simul adscripta Persico characterè nomina abolerent, quibus illi complures sese obstrinxerant: instabant quin etiam suo illum ritu & polyandrio humare, vt viderentur eius bona ad se tanquam sui, iure deuoluta, abstractum denique illorum è manibus cadauer Fernandez, & Isaac cum Psalmis & precibus, humili funere condidere. Exin tristis Isaaco & Fernandi malorum series; Saracenis illum sibi mancipantibus in seruum, & crebro necem minantibus, quod Mahumerem respueret; hunc autem vexantibus quòd rem fratris Goes quam diripuerant ab iis repeteret, quamobrem euicere à Mandarinis Suceensi, homine iniquissimo & venali, vt is carcere clauderetur; & vitra quadrimestre, in vrbe illa pestilenti multis aduersis iactaretur, quæ nihil magnoperè attinet numerare; sed vis fuit eius ingenij, & animi vigor, vt se cum Isaaco liberum reciperet, & ablatis quæ de rebus Goes celari pridem potuerant Pechino redderet. Illic ab Octobris vigesimo octauo anni 1607. Isaacus paulùm ex itinere recreatus, secundis annibus Macaum, inde mari in Indiam reuertit, & testis Cataij nimis verax, nimumque calamitatibus edoctus, si qui adhuc natarent certos fecit Cataium cum Sinis aquilonaribus, vnum ellè, frustra que operam & sumptus perdi, vitamque adeo scrutaturum, in alio ad Sinis Cataio vestigando. Reuisamus nunc interiora Regni, & eam quæ primam occurrit Nancianam nostrorum stationem, vbi se Christi lides gloriosius extulit, cum videretur abiectius proffigata.

Excolebat illam Soerius decimo iam anno, Manuel Diaz tertio, cui adhuc Sinicè indocto, linguam commodabat F. Pasqualius Mendezius Sinenlis, ducenti ab idolis breui ad Christum traducti sunt, quorum de laudibus postea, & fauebat Deus incrementis illius Ecclesiæ, prodigiorum editioe supra modum communem naturæ & gratiæ, quæ longè fuerit referre. Sed tabescens ab anno hecetica febre Soerius ex laboribus contracta in fundatione illius Christianitatis totum onus agendi Manuelli cessit; ipse linguæ Sinenlis peritiam occupans, institutionem

Neophytorum egregiam hoc tempore absoluit, quam Sciaocei, magno religionis bono editam vulgavit Longobardus. Experiri quidem placuit, sed nimium ferè an cœlum Macaense rest. tuere Soerium possit, nam illic peruectus Majo meale, ineunte Octobri obiit. Luxere illum Nanciani sui, funebribus etiam assumptis, tanquam Patrem, quem ante discessum, periculosè sæpius decumbentem suis apud Deum votis ardentibus, restituerant in melius, vitamque illi produxerant; patria illi fuit Mons-maior vetus, in Lusitania; ætatis anni vnus & quadraginta; Societatis viginti tres quos ferè omnes impenderat collegendis Euangelio tractibus Orientis.

Crescente igitur numerosis prouentibus Nanciana Ecclesia, nostri domum, stipe Macao accepta emunt, cuius pars vna templo sufficeret multitudinis fidelum capaci; altera Patribus; tironibus tertia, qui iam numero quatuor, Sinis Macai parentibus nati Societatem expetebant. Emptionis pretio ex venditione domus veteris confecto; tempestas illico ingruentium accusationum in Patres incumbere; horrenda iis imponi; expulsio illorum violentis flagitationibus exigi, tam prona iudicis approbatione, vt indictam, & ignotam causam sua fide acculationibus addiceret. Mouere procellam præcipuæ causæ tres: conflagratur Hiuncinciuni templum, (cuius idoli cum domo, familia, & animalibus in cœlum recepti, retulimus fabulam) nouo illi fano lampertuosius extruendo, milia aureorum decem, cultores eius tax. uerant; obibant urbem, & quod cuique luberet, domesticam quæstores pretebant. Hic soli, principio negare Christiani, sibi fas esse tantum nefas vel hilo iuuare; post etiam Ethnici longè plures, ad eludendam quæstorum molestiam mentiri Christianos, & religionem excusate, ne sacrilego in idolum dono contaminarentur. Quamuis autem Præfectus operi, redactus in ordinem Colaui, vir prudens, Patres multum laudaret, (ex quorum institutione aiebant quæstores has elutiones proficisci) & assereret debere cuius, collationem stipis permitti liberam; at videns ciuitas accessione ciuium ad Christum idola, & templa quorum sibi magnificentia, & splendore potissimum placebat, sensim defluxura tandemque ruina irreparabili abolenda; extimulante præterea sycophantarum trium perfidia, latiùs contra nos incensa effugerant hi ex illis quos Chianhios, hoc est, Prædicatores vocant, factiosi, eloquentissimi, Literatissimi, simulatores sanctitatis, & quanto in speciem ab honoribus, & gloria refugii, tanto eius appetentiores. Id habent pensi, instar sui sanctos homines effingere, virtutum Sincensum assidua prædicatione; suam sibi quisque academiam cogere; selectos discipulos ad sui proximè formare imitationem. Simulabant hi quidem priuatim magnam erga nos beneuolentiam, velut socios concionum, integritatis, & illustris exempli, publicè acriter vbiicumque se daret occasio perstringebant, velut mortalium inconsultissimos, qui occultioris sapientiæ arcana intima, de diuinitate, legeque ipsius, solis nobilibus

107.
Calumnia in
pp. & Christ.
eius Author.
puniti.

nobilibus & Literatis retegenda, ignaro etiam popello ineptè prodigi, vulgaremus, & profanaremus tam pretiosam gazam conscientia, vsuque Plebeiorum, quo esse vna idolorum adoratione continendos, Sinarum Philosophi Regesque censuissent, vt quæ foret plebis crassioribus ingeniis, & stoliditati accommodatior: ad hæc de animi immortalitate; de altera post hanc æternum in cœlo, æternum in inferis vita; de Deo ad hominum salutem, hominem induto, & in cruce suffixo, iniquis auribus nostros audiebant, & multò ægrius cernebant inualescere harum rerum fidem; hinc eorum sequaces nobis infensi esse præferim Siuzaij qui est infimus Literarum gradus, & insolentiæ petulantis, vnâque factionum quæ Nancianum, si qua inter Sinas, efficiunt tumultibus publicis impudentem trium millium numero, & coniunctissimæ inter se audaciæ fœdere Magistratibus formidanda: alteram Vanfui factionem constant, hoc est nobiles de stirpe regia. Siuzaiorum ergo ex ordine septem & Viginti libello subscribunt ad exturbandos è regno Patres, Christi religionem extinguendam, retrahendos ad idola Sinas. Reiecti ab summo tribunali, semel, & iterum; coacti quin etiam audire quæ nollent in Patrum commendationem; faustior sibi nouæ Lunæ putarunt opportunitatem, quo die Literati omnes vrbisque Magistratus honoribus annuis solenni pompa ritè Confusio solutis cum abirent, & salutarentur ab Siuzaiis humili proclinatione, consistit accusator quasi omnium nomine Siuzaiorum & à Pucensio inter Mandarinos supremo postulat, Patres pro euersoribus populi, legisque auctoribus, religioni auorum, contritiæ, regnóque suspectæ: extra Sinas pelli, csi foret æquus necari. Pucensius Tihio causam credit; hic petita scripto accusatione, damnationem Patrum, & exilium promittit: acceptoque sub serum diei libello scelestissimarum accusationum rescribunt Pucensius & Tihius. Noua Christianorum lex nec predicator in posterum neque propagator; Patres eius fautores & Magistri Nanciano abeunto. Cifuus vrbis Gubernator, accusationum capita retractato, & de iis referto. Ex præmissa examini causæ, damnationis sententia nulli dubium fuit adiudicatam litem accusatoribus, nec ausurum minorem Magistratum, in suprema duo tribunalia hiscere. Erant autem hæc summa calumniæ nefariæ capita, Patres Riccium, Diaz, Soerium homines scelestissimos piraticam armatos exercere, ex recessibus annuum insidiari nauibus, & de spoliis vectorum legi suæ sequaces emere; illorum socios in quinque tributos Prouincias, paribus studiis eodem tendere; iamque sibi non tantum plebeios adiunxisse, sed incantamentis Mandarinorum præcipuos, & armorum Præfectos ita demeruisse vt ab iis visantur, obseruentur, vitâ cariùs diligantur. Legem inducere diis inimicam, eorum incendere statuas, & imagines maiorem; hinc templa deferri, & functorum parentum honores aboleri; è contrario ab iis proponi quendam, seu Saracenum seu Tartarum, mundi Seruatorem natum hominem, sed Dei filium, carnificum manu de-

formi letho interfectum, potentem nihilominus ad clientes suos omni beatitate cumulandos, quorum Nanciani ad viginti millia iam habere; in dies augeri, Patrum aedes diu noctuque implere, iis ad iustum exercitum præter vexillum nihil deesse. Quos olim Sinæ Fochienfes, & Sciaochinenses religionis specie motus exciuerant ad Prouinciarum expeditionem multò magis posse Nanciani ab externis timeri. Sub hæc illorum tribunalium Primores duos enixè rogabant, vt supplicii ad Regem libello poscerent, Patres illos viginti qui Nanciani partim clam laterent, partim liberè agerent, iuberet in vrbis platea de medio tolli; aut si nefas putaret urbem innoxiam flagitioso sanguine temerare, deportandos mandaret in desertum aliquem scopulum, interituros dira fame; nam de obtinendo illorum exilio, cum externi essent, non posse ambigi, nisi ambigeretur de fide patriæ debita, & studio regni conseruandi. Hac summatim, libellus stylo elegantissimo, & graui, magna eloquentia digerebat; quem dierum viginti spatio, dum in litem componit Gubernator, Manuéli Diaz Mandarinum quidam fugam suadebant; alij nauem, iudicibus eroganda; suspensam in euentum quietem nonnulli; ipse omnium optime, spes omnes suas à Deo maluit habere suspensas, in qua tota illa constructa erat lis, vno fallarum criminationum horrore terribilis. Depulsionibus igitur, & ipse egregiè, ac validè in libellum relictis, generosè se sed rei habitu de more, in Prætorium dat causam defendens. Præstolatur per horam de genibus, dicendi veniam; audire frontibus cæperatis; vultibus parum propitiis, & minimè credulis dimittitur; quæ præstantis viri fiduciam quando ab hominibus auertebant, tantò in Deum agebant securius. Stabant tamen ab illo Puccius, & Gubernator: quamuis ne Siuzaiis præuaricari viderentur, causam suam tuentis; aulteritatem maximam simulassent. Siuzaij, exitum qualem præceperant animo, iam quasi compores, minis, contumeliis, lannis, nostros assidue, ac familiares eorum diuexare; direptas Christianorum ex aedibus imagines lacerare; obsidere domus nostræ fores, vt ad primum nostri exilij rumorem illam prædarentur. Christiani contra, supra omnem expectationem assurgere, voce libera, sermoneque comparatis velle omnino Christianismi sanctitatem, & Patrum innocentiam, nisi Diaz fieri vetuisset, pro tribunalibus defendere, nunquam ad diuina frequentiores conuenire; albente vix die domum nostram implere, interdum vsque ad mediam noctem, consiliis, amicitis, modis omnibus iuuare, sic vt neminem Diaz adiret Mandarinum quin illic ad omne obsequium paratos præstolantes se haberet Christianos: accedebant illorum vota, & gemitus, & spontaneæ afflictiones quæ causam denique apud Deum prosperè vicerunt. Gubernatori enim iniecit animum, vt omissò Manuèle Diaz, illam Riccij amicissimi sui reputaret, & amplecteretur litem, ea itaque iuridicè cognita, palamque productis actorum calumniis, Tibium adit; docet ea in vrbe annos duodecim, Patres inculpate, ac placidè egisse; Riccij socios illos esse,

esse, apud Regem, Eunuchos, Coliaos, Mandarinos in aula gratiosi; si opprellione luorum iniusta læderetur, non desfore illi quantumvis potentem inimicum nacto, vindictæ facultatem: vt quid verò essent ignominiose Nanciago pellendi, quorum obsequia, ministeria ipse Rex sua aula, suisque sumptibus, & propenso favore dignaretur? & qui apud summos imperij administratores summam obtinerent venerationem? Siuzatorum porro calumniosa mendacia iure patuille; Patres illos viginti quos iurant degere Nanciagi, duos tantum esse; de Riccio, & Soerio quos dicunt piraticam facere, Pechum pridem alterum manente, alterum Macai obiisse; Christianorum viginti millia Manuëlis Diaz sectatorum, ne viginti quidem centena conficere, reliquas eorum aedulationes, eiusdem esse putidæ fallitatis.

Quibus seu clariùs edoctas, seu territus Tihius, vela in oppositum vertit, ne tamen Siuzaios solutissimæ licentiæ iuuenes; ad leantionem paritaret, cum Pucensio egit de medio inter vtrumque retinendo, vt nec omnia nec nihil concessum iis esse videretur.

Stato die ad portas, & celebriora vrbis loca, sententia pependit, publicis auctoritatibus munita. [Post examen causæ, compertum iuridicè, Manuëlem Diaz eiusque socios bona mente ex magno occidente in Sinas venisse, proinde iis licere Nanciagi sua lege tanquam minimè suspectis viuere; quia verò plebs imperita, & nouorum amens, cæli dominum Deum sibi adscissens, in Patrum se dabat disciplinam, nec decebat honestos homines, ritus patrios mutare extraneis; vt quæ Poëta ipsorum quidam monuerat præcessa ex arbore deuolui in vallem & tenebras, possentque hinc dij, & templa, & sacrificia vetera deseri, & turba ceteri à populo legi addicto peregrinæ, non sine Patrum periculo; Manuëlem Dias ab sua vltèrius vulganda lege prohiberi, & a coemptione domus laxioris ad maiorem populi concursum. Tifanis & vicorum tribunis mandari, vt Christianorum ad orandum diurnos, & nocturnos tot cætus impedirent, eorum scrutarentur ædes, Saluatoris; imagines inde asportarent, omnia verò edicti clausula pœnis grauib; sanciebat; quibus à se Tihius eodem instinctus demone, quo tres illi concionum propolæ quos diximus, eorum suasu addidit, vt nostris foribus affigeretur edictio abstinendi, ab lege Domini cæli, vulgo promiscuo tradenda, quali barbari hominis magis quam nostra interesset Dei quem ipse ignorabat honor; aut plebeiorum magis obsequiis quam nobilitati, & Literatorum vilesceret. Hæc dum Cifui Præcones seu Gubernatoris multis per urbem proponunt apographis, ad nos quoque illorum exemplum deferunt, & pro nummulis aliquot dari sibi de more solitis, Saluatoris effigiem dari rogant vt eam adorarent petitione tam intempellua prætexi dolum Manuël coniecit, nec posse fieri vt apparitores ludicum, idolorum cultores, & legis denuntiatores, pœnas graues transgressoribus indicentis, aliam nollent mercedem operæ, nisi vt transgredi eam possent, visi sunt suspicatus potiùs captare quo Patres

Calumnie
illius fru-
ctus.

nouis delationibus turbarent fortiter negavit; rogabant nihilominus sincero animo, & diu licet negatam, dum iis Manuël quas ferret pecunias quaerit, Saluatoris effigiem, quæ fortè aderat, auferunt, omniaque pecunia discedunt, quæ res vni e tribus saluti fuit, paulò enim post in extremis ægrotans Patrem sibi acciuit, à quo vt res ferebat necessaria edoctus, & Christi lauacro expiatus, puram animam efflauit. Neque pluri fuere illius edicti grandes minæ ad prohibendos à Christi lege idololatrias; paucis diebus octo supra quinquaginta baptismo tincti sunt, nec abstinere Christiani ab suis cœtibus, & allueto cultu pietatis; tum quòd Deum magis timerent quàm homines; tum quòd tacitè ferebatur, Iudicibus quoque minime inuitis; ne Patres exilio damnarentur, simularam fuisse damnationem legis quam docebant, vt satisfaceret in aliquo Siuzaiis, abstinere quæcepta violentius vegere. Quamobrem vicorum tribunis Christianos ab solito templi nocti accessu arcentibus, etiam scripta tradebant nomina, vt et ad Pucensium, Tihium, & Cifium deferrent, professi magno se honori, bonoque ducturos Christianitatis citari, & puniri. Porro hæc procella, etli decumana, quantò plus boni quàm mali tulerit, facile patuit; primum enim nobis Nanciani domus & habitatio, M. guttauum edicto concessa quòd annis duodecim frustra fuerat tentatum, demum emit Diaz in Media vrbe frequentia, sacellum in ea geminum Christo, & Virgini dicatum, die Christi Natali aperuit; ad hæc Siuzaij & Vanfui, vt fama in præsens, sic in futurum audacia immittens, suo cum aliquo pudore experti, Patrum virtutem, & innocentiam potentibus Mandarinorum amicitijs fulciri. Tam creber præterea passim vulgò datus de Christianorum vita, & nostra sermo; tam subtile pro tribunaliibus examen, magnos nobis admiratores peperit, & amicos, in quibus exauèdratus ille quem meminimus Colaus cum numerosissima & potenti cognatione illius vniuersa: demum ægrè antea duorum è nostris patiens Nancianam, denos, vtcumque id ferret, deinceps habuit, Muuèlein Diaz; Gasparem Ferreitam, Hieronymum Rodriguez, rones quatuor, & octavo huius æui anno, tres nondum Saeruoeres, horum septem postremis, quanquam Sinensibus, sed Macai Patribus octo Christianis, Europæorum relicta sunt nomina. Verum enim verò auerlaris sceleratis longè diuersè fraudulentia sua cessit. Septem illis & viginti Siuzaiis qui suo Chirographo, conceptas in Patres calumnias signatant: postquam propalam falsi compertæ sunt, sempiterna infamiae adhesit nota, ludibrio fuere cibus, quòd nisi linguis mendacibus nihil possunt; exprobratum illis quòd duos imbelles & aduenas, ipsi ter mille numero, tot libellis, & declamationibus, non valuisse pellere Nanciano. Tihius, eorum aliquos gradu mouit, omnes percussit eriminationum falsitatem vehementissimè indignatus quibus ab se præcox de Patrum exilio subriperant iudicium. Prorex nouus edicto vetuit, ne quis illorum auderet libellum aduersus Patres dare: illorum

caput

caput & signifer dedecoris impatientia, prope cerebro motus, sarcien-
 dae famae vulgavit apologicum, opus styli sublimis, sed insulis con-
 fertum purgationibus, quo scribi nihil poterat in Manuelem Diaz in-
 iuriosius, sed maluit tacitus hæc pati Manuël quam viuis reprehensionem,
 Siuzaio omnes concitare; ipsos quin etiam a quibus in tantum
 contactus fuerat discrimen vitæ comiter, & honorifice obseruando,
 sibi amicitia deuinxit vel amicitiae simulatione, qua, rerum nostrarum
 ignorantia errorem excusabant, multoque piurimum conciliasset sibi be-
 neuolentiam, nisi ex primoribus Mandarinis didicisset prætare ad no-
 stram, & Christianæ legis existimationem Siuzaio habere aduersarios
 quam amicos, sed eisdem tantæ auctores perfidiæ impios tam claris
 Deus & acerbis persecutus est plagis vt circumferretur vrbe rota, cœ-
 li Dominum illatas Ministris suis iniurias vlisci. Duo siquidem illi quo-
 rum vnus de stirpe regia, instigatores Siuzaio, breui extincti sunt;
 duo item ex tribus lycophantis declamatoribus mortui, qui modis om-
 nibus verabant legem Dei cœli tradi popello & proleteris, ille denique
 Literatus qui Siuzaio in Patres calumniæ libello supplici concin-
 nandæ præcipuum operam dederat, prope Mendicus ex diuite factus est,
 & toto quo contra infosites abusus erat ingenio eguit, vt victum sibi in
 diem quæretet, Dei beneficium fuit ne prius Riccium hi casus affice-
 rent, quam secundus illorum exitus ad secundos accedens rei Christianæ
 in aula progressus, labores ipsius vbertim solaretur. Paucis enim
 Pechino Leucis P. Iacobus Pantoia, & F. Antonius Leitanus Sinensis,
 duobus in pagis, duabus Ecclesiis initia dedere, quæ prouentu quidem,
 non statim creuere nisi parco; postmodum verò indigenæ Ethnici, Neo-
 phytorum probitate, & inexpectatis nouæ vitæ exemplis expugnati,
 misere supplices ad Riccium literas vt legis Doctorem ab eo acciperent,
 cuius obseruatio efficiebat sanctos. Eo Galpar Ferreira & F. Antonius
 Leitanus se conferunt cum pueris tribus scite exercitis ad docendæ fi-
 dei rudimenta; profectis iis, & ad omnium Sanctorum iam accedenti-
 bus (nam vni pagorum a Sanctis omnibus; alteri à S. Clemente nomen
 inuiderant quod iis anni diebus illuc deuenissent) en tibi obuiam turba
 ingens ductore Christiano, volens Patrem apud se audire, & amica vi-
 misticque precibus in pagum suum desistere; promissum illis quod
 essent, mox vt oppidanis omnium Sanctorum quod promiserat
 exhibuisset; iamque iidem oppidani turmatim processerant, viri, pueri,
 quod mirum, anus, vt eum deducerent, voluntate nunc vero Deo, si-
 mulachris antea mancipati, ex quibus ingentem acervum struxerant
 quem igni subiecto coram Saluatoris imagine concremarent; grandæ-
 uas anus Ferreira; viros Antonius; pueri iuuenes instituebant, & puell-
 las quibus domo exire non licebat; distributi sunt familiis singulis li-
 belli Doctrinæ Christianæ quæ tantâ animi applicatione commenda-
 batur memoriæ, sermonibus terebatur, & recitabatur à pueris, vt eam
 Ethnici discerent vel inuiti, horum tamen vix vllus in sua hæsisset cæ-
 citate,

108.

Pagorum
 duos con-
 uerit prope
 Pechinum.

citare, nisi Ministros idolorum, decessione suorum quotidiana macrescentes, auaritia stimulasent ad interpellandum libello iudicem quo legem proferebant nouas omnes doctrinas proscibentem à Pechinensi ditione; sed horum quoque ingratis inde tam grauidi lecti sunt ammarum manipuli vt ferendo non esset, F. Antonij valetudo. Exculis nihilominus alia oppida biuulstri spatio, fructu pro obstaculis aduertitium, minori aut inaiori. Relicta vbique Christianè viuendi documta; vnus è multis virtute præstans, & auctoritate, vbique ceteris præfectus, qui Patres de ægrotis, cathecumenis, & dissolutè agentibus fieret certiores, vt ad opem ferendam festinarent.

10.
Ricci Geog.
tab. Regi of-
ferat, quo
fructu.

Dum hæc foris geruntur Pechini contigit vt præter omnem expectationem Regi exhiberetur Geographica Ricci tabula, Lingozuoni Mandarinum olim studio & sumptu edita; cumque hæctenus pridem auctori eiusdem extarent plurima, nemo sat Regi acceptum confidebat fore, si spectaret Sinas exiguo concludi spatio, quos suis cum Mathematicis crediderat, orbe vix toto angustius porrigi. Nam & multi Sinarum conspiciant hoc ipsum infectis oculis; cum Eunuchus ex aula intimis, aut simplicior ceteris aut animosior ausus est eam Regi tabulam offerre, multis retrò annis Pechini excusam, foliorum sex amplitudine, quorum vnumquodque brachio vno latum, duobus longum, ita proximo notebatur, vt simul explicata orbem repræsentarent vniuersum. Et plane contra quam tot annos extimuerant Eunuchi, & aula Mandarinum maiorem in modum ea Regi tabula placuit; nec ægrè agnoscere vult esse se orbis totius Monarcham non esse; nec suspicatus est fabulas à peregrino concinnatas, quas cernebat arte, ratione & dispari partitionum terrestrium, cum cælestibus consensu, ante oculos probari; Regna præterea, & vrbes, montes, & flumina, & suis cum insulis maris signabantur, nominabantur, & explicabantur idiomate Sinensi cum Geographiæ totius summis principiis, quæ vbi Rex sua cum incredibili iustrasset voluptate, mandauit Riccio cuius in tabula nomen auctoris notauerat, vt sibi exempla illius duodecim imprimi serico curaret, quæ filio Principi, vni ex Reginis, & ornando palatio destinabat; verum Pechinensium Typorum cum alter casu fractus, alter esset penes Lingozuonum tunc longè absentem, recepit Riccius intra mensem, aliam se Regi edituram multo ampliorem; Rex eius aut sumptui aut labori parcens, eam ipsam à suis sculptoribus iussam Typo-
ciali exemplis innumeris, toto regno dispersit. Hinc noua Riccio summa sublimioris incrementa, & gratulationes Mandarinorum Principum, quibus summum bonorum erat Regis approbationem meruisse, quam se vnâ promeritos putabant cum Riccio, cuius nomen, & decora suis in Geographiceam tabulam proceris, & elogiis ornatant. Gaudet in Sina, & Deo gratias agebat Riccius, quod hæc denique in eius honorem omnis uerterent, de quo & eius Ecclesiæ toto orbe diffusa maiestate, multa descriptionibus locorum interseruat quæ alio
dru

aditu penetrare ad Regem nunquam potuissent, & prospiciebat si minus neganti Vanhé, successorum saltem cuiusdam profutura.

Quamobrem hæc etiam tam læta amicissimum sibi latere noluit Lingozonum; persuasitque illi multis in aulam regredi & Regionis vnus regendas vrbes quæ deferebantur suscipere; cuius Præfecturæ dum à Rege diploma Pechini operitur, quadrimestrem dedit in Geometricis Riccio operam; in qua quotidianas scholas, dexter & caritate habili Magister, à Mathematicis inchoatas, Theologicis claudibat, vnde simul acutus ingenio & iudicio præstans discipulus, percepta facile Dei notitia, erat illi tunc nomen daturus, nisi perplexo illo multarum coniugum laqueo teneretur. Sed iuuabat nihilo segnius Riccium in quaestiu animarum, suæque in primis familiæ, in qua duos habebat excellentis ingenij iuuenes propinquos, professione Literatos, horum alteri dæmon vaticinatus nascenti fuerat fore Deorum Sinensium, in paucis cultorem eximium, & verò tam miris à puero & inuitatis modis vaticinio respondebat, vt celebraretur nomine sanctitatis. Sed enim haud prius Christi Dei scilicet illi affulsit radius, cum dementem illam suam pietatem in eorum detestationem odiūque conuertit, solitus deinceps seipsum pudore obruere, si quid minus ardentem, atque industrie pro Christo præstaret, quam olim pro dæmone. Patrem quoque suum Lingozonum Deo mirabiliter adspirante, paucis argumentis ita Christo addixit, vt congesta in fascem simulachra haud difficiliter, quam, (quod ipse aiebat) veteres calceos à se proiiceret, sed amplæ illius familiæ tam fausta mutatio, nihil prodigiosius habuit locuplete viro & nobili, suis propterea penatibus impensè obstrictus, quod multa se crederet illorum beneficio assequi; vnde auro, argento & gemmis, subinde illorum in ventres coniectis satagebat illos retinere sibi propitios, & eorum fauorem emereri, qui mos Sinis est sacer, & sacra sunt omnia quæ iactantur in idoli cauum velut in idoli viscera mutarentur. Multi quin etiam dum iuola finguntur, ex rebus cuiusque generis, optimi aliquid eo cauo concludunt, aiuntque ex sua, nescio qua, Theologia, idoli intelligentiam, illa naturarum ex vniuersali communione & varietate consistere. Cæterum is de quo cœpimus, adulter, perfidus, iniustus, vita erat in Deum & homines qua dici aut fingi detestabilis nihil potest. Dumtaxat illud retinebat ex genio Sinarum quod erga parentem decrepitum intimè afficiebatur omnique labore, & sumptibus, eius voluptati & desiderio studebat, paratus; caducum illius senium, exhausto, si possit venarum suarum sanguine reparare, qui natura, ac gentis instinctus, misero salus fuit; audiens enim apud herum suum Lingozonum de vita immortalis quàm Christiana lex suis certo spondebat sequacibus, statuit omnino fore se in patrem, impium, nisi hanc illi pro viribus curaret, ratusque se ab illo æquius auditum iri quàm alium, Christianismi rudimentis excolendum se Patribus obtulit, ipse quidem de lege haud magis quàm de vita mutanda cogitans, sed parenti

N n

Conuers. insign.

110.
Ventre idolor. auro, & gem. impleti.

solum sollicitus, volensque memoria complecti quæ illum esset illico docturus; verum illa dum animo versat, & frequenti memoria recolat, hærete, admirari, probare, deperire, & ex Magistro quem parenti formabat, dare se Christ discipulum: nec fuit voluntas Christianismi fixa & solida, tardior catechesi: diuinæ opis supra omnem modum multata vi roboratus, idola omnia ad Patres transmisit; & amicæ adulteræ æternum nuntium remisit, quæ verso in rabiem amore, cum nec blandiens nec rogans quicquam ex eo emulceret, iuravit se nocte intempta, apto ad fores ipsius laqueo, fauces propria manu elisuram, quod is Deo fretus, quicquid inde aut illi, aut sibi venturum esset mali spernens, domo illam abegit; puellam quam emerat in futuros amores, parenti dono restituit. Sed initiatum magnificè Christi baptismate, de Luca nomine insignitum, noua exercere certamina. Conducunt inter se ingenti numero Ethnici vt illum enormi immanium criminum obruant accusatione; submitunt amicos qui hoc illum metu reuoluant in idola; & minentur vitæ ipsius antea actæ infamiam præiudicatam fore probationem illorum scelerum: verum eo ardore pietatis ita de se illis, & de Christi lege satisfecit, vt qui ad eum euertendum aduenerant, ab eo edocti sapere meliora, ad suos redirent, eorumque nonnulli, Christiana sacra, quæ in illo suspexerant, postulerent. Tantumdem illi cum sodalitate quadam Ethnicorum cui præfuerat euenit, defectionem ab idolis cuius illos grauiter pudebat malignè vlturi, repetundatum actionem in eum struunt; & Christianorum in sectam transfugisse, ne quas suos in vsu auerterat sodalitatæ pecunias redderet: quamobrem Patrum consilio innocentiam, defensurus die quodam in frequentem illorum coetum subit, quantò improuisus, tantò magis acceptus, quod Christi penitens, putaretur idola repetere, illic de se primum suæque inter illas ratione omni pecuniaria diluit quæcūque poterant malæ fidei suspectum facere; tum de Christi lege cui se adiunxerat progressus dicere, tantò rationum, verborum, & ardoris imperio egit, quem eius in ore manerem humano cernebant attoniti, vt plus media pars auditorum sublequeretur abeuntem, & accenseri peteret Christianis. Sodalitatem quæ etiam domi suæ instituit, cuius formam, & leges & ex Deiparæ Natali nomen accepit a Riccio, qui dies Septembris octauus anni 1609. Sodalitatis sacris in regno Sinarum principium dedit. Fuit huius sodalibus primæ cuiusque Lunæ Dominico conuenire, audire Patrem de rebus diuinis; interrogare de dubiis; partiri vices piorum operum quæ quisque esset ad sequentem Lunam oblaturus, ex quibus largitas in egentes, maximè verò in splendidam, etiam pauperum sepulturam, existimationem virtutis Christianæ magnoperè auxit. Lucas autem quæ ceperat pergens, plus centum Ethnicos religioni veræ lucrificet, in quibus omnes suos, & decrepitas senio matronas, post exhaustas, & vices, & nummos, & ætatem in simulachrorum dura & stolidi seruitute. Monstrabatur in his præ cæteris, velut ostentum diuinæ gratiæ Literatus, quod

TIT.
Prima Sod. II.
B. V. inter Sina-
nas.

quodd paulò ante idolorum seruus, cum parva laude falsa sanctitatis ita deliraret, vt vniuersi protodidascalus cœlum se tangere præferret, mox de Ethnico Christianus, de se alius planè videretur exortus; nihil eò modestiùs, affabiliùs, demissiùs, & alieniùs à pristino intolerabili tumore: tam læta multorum conuersio exaggerabat apud nos acerrum idolorum; nec adduci quisquam opificum poterat, vt metallis fusa contereret; fornace itaque nostris in adibus vt potuit extracta, fausto Christianorum plausu in eam coniecta sunt, & diuinitate posita nativam massam receperunt. Demùm his Pechini Christianis, cum sexaginta fortis accepissent, quadringenti fuere; futuri alibi multò plures, si fortè ad manum à quibus iuuarentur: nam ex Prouincia Honana Hebraei duo ad perendum sibi baptismum aderant, & accersendos in patriam nostros, vbi rituum auctorum onus, & contemptum pertaxi plerique in Christianos libenter essent transituri. Mandarinum quoque in varias vrbes suis ad Riccium literis nostros aduocabant, vt sibi explicatiùs traderent, quæ datis in lucem libellis adstrinxerat, quo suos pariter igne incendebant qui fidem Pechini Christianam professi ad eos redibant; sed nefas erat paucos illos quos secum habebat fructuosissime occupatos aliò abstrahi. Factu procliuor Nanchini res fuit, quinque illic de nostris agebant, quos Paulus Doctor inuicauit ad infetendam Sciamhaiæ patriæ suæ lucem, quod macris initiis, spebusque præstitum, in felicissimos exitus euasit.

Sunchianum vrbs est primaria vnius ex regionibus quæ Nanchinensem Prouinciã, quatuordecim numero componunt, distatque Nanchino milliariis centum quinquaginta: Sunchiano Sciamhaiæ subiacet, angusto vrbs ambitu milliarium duorum; & æqualibus fere suburbiis, familiarum tamen censet millia quadraginta. Planus ager, in omnes delicias & culturam ferax, viginti fere non excedit leucas, & capit, alitque capitum millia trecenta; gentem si qua vltimam in regno pecuniosam, & diuitem, ex soli vbertate, & gozipij copia, quorum Regi tributam pendunt, aureorum millia quinquaginta; saccos totidem orisæ; laborati gozipij tantum vt fidem superet. Scribunt aliqui Sciamhaiam in sua dirione textorias machinas habuisse decenties mille, P. Cattaneus diu eius incola solum trigiesies; Antonius Gouea, tota vrbe nentes occurrere, non ex colu, sed rota, pede versatili quæ fulis tribus fila tria torquet, & suggerit, puer habitibus digitis, celerrimè, vnus in tres fufos circumuoluit. Sed samariæ laus Princeps ingeniorum felicitas, hinc illi virorum illustrium, & Mandachinorum, proles innumera, & quod consequens est, turrium templorum & arcuum magnificentia, in quibus emeritas illorum gubernationes, & decora mirantur posterì. Hanc ingeniorum temperiem, cœli purissimi bonitas efficit, auræque salubritas, quæ solum differt in annos octoginta, & subinde centum sed hanc cœli & soli faustitatem misere interpellant atrocina Piratarum, qui ex obuersa Iaponia non

III.
Pauli Docto-
ris patriæ ex-
colitur.

rarò illuc armati irrumpunt, & timiditatis Sinarum conscij, onullis præda nauibus, impunè recedunt. Hæc fuit Paulo Doctore patriæ in hanc vti Pechino se recepit ad triennem luctum defuncti parentis, nihil antiquius habuit quàm vt omnes si posset boni secum eiusdem confortes faceret, & Christo fide obstringeret. Atque ab late principum ducturus, Cattaneum pridem sibi amicum à Riccio impetrauit, & per se Nanchino petendum, deducendumque honorificè Sciamhainam, diterrum septem itinere suscepit, ad conciliandum illi apud suos nomen, quod dum sedulo parat, intimo sibi Literato adesse vomitione sanguinis inopina prostrato cogitur, consumptaque iam omni mediocritate, curandæ illius animæ diligentiam omnem applicare. Ad hoc festinatò dum P. Cattaneum per honorarium familiarem suum accersit, ægrotus moritur, sed inter magnos fidelitatis erga Christum, & doloris ex vita præterita affectus, vt illum Paulus docuerat, interque assidua cum Virgine matre colloquia, cuius effigiem ad vltimum habitum manibus tenuit; his itaque lachrimis & desiderijs baptizatus, animum cum efflasset Christiano finere est elatus.

Sciamhainam Cattaneus ante Septembrem non appulit, anno seculi octauo: dumque domus instruitur ad quam liber esset plebeis aditus, in Pauli palatio triduum substitit, magna suspensæ ciuitatis expectatione. Oscianos præsertim & Taosios, mysteriarum idolorum angustabat ventris cura, & inopiæ metus, si Dei vnus peregrini, cultum vnum & legem sequeretur, patriorum Deorum desertio quod ex Christianis defuncti Literati exequijs futurum præsenlerant, ad quas minime vocati, stipe quoque de more, ex his sperata caruerant. Caeterum ergo in posterum, communi consensu in populum vulgant quicquid de cæteris lex illa nona ex magno portenta occidente ferret; hoc tantem vno Regni leges, & naturæ violare, quod pietatem filiorum à colenda iustis funebribus parentum memoria arceret, quæ res ita perculit non paucos vt eos à Cattaneo audiendo prorsus auerteret, effectusque non mediocriter sudandum ad eximendam illis tam illustri mendacij fidem, post quæ non modo præcones idolorum, ne parum vrbani viderentur, honoris gratia Cattaneum aduent, sed ipse quoque Taosiorum Præpositus, qui magnam illius, & eorum quæcumque docebat venerationem aut simulauit, aut verè credidit. Nobilium verò, Literatorum & populi excipiendis vrbaniatibus & reddendis ea per huiusmodi assiduitate oppressus est, vt diuini officij pensum, & quantumcumque corporis sui curam in noctes reuicere cogere; verum hi concursus, magnum dogmati Christiano constabant nomen; maxime postquam Gubernator cum toto Magistratus sui, & aula splendore, insignibus, & pompa illum visit, & donauit egregio munere, significatione reuerentiæ singularis, & amoris tanta, vt percrebuerit Gubernatorem esse, vel fore quamprimum Christianum. Eorum autem quæ illic biennio gessit Cattaneus mensura, non est numero æstimanda capitum

pitum ducentorum quos ab dæmonum simul chris ad Christum tradu-
xit, sed ex soli totius tam apta ad frugem comparatione, vt fecundo
partu Christianorum viginti millia postmodum numerarit. Notat qui-
dem ipse messem sibi haud pauld largiorem futuram, si sibi à prima
eius agri cultura, ille de nostris fratribus Sinensis, quem sero tandem
obtinuit, ventre subsidio potuisset; aut committi hoc munus vni ex
quatuor Sinis tironibus qui Nanciani intuebantur sed præstabat illos
legitimo tyrocinij biennio Societati se probare, & magno contemnen-
di (s) obedientiæ, interioris culturæ omniumque virtutum commea-
toriter præmaniti ad pugnas, & difficultates actuosæ operationis, tuto, &
fortiter cum Dei gloria, & Societatis honore subeundas; præterquam
quod vibem & vicos percussans non euuiss, tingendum caput ingeren-
ti statim baptismum infundebat, bonos malebat Neophytos quàm mul-
tos; tales esse oprabat, qui motum præstantia fortius, quàm ore con-
cionatoris, Christi causam apud perditissimos Ethnicorum prosperè
petorarent; possèntque vt erant à nostris dissiti, se solis, in proposito
stare, & crescere: quod se consecutum fateretur ipsemet, multosque Li-
teratos, a veritate Christiana quàm clarè perspexerant, debilitatis suæ
conscientia diu auersos, conuersione parium ad eam animatos, nec du-
bitasse viæ puritatem, quam iis tam facilem Dei gratia fecerat, sibi
quoque pronam, & iucundam fore. Ex iis verò ducentis quos Chri-
sto subiacerat nonnullos habuit eiusdem secū præclaræ operæ confortes
strenuos. Suius iuuenis in patriam rediit, inde mox quinque pariter
Literatos ad Cataneum adduxit, cum donis, quibus iubet vsu firmata
lex ducendos Magistris se tradere; Docendos comiter suscepit Cataneus;
dona, & titulum Magistri tantoperè illic gloriosum modeste reiecit, quæ
prima iis fuit prælectio sanctimonix Christianæ hõc efficacior, quò mi-
nus expectata. Senex annos natus supra octoginta, breui baptismò ad
eum rediit ingenti suorum stipatus agmine filiorum, nepotum, & om-
nis ætatis consanguineorum quos legem diuinam persuasos, baptismò
similiter sacrandos adducebat. Alium annos duode-octoginta vertigo
insana circumegerat per omnia studia Theologiæ Sinensis, & professio-
nem omnium sectarum; inquietum semper, omniumque incertum &
anxium, audito Cataneo sic plenè acquieuit, vt ex discipulo repente,
præco fieret Christi; & pro pericia omnium doctrinarum, quarum de-
lectum nemini melius quàm illi competere fama erat, magnos motus
cietet anirorum. Alium eiusdem ætatis, Doctori Paulo debuit Christi
fides; amentem Deorum suorum studio, nec vltra ferentem coram il-
los quoti die cremari, ardor audax inuasit, exprobrandi Paulo per lite-
ras religionem peregrinam, & antiquæ prudentiæ memorem ad relicta
idola reuocandi. Temeritati hominis, & mordacibus literis, Paulus
tanta conditas lenitate, tamque nihilominus pro lege Christi forte re-
posuit, vt pudore illum suffunderet; post verò inuisen grauius agro-
tantem, ea non fictæ beneuolentiæ comitate quàm nouit caritas Chri-
stiana,

113.
Quanti sit
tirones Soc.
biennio pro-
bari.

114.
Conuertend.
studium.

stiana, totum sibi addixit. Aggressus itaque de vita colloqui curta, & fragili quæ illum incipiebat deserere, tum de immortalis quàm spondabat fides Christiana facile permouit ut vellet Cataneum de illa audire. Adest, docet, errores eximit, satisfacit dubiis, ritè, pièque comparatum baptizat: inde ad supremum spiritum nulla præter hanc bono leni in ore vox fuit. Domine cæli adiuua me: quàm si vitium defectus, aut mortis proximæ interciperet angor, iucundum aspectu, puerulus non iam catechumenus eius nepos, reficere illi eius memoriam, suggerere ut cæli dominum quem illi Cataneus demonstrarat in auxilium vocaret, illi consideret, eius clementiam posceret. Miris alij modis, & supra naturam illustribus non modo ad fidem adducti sunt, infideles ad summam illius admirationem. Moribundis sacro baptismate, restituta est valetudo, & spiritus qui huius remedij magnitudinem veneratus, vitam omnem templi obsequio dicaret. Circumlata ægrotis, & adæuata crux; complures, & sanauit; & ab infestationibus dæmonum liberant, etiam Ethnicos. Eas passa diu erat quæ Sciamhaia prima baptismum suscepit, nec erant ab iis immunes domestici; sed vexabant crudeliter miseram, & inhibito cibi usu in tabem emaciauerant. Taosios omni cantionum suarum consumpro choragio irridebat dæmon, & cum funeralibus incantatis, candelabra humi ex altari proiecta dissipabat; vnum erat leuamen feminæ infelici, baptismum promittere, crucis signum formare, crucem à Cataneo accipere; his procul ad spectabili specie in domus atrium abigebat cacodæmon; mox ea cum viro sacris vndis abluta prorsus euauit. Seniculus denique, quàm rei egenus, bonæ animæ tam diues, & reuerentiæ erga Dei matrem, narrabat se illius rosario, vbiuis recitando, recitabat autem ferè perpetuo, odore eodem perfumidi solitum qui diuini sacrificij tempore sacellum vaporabat.

Expleto Sciamhaia biennio, & Doctoris Pauli grandi familia Christo integè adiuncta, vocatur Hanceum Cataneus, Cechianæ Prouinciæ vrbem primariam, ut nouam illic (de qua suo loco) statueret Christianitatem; sed ante Nanchini crescentem feraci propagatione, & magnis virtutum progressibus reuisit quos vetat prolixius recensere, argumento sint vel hæc duo; vilis opifex, & illiteratus, idololatrias viginti ad Patres perduxit, sui fructum cuiusdam sermonis, quem Deo dicente cum iis habuerat, dum aduerso anse simul nauigarent. Mercatorem ex quo mercedum æternarum, fide monstrante, pretio captus est; terrenarum omnium piguit, in illarum amorem exinde omnes incendere; de illis assidue audiri & alloqui, & diribendorum venalium occasiones atque itinera in ministerium Apostolicum vertere, cuius ad Patres gaudentes subinde fructus reportabat; Literatis interea, perspicacibus, doctis, verique intimè consciis, & laudatoribus, suo in coeno turpissimè, lechalièque hærentibus. Tam ex illa cum Ethnicis continua Christianis de rebus concertatione, illi discabant Christiana; isti altius animo imprimebant. Fuere qui mallent verbera, & mortem perpeti, quam

115.
Mirac. pro
fid.

116.
Nanchini
conuert. &c.

sacras imagines contumeliae Boniorum permittere. Fuit qui mori potius elegit, quam igni catecheos libellum tradere, & sacrilegij praemium remedium capere quo morbum depelleret. Fuit qui hinc periculose laboranti, superstitiosam medicinam praebere renuens; saluum tunc, post pauium valentem recepit. Fuere denique qui crucis praedio, atque impetio de morbis, & infestatione daemonum triumpharunt, etiam in gratiam Ethnicorum: ad hanc porro virtutem, & exultationem fidelium duo potissimum contulere. Vnum sodalitas Reginae Deiparae, eiusdem cum illa instituti, & legum quam stabilierat Pechin Riccius: alterum illae animorum catharticae meditationes, ex quibus S. Ignatius primam composuit Exercitiorum hebdomadam: his inter alios, redditus sibi est, Chiutainus ille Ignatius, toties nobis dictus, cui ex veteri iuuenilis vitae licentia, & vaga frequentatione virorum principum qui eum vbique ob ingentem gratiam deperibant, obreperat denique suum illud antiquum concienti auri delirium, & ambrosiae potionis retrò acturae senes decrepitos in aetatem floridam, & robustam. Huius de se & Christiana re tortes, tamque magnifice meriti, Patres vicem dolebant miserrimam, eumque a Deo enixis precibus postulabant, cum spiritu actus rediit quem diu opprresserat Nanchinum venit reperiturus apud Patres, neglectam animi sui curam: illic post aliquot contemplationes, confessionem peccatorum a baptismo ductam diligenter parat, obitque de genibus tamen recens ex morbo debilis, & verat rogans, aliter a Patre quam reum a iudice compelli: sub hac instaurari propositum animi, scriptorum incendio firmat, quae de metallica, aenique immortalis constatura magnis pretiis emerat: nec sibi aliud residuum facit praeter aeternorum memoriam memoriam sensuum, quos pia conceptos meditatione, scripto suo priuatim consignarat, ac ne in pristina chemices, & miscenda immortalitatis relaberetur deliria, tanta illum Deus aeternorum bonorum corroborauit fiducia, ut mortem quam exhorruerat, placide expectaret: iussit hanc eius renatam pietatem Pauli Doctoris Nanchinum aduentus ad consolandum Mandarinum, sui olim Magistri, ex defuncta coniuge dolorem: pridie Natalis Christi sub noctem appulerat; parabantur illi gestatoria honoraria in sequentem diem; ipse a sacris solennibus & caetero fidelium ne abesset, pedes viam difficilem, & niuosam ad nos tacitus fecit, quod ille in viro eius dignitatis prodigium quoddam est; multo vero maius, cum sacris inter Christianos promiscue adfuit, qui vix alioqui ausi essent in eum intueri. Postremo ut motus quas erat Nanchini facturus, pijs de Deo colloquijs tranquille occuparet diuertere apud nos voluit, reiecto palatii regij, aliorumque hospitij quae illi fuerant a Mandarinis praesidijs certatim delata: quod idem praestitit post triennem luctum paterni funeris Pechinum rediens; imò nec vult quemquam honoris gratia, nec visentes admisit, quanquam vniuersus Literatorum Ordo ad eum salutandum splendide se pararet.

Inter

117.
 Chiutaini
 doct. abso-
 luta conuersi.

Et alterius
insignis viri.

Inter centum ferè, anni huius 1609. decursu residuo in Ecclesiam adlectos, memorandus est eminentia dignitatis, & siue latius proferenda Mandarini, quatuorvirum vnus qui eius aula cancellarij fuit, & quorum iniussu, nulli possunt ad Regem libelli penetrare. Hic fuit semper literarium, & recti multum amans gaudebat nostrorum consuetudine, sed insinuantes aliquid de religione subtili nihil aliud ferebat, non satis validus ad declinandam vim dogmatis Christiani; nec ad spernendas illecebras Ethnici, moderatè tamen premebat animam Christianis inuensam principiis, Riccio præsertim, animarum immortalitatem asserenti, quam is pertinacissime negabat. Vagnonius vt vni iniret minime suspectam hominis capiendi quæ semè vna belle procederat illicendi ad Christum Literatis, Mathematicam adhibet curiositatem; dono ad illum mittit armillarem spheram, & geographicam terrarum abacum, quæ is tanti fecit vt veniret per se gratias acturus, ac dum manus dilaudat, miraretur inuentum scientiæ duplisis sibi eatenus ignotum. Hic datum sibi aditum occupans Vagnonius, inuentum illud ingenij eleuare; ortum vocare Mathematicæ ludentis; & oblectamenta ingenij; seriis fatigati; attollere alia quorum illi admirabilitas excelssitate argumenti, certarum pondere rationum, & quod præ omnibus interest, salutis sibi asserendæ indubitato præsidio, futura illi esset maior & gratior, si non grauairetur autem iis alterum præbere; de Deo videlicet, de animo eiusque natura, & sine in quem est conditus, de virtute minimè adumbrata, de exceptura vitam hanc fragilem & breuem, sempiterna beatitudine ac vita, in quibus Christiana ingenia contentiones suas deceptorias haud paulò acrius, & diutius acuunt quàm in crepundiis Mathematicorum quæ parùm aut nihil profect quælibet ad negotium salutis: non posse virum, vt erat sapientissimum, hæc indifferenter, & cum obuiis curis promiscue habere, nec decere causam Christianam inuictam damnare vel odire; postquam de illa cognouisset, fore in eius arbitrio, rationes illatas non merito æstimare. His, Deo animam Mandarinum, attemperante suscipiuis Vagnonio assensit non inuitus, & Catechismum Riccij quem præoccupatus erroribus ante decurrerat, cæpit tunc sedato animo relegere, suumque capitibus singulis, & probationibus momentum tribuere: accepit & à Vagnonio quatuor eius libros de Deo, de Anima, de Peccato originis, de vita & morte Saluatoris Sinensi stylo elegantissimo, quibus iam liber à præiudicatis affectibus, facillè victus est, & expugnatum se Vagnonio dedit. Restabant duo reuellenda, quæ tenacius hominem, communi Sinarum vafania stringebant. Ars vitæ in perpetuum proferenda; & ominatos pro futuris vel inauspicatos agendorum articulos legendi: quod illi vtrumque Vagnonius quam esset noxiam & inane probauit. Sed condicenti iam baptismi sui diem, adfuerunt ex patria nuncij, incursionem narrant Iaponensium Piratarum, paternam ab iis eius domum redactam in cineres, cum imaginibus antiquis

antiquis maiorum illustrium, quibus Sinæ nihil ducunt seruântque charius: dolenti iacturam irreparabilem, Nanchinum superuenit, facinorosus Necromantes, promptus propriâ manu vultus omnes auorum ex omni memoria veteri repetitos, ad viuum reddere cum subscriptis eorum nomnibus, quæ arte quadam sua ineffabili indagabat. Mox scelesti circumforanei Mandarinò defertur, & venditur ars: cruda planè, ac potens sollicitatio, sed auxilio minor quo Deus illum obarmavit: reponso Vagnonij, & argumentis doctus pugnare id cum sancta lege, confestim acquieuit, illòsque inde fumosos honores in familiam suam redituros libenter Deo consecrauit: breui postea missò insigni ad Patrem munere illum sibi adsciuit in Magistrum, Remisso Vagnonias Magistri nomine ac dono, Christi effigiem quam optarat, ad eum ferendam cum dedisset; augusto Magistratus sui habitu venerandus processit obuiam, & longè inceptas, fronte humi summissa corporis proclinationes, crebro iterauit, nec diu exindè baptismum distulit, in quo illi Ioannis impositum nomen, tantùmque animo infusum voluptatis, vt non ambigeret quàm dulci hospite frueretur. Post quæ beneficij vt aiebat incomparabilis gratum Vagnonio animum testaturus, pannos iussit ad eum ferri lectissimos, & pondus argenti non leue, quorum humili reculatione, cum ipsum Patrem, cum Christianam sanctitatem reuerentiùs æstimauit. Euolutis demùm aliquot mensibus, cum ad matris funus domum repeteret, eique Vagnonius aliquamdiù itineris comes, multum suggereret, ne quid in eo celebrando superstitosum pateretur: vel hinc ait, videto, quantum mihi Christi lex cordi sit, quod hunc diem ad iter propterea legerim, quia illum arioli, & calendarum Sinesium cabulæ, si quem alium in anno, infelicem canebant, & periculosum. Prospero tamen vsus itinere, statim vt patriam attigit, dedit ad patrem literas diligentes quibus ab eo aliquem impetrauit ad propinquos, & ciues diuinis imbuendos. Iam nostra ex duplici ad meridiem statione, Christianos mille censebat Nanciana, & quosdam virtutis exquisitæ. Sciaocensis contra retrò defluebat quoad demum stirpitus interiret, ex implacabili Cantonensium odio in Christi legem, & suspectam semper viciniam Lusitanorum Macaensium de quo erit inferius agendum, nunc mortem solum Tedeschij perstringo quæ hoc sæculi huius anno nono Sciaocci contigit. Fiuizzani natus Bartholomæus Tedeschius, ditionis Florentinæ agro, Romæ dabat apud nos studiis operam, cum forte incidit vt recens editam legeret, de Indis quibusdam ad idem conuersis Epistolam, vtque erat mente ad motus cælestes docili, exarsit vnâ desiderio illius heroici muneris, & Societatis, inquam anno ante hoc æuum quarto, Nouembris sexto adscriptus est, annisque inde vix quatuor post Philosophiæ decursum in Indias appulit, quas exorauerat à Præposito Aquaiua. Illic sua statim cum ingenio virtus, & circumspèctissima comitas, probarunt illum ad Sinas idoneum, apud quos peracto inter magnos labores septennio obiit. Pri-

O o

118.

Tentatio. &
const magni
Nec phyt

119.

P. Tedeschij
vita. & mors.

die quam obiret, petita ex nostris qui adstabant, & per eos ab Societate errorum venia, schediorum fasciculum Longobardo tradit, rogataque ab eo seorsim perlegi, & acceptam ex iis sui notitiam referri ad confessionem generalem, qua paulò post expleta voce defectus obruit. Erant hæc schedia nauorum minutia vel umbra, quos in eorone notarant olim tirones socij; ipse ad annum iam quintum decimum sua manu scriptos asseruarat; adiunctæ iis erant obiurgationes quibus acerrimis, morsuque intima non simulato carpentibus, seipsum publicè incusarat, vt ex his subindè ad oculos reductis cupitam duceret emendationem. Postridè, Iulij vicesimo quinto, ex deliquio paulum recreatus, & postremis procuratus sacris, minus horarum duarum spatio animam efflauit: Manuel Diaz, & Hieronymus Rodriguez celebratis Sciaoeci iustis funebribus, Macaum cadauer in nostrorum sepulchra extulere. Sed videri mors consolabilis hæc potest ad incomparabilem iacturam Matthæi Riccij quàm anno proximo passi sumus. Scribunt omnes oppressum, laborum pondere supra vires, vitamque suscepto. Lingua, scriptio, & Philosophiæ Sinensi præceptiones nostris tradebat quotidie; Mathematices verò Patri Sabatino de Vitis, & quatuor Mandarinis; scribebat annorum quinque & viginti fusam suam ipsius manu quam habemus Ecclesiæ Sinensis historiam. Respondebat literis quas absque numero à doctissimis vndique Mandarinis accipiebat de Deo, & diuinis, de Mathesi, de scientiis Europæis, & quæ litis interdum maximè perplexis, idque ea styli, doctrinæ & sententiarum accuratione, vt si (quod olim contigerat) suas omnes epistolas essent in publicum missuri. Ad hæc nostrorum in Sinis Præfectora innumrabili dubiorum, & calamitatum, iactatione distracta. Sollicitudo georgis Neophyti, quos complectebatur teneritate paterni affectus, pauperes iuxta vt diuites, cuius ipsi optimè conscij, nullam eius legebat adeundi horam, nullam ipse sibi aut incommodam sentiebat, aut excusabilem occupatione: accessit & fabrica ædis sacre Christianorum iam multitudini debita, eius designatio, & opus ex Europæ architectonicis depromptum canonem, ac licet templis regie illius ciuitatis longo inferius intervallo, sed nouitatis, artisque præstantia totius aulæ promeritum admirationem, quam auxit etiam quod ei operi intercessit nemo, etsi nullam haberet, aut peteret à Præsidibus Rituum eius ædificandi facultatem, citra quam nefas est cuiquam templum diu extruere. Sed æque nihil eius valetudinem vexauit, & acerrime, vt intoleranda vrbianitatum officia quæ ipsi pro fama qua vbiq; splendebat, & multis, magnisque amicitijs necessariò incumbebant tum excipienda, tum reddenda. Ego (scribebat paulò ante) ex aula nostrorum ædium vbi adeuntes perpetuò mihi excipiendi, sunt vix recedo nisi ad obsequia eadem octo & decem milliaribus, iis reponenda. Verum hic annus 1610. multiplicatis nullo sine ac modo eiusmodi ciuitatibus lethalis illi fuit. Nam Literatorum ad examen pro Doctoris laurea subeundum ad quinque millia; cum Mandarinorum millibus

120.
Riccij vita,
mors, libri,
&c.

totidem concurrerant ad throni regij venerationem, quorum erat ne-
 mo qui nollet esse aut Riccio notus, aut eum agnoscere; quare con-
 tinuatis domum nostram visentium agminibus sic obruebatur, vt ver-
 ni ieiunij tempore subducere se ad paucillum cibi raptim cenæ loco
 sumendi non posset, nec sustinebat pro sua modestia transferre illam
 in seram noctem, ne quid vsurparet singulare, aut ministrantibus se
 molestum præberet. His in speciem lætis, re ipsa cruciabilibus fati-
 centem confecit penitus morbus Gubernatoris Lingozuoni qui tunc
 Pechinum ad thronum regium cum aliis venerat, & magnus pridem
 Riccij admirator suam hic item erga illum constantem prodidit be-
 neuolentiam, dum ex Mandarinis præcipuos quosque ad eum pellexit
 vt cum iis amicitiam neceretur: ægroius verò ferre non potuit vt ab
 suo latere abesset. Nec poterat quicquam optabilius Riccio venire,
 quam vt viri magni amoris intimo hanc referret vicem, & morbi vt-
 gentis occasione notos abrumperet, quibus eatenus obstrictus, Chri-
 stianissimi propositum periculosè differebat, id vbi obtinuit, incredi-
 bili vtrinque gaudio, aquis lotum vitalibus Leonem nominavit; sed,
 nisi de cælo, videre non potuit quantus hic Leo per annos viginti,
 quibus supersuit, Christiani defensor nominis in aduersarios illius as-
 surgeret. Nam aliquantò post, vicinæ mortis prænuntio ictus est, do-
 lore capitis, cum salutandi officio perfunctus à Mandarino sibi amicis-
 simo rediret, significauitque id Patribus, quibus alioqui nihil noui
 minabatur is dolor, quippe illum crebro tentare solitus. Sed ab iis
 dum facta dictaque ipsius cum euentis componunt intellectum est, eum
 de supremæ horæ propinquo aduentu diuinitus monitum; hanc ille
 duobus præuertens mensibus, ad Societatis exercitia secessit; Patrem
 animi sui intimè consciuum rogauit, vt pro mutua fiducia sibi adnota-
 ret quicquid in se seruasset etiam leuiter culpandum, aut minùs per-
 fectum, quandocumque demùm temporis potuit occupationibus suffu-
 rari quibus ditinebatur grauissimis, id omne precat.ioni dedit. Non-
 dum ex morbo decumbebat cum Patres alloquens de stabilienda inter
 Sinas Societate, Christianique præconio, sibi quidem sollicitè omnia cir-
 cumspicienti, nihil ad hoc visum affirmavit, morte sua conducibilius:
 quam Patres cum ex opposito dicerent omnia potius ante diu sudata,
 in exitum tracturam. Ille futuri, vt tandem patuit, sapienter præsa-
 gus; Sinis, ait, quantumcumque nos ament, nunquam esse suspecti
 desinemus affectati eorum imperij, proin mille nos oculis vbi que ob-
 seruari, vt qui scientiis peregrinis, & religione decenter vteremur, ad
 peruestiganda omnia Reipublicæ arcana, deferendaque ad Europæos,
 qui essent sua ex iis consilia, & molitiones contra regnum mensuri.
 Mei quoque illam tanquam extranei graueolentiam sibi tantoperè odio-
 sam nondum discutere potuerunt, in prociuctu semper ad Macaensum
 reditum arbitrantur, etsi annos septem & viginti cum iis exegerim:
 suspicionum chimeras disflabit mea mors, ex ea intelligent venire nos

in Sinas habitatores non hospites; nec reportaturos eorum arcana Lusitana; sed hic vitam & ossa relicturos. Hæc illi quàm alta dicitur prudentia, concordia monito Mandarinum duo amici veteres, & sibi confirmarunt, vnus ætarij Regij Præfectus, alter capitalium Cognitor in Prouincia Cantonensi, nempe à quouis iudicio vel vmbra se quàm longissime abstinere communicandi quicquam cum Macaenensibus; nec magis eorum meminissent, quàm si prorsus extra mundum forent, contra in hoc omne studium conferrent, vt magis etiam animo quàm cultu Sinæ crederentur quorum inter se iurgantium, nullum esset conuitium, grauius quàm, tu Macaum pergis; hoc est extraneum, & proditoreum oles: aduenti nihilominus Riccium Sabatino sub accessione primam febris, & interroganti, quid valeret; ipse mortis securus, mecum ait, ipsemet altercabar, nùm esset æquus, gaudere me laborum sine, & sperata in Deo quiete; an Patrum meorum Fratrumque suauissimorum dolere iacturam, interque pericula, & æumnas delirationem: verùm ex iis quæ prouidè decreuit pro stationibus quatuor quas in regno nostri obtinebant, liquet certius obitum præscisse. Longobardum enim, in iis regendis successorem sibi sanus adhuc, & valens nominavit, & cartas suas combussit inutiles, alias in duos, de temporariis, & piis collectas fasciculos serinio conclusit, inscripsitque P. Nicolao Longobardo missioni Sinensi Præposito Matthæus Riccius, eundem antehac Præpositus, aded illi non erat dubium, Præfectura, & vita paucis inde diebus cessurum. Ægrotantem ex templo misit archiater, ille ipse qui Lingothonum propè moribundum pertanarat; hic leui, ad morbum quem leuem, catharticam proritatis humoribus papalini expertibus, & crudis febrem auxit vehementissimè: inde sex Medici post acrem inter se & longam concertationem, nihil decernunt quod opinantium saltem numero, si minus argumentis securum, suo quisque seorsum scripto remedio recedit. Plena erat domus, plena ædes sacra Neophytis, gemitu precibus, vt Patri optimo, annos sibi detrahtos, adderet. Hi Patres anxios in remedij delectu cum rescissent ex dissensione Medicorum, remedia omnia colligunt ad pedes Crucifixi altari imponunt, enixè à Deo flagitant, vt quod saluberrimum ex iis norat suggereret. Riccio interim serenum animi, & festa quædam alacritas in ore tam gratà eminebat vt nec possent ab eo adstantes auelli nec sine lacrimis adesse; ipse continuò alios aliis succedentes blande excipere. Beneuolè alloqui, nullum frequentæ tædium præferre, & iam verbis non valens, vultus quodam vigore, & lato manuum motu velut ad amplexum, accedentes supremum affari. Patres legendo remedio ne quid temerè agerent, ei standum putarunt, quod fama & gradu inter Medicos quos consuluerant præcelsens, censuisset: quod tamen nec depulsus morbus nec vlla ex parte inhibitus. Accito itaque Sabatino de Vrsis Riccius, vitam propè omnem antea actam consensione sacra retexit, in qua Sabatinus insula cœlitus innocenti animæ spectans

121.
Humilitas
magnis do-
ribus præ-
fertur ad
Gubern.

etans dona, & gestientis ad mortis occursum latitiam, iis delibutus
 est interius gaudiis vt scriberet ad Praepositum Aquauuiam, nihil se
 vnquam tale in vita expertum. Die morbi septimo qui fuit Dominicus
 etili latus mutare pra debilitate non possit, vt sensit sacrum viaticum
 abesse propius, lecto se proripit superiori veste rectus, fleat in me-
 dio cubiculi genua; confessionem ipse per se ex formula recitat; hinc
 verbis ad Christum tam dulci amoris affectu, & deiectione sui erum-
 pit vt fletum omnibus vberem ciceret. Hora de meridie quarta leui, sed
 lato proque delirio captus, Christianam rem, & Societatis toto Si-
 nensi imperio ordinabat, quod somniabat Christo mancipatum, man-
 dabat Patribus de splendido ad Regis baptismum apparatu; ornari do-
 mum festinatò urgebat quòd esset Rex quamprimum affuturus, nempe
 illi vt olim Xauerio ante annos duode-quinguaaginta, in extremis
 agenti, optatae recurrebant votorum imagines, ardore desideriorum
 pridem animo impressa. Postridè cum ad se redisset sacro oleo vn-
 ctus est; sequenti, qui fuit vltimus vitae dies, rogantur Patres vt sibi
 postremum benè precaretur, quod suo discessu moestissimis negare non
 potuit, ne nouum iis dolorem relinqueret: ore itaque supra solitum
 aridens, sua illos adprecatione impertit, quod vultus serenum ad mor-
 tem conseruauit. Quarentibus verò fatissime aduerteret, vbi suos desti-
 tueret moriens? Omuindò, inquit, in patenti nimirum multorum aditu
 meritorum, & laborum. F. Manuèlem Pereiram Sinensem, conficien-
 tem se coram dolore, & lachrimis, consolatus est promisso, petenda
 illi à Deo perseverantia in Societate, vbi, ait, suaue est mori. Sabati-
 num de Vestis peculiari ab se formatum cura, & magno labore Sinensi-
 bus excultum scientiis, sibi subtituit, omisso altero, in aula diutius
 versato; amicis potentibus-ditiori; linguaam peritius calleare, ardente,
 indultio; sed minus humili, motusque animi non ita domitos gerente,
 vt eius Praefectura polcebat grauitas: qui fuit ecclestis, & sancta pru-
 dentia delectus haudquaquam humanis fuitus praesidiis, quae in alio
 luculentissime eminebant, sed confusus Deum tanti operis auctorem,
 adfuturam vberius & efficacius ad hoc promouendum auctori nihil sibi
 peritius, Deo omnia tribuenti. Nostros ex Europa in partem laborum
 subinde venturos, incredibili affectu, Patrum charitati, obsequiis &
 amoris voluit esse commendatos, vt qui non modo a Patria, sicutque om-
 nibus, verum ab Societate quosammodo, extraque mundum exula-
 rent, ex Prouinciarum, & Collegiorum frequentia extorres, & in
 duorum aut trium contubernium actati, debere proinde paucos illos
 inter se ita mutuis officiis colligari, vt si potuissent plures in Collegiis
 amicos reperire; hic certe non possent pius amoris. His & similibus
 precibus nostros partim Neophytos alloquens, inde veris ad Deum af-
 fectibus horam attingit sub vespertum sextam, qua iuuantium brachiis
 in lecto resedit, sumpraque in manus Crucifixi & S. Ignatii iconem
 pius osculis pressit, fixoque in illas obtutu, & animo, sensim horae vnus
 O o 3

spatio viuendi finem fecit, nullo mutatoris, aut pallidi, aut moribundi indicio, nisi capite veluti ad summum, placidè in sinum demisso, imò illam, quod mirum, alacritatem vultus, & quasi atrisum quem eò vsque prætulera, etiam à morte retinuit: iniecit ea mors in diem Martis, Maij vndecimum, annum huius seculi decimum, aut si placet computatio Sinensis, in Lunæ tertiæ decimum octauum, & annum trigésimum Vanliè imperantis. Annos vixerat duodesexaginta; in Societate vndequadraginta; in Sinensi expeditione septem, & viginti. Dici non potest quantò luctu profecuti sint illum Christiani quantumcumque ab nostris, affectuissimis pariter, adlaboratum sit ad mitigandum illorum dolorem, & premendos clamores, ne foras erumpere, nequibant iucundo illius aspectu tanquam viuents abistere; deprecabant virum sanctum; Manuelem Pereiram pingendi non penitus redem rogabant de genibus, vt dum mortuo perstabat viuents speciem eius in tabula vultum exprimeret. Me vero hic admonet officij ratio, vt huic orbi nostro, leuidensè saltem, eius speciem animi describam.

Patriam habuit Maceratam Matthæus Riccius parentes nobiles Dipetitiam Riccium, & Ioannam Angiolelliam; natus est die Octobris lecto, anno superioris æui quinquagesimo secundo, quo ad portas Sinarum Xauerius obiit, & verò ad eas referandas, non obicere potest ex Sinarum genio quem explicuimus percipi, alterum ex duobus necessarium fuisse, aut miracula Xauerij, aut prudentiam Ricci, constantem esto, & lentam, sed securam, durationi in posterum solidæ consulentem. Primis literis aspersus anno ætatis nono à Nicolao Beniuegnio Sacerdote, nostròque postmodum Socio; inde operam studij apud nos dedit ad annum ætatis sextum & decimum, cum Macerateses anno 1561. Societatis Collegium habere, tandem decreuissent fuit enim sapientis illius ciuitatis minus sapiens timor, ne dum operitimis quibusque suorum filiorum nostra Societas cresceret, ipsa immineretur, nec frater Eusebius ex sacra Seruitarum familia, eloquentiæ suæ ardore valuit meticulosas has illorum nebulas dissipare, manum operi Deus arcanam admouit; ex consiliariis sexaginta novem qui de admittenda vel reiicienda Societate conuenerant, suffragia pro se sexaginta quinque Societas tulit. Iamque illa suorum quam exornauerat iactura, Macerateses, tum alias, tum in Riccio suo, & Mancinello gloriantur, nominanturque orbe toto; & cum aliorum memoria ciuium, quanquam publicæ rei vtilium, æuum non tulerit; Macerata ac longè vbique Riccius & Mancinellus pinguntur, prædicantur, scribuntur, venerationem habent virtutum ingentium, & hereticæ celsitatis. Politioribus exultis literis Riccius, Romam ad ius civile mittitur, vbi satus primos Societatis ineundæ fouit, maturaturque triennio in sodalitate Virginis salutata, quæ in Ro. Collegio dicebatur, cuius demùm in cœlum Assumptæ die sacro, à Ioanne Polanco Soc. regendæ post B. Borgio mortem Vicario, inter tirones adscriptus

est. Nuntiata re parens Romam volat, omnia moturus, easque ad eum retrahendum acturus machinas, quæ nostros omnes renisus eluderent; millaria decem confecerat, cum ecce tibi Tolentini, ardentissima illum prosterne febris, quàm aut genij boni, aut conscientia monitu poenam esse coniecit suscepti consilij, sed longè mox clariùs cum promissione Deo nuncupata fauendi proposito filij de Societate ineunda, velut iussis defuncta prudens febris, repente abscessit. Ipse domum reuersus, faulta per literas adpreccatione filij votis assensus est: qui Magistro spiritus Valignano (à quo deinde in Sinas est accitus) cum annum egisset in Titocinio, ad collegium transit, & Theologia medium cunctus, Martino Syluæ ducendus in Indiam datus est à Mercuriano Generali, Romaque soluens in Lusitaniam Maij octauo & decimo, anni 1577. viam inuit ex duabus maximè à patria semotam; anni verò sequentis Martio, die quarto & viceesimo Vlyssipone in Indias vela fecit, cum aliis è Societate decem & quatuor, in tres naues tributis, horum Itali quinque ex quibus Rudolphus Aquauitua fuso clarior pro Christo sanguine quàm ab antiquis maioribus accepto, & Michaël Ruggerius, qui primus nostros in Sinas præcessit. Omnes verò digni quos Regi Sebastiano laudaret Sylua, Rex ad manus osculum accedentes libentissimè videret, & multam gratiam profiteretur Generali præposito, tam lectas operas Indiæ destinanti. Goam Septembris decimo tertio applicuit Riccius, annos quatuor illic, & Cocini absoluenda Theologia, Rhetorica docenda, iamque Sacerdos iuuandis animis exegit, & sub medium anni 1582. ad Sinas vocatus à Valignano tunc in Japoniam exiit, quatuor mensium navigatione Macaum appulit. Mense verò Septembri, anni subsequenti, arumoso labori, annorum septem & viginti, & perpeffionibus initium dedit in Regno Sinarum vsque ad obitum exantlatis, quæ hic idcirco facillè prætereà, quod possint leuia videri, præ duobus illis ingentibus excelsi animi dotibus prudentia & fortitudine, quibus tandem votorum in Dei gloriam semper ardentium effectus est compos. Hæc duo agendi præsidia rari sunt qui gradu possideant tam excelsis; rari qui notint suo pretio æstimare. Vidit gentem Sinarum superbam, omnium præ se contemptricem, omnium timidam, suspicacem, inimicam, quo gentis ingenio Euangelij Ministris obstruebatur ad illam aditus, & huic referando difficultatis summa inesse credebatur; verum enim verò in hac potius anteuerti negotium coniecit, vt nihil agendi quærendive specie otiosa, tacite omnia, & dissimulante agerentur; alias quod monuit ipsemet, Christi legem damnatum iri æterno à Sinis exilio, si palàm iis initio denuntiaretur: captandam prius Mandarinorum benevolentiam; præferendam admirationem doctrinæ illorum, rei politicæ, ac legum; quorum fama ingens à mundi finibus externum hominem rapuisset ad ea cognoscenda, & de scientiis Europæ vicissim aliquid, placiturum fortassis, vt ferret occasio suggerendum; quoad præbito sensim, experi-

mento

mento sui perspicuo, & ingeniorum nostratium, intelligerent, se contra quam senserant, rudes, semicæcos, agrestes præ Europæis esse: quod quidem Riccius assecutus est tam exaggeratè, ut post suum illum, quem Magistrum adorant Confusium, nullum Riccio arbitrarentur patrem; quoque mirabilius, nulla in eum invidiæ contractiuncula traherentur, adeo modeste, demisse atque ingenuè, tum se ipse, tum artes, atque ingenia Magni occidentis (sic semper vocavit manetque hæcenus inter Sinas cognomen) iis proferebat, in quibus multo quam ipse videretur excellentiores aiebat innumerabiles; ex quo illi quandoque Lingozionus Gubernator vereri se falsus est, ne quam abiectè de Tartaris sentirent Sinæ, tam abiectè de Sinis sentirent Europæi si eas cognoscerent, hoc est pro rusticis & incultis haberent, ad hæc quantum Sinatum doctrinis omnibus comparandis; quantum perficiendis, quas condidicerat & exhibendis in lucem Europæis fuerit Riccio infundandum, nemo non vtrò per se videt: has moras in studiis, præmatura quorundam etiam nostrorum carpebat charitas; & fuit ex eius sociis qui primos stationis in qua resederat Euangelij fructus sibi plurimum gratulabundus scriberet in Europam, se nec sphaeris, nec cosmographicis tabulis, nec visendi vrbianitatibus, & istiusmodi adminiculis humanis, scopum nihilominus (quæ Deo laus esset) Apostolici muneris, & vocationis feliciter assequi. Sed cum illum tempestas effera in extremum discrimen, cum suis Neophytis, stationeque omni redegit, vnius Riccij in aula gratiosissimi fauore & opera liberatus, didicit, hæc adminicula, conciliandæ potentum æstimationi & amicitiiis quanti forent ad Religionem eiusque Ministros, quanquam caligantibus oculis viderentur ab instituto aliena.

In alternandis quoque obsequiis salutariorum, ex ipsis euentis, aliquando plus inesse momenti censuit, quam in libris quos magno fidei incremento scripserat efficacissimos: quod duabus ad Aquaviuam epistolis anno huius seculi quinto, & octauo significat, quarum vltimam gaudet, nos ferimè quod diu in votis fuerat adeptos, ut possent nos cum Regni Primatibus liberè agere. Hinc illos esse apud nos adeo frequentes ut à manè ad vesperam coheretur in aula domestica iis excipiendis artectus perstare, & honoris vicem quarto quoque die iis reddere: rem esse laboris ultra quam vires ferrent molesti & grauis, sed necessarii, nisi malleus aut ista excidere toto ambitu patta Pechinensi sede, aut barbarorum inuisi macula, quod nostris conatibus futurum esset maximè damnosum: ad hoc, ut solet in domibus alicuius notæ, stat honorarius seruus præ nostris foribus, cui libelli traduntur assatum meum poscentium; sunt hi ut plurimum codicilli foliorum duodecim, nec aliud continent præter nomen poscentis aditum, & petitionem; in alio ad ianuam libro scribit idem seruus nomina singulorum qui ad me quotidie honoris gratia venerint, dignitatis gradum, libelli quem præmiserint ornatum, amplitudinem aut breuitatem cartæ, verba formulae quibus

quibus mei visendi opportunitatem captauerint, & vicum domumque quam habitant, vt salutationis obsequia die saltem quarto iis referam: libelli autem salutationum prænuntij die vno interdum viginti domum nostram mittuntur; anni noui principiis, & festis solennibus ad centum: labor planè immensus, sed mirè utilis, vix est enim qui nolit templum inspicere; Christum & Deiparam adorant, quorum egregius tabulis altate decoratur. Esto plurimum illuc intrent vt picturæ nostratis in tabulis, Typographiæ in libris artificij in horatiis machinis mirentur solertiam; sed occasione tam prona, & commoda, suggerimus illis mysteria fidei sacrosanctæ; & idolorum vāsaniam reuincimus; vt non sit necesse aliundè quem vterdò habemus & quidem beneuolum audirem nobis colligere; cui dùm eadem, in reportanda postmodum salute inculcantur, propè sine sensu domitus acquiescit, & raros habemus Christianos, qui non sint hac via, & arte ad Christum perducti. Disputamus subindè de iisdem argumentis tùm voce tùm scripto quo sentia sua Sineses melius quàm verbo exprimunt] ita Riccius ad Præpositum Aquauuiam; omninò iis consentanea quæ grauissimus inter Mandarinos nostrorum caipiam narrabat, se multorum annorum obseruatione in eos intentum, vitæ integerrimæ comperisse, & in suscipiendis laboribus ab omni temporario emolumento castæ; doctrinæ verò duobus vbique firmamenti constanter solidatæ, cum enim, aiebat, ex variis, varia dubitans quæsisset, eadem mihi est ab omnibus responsione factum satis, ex quo facilè intellexi, quæcumque docetis, haussisse vos à principio quod certò agnoscitis nec falli posse nec fallere; futurum alioqui, vt ex ingenio nostrorum sapientum, in opiniones abiretis tam diuersas quàm veri ambiguas: ad hæc nunquam egisse vobiscum memini, seu mathematica, & naturalia, seu de orbe vestro curiosa & peregrina posuissim, quin me ab iis pederentim ad Dei, ad animæ, ad æternorum scientiam flecteretis; ex quo item confeci, nullo vos alio in Sinas nisi nostræ salutis ambitu, peruectos] hæc ille tunc insignis Literatus, legis Christianæ postea defensor. Præter hæc nostris vbicumque per Sinas versari eos contingeret potentes patronos iis salutationibus parabat, eam ob rem ex aula in Præfecturas nemo ibat Provinciarum, & locorum in quibus nostri morabantur, quin illi omnia honoris officia visendo exhiberet; & patrocinium nostrorum fideiter committeret; quibus illi obsequiis deuincti, quanquam Ethnici erant, nostros vnâ, & Christianam rem in gratiam Ricci j tuebantur, qui eiusmodi amicos vbique tam multos parauerat, nulla vt esset vrbs supremæ iurisdictionis in quam nostros non posset securè mittere. Eius siquidem, vt erat lectas diuinitus ad fundandam Sinarum Christianitatem, contentionum meta erat vniuersale ipsius bonum, stabiliisque in posterum contra omnes hostium incurfus libertas Euangelij prædicandi, quam vti vidimus, nequicquam obstante Sinarum odio in externos tandem obtinuit, fortunante Deo, regentæque illius prudentiam,

ne boni tenuis præsentis dulcedine illectus, boni spes incomparabilis & sempiterni elideret. Monstro simile ait, scribens ad Fabium de Fabiis (suum olim Romæ in diuinis ductorem) non posse Sinas post annos quinque & viginti inducere animum, homines ab suis omnibus, & corbe ultimo, per extrema omnia in Sinas aduectos, proflus nihil spectasse præter vnam illorum æternam salutem: idcirco fingi animo non potest, quàm sint nobis omnia circumspicienda, ne suspiciones illorum augetur, & leui, priuato, sed præsentis bono; vniuersale, ingens & perpetuum mutemus] alibi verò [nobis, ait, operarij succedent, qui quaquà versùm, & vbique laxaturi sunt retia in immensam capturam, sed complananda est illis via, & figendæ sedes firmitate immobili, quæ consilij opus est, & patientiæ cunctatrici] quos verò interea Christianis erudiebat præceptionibus (Primates potissimum) iis satagebat fingere moribus, omnique viuendi ratione, vt solus eorum aspectus præconium esset sanctimonie Christianæ, quod inualuerat tam palam vt singularis probitate, ducto inde prouerbio laudaretur, dicereturque valde idonei ad legem Riccij, iam eius animi magnitudo quanta extiterit in suscipiendo negotio, tamdiu frustra totiesque tentato, prudenter quæ desperato ab strenuissimis operariis, & ingentes ad hoc ferentibus animos, argumento sint quæcumque de illo huc vsque retulimus. Repetatur ille per Cantonensem Prouinciam ipsis quoque barbaris, & exosam Sinis, calamitosus in Sinas aditus; iurata odia Bonziorum, calumnie, expulsionis ignominiosæ, vita inter timores pendens ambiguos, desertio omnium quibus erigi posset tam misera, vt egerit obuii somnij consolatione, quæ confideret deinceps meliora quid illa Methani Eunuchi crudelis barbaries, carcer, accusationes veneficij, proditoris, maiestatis; destitutiones amicorum, in illo Pechini formidando externis tribunali, quod ne sua quidem Rex ipse potestate adiret voluit ad retinendum suo suffragio Pechini Riccium? quid illa in noua operariis lingua, & sapientia Sinarum instruendis, constantia peritiam, præmaturo licet duorum obitu, eundem ei laborem integranter, cum iam poterat iis commodè vti? quid annorum septem, & viginti continuata vis, quæ patriam, genium, educationem, ciuilem usum, seipsum impugnavit, vt in Sinensem transformaret sese? ille nostrorum periculis nunquam non metuens, & anxius animus? ille duratum, & longinqua porrectus oculus, dum manus præsentibus instaret? illa forte vt paucis æstimata, diuturni sudoris & perpeffionum sepultura, totam fabricæ gloriam vltro concedens ædificaturis, ipsa gaudens lacere, instarque fundamenti, terrâ obrui, & premi? hæc si non sunt robur virtutis, & ineluctabilis, Deoque contentæ documenta, hand scio quæ possint aliunde haberi. Nostri, aiebat suis in Italiam literis ad amicum, conversiones populorum ad vos scribent, quæ illorum vbique conatibus arident; nos præter ærumnas, pericula, contentiones, metusque ancipites nihil; necdum enim hic nobis metendi tempus;

tempus, sed errandi, & terræ primo vomere laxandæ. Me tamen plurimum reficit hæc nostra sterilitas, quod rerum magnarum impeditissima primordia, & summis infesta difficultatibus, secundi ferè sequuntur & solidi exitus, æuumque duraturi.

Supereft de libris adiungamus quos Sinarum culta & eleganti lingua Riccius misit in publicum, quo nullus æquè ipsius labor tam multis profuit, nam & scientiarum nostratum admirationem exciuit apud Sinas earum contemptores; & de Deo, de Christo, de pœnis, & præmiis immortalibus Sinas erudiens, magnam intulit labem idololatriæ; quod catechismo Ricci præcipuè confectum aduertendum est enim, non esse in vlti Sinensibus vt verba publicè faciant; Examina illa quatuor & viginti quibus ad summos gradus, & honores ascensum parari diximus, ne vuculam quidem aut edunt, aut referunt scripto omnia peraguntur, aiunt Sinæ virum sapienter doctum, non decere lingua in aures lubrica, fallaci volatili; sed stylo in mentes & oculos loqui, corumque maturo & otioso iudicio quæ dicit pendenda subiicere. Pauci Doctorum coriphei, & Magistratum, in templis ex humili sede affantur interdum populum de morum virtutibus, de idolis nunquam. Externis publicè dicere; nouitatis foret ab inimicis pessimè capiendæ; & suspicionis, affectatæ ad seditiones, & rebelliones populi gratiæ; Præter arrogantiam Magisterij, quod longè alterius splendoris illic est quàm in Europa; & quisquis docenti aure præbet, eius hoc ipso se prohetur discipulum, veneraturque proclinat omnibus corporis, & donis, quæ in priuatis quoque congressibus, nostri multo labore deustant, ne Mandarinorum superbiam, admissione illius obsequij ab audienda Christi doctrina repellerent, à disputando similiter abhorrent Sinæ, vt viri honesti, apud nos à rixis: quæstiones sæpè inter epulas agitant de politicis, & moribus, verùm sedata dictionis, & oris comitate, ac velut faciles acquiescere contra sentienti, ratique valdè inurbantur hominem vigere, eoque indigere, vt ereptam sibi responsionem omnem fateatur, prædicatio apud illos omnis librorum editione continetur, nec auctores sectarum quæ illic natæ sunt, ac subindè nascuntur, promulgatoribus aliis ad propagationem illarum eguere: quam obrem Ricci cum instarent amici vt daret in Typos quæ sciri optabat, doctrinam edidit Christianam quam paucis paginis, non panno labore comprehendit, ob penuriam verborum quibus discrete ac propriè diuina Sins exponeret quo verborum delectu voces cauit significatio nis minus legitima quas in Sinensi caractere tiro, adhibuerat Ruggerius, cum doctrinæ eiusdem librum componeret, interpretibus nimium confusus; Riccius ad suam conscribendam præter linguæ peritiam, vsus est Mandarinis, tantò peritioribus characterum, & linguæ Magistris, quantò erant Christo fideiiores discipuli; horum ope suaque opera Christianam doctrinam toto regno vulgavit. Sed longè illi pluribus tum annis, tum vigiliis stetit Catechismus, quo Christiana

122.
Ricci opera
præsertim
catech. quan-
ti

celstitatis arcanae intima explicuit, stabilivitque claris & proclivibus ad fidem faciendam argumentis, ex communi sensu rationis humane proruptis, conceptisque omni gravitate, & elegantia dictionis: nec enim initiandis solum scribebat Christianis; sed Literatorum quoque Principibus, aduersaturis haud dubie, vel impugnaturis. Nemo autem vel Ofcianorum vel Taoiorum fuit, sed neque inter doctissimos, & æmulatores patriorum rituum Mandarinos, qui contra Ricciū hinceret pro idolis; vel impugnaret rationes quibus assererat eorum assecclas nulla posse errorum & ignorantiae defensione excusari. Insistit hoc opus rationis innatae vestigijs quæ ut in agendis prima lex est, sic intelligendi verax est regula; & eam Sinæ utrobique Magistrum audimus, reginam sequuntur. Ex argumentis itaque naturæ insitis, omnique hominum generi communibus, & indubitatis, deducit Riccius necessarium esse causam omnia mouentem, supremam omnium, nullius indigam, nulli obnoxiam, & hanc à nobis vocari Deum (in quo uentilant Sinarum Literati) cumque rebus omnibus prior sit, detque principium vniuersis, necessarium item vnam esse non plures; quod falsitatis, & impietatis damnatur idololatria. Eiusdem verò principij, & causæ prouidentia mundum regi digerente omnia in fines proprios, cum agere aliter nequeat qui ratione atque consilio operatur; inde esse sua probitati & sceleri præmia, & pœnas, quæ cum in hac vita non soluantur, manifestum esse seruari in futuram, mundumque illic existere ab hoc nostro diuersum, nec aspectabilem oculis, ubi corporum morti superstitis animæ vicem recipiunt prioris vitæ laudabiliter, aut fecus in corporibus ex cæta. Post hæc peccatum Originis indicat cunctis ab ortu congenitum; & Seruatoris felicem aduentum, ad vindicandam à peccati nexu eorum libertatem. Horratur demum de cæteris ne grauentur Patres consulere; additque rationibus; Sinarum oracula, eorum Philosophos Confusium maxime, quem stare à nobis demonstrat, profiterique vnum, & absque consorte solum Deum: ex quo euidenter fiebat religionem peregrinam in Regnum à nobis non inueni (cui è contrariò adorat o Deorum erat omnino peregrina) sed acceptam à patris maioribus instaurare, adiunctis de Christo quæ non poterat Confusius discere, quod Christi aduentum annis quingentis præcessisset. Postremò, cuique materiæ subdebat dubitationes, sibi olim obiectas à doctissimis Sinarum, quarum liquida expeditione, sua ubi vis accedebat inuitabilis. Motus toto imperio ingentes hoc opus edidit, adoratores idolorum suæ pudebat dementiae; gestiebant sequaces Confusij, doctrinæ suæ prærogatiua tam nobili; deficiebant quidam ab idoli; nonnullos pertinax retinebat tumor, ne homini externo sciendi palmam concederent. Neminem è audacia impoluit, ut interpellaret Ricciū dum vixit, impugnatione veri, aut assertionem falsitatis. Duo ex primarijs memorantur quorum alter priuatis Ricciū Literis Sechiano conuenit, rogans tandem cessaret ab euersione idololatriæ

latræ, cui libris editis incumbere; legeret potius, probè que caueret
quæ ad statuendam illius sectam vulgò terebantur. Rescribens homini
Riccius tot illum perculit rationibus nouis, & validis aduersus idola,
vt possent aut restituere illum sibi si vellet sapere; aut indignantem
vinci, cerebro mouere: captato alter anni articulo, quo solennis Do-
ctorum inauguratio Pechini parabatur, gloriosum nomen ex dedecore
Riccij tentauit, in medio illo aliquot millium Literatorum flore; li-
brum obtulit Typis quo Christi fidem, & Catechismum Riccij lace-
rabat; sed hunc Typis ante subiici vetuit librorum censor, quàm illa
emendasset, quæ illi sua ipsemet manu erat notaturus. Fuere porro
hæc, vt in idolorum contemptum verteret quæcumque in derisum
Catechismi, & Christianæ legis vomerat. Quicquid autem erat Li-
teratorum insignium gratulabantur sibi ad nouam lucem ex ea fulgen-
tem catecheli, & prosequabantur illam scriptis encomiis, in quibus
illud quàm verum tam nobile, factum naturæ miraculo, vt veniens
ab Occidente Sol, illuminaret Orientem. Regnum integrum cæcorum
ad lucem rectæ, & rectæque rationis, illa etiam cernere quæ sub sensum,
non ea sunt, animum intra nos, & quæ sunt à nobis longissimè dissi-
ta vitæ futuræ arcana recondita, vbique in mundo sensibili Deum in-
sensibilem, & id genus alia. Sed operis palmare fuere literæ quibus
multi variis ex locis petebant à Riccio è nostris aliquem ex quo illa
pleniùs audirent quæ Catechismus indicabat, vt erant mysteria fidei
quæ per se se iuncta colligere naturalis ratio nequibat. Primum obti-
net inter eos locum in quem incidit primum, vixdum benè perfectus,
necdum editus Catechismus; Fummocamus ille Mandarinus præter
scientiæ, ingenique præstantiam, sanctitate apud suos claros. Perlecto
is libro attonitus, hæc dici Riccio mandauit; Sinas morbis culparum
lethalium insanabilibus, multa iam secula ægrotare, & ingrauescere in
dies malum: tunc Deo multas debere gratias quòd illa ipsius lucubra-
tione præsentem morbo præberet medicinam: quanti faceret Sinas,
quorum tam procul per tot periculum salutem quæsisset; tantùm festi-
naret ad vulgandum id opus. Excusanti verò vitimam operi deesse ma-
num, & velle se accuratiùs argumentum omne stylumque retractare;
(nam præstolabatur interea edendi copiam) retulit per eundem, re-
quirens in eo ardorem pietatis, quòd per tam longa pericula, mor-
tèntque diuturnam cum demùm appulisset, vitam illi regno alla-
turus, tunc tam leui de causa hæretet. Velut grauitè laboranti scri-
ptum à se Medicus remedium differat, quòd velit illud perpolire, &
stylo concipere elegantiori, dum ingrauescit iacenti periculum, & in
accessis degenerat, nunquam fortassis sanabiles] quibus Mandarinus
adiunxit è fito sumptus, ad excudenda Catechismi exemplaria ducen-
ta, quæ paucis decerptis, permisit Riccio spargenda vix prodibat illa
editio cum suo arte Lingo zuonus diam curauit exquisitoris celaturæ,
patriamque Hancam, & multas Provincias grandi eo dono beate se

credidit; ipse certè in eo salutem nactus est, ac nomen Leonis, ut nuper scripsimus è baptisino accepit, nec ferè quisquam ex illis extrinsecus eiusdem staturæ magnis viris Christi fidem amplexis, quos hic Ricci Catechismus non edomuerit, & Christo dederit obsequentes. Debet huic etiam Tunchinum vnde altera eius editio prodijt, numerolas brevissimo tempore, ab idolis conversiones ad Christi fidem. Sinas enim habent Tunchinenses doctrinarum Principes, & Magistros; hinc ubi præfixas Catechismo, & subiunctas videre Mandarinorum præstantium suffragationes legitimas, & panegyricas, pro secura doctrinæ certo canone illum excepere, utque nunc cætera taceam, illos ter mille trecentum quadraginta, quos pulsus in exilium Patribus, eorum Catechistæ, Christo lucrati sunt anno 1631. expugnauit eius Catechismi auctoritas, quàm per se Catechistæ minimè inuenissent: quin & Valignanus, tertium Macai excusum magno fructu in Iaponiam transfudit (sunt enim Iapones in scriptura Sinarum optimè versati, etiam eorum elementis, quæ totidem verba sunt, vocabula applicent Iaponica, idem tamen cum Sinis significantia) de hoc Organinus Christianitatis Iaponicæ per annos vndequadraginta Minister eximius ad Aquaiiuam Arima sic scribit anno huius sæculi quinto. [Opinor V. P. de illo accepit Apostolo sancto Matthæo Riccio, cuius inter scripta Pechii opera magnificè vtilia, extat Catechismus tam copiosus, & elegans, ut eum putent fratres nostri Iaponij, qui callent Sinenses literas, abundè sufficere ad subiiciendos Christo Sinas, seclusa quauis prædicatione.

Succedunt his sacratoribus tractatus de moribus. De amicitia libri, in gratiam Principis qui erat Regis cognatus idemque Rex anno 159. compositus. Cantiones iudicularis organi Europæi. Verba viginti quinque, hoc est sententiæ totius ethicæ succo graues, quæ tantopere fuerant expertæ ut in media compositione prælo subiectæ sint, omni dein ex parte absolutas iterum edidit Fumocamus illustri suo ornatas proæmio, quo rogabat lectorem ut eas conferret cum duabus, & quadraginta paragraphis (quo libro suam de moribus doctrinam idololatæ comprehendunt) futurumque ut intelligeret hos esse cortices exsuccos, & aridos; sententiis Riccij, sapientiæ medullam contineri. Librum hunc clausit Doctor Siu Paulus commendatione luculentissima dogmatibus Christiani, cuius moralia hæc, scintillæ solum essent ad solem doctrinæ quam tradebat de Deo, de Animo, de Vita immortalis. Paradoxis demum Christianam fidem, vitamque maximè illustravit, de quibus hæc ad Aquaiiuam Præpositum anno huius æui octavo. [Inter cuncta inquit, quæ secundo, Dei gratia, applausu huc usque edidi, nihil æquè placuit ut decem illa quæ paradoxæ nominavi, quorum ideò argumenta P. vestræ noto, ut gentis huius tangatur miseria cui paradoxæ est recta, & communis omni humano generi doctrina. Primum, annos transactos docet non esse in hominis potestate, & pretium temporis attollit. Secundum, vitam hanc esse miserissimam, anbelandum

ad illam quæ sola in cælo felix est. Tertium, mortis metum demit, cuiusque potius desiderium accendit, quod plurimum iunct ad felicitatem, egebat hoc pharmaco infelix & timida natio, quæ mortis nomen nunquam inter loquendum effert, sed verborum ambage circumscribit, horretque tanquam ominosum: quidam certè haud pridem ex primis Literatorum capitibus bibliothecam patris sui præciaram deformavit, conixione vocum perpetua, quæ mortem sonabant. Quartum utilitates prosequitur fruticantes ex mortis meditatione, modusque proponitur animi ad eam probè comparandi. Quintum, utilitatis item, modumque tacendi, & loquendi. Sextum, causas pertractat colendi ieiunij aduersus Sinenses delicias. Septimo, traditur quotidianum conscientie examen. Octauum, demonstrat nec vllos inferos, nec vllum esse nisi post hanc vitam paradysum, ad euerfionem recentis erroris quo somnabant Literati quidam illic sibi vicem rectè aut secus factorum reddendam, vbi ea patrasent; nec esse aliud paradysum nisi conscientiam vitæ innocenter exactæ lætitiã, inferos nihil præter memoriam scelerum, acerbo dolore animos lacerantem. Nonum Prædictiones futurorum asserit esse eum inanes, tum vitæ noxias, quàm stultis aduersorum timoribus discerpit, cuius amentie confutandæ necessitatem imposuit ariolorum huiusmodi infinita vbiq; multitudo credulitati Sinensium etiam Doctorum & vulgò sapientum pecunias emungens, & metus exaggerans. Postremum denique paradoxum, auaritiã damnat, & quæ nascuntur ex diuitiis recenset mala. Porro ad hanc Lucubrationem, et si exactus sum, sola dumtaxat memoria vti, & paucis quos habemus libris, promerita est nihilominus Literatorum admirationem, & præmia encomiastica, etiam à duobus Collegij Regij Mandarinis sapientiæ fama toto regno claris quorum alter singula capita eleganti carmine illustrauit. Hæc variis in Prouinciis excusa, magno longè latèque numero sparguntur: quod pietati vestræ idcirco minutim exposui vt confirmarem quod anno proximo ad eam scripseram, posse hic libris nostris conciliare magnam auctoritatem & gratiam Euangelicæ prædicationi; hæc ferè Riccius. Cuius præter hæc fuere opera de Philosophia naturali, & propè singulis matheseos partibus, vel ab eo scripta, vel ex Euclide, & Clauio sinicè reddita, sed passim obiter Deum & Christum intericiente. Accessit his Calendarius Abacus quem ex vsu Sinarum in vltim Ecclesiæ tradaxit, vulgavitque quot annis manu scriptum inter Christianos, quod nefas esset Calendaria Typis edi, nisi à Collegio Regio Mathematicorum concinnatum. Doctrinas præterea veteres quibus incumbant Literati, latine vertit, elucidauitque notis insignibus magno recens illuc, & in Iaponiam aduenientium nostrorum commo- do: quos iuuat pariter maiorem in modum Sinensi Lexico, cuius characteres nostratibus è regione vocabulis positi, formam vnã suam, proferendi modum, & significatum pariter docebant. Historiam denique annorum septem & viginti, Trigautio perperam adscripta, Ricciij opus est.

est ut pridem ostendimus, sed latinitate à Trigautio donatum; cuius ne illa quidem historiae appendicula est de morte Ricci, & peritione sepulchri ad eius funus, sed P. Sabatini de Vitis testis oculati. At de operibus Ricci haecenus: post datum laxando Christianorum dolores & lachrimis spatium, Patres ad iusta funebria se accingunt, prima in cura capuli fabricandi, quod volebant omnino Christiani quale mor erat viris magnis emi, trecentorum & eo carius nummorum, nisi religiosa paupertas, & modestia obstitisset. Tabulas ad hoc emie Doctor Leo aureis quindecim, tamen Patres ex ligno quolibet extrahi properarent. Sed increpitabat illos Leo, affirmans futurum quod contigit, & tam sancti hominis cadaver, nullo actu caloris aut in putredinem aut graueolentiam soluendum. Biduo enim quem praeculerat moriens, vultum retinuit, similem aridanti; solennibus in templo, Signi, & cantuum exequiis rite procuratum, in aulam transfertur, stercora ut solet vestitam, ornata altari, media Christi effigie inter luminaria odores: illic triduum totum ex Rituali Sinensium, nostro luctu dolentes nostri excipiunt, ad caput sandapilae cum familia consistunt domestica, funebribus albat; pileis figurae singularis, calceis item albis, & ex crassa cannabe vestibus, cinetu reuinctus multiplici, funis hinc, & hinc ad solum penduli, est enim albus Sinensibus mortuorum color. Cogitari vix potest concursu quam honorifica & quanto, supremi iuxta & infimi Magistratus memoriam Ricci coluerint, & iacturam nobiscum doluerint, viri quem ommissis quas apprimè notatae doctrinae, sapientiae, excellentiae dotibus virum sanctum, & verè sanctum, vniuersi velut ex condito nominabant. Ne quid autem his redendis honoribus peccarent Patres (nam piaculum est in hoc etiam leuiter peccasse) ritus illis dictabat Doctor Leo, & sigillatim agenda suggererat. Elapso triduo, sepultura nostros habebat valde sollicitos, vetabant leges intra pomeria sepeliri; nefas erat ruri, Ethnicorum more in profano condi; referri Macaam suspiciones aduersus externos prona, ac lubrica non sinebant; tentarat Riccius, sed frustra, soli palmos aliquot emere humanis nostrorum corporibus; & nostris querentibus infidelitatem venditoris, à venditione discedentis, haec quaquam, ait, propterea deerit nobis locus, & hoc praestantior illi ergo paulò post, defuncto eiusque in perpetuum sociis sepulchrum à Rege tanta eius gloria datum est ut non potuerit maiori. Eius petendi auctor Leo Mandarinus, idem per se concepto nostrorum ad Regem libello supplici, prudenter consuluit tribunalium iudicia praevirti oportere, quorum examini Rex erat libellum remissurus, priusque illi recognoscendum dedit, quam transmitteret ad Regem. Primus cum legit se Mandarinus qui tunc solus in aula ex Colais administrabat regnum: is pridem Ricci observantissimus, & amicissimus, non sepulchro tantum, sed templo censuit digna esse illius in publicum merita, quod quanquam externis nunquam foret concessum, nihilo segnibus

123.
Ricci funus
& sepulchri
à Rege donatum cum
palatio.

Patres

Patres id petere pergerent, hunc nodum sibi soluendum relinquerent Colai iudicium vltro omnes probarunt Magistratus. Leonis ex protypo libellus describitur, perque illorum manus transmittitur ad Regem, nostris à Deo instantè orantibus, vt boni genij manu propitia inter sceleratos & perfidos Eunuchos illum dirigeret, & optato Rescripto fortunaret: quod si obtinerent, Regina Deipara sacellum dica-
 tuos. Cessit prolixè res etiam supra sententiam. Libellus ad Regem, inde ad Colaum, ab hoc ad Colios refertur monitores Regis ceteroqui inexorabiles, sed eorum Præses nobis beneuolus præ-
 remissis iis libelli recognitionem reiecit in Præfectos Externis & Ri-
 tibus, qui benigna & molli seueræ legis explicatione suum erga nos amorem testati, petitionis æquitati magno consensu annuerunt. Hinc Præses eius tribunalis Regem libello altero conuenit quo prioris com-
 plexus approbationes, proponebat dari templum sepulchro posse ex
 iis vnum quæ caduco iure ad Regem redierant, paucisque Riccium
 magnificè laudabat, acceptum Rex libellum Colao retractandum mi-
 sit, probatumque ab eo, solenni tandem Chirographo firmavit, sub-
 scripta Christi nota, idem ac *fiat* apud nos annuente. Executionem in-
 dulcæ gratiæ Præfecto vrbis, Rituum Præses illicò demandat; & erat
 Præfecto memoria Riccij valdè chara ob illuminatum regnum gratui-
 ta, & laboriosa librorum scriptione; domum ipsemet venit felicitis
 nuntij baiulus, curæ sibi futurum spondet vt locum sortirentur Patres
 non modo Riccij condignum meritis, sed eorum quoque alterno seces-
 sui, ad scientias nostrates Sinensi eloquio, quod coeperat Riccius vul-
 gandas. Patres actis Deo & Virgini gratiis, suffragatores suos solenni
 aditu, & donis venerantur seorsum singulos, solatibus scilicet, & lu-
 naribus horariis in eburneas insculptis laminas, quorum pretium apud
 illos centuplicato augebat nouitas, efficiebátque vt subindè ad nos præ-
 cipui quique familiariter ventitarent, artificium illud edocendi, cuius
 via tantoperè gaudebant: iis verò vbique honoribus à Principibus
 Mandarinis affecti sunt quos nec ab infimis expectassent. F. Cumque
 id cœlitus ne Patres amisso Riccio, omnia sibi timerent peritura.
 Accepit eos Rituum & Externorum Præses tam honorificè vt ad me-
 diam extra palatium plateam comitaretur abeuntes, stupente qui ad-
 erant multitudine Primatum, ad demissionem insolitam tenacissimæ
 sui maiestatis; multoque magis cum die postero, comitatu splendi-
 do ad eos venit, & data fide professus est, acturum se cum vrbis Præ-
 fecto necessario suo, vt locus iis quàm optimus attribueretur: hanc
 erga Externos tam vñtatam comitatem ab homine ne agnatos quidem
 latis vnquam oculis dignato, Riccij precibus arrogante Christiani,
 pro dilecto grege tunc etiam largiùs quàm dum videret fatagentis.

Octobri ergo ineunte adiunt domi nostræ Mandarin, iubentque
 Præfecti nomine, optari à nobis ex locis quinque, quem præ aliis cer-
 nremus Riccij sepulchro idoneum; prætulunt Patres vicinum portæ

decumanæ medio milliari, ante annos triginta nobilitati ceceptum in
genti palatio à potenti Eunuchò, perfectumque tùm, cum pedem Ric-
cius in Sinas intulit, cuius possessioni à Deo seruabatur; solet enim
illa semivirum nequissima natio cum iocante fortuna in Semiregno en-
ferint, æternate nomen in fabricis quod in filiis non possunt, opelque
immentas in ædificia conferre in quibus viui putrescant delitiis; mor-
tui tumulentur. Exciderat gratia Eunuchus, & in pædore, sicque
damnatorum, hac solum propitia sed valdè ancipiti iuuabat loco
quod Regi ex memoria excidisset: sed is amicorum confidentia delulsi,
quocumque cætera casus ferret, libertatem sibi vt minimum pollice-
batur saluam: qui vt palatium etiam seruaret, artem commentum est
quâ templi titulo, cultuque subornatum caduco iuri & fisco subduce-
ret, sed oculator Eunuchò fiscus negauit per leges templum priuati
competere; & si competeret, vt cui præter vnum nullus esset Bon-
zcius habitator, censi ad Regem deuoluitum. Situm erat ameno &
salubri loco, pedes in longum quinquaginta supra octingentos, cer-
tum septuaginta in latum tendebatur, partem ædificia occupabant, par-
tem horti, murus solidus omnia claudebat. Distinguebant ædes are-
tres, prima seruilis familiæ, duas alias longis porticibus cingebant ca-
bicula quadraginta; transuersa aula, palatij latitudine diuidebat, &
hanc aulam in templum transformate Eunuchus contenderat. Exibat
in hortos porticus, voluptarios & cultos, horum ferè in medio py-
ramides quatuor, totidem surgebant stylobatis, claudébantque co-
pressos totidem, (Sinas quoque funestos) cupressi sepulchrum Euno-
cho destinatum, Riccio donatum, ex quo vtriuque muri excurrebant
duo, qui sepulturæ nostrorum idoneum spatium opportunè præsta-
bant, desinebantque in sacellum, de Europæ architectonica ab his co-
structum. Hoc deliciarum Eunuchi suburbanum, Octobris eiusdem vo-
deuicesimo, anno seculi decimo nobis concessum est & iuridicis tabe-
lis, ab auctoritatis publicæ procuratoribus traditum pulso quem illic
Eunuchus ad simulandum templum statuerat Bonzio. Accurrit Bon-
zcius lamentabundus in carcerem, gesta Eunuchò narrat, quem alio
pridem defossam cauo nostri esse in viuis nescierant, haudquaquam
alias data optione locum illum lectari, qui totam cum illo inimicari
nobis rabiem Eunuchorum: & verò ex illis, qui erat Regi gratiosissi-
mus, minacibus literis, Præfectum vrbis obiurgauit; sed eiusmodi re-
sponso, ingentis vir animi eius superbiam domuit, vt imprudens re-
ueniam rogaret, sibi que potius sollicitus fieret quam Collegæ suo
possessione exturbato: aliter apud Reginam ratus omnia se posse, alle-
turusque sibi palatium, quod illi è carcere donabat possessor, inob-
illud nobis eriperet, querimonias muliebres apud eam deponit: ce-
ternis vilibus templum magnificum proici; triginta propè nummo-
rum millibus sterisse illius fabricam; stragem impiam Deorum Exter-
nos in eo edituros; hæc & similia desenti, contra quod sibi animo
finxerat.

114.
Honores de-
functo Ric-
cio habiti.

finxerat. Esto, inquit Regina, triplo etiam steterit quam numeras id templum; quantillum id est ad Regis munificentiam; non decet te Regis animum ex tuo; & Regem ex te aestimare quicumque porro sint peregrini quos ais, edico tibi, si Rex agrè ferre vos inaudierit quod tibi dedit, & scelestum illum esse superstitem, mandaturum illud ut is occidatur, sic illi sepulchrum euincetis quod commertum est, non quod eius malo reperitis; quo Reginae prudenti monito feceris illius meticolosissimæ tumultus sanè metuendus omninò concidit: illorum cetera die quodam palatium ingressa, in aulam subierat; cum ex ea vnus de genibus maximo idolo quod altari medio infidebat suprema verba dixit, auguratúsque est illi meliora quam quæ à Patribus non dubitabat eò factum iri. Ab hoc multum diuersus alius, coram vultu irato constitit, & Ticam ait, (idoli erat nomen) corpulenta ex stercore, & luto massa! nec ego te adoro, nec tibi quicquid acciderit, dolo; valentem scilicet te probasti Deum, in propugnanda suo domino hac villa quam idcirco tuam effecerat ut hanc ei seruares; te quidem si eius non tangebatur cura; mouere debui: tui dedecoris, & exitij metus: abi sis in rem malam quæ certò te manet si villa domino pereat, aptè in manus incidisti tuo dignas stupore, nec tua ista te iuuerit membrorum & oris horrenda moles, nisi ut fortibus malleis ad ictus latiores præbeas spatia, & dispulueratum commodiùs in fluuium spargatis. Secuti hunc cæteri, suam quisque in os conuictum idolo iecit. Pætius autem quidam pariter Eunuchi, onerantur pugnis, & calcibus, Pantoiam & Christianum iuuenem ibidem repertos necaturi omninò si ferrum in promptu habuissent; quod Mandarinos, & nobiles grauius commouit, & rei vitæ periculo crimen vrbis Præfecto erant luituri nisi oblitissent nostrorum intercessionem, quas & Christiana decebat charitas, & necessaria cautio proritandi scelestos semiueros, maleati sunt tamen ea pœna quæ abundè à Patrum iniuria, reliquorum audaciam exterreret, pœnæque addita seuerissimi edicti promulgatio quæ securam illic nostrorum habitationi tutelam præstaret.

Possessione libera potiti Patres, Octob. 25. templum aggressi sunt ab idolorum colluue purgare, ut Deo sacratum, Riccium Dei seruum suo gremio conderet. Sedebat in vasto, & rubicundo altari (qui sacrorum est color) Deus Ticam, nos rectè Plutonem dixerimus, cum solus sit etiam Sinis Inferorum Deus, & præsit subterraneis thesauris; Dei corpus immane; materia signinum cretaceum; aurei encanthei rectorium; habitus sedentis; maiestas potiùs monstrosa quam venerabilis, & quò fœdior hoc terribilior; corona capitis, non qualis Sinarum sed externorum Regum vtpotè idoli peregrini; dextra sceptrum tenebat, circum minores quatuor Plutones ex eadem & creta, & crete: aulæ duo extrema, mensæ totidem ornabant; extabant ex iis vtrobique Reges quinque, & ipsi de gente inferorum. Oscianorum Sacerdotum variis fabulis illusi parietes, quas illi pro veris vniuersi affirmant.

128,
Inf-orum
penæ
quo modo
Sinas ad sce-
lera incendunt.

affirmant, & vendunt; magna pars falsas norunt, damnatorum tormenta, eæ referebant horrore vario deformata. Suum erat cuique, criminum generi tribunal, suus iudex, sui coram in compede, & cetera rei, actor nemo; præter obiectum iudici speculum, in quo singulorum legebat scelera, & grauitati scelerum condignas prænuñciabat pœnas. Turba dæmonum præfens terribili specie, quales etiam pinguis, ad iuuandam sensu intelligentiam, raptabant ad sua quosque supplicia, feruentes ollas; frigentes sartagine lectos subiectis lignibus candentes; canum morsus insaturabiles; secandis ferris corporibus & comminuendis ossibus molestrinas: suo animæ minus fontes pro tribunali sistebantur, ab aliis seiuncto, & addicebantur felium, vermium, animalium denique scædis corporibus animandis; aut si hominum, cæcis, claudis, mendicis, membrorum vlu captis. Quis tam horrificis tot malorum figuris non existimaret stratum iri peccanti licentiam, & impotentes potentum libidines? at enim hæc tuos Bonzios mystagogus Dæmon haudquaquam docuisset, nisi mox eadem detorturus in postremam Sinarum perniciem: nullo æque Sinæ in omne flagitium lubrico præcipientes ruunt, vt hac imagine multiplicem pœnatum. Singulis enim Dei nomen adscriptum legebatur, pœnam quem erat pœna illius arbitrium; legebatur ad hoc quoribus in opem vocari deberet ad veniam; emungebantur larga in Bonzios stipe, lacinorosissimi homines, erogata stipis, inuocati idoli, & Bonziorum spondentium stulta fiducia, pœnatum securi, quantumuis habenas in scelera omnia laxarent, nam & hoc etiam affixa programinata indicabant, præcúmque numerum quibus esset placandum idolum; & idem emblemata varia significabant non obscure, vt libra ingens, cuius in lance homo nequissimus, depreSSIONE lancis alterius in excelsum tollebatur quod precum suarum huic lanci imposuisset pondus. Flumen aqua ignitis rapidum fontes animas voluens, sed iunctum argenteo & aureo pontibus, (piæ simbolo liberalitatis) quibus in Elytios transibant ductoribus Bonziis alacres, qui Decorum præferrent, quos coluissent insignia. Rupes flammis ardens intestinus; eius fauces liporum, & tygidum septæ custodia, qui terrantes egressum teorum animas, intro retraderent; nihilo secius confidens, & interritus Bonzios eorum vnâ, prehensam brachio foras trahens, retrahentibus nequequam vnguim, & vncorum remulco dæmonibus. Quis ergo Bonzios non veneraretur, & largis muneribus demeteri sibi non anteneret, qui summum in inferos haberent imperium? id enim gens fraudulentissima Bonziorum volebat intelligi, & hoc fuce non tantum plebeos, sed primores etiam ludebat. Ad liberandum hoc, Angiæ stabulum, ab ea quam dixi contaminatissimi cultus inquinazione, nostri famulos adhibent, & Christianos aliquot iuuenes, altaria subruunt, ligneas statuas prostantes, & quæ latebant in penetralibus incendunt; luteas diligenti anatome scrutantur, sua in iis aliquid bona sorte gemmarum

aurive

aurive reperturi ab eorum adoratoribus de more iniectum. Licam Plato in fusta grandia contractus suppeditavit interiori sepelio materiam quo fossa munita est, condendo Riccio ut expugnatam à se idololatram, secum sepeliret, post illuminatos suis libris Sinas religione Christiana, quæ fuit pia Doct. Pauli observatio. Sacellum Reginae superum ex voto dedicatum: Aedis sacræ altori frater noster Neua Jacobus, Salvatorem pinxit augusti specie Apostolos docentem, eua- sitque tunc verè doctrinæ bonæ templum, quod falso, & dolo, fuerat ab Eunuchò ea epigraphæ simulatum. Nostris auctor fuit Doctor Leo, & amici nobis Mandarinì, ut portæ frontem decumanâ, hoc lenitate, cubitalibus inciso literis muniremus, id palatium donum esse Regiæ munificentiae, cuius inter Sinas honoris magnitudo, non potest in Europa suo pretio aestimari, præterquam quòd hoc ipso, videbatur Christiana lex à Rege approbati, cum datum Riccio sepulchrum, & aedes sacræ unum fabricæ corpus efficerent. Certè huius ab Rege impensû honoris, & inauditæ in exteros prærogatiua beneficentiæ, omnes Regni Prouincias aded perstrinxit ut Hiansiani præfectus, Mandarinus in paucis grauissimus Macaum se confertet Lusitanos & Patres nuntio illo beatus, quo nullum aiebat dignius aestimandum. Dùm expectatur Longobardus quem sibi Riccius dixerat successorem, in sepulchrum Riccius effertur ex templo nostro Pechinensi ubi ab anno iacebat depositus; nihil ex ritu Sinenû in ducendo funere inductum, omnia ex more peracta Christiano, cruce præuia, & Christianis amictu lugubri cum funalibus accensis, Patribus deinceps, ante sandapilam, modesto demùm sequente comitatu, nec aliter factum cum die Sanctorum omnium sepulchro funus illatum est. Sacris enim diei solenniis condigno p. ratu ritèque absolutis, producta sandapila parentatum est Riccij animæ solenni sacro, & officio pro defunctis, addita concione, utriusque apta, Sanctorum & Riccij tempori. Exin structo fidelium ordine sepulchrum versus procedit pompa: ossa Riccij portantur succollantibus quatuor illorum, dignitate gradûque præcipuis, & præmissis ad sepulchri oram inter quatuor cupressos Ecclesiæ cantibus ritûque omni Christiano, sandapila in substructam fossam demittitur, cui ministerio Doctor Paulus, vir ralis, & toto regno tantus, manus etiam proprias commodauit, flets Patremque appellans Riccium, quem patris loco teneriter diligebat, & diligebatur ab eo vicissim, vniûsque inter se animi & consiliorum ad propagandam fidem societate iungebantur, ut mirum non sit eorum icones ad viuum exotelas Christianum orbem late peruasisse, ut quibus suo cuique in ordine ex æquo Sinenûs Ecclesiæ plurimum debeat. Cæterum Riccij sacris funebribus, fideles non sunt passi deesse ciuilia, sed urbana qua solent repetitarum proclinationum reuerentia tumulum venerari; post actas à Patribus gratias abierunt. Haud diu postea Pechini, en pompa ingens, longo, & splendido agmine per mediam vr-

bis frequentiam versus domum nostram incedere. Aula erat Præfetti Pechinensis, implebat vicos fulgore vestium, tympanorum cantu, & festis tibiis, tabulam sublimè præferebat ornatu, artèque pretiosam; tabulæ aream longè augustior tenebat epigraphæ, quæ significabat Riccium in Sinas venisse regni æquitate, famæque pellectum; vicissim Sinas virum comperisse pari fama librorum quos composuerat memorandum; sed hoc lemma his verbis euolutum gratia sua caret, characteribus Sinarum dumtaxat quatuor, sententia illa integrè legebatur, ieroglyphico inuento ingeniorum tantum illic præstantium; nec à nobis de nostra loquendi, & scribendi ratione unquam capiendo. Infima tabulæ area minoribus literis hæc epitaphij dedicatio legebatur [Matthæo Riccio magni Occidentis Hoam Chiefeius Præfectus vobis Regiæ Pechinensis] nempe hanc tabulam mittebat sepulchro Riccij appendendam; quod honoris genus à tanto Regiæ Ministro, domini fuit eximia commendationis. Nanchinum quin etiam vltima Regni vrbs eaque Regia suos pariter ingeniosæ benevolentia honores ad sepulchrum misit. Lingozuonus epitaphia duo tabulis insculpta matronis cum scripto à se in defuncti laudem poemate. Vbicumque demum Sinensis imperij nominabatur Christus, honoratus est Riccius iustis funebribus tanquam parens communis Sinensis Christianitatis, iuitque in posteros æterna cum laude ipsius memoria.